Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Commentarius in Regulam S. Augustini

https://hdl.handle.net/1874/330749

x 4.F.7

Hs.
4 F 7

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
No. 228.

323 *(Eccl. 228, antea 293h.) Membr. et charta. fol. 110 ff. 2 col. Fol. 1—23 anni 1320; fol. 24—110 annorum 1447—48.*

Commentarius in Regulam S. Augustini, fol. 1—15a.

Fol. 1a. Commentum super regulam beati augustini. (Incipit:) Hec precepta que subscripta sunt. Fol. 15a. Explicit.... Scriptus fuit per manum curati de Roka Cameracensis dyocesis anno dñi M° CCC° xx° (1320) vigilia beati ualentini martyris mense februarij.

Meditationes, S. Bernardo tributae, fol. 16—23.

Fol. 16a. Incipiunt meditaciones sancti bernardi. Fol. 23b. (in fine:) Iste meditaciones scripte fuerunt per manum Nichasii curati de Roka super Sambram Anno dni millesimo trecentesimo vicesimo (1320) quarta die aprilis.

(Henricus de Hassia), Commentarius in praecepta dominica, fol. 24—63a.

Fol. 24a. Incipiunt x precepta domini. Audi israhel, cet. Fol. 63a. Scriptum et finitum... per manus Jodoci die Bruyn canonici in Ysselsteyn Anno M° CCCC° xlvij° (1447) sabbato post Bonifacij.

S. Isidorus, De summo bono ll. III, fol. 63b—110a.

Fol. 63b. Incipit prologus Ysidori episcopi in libro de virtutibus et de summo bono. Fol. 110a. Expliciunt tres libri Ysidori... de summo bono. Finitus et completus anno dni xlviij° (1448).

„Pertinet Regularibus in Traiecto."

323

Commentarius in Regulam S. Augustini, fol. 1—15a

Est HUGONIS DE S. VICTORE *Expositio in Regulam S. Augustini* (Migne, *P.L.* **176.** 881).

Meditationes, S. Bernardo tributae, fol. 16—23.

Cf. notata ad cod. 59 fol. 142a—156b.

(Henricus de Hassia), Commentarius in praecepta dominica, fol. 24—63a.

Non est Henrici de Hassia, sed HENRICI DE VRIMARIA, cf. Trithemius, *De scriptoribus ecclesiasticis* (Coloniae 1546), p. 241 et Roth, *a. a. O.*, S. 20.

323. 333

Henricus de Vrimaria, Tractatus de decem praeceptis.

Libellus, qui respective cod. 323 fol. 24a—63a et cod. 333 fol. 1a—31b invenitur, pluries typis fuit editus sub nomine NICOLAI DE LYRA, e. c. Coloniae 1498 et 1505. Cf. Hurter II³. 542.

x

Ptinet regularib9 in traiecto

Pertinet Regularibus In Traiecto

X

nº. 254. h.
nunc
Nº. 293. H.

Comentum sup reglam bti augus[tini].

Hec precepta q̄ subscripta sunt ideo regla appellatur qr videlz in eis nobis recte viuendi forma exprimitur. Regla aūt dr eo q̄ recte regat vl' recte doceat. Et qd nos dicim9 reglam greci canon appellant. vnde etiā gto noīe canonici id ē reglares appellant. hij qui ī religioīb9 ɔstituti iuxta regularia precepta scōr prim canonice atq3 aplice viuunt. Omnibus dicit. Hec sunt que ut obseruetis precipim9 in monasterio ɔstituti. Ad hoc diuina precepta nobis legunt quatenus lecta itelligant. intellecta ope ɔpleant. Siam si itelligant. et nō ipleant metuenda ē illa sentēa qua dicit. Seru9 qui scit volūtatem dni sui 7 nō facit. plagis vapulabit multis. Hic paulus ait. Nō eni auditores legis sed fctores iustificabunt. Audiamus ergo precepta sacra piissimi dni 7 incores sim9 mādatoz eius ad faciendū ea. qa sic dicit btus iacob9. si quis ī lege pfcā pspexerit 7 pmāserit nō auditor oblitiosus fctus sed factor opis hic btus ī fcō suo erit. Et dns in ewo. Beati qui audiunt vbū dei et custodiunt illud. Igit hec q̄ precipiunt nobis ī monasterio cōstitutis humilit audiam9 7 attendam9. Primū igi magr apt qd ī vnum estis congregati. caritatis vinculū custodiat. ut vnanimes habitetis in domo 7 sit vobis cor vnū 7 aīa vna ī deo. Prima nob amonicio fit de vnitate 7 cōcordia 7 tali concordia que sit in deo. Nam ɔcordia ad malū faciendū mala ē. cōcordia vero ad faciendū bonū. ad sectandū iusticiā. ad seruiendū deo. bona ē. Hoc ē apt qd in vnū sumus ɔgregati. s. ut in seruicio diuino vnum spm et vnū aīm omnes habeam9. 7 ideo p̄cipit ut vnanimes habitem9 ī domo 7 sit nobis cor vnū 7 aīa vna ī deo. Oportet eni si in vnū sum9 ɔgregati corpalit. ut sil' habitem9 spūalit. Non eni prodest si nos cōtinet vna dom9 7 separet diuisa volūtas. Plus eni attendit deus vnitatem aīi q̄ loci. Ecce in vna domo sum9 plēs hoīes diuersi mores diuisa corda. diuise aīe. Hec oīa coniūge debet in vnū vna itencio 7 vnus amor in deū. Debem9 g° in hoc ee vni9 animi vni9 volūtatis 7 vni9 intencōis ut deo seruiam9 7 eū diligamus ex toto corde 7 ex tota aīa 7 pximū nrm sicut nos. Necessaria ē igit nobis virtus cōcordie que sic haberi pt. Si fiat cum venit ad mōsterium incipit se spoliare ppria volūtate atq3 illū imitari qui ait. Non veni facere volūtatē meā sed volūtatē pris mei. Et item Pater. nō sic ego volo s3 sicut tu. Hoc est eni qd maxie adducit ɔcordiā si quisq3 nō suā sed alteri9 facere studeat volūtatem in bono. 7 hoc maxie humilitatis iudiciū est. Inde gnatur obediā 7 crescit caritas. et pax atq3 iusticia ceterq3 virtutes. Ex si ego volo facere volūtatē meā iste suā 7 ille suam. fiunt diuisiones oriunt lites ire quoq3 et rixe que sunt opa carnis. Et sic ait aplus. Qui talia agunt regnū dei nō ɔsequent. Sunt quidā in cōgregacōe obstinati ī suo sensu 7 sapiētes in oculis suis. Hij hoc qd in aīo suo cōceperint quasi ex voce defendunt nec se alijs sed alios sibi applicari cōtendunt. 7 si vident sibi nō obtpari statim ɔmouent. et alios pturbant. Tales solent ee rebelles mādatis seniorum plurimumq3 regnat in eis passio inobediencie 7 impaciencie. Isti nō sunt ydonei ad ɔcordiam. Nam iuxta apli vocē euanuerunt in cogitacoīb9 suis 7 obscuratū est insipiens cor eorum. dicentes se ee sapientes stulti facti sunt. Magna quippe obscuritas est cordis supbia. 7 valde stulta sapiencia est alijs se velle preferre. Vnde contra idem aplus ait. Si quis videt inter vos sapiēs ee stultus fiat ut sit sapiens. Sapiēa eni huī9 mundi stulticia ē apud deū. Et scdm deum magna est sapiēa oībus se iudicare iferiore. Inde scptū est. Quanto maior es humilia te in oībus. Hinc dns discipl'os suos inter quos erat contencio quis eorum maior esset statim ad humilitatē et cōcordiā reuocat dicens. Qui maior ē vrm ipe sit seruus vester. Et item Filius hoīs nō venit ministrari sed ministrare 7 dare aīam suā redēpcōem pro multis. Ergo vnanimes habitem9 in domo. bonū est eni 7 iocūdū habitare fres in vnum. Nec tam placent ei nra ieiunia nostre oracoēs. nra sacficia q̄ cōcordia. 7 ideo

dicit dn̄s in ewāgelio Vade prius recōciliari
fratri tuo et tunc veniens offeres munus tuū
Ex quibus verbis patet quia qui cōcordiā nō habet omnipo
tenti deo dignū sacrificiū offerre nō valet ¶ Pe
sare ergo debemus quanta sit apud deū concordie
virtus sine qua nō placent deo ipsa sacrificia quibus
delentur peccata Et sciendū quia cū ad cōfusionē
venimus contra diabolū certamen assumimus.
Nichil ei est quod ipse tantū timeat quantū cari
tatis vnitatem Nam si distribuimus totū quod
habemus propter deū hoc diabolus nō timet quia
ipse nichil possidet Si ieiunamus hoc ipse nō
metuit quia cibū nō sumit Si vigilamus nō
terretur inde quia sopno non vtitur. // Sed si
caritate coniungimur inde vehementer expauescit
quia hoc tenemus in terris quod in celo ipse seruare
contempsit Hinc sancta ecclesia terribilis esse vt castro
rū acies ordinata describitur quia sicud hostes
timent quando aciem castrorum bene ordinatā et cōiunc
tam ad bellū viderint. ita nimirū diabolus
expauescit quando spirituales viros virtutū armis
accinctos in vnitate cōcordie viuere conspicit
victus quia vehementer dolet cū eos per discordiā
diuidere et penetrare nō valet Hinc de dn̄o
scriptū est Factus est in pace locus eius. ibi cōfre
git potencias arcuū. scutū. gladiū et bellū ¶
Ex quibus verbis patet quia omnia diaboli arma
frangit concordia Et ideo sit nobis cor vnū
et anima vna in deo Hee sunt primicie spiritus quas
ex primordio nostre cōuersionis offerre omnipotenti
deo debemus sicud ipsa sapiencia precipit dicens
Fili mi da mihi cor tuū Primus enim corde et vo
luntate trahimur ad deū Ergo si corpore separa
mur a seculo corde et anima iungamur deo vt pos
simus veraciter dicere Michi autem adherere
deo bonum est Nam qui adheret deo vnus
spiritus est cum eo Adhereamus igitur ei vt simus
fortes per ipsum vt simus vnum cū ipso. et beati
cū ipso dicamus ei cū ipso qui ait Adhesit anima
mea post te Caritas separat nos a mundo. et
ipsa nos coniungit deo Sic erit nobis anima
vna et cor vnū in dn̄o deo. si ex toto corde
et ex tota anima diligamus deū Deus enim cari
tas est. et qui manet in caritate in deo manet
et deus in eo // Et quia caritas non querit
que sua sunt. recte subiungitur ∞ Textus
Et nō dicatis aliquid propriū. sed sit vobis
omnia communia Non enim debemus habere aliquid
proprium aut quidquam dicere meum sed nostrum vt dicatur
nostra cappa nostra tunica nostra domus nostra
causa. et cetera. et in ceteris similiter. Omnia enim in communi
habere debemus et omnia communi nomine appellare Sed in
hoc pensandū est quanta sit differencia inter carnales et
spirituales fratres Nam illi quod commune est diuidunt. isti
quod diuisū erat in commune ponunt Ibi quisque quod
suū est querit. isti nō que sua sunt querunt sed que
ihesu christi Plus ergo valet ista propinquitas quam illa
quia illa deficit ista crescit. illa habet diuisionem
ista vnitatem Illa transit cū seculo ista permanet
cum futuro Ad hoc enim simul in ista domo viui
mus vt postmodum in celesti regno simul ma
neamus Filij dei sumus inquit apostolus sed nōdum
apparet quid erimus Scimus autem quoniam cū apparue
rit. similes ei erimus quoniam videbimus eū sicuti est
Et iterū Non habemus hic manentem ciuitatem
sed futurā inquirimus Ergo nō debemus habere
propria. sed sint nobis omnia communia Partes sibi
faciunt homines in hoc seculo. alius aurū et ar
gentū. alius domos et familias. alius nomen
grande. potenciā et gloriam. alius hoc alius illud
Diuisi diuiso modo Pars vero nostra est ipse
deus Et nos si volumus habere talem partem
talem hereditatem vt est dn̄s. tales nos o
portet exhibere vt digni simus eū possi
dere et possideri ab ipso

∞ ∞ ∞ ∞ ∞

¶ Hic nichil deficit

Ergo si uolumus In hereditate possidere deum
nichil nobis debemus hic extra deum. nam ni
mis est auarus cui non sufficit deus. Quod si quis p
p[ro]priam querimus ubi gens argentum aurum posse
nes cum istis partibus pars dominus si dedignat[ur]
illa sit bibe[r]torum. Ergo inquid non ac
cipio hereditates inter ceteras tribus. sed quasi
sacerdos et leuita uiuo decimis et altari
seruiens altaris oblatione sustentor ha
bens uictum et uestitum hiis contentus ero.
et nudam crucem nudus sequar. Beati enim
pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum.
Ex quibus quando dum hic uiuimus corporali
necessitate indigemus recte subiungitur.
Et distribuatur unicuique item a pre
posito uno uictus et uestimentum. Sic
enim dominus uoluit ordinari ecclesias suas ut
alii uacarent spiritualibus alii eis temporalia mi
nistrarent. Et ideo alios uoluit esse prepo
sitos alios subditos. Prepositorum officium
est subditis corporalia ministrare. Sub
ditorum ministerium est spiritualibus studiis
insistere. lectioni. orationi. contemplationi uacare
in psalmis. hymnis. canticis spiritualibus
celesti domino deseruire. Tanto ergo opus
est ut circa se sollicitus uiuant quanto
eos aliena cura non implicat. Consti
tutum est a domino ut qui altari seruiunt de
altari uiuant. Dignus est enim operarius
sic ipse ait mercede sua. Et ideo si uiuimus
de annona christi et iustum est ut laboremus
in seruicio christi et tunc digne mercedem ac
cipimus si prius boni operarii fuimus.
Dicit enim paulus apostolus. Qui non uult opera
ri non manducet. Quod si non laboramus et man
ducamus tanto maioris criminis estima
mur rei quanto dei beneficia sumimus in
digni. Oportet ergo ut seruiamus ei a quo pasci
mur si sine periculo anime uolumus sumere
hoc quod distribuitur. et tanto plus sollici
ti debemus esse quanto ea percipimus sine mag
no labore. nam quid mirum si hy qui temporali
bus occupantur minus studiose uiuunt
si frequenter in cogitationibus et sermoni
bus atque actionibus offendunt. Usus enim
seculi hominem ad peccatum et quandoque in uicium
trahit. hy uero quibus et cura mundi et oc
casio peccandi deest. quanto magis religiose

uiuunt tanto superni iudicem offen
dunt. nec sine graui periculo anime et criminis
minus negligentiis offendunt. Perpende
mus ergo ad quod nobis uictus et tegumen
tum distribuuntur ut sit totum desiderium
nostrum querere regnum dei et iustitiam eius
propter quod hec nobis omnia adiciuntur.
Qualiter autem distribuendum sit ordine di
cium subinfertur. Non equaliter
omnibus distribuatur quia non equaliter ua
letis omnes. sed potius ut unicuique op
tunt. De hoc auctoritate apostolica corro
borat dicens. Sic enim legitis in actibus
apostolorum quia erant illis omnia communia et di
stribuebatur unicuique sicut cuique opus
erat. hoc non est ita intelligendum quia u
nicuique quod opus erat sic habundanter distribu
eretur et nullam haberent indigentiam. cum enim
scriptum sit quod inter eos nullus egens erat.
Scriptum etiam legimus de ipsis apostolis quod ser
uiebant deo in fame et siti in frigore et nu
ditate. Ex quibus uerbis colligendum est quia
multi corpore indigent non animo. Sed
qui semet ipsos abnegant propter deum ani
mi uirtute ipsam superant inopiam. Nam
dilectio que fortis est ut mors non solum
etiam desideria nostra etiam ipsas corporales
et naturales contingit animus. Sed in pri
mitiua quippe ecclesia tanta erat gratie
spiritualis habundantia ut non solum mo
dico contempti essent sed hoc ipsum quod habe
bant pro summis deliciis deputabant. Unde
apostolus ait. Nichil habentes et omnia possidentes.
Hinc etiam quidam ait sanctus aut Tan
ta erat nobis paupertas nostra ut diuitias
putarent. Item ait apostolus. Magnus est
quippe questus est pietas cum sufficientia. Ha
bentes ergo uictum et quibus tegamur hiis con
tenti simus. In huiusmodi ergo non debemus
attendere uoluntatem carnis sed ualitudinem
nature. plus enim appetit carnalis uolun
tas quam necessitas. Quocirca in eo quod dicitur
ut unicuique quod opus est tribuatur. Iste mo
dus seruandus est quoniam sic nutriatur
ut seruiat. Primum sic reprimatur ut
ne superbiat. Sic succurrit necessitati na
ture ut abscidatur superfluitas concupi
scentie. Qui aliud habebant in seculo

X

qui ingressi sunt monasterium habent uel sint il
lud esse commune. Hec fecimus primitiue ecclesie fratres
dignum enim eis uidebatur ut que communem habebant
gratiam communem haberent et censum. et quibus unus
erat deus unus esset et sumptus. Bene autem
additum est et libenter quia hylarem datorem diligit
deus. libenter debemus terrena dare ut possimus celes
tia comparare. Regnum enim celorum tantum ualet quan
tum habes. nichil uilius cum emitur. nichil carius
cum possidetur. Omnia secundum que relinquere opor
tet propter deum. facultatem scilicet possidendi et
uoluntatem habendi. hinc est quod dominus ait in euangelio.
Qui non renuntiat omnibus que possidet non potest meus
esse discipulus. Et item. Qui uult uenire post me
abneget semetipsum. illud pertinet ad censum
hoc ad uoluntatem. Non enim sufficit exteriorem
relinquere substantiam nisi interiorem abscidamus
concupiscentiam. Unde et subditur. Qui au
tem non habent non ea querunt in monasterio:
quae foris habere potuerunt. cum illi qui nichil ha
bebant foris habent intus quod relinquere possunt
propter deum. scilicet uoluntatem habendi. Unde scriptum
est. Non concupisces. plus enim attendit affectum
deus quam censum. hinc per sapientem dicitur. fili da
mihi cor tuum. Quod enim fieri non potest nisi carnales
appetitus refrenentur. primum ergo uiligantia habita
celestia deinde terrena non querere. ut per hunc modum
hauriamus ad celestia possimus sublimare. Et nec
uideremus pauperibus scilicet qui conuertuntur necessaria
minime seruari quia nichil in monasterio querere
potuerunt. Subiunctum est. Sed tamen com
munitati quod opus est tribuatur etiam
si pauperes cum foris erant nec ipsa ne
cessaria poterant inuenire. Siue enim diuites
sint siue pauperes siue nobiles siue ignobi
les. quicumque accedunt ad seruicium Christi et ui
uunt de communi, eis tribuendum est. dignus est enim
operarius mercede sua. Tamen non ideo se puta
rent esse felices quia inuenerunt uictum et te
gumentum quale foris inuenire non potu
erunt. Multi enim ad conuersionem ueniunt
non tam propter anime salutem quam propter corporis
necessitatem. Qui non deum colunt sed uentrem
suum. de quibus ait apostolus. Quorum deus uenter
est. Talibus dicit dominus in euangelio. Amen dico uobis
queritis me non quia uidistis signa sed quia
manducastis ex panibus meis. Horum tota est
intentio [illegible] et ut sint [illegible] pascantur.

sint uestiantur et bene sint eis temporalia. Et quia
terrena appetunt celestibus priuantur. recipiunt
enim mercedem suam sicut ait dominus. Unde sum
mopere nobis cauendum est ne temporalibus inhe
reamus bonis. ideo psalmista nos admonet
dicens. Diuitie si affluant nolite cor ap
ponere. Terrena quidem nobis in usu esse de
bent. celestia autem in desiderio. Est enim ad
mirabilis et magna multitudo dulce
dinis dei quam habet in se de qua dictum est. quia
oculus non uidit nec auris audiuit nec
in cor hominis ascendit que preparauit deus diligen
tibus se. unde scriptum est. Satiabimur cum ap
paruerit gloria tua. Illa ergo satietas de
bet esse nostra felicitas. nec erigant ceruicem
quia sociantur eis ad quos foris accedere
non audebant. sed sursum cor habeant et ter
rena uana non querant. ne incipiant mona
steria esse diuitibus utilia non pauperibus. si di
uites illic humiliantur et pauperes illic in
flantur. Ceruicem erigere signum superbie
est. Superbis angelis non fuit utile celum
constat quia superbis hominibus non erit utile
monasterium. Et si sanctus sit locus si sanctus
sit habitus si sancta opera uideantur communi
catio superbie inutile habitum. Superbia
enim casum habet. ideo sanctus dauid orat ad
dominum ut non ueniat ei pes superbie quia
ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem.
expulsi sunt nec potuerunt stare. Qua
propter humilibus utilis est monas
terium. Ipsi enim sunt ualles sicut scriptum est.
Qui emittis fontes in conuallibus. id est gra
tiam suam prestat humilibus. Ipsi quidem bona
que faciunt non amittunt quia custodem
uirtutum humilitatem non deserunt. Ergo
ipsam euangelium recitant in nouis
simo loco et sedem ipsam eligunt. ab eo
esse in domo domini. ideo ab ipso merentur
exaltari sicut scriptum est. Omnis qui se
exaltat humiliabitur et qui se humiliat exal
tabitur. Et item. Deus superbis resistit hu
milibus autem dat gratiam. Sed uir sue ca
ueant illi qui aliquid esse uidentur in
seculo non habeant fastidio fratres suos qui ad
illam sanctam societatem ex paupertate uene
runt. magis [illegible] studeant non de paren

cum diuitum dignitate sed de pauperum hu-
milium societate gloriari. ¶ Summopere cauere
debent fratres qui ad sanctam societatem commu-
nem uite uenerunt ut non sicut alter alterum
fastidio quamuis eo ditior sit uel nobilior
siue sapientior. quoniam sicut dicit apostolus: in-
firma elegit deus et ignobilia et contempti-
bilia ut non glorietur omnis caro in conspec-
tu eius. Sed nec potens in potentia sua nec
sapiens in sapientia sua nec diues in diui-
tiis suis. Non enim est personarum acceptio
apud deum. Nam idem dominus diues in omnes
qui inuocant eum. Hinc autem non de
dignitate diuitum parentum sed de socie-
tate pauperum fratrum incipimus gloriari.
quoniam ipse qui diues est in gloria sua pau-
per factus est pro nobis. non diuitibus sed pauperibus
dignatus est sociari. unde et nos pauperes
sumus propter ipsum quoniam pauperibus promissum est
regnum celorum. Gloriari quidem de diuitiis per-
tinet ad uanitatem mundi. de paupertate uero
gloriari pertinet ad beatitudinem. ¶ Nec extolla-
tur signum uite de suis facultatibus ali-
quid contulerint nec de suis diuitiis mag-
nificantur quia eas monasterio prebuerunt
quam si eis in seculo fruerentur. Et ex prece-
dentibus ista et ea que subsequuntur nobis duo ge-
nera superbie designantur. unum carnale
aliud spirituale. Nam pauperes fastidire de
nobilitate gloriari ad superbiam pertinet quod
magis homines seculares frequenter solet euenire.
De operibus autem misericordie extollere superbia spi-
ritualis est que solet etiam regulares cor-
rumpere. ¶ Magis autem timenda est spi-
ritualis superbia quam carnalis. quia se ex-
tollere de bono opere aut de uirtute ab alto
cadere est. et quanto est altior ascensus tanto
est periculosior casus. Dominus dicit in euan-
gelio. Cum facis elemosinam nesciat sini-
stra tua quid faciat dextera tua ut sit elem-
osina tua in abscondito. et ille qui uidet
in abscondito reddet tibi. Per dexteram recta o-
peratio per sinistram fauor seculi uel elatio de-
signatur. ex his uero uerbis admonemur
ut recta que agimus abscondamus ab elatione stu-
deamus alioquin mercedem non habebimus apud patrem
nostrum. Deinde ostendit quantum sit uitanda super-
bia cum subiungit. ¶ Alia quoque quamuis

iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant
superbia uero in bonis operibus insidiatur ut pe-
reant. Ex hoc apparet quam ceteris uiciis ma-
ior est superbia. per uicia enim ceteris [illegible] ex-
terminat humanam mentem. superbia deo et
hominibus odibilis est. de hac scriptum est: Ini-
tium omnis peccati superbia. Prima est enim in peccan-
do ultima pertinet in conflictu. nam cum
seruus dei uicia superauerit et iam ad uirtu-
tum alta conscenderit adhuc habet pugnam
contra superbiam quam nisi expugnauerit
in ceteris frustra laborauit. Cum ergo fortis
bona agimus magis cor ab elatione custodire de-
bemus quia nulla deo placet cum superbia opera-
tio. unde scriptura nos admonet dicens. Omni
custodia custodi cor tuum. quoniam mors ab ipso
procedit et uita. ¶ Et quid prodest dare pau-
peribus et pauperem fieri cum anima misera superbi-
or efficitur diuitias contempnendo quam fuerat
possidendo. Non prodest nobis nostra relinquere
nisi relinquamus et nos. non enim dicit dominus: bea-
ti pauperes rebus sed beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est
regnum celorum. De contemptu rerum [illegible]
et humilior non superbior. et melius diui-
tias in seculo retineret quam sic relinqueret
ut inde in monasterio superbiret. Sicut ergo il-
la anima est beata que propter deum sua diuidit et
humiliatur. ita est illa misera que inde extollitur.
Infelix profecto est qui per iter uirtutum tendit ad
uicia. et unde premium habere debuit inde tor-
mentum incurrit. Omnis quippe superbia tan-
to in imo est quanto in alto se erigit. tantoque
profundius labitur quanto excelsius ele-
uatur. Resecatis quibusdam [illegible]
nanimitatem redit quoniam prius [illegible]
dicens. ¶ Omnes ergo unanimiter et concorditer
uiuite et honorate in uobis deum inuicem
cuius templa facti estis. Vnanimiter autem
[illegible] in deo animum habentes quemadmodum
[illegible] cor unum et anima
una. Quod autem unanimiter pertinet ad uolun-
tatem quod subdit concorditer pertinet ad bonos
mores. hic est rectus ordo uiuendi primum
ut sit uoluntas una deinde concors uita. Qui
ergo multum concorditer uiuere [illegible] debet prauos
mores relinquere ne sit peruersus moribus
suis [illegible] ne [illegible] sua alios
perturbet. deinde ita debet librare actus suos et

totū uitā suā ut concordare possit secundum
deū cū quibȝ uiuit. Quia g° sūt nō nulli qui
postquā sclm̄ relinquūt, ꝓprias uoluntates
sequi uolūt. et rursus sunt pleriq3 qui
in suis appetunt singulares apparere.
ideo dcm̄ est. Omnes g° unanimit' et con
cordit' uiuite. Deū a' in nob' honorant'
inuicem si nos inuicē ꝑpt' deū diligam'
si ꝑcepta eius sollicite custodimus et ef
ficimur sci templū eius, ꝑ inhitaconem
spc eius in nobis. ¶ Nostrum est deum
honorare. deū nos inhitare et illustrare
ꝑ grām. ¶ Nec extollantur si aliquid ui
te aliquid de suis facultatibȝ contulint
ne de suis diuitijs magis superbiat qua
eas monasterio partiunt' quā si eis in
sclo fruerent'. Nequius est res suas in
sclo tenē quā eas in monasterio distri
buere ut uelint se inde extollē. Sanctus
si extollunt' deiciuntur. ¶ Quisquis
enī in eo qd agit intumescat eo ipso
tramite quo ꝓficit cadit. bona quippe
actio cū elatione nō eleuat sed grauat.
Beata ē g° illa anima q̄ pōt dicere cū
ꝓpha. Dn̄e nō est exaltatū cor meum
neq3 elati sūt oculi mei. Neq3 ambulaui
in magnis nec in mirabilibȝ sup me.
Felix plane est qui nō hēt superbiam oc
cultam in corde nec apertam in corpe.
nec in uultu nec in hitu nec in sermo
ne nec in ope nec in ceteris motibȝ suis
[illegible] nō ambulat in magnis id est si
[illegible] reputat inter magnos qd nobilis
[illegible] aut potens aut qd diuitias su
as quantum uite contulit aut qd mali
quod officio sit utilis et si nō ambulat
in mirabilibȝ sup se ut de religione et
scitate desup a deo ē collata nō uelit
apparere tamq3 admirabilis atq3 lau
dabilis raro inuenitur ex hijs qd ali
quā commotionē nō hēat. Ut aūt oīa
ista genā superbie possit superare seruus
dei semp de se dȝ humilit' sentire et nō
exaltare aīam suā. sȝ in humilitate re
primē iuxta qd scriptum est. Quāto ma
ior es tanto humilia te in omnibus.
Valde enī timenda sūt uerba q̄ sequunt'
Alia enī quecumq3 iniquitas in malis

opibȝ exercet ut fiant. superbia uō etiā bo
nis insidiatur ut pereant. Auaricia nō exercet'
nisi in malis opibȝ. luxuria nō exercetur
nisi in malis opibȝ. similit' et cetera uicia.
sola superbia etiā bonis opibȝ insidiat'
ut pereant. ideo phariseus bona opa sua
ꝑdidit quia ea se egisse iactando ꝓtulit.
Augustinus. Sunt qui de. qui de contemptu
uane glē uanius gl'antur. Similiter
sunt pleriq3 qui de contemptu diuitiarū
uanius gl'antur extollunt'. de quibus
subiungitur. Et quid ꝓdest dispgē dan
do pauperibȝ et pauperem fieri cū anima
misera superbior efficiatur diuitias con
temp(ne)ndo quā fuerat possidendo. ac si
breuit' et apte dicet. Quid ꝓdest pau
ptas cū superbia. Melior est diues hu
milis quā superbus paup. melior est humilis
peccator quā iustus elatus. Debet g° in oī
bȝ ee seruus dei puisus et circumspectus
primū ne mala agat deinde ne bona
negligat. postmodū ne in bonis que
egerit intumescat. quia tūc uacue
sunt bona q̄ agim' si ea semp in humi
litate custodim' et tūc uacue sumus
pauperes xp̄i si humiles sum' ꝑ amore
xp̄i et bi pauperes spū quā ipōꝝ ē regnū
celoꝝ. Unde apte subiungitur. Omīs
g° unanimiter et concordit' uiuite et
honorate in uobis deū inuicē cuius
templū facti estis. Paupertas quippe et
humilitas generant caritatē. Caritas ū
unitatē nutrit. unitas autē et con
cordia efficiunt nos templū dei. Et
tunc ueraciter deū honoramus qn unani
mit' et concordit' uiuim'. tūc ostendim' quia
sum' discipuli xp̄i si tenem' caritatem
xp̄i. hinc est qd ipse dn̄s ait. In hoc cogno
scent omēs quia mei estis discipli si di
lectionē habetis adinuicem. Sequitur.
Orationibȝ instate horis et tempoꝛibȝ constitu
tis. Ante tempus orare prudentia est. i
tpre constituto orare est obedia. temp'
orandi ꝑterire est negligentia. Quanto
crebrior dȝ eē oratio quanto utilior. Insta
ter et ardent' orare debem'. Magna e
nī sūt bona q̄ ꝓmittit deus. quam oculus
nō uidit nec auris audiuit nec in cor

hominis ascendit quod firmiter deus diligere
debes se. Non uult bona sua contendi et nunc
uendi facilitate uilescere. Preciosa et de
siderabilis merces aut dum negotiato
rem inquirit. ideo nos hortatur ille
in euangelio dicens. petite et accipietis
querite et inuenietis. pulsate et aperi
etur uobis. Non enim ociosis et tepidis et
negligentibus promittitur regnum dei sed sic
ut scriptura dicit. Regnum celorum uim
patitur et uiolenti rapiunt illud. Ama
mat deus instantiam et importunita
tem in prece. Si magna sunt bona non de
bent esse desideria parua cum magnitudi
ne premiorum concordare debet magnitudo
desideriorum. Quod si ad primas lacrimas
dominus nec exaudierit nec siquidem querendo
et pulsando desistendum est. sed tanto potius
perseuerandum instantia tamque obstinato
clamore frequentandus est saluator donec
impleat orantis desiderium. Quod si quis
que interim conscientiam suam uel cogitatione
uel actione maiorum sorde senserit inquinari
misericordiam redemptoris continuis debet fla
gitare lamentis sanctorumque intercessiones
et auxilia postulare. Quod si ad exemplum
chananee mulieris in orando perstiterimus
fixi mansimus aderit gratia conditoris
nostri que cuncta in nobis errata corrigat
immunda sanctificet turbulenta serenet.
fidelis enim et iustus est ut remittat no
bis peccata nostra et emundet nos ab omni
iniquitate si ad illum sedula mentis uo
ce clamemus. et ut secrete et quiete orare
possint fratres ideo subiungitur. In orato
rio nemo aliquid agat nisi ad quod est fa
ctum unde et nomen accepit ut si forte a
liqui etiam preter horas constitutas et si eis
uacat orare uoluerint non eis sint impe
dimento qui ibi aliquid agendum puta
uerint. Ideo dominus noster uendentes et emen
tes eiecit de templo dicens. Domus mea
domus orationis uocabitur ut doceret in domi
nica domo nichil aliud esse agendum quam oran
dum. ad hoc enim omnis ecclesia construitur ut in
ea oretur. ipsa est domus dei et porta celi. ibi
preces reconduntur et iusti satian
tur ibi explentur diuina misteria et cetera.

celestia sacramenti. Unde Salomon ait
domine si conuersus fuerit populus tuus et orauerit
ad sanctuarium tuum tu exaudies eos et di
mittes peccata eorum. et ideo summopere cauen
dum est ne aliquid in sanctuario fiat
quod aut oculos diuine maiestatis offen
dat aut ibi uolentes orare impediat.
Qualiter autem orare debeamus ostenditur
cum subinfertur. In psalmis hymnis
et orationibus dei. hoc uersetur in corde quod
profertur in uoce. psallentium in ecclesia
mens concordare debet cum uoce ut impleatur
illud apostoli. Psallam spiritu psallam et men
te. Orandi peritia ita solum meretur
esse fructifera si quod ore promimus hoc et
mente meditemur. Sepe namque oramus
et alibi mentem intendimus nec ipsi in
quod dicimus recolimus. sed illam orationem deus
non exaudit quam ipse qui orat non inten
dit. quod instinctu dyaboli sepe fieri
solet. Sciens autem utilitatem orandi
et nobis inuidens grauem impetrandi
inmittit orantibus cogitationum tumul
tus ut mentem ab oratione diuidat et fru
ctum orationis tollat. Contra cuius malici
am debemus habere mentis constantiam ut quan
to plus cogitationum turba nos impug
nat tanto robustius mens nostra in sui
status rectitudine fixa permaneat. Ap
tum enim iuuat ad orationis puritatem
si in omni loco et tempore nos ab actibus
illicitis temperamus. si semper ab ocio
sis sermonibus auditum pariter tem[peramus]
et linguam. si in lege domini ambulare
uolumus et testimonia eius assues
cimus toto corde scrutari. Que
cumque enim sepius agere loqui uel audire
solemus eadem necesse est ad animum
quasi solitam propriamque recurrant se
dem. Et nolite cantare nisi quod legi
tis esse cantandum. Quod autem non ita scri
ptum est ut cantetur non cantetur. Sic non
enim decet ut cantus ecclesiasticus fieri debe
at secundum arbitrium diuersorum sed firmiter
seruandus est secundum scripta et instituta
maiorum. Similiter etiam consuetudines mo
nasterii cum auctoritate et discretione ordina
te sunt. Siquid autem mutari oportet

X

Aut constitui non debet hoc fieri aut
leuius nec arbitrio tantum duorum aut trium sed
concordantibus fratribus siue sanior pars canonicorum
congregationis decreuerit ordinandum
est. Et sciendum est quia auctoritas in
omnibus ecclesiastica magis imitanda quam
ratio. quoniam auctoritas semper obedientie
et humilitatis est. ratio uero non numquam
presumptionis. hoc autem seruandum est in or
dine ut semper maturitas et grauitas
teneatur. Numquid leuitate usus sum
ait apostolus ut apud me sit est et non. ho
nestum quippe est et religiosum non faci
le quicquam aut leuiter uariare. **De ie
iuniis et abstinentia esce et potus**

Carnem uestram doma **fratrum**
te ieiuniis et abstinentia esce
et potus quantum ualitudo permittit. Ca
ro quidem concupiscit aduersus spiritum
et spiritus aduersus carnem. Sed ne caro pos
sit pellere spirituales uiri per uirtutem spiritus
eandem concupiscentiam debent restringere
quando caro domatur spiritus roboratur. Sed cum
adiungitur quantum ualitudo permittit uirtus
discretionis commendatur. Pereunt enim
ipsa bona nisi cum discretione fiant. Tan
to ergo debet quisque carnem suam domare per
abstinentiam quantum ualitudo permittit
nature. Qui carnem suam supra modum
affligit ciuem suum occidit. si plus quam o
portet alimentis reficit hostem nutrit.
Sic ergo nutrienda est ut seruiat. sic domanda
ut non superbiat. In omni abstinentia
hoc semper attendendum est ut uitia constrin
gamus non carnem. Cum et aliquis non
potest ieiunare non tamen extra horam pran
dii aliquid alimentorum sumat nisi cum
egrotat. Primum uitium ex .viii. principali
bus uitiis est gula. Temptatio huius uitii
aliquando fit de pluribus rebus et uilibus. Nam pri
mus homo temptatus est non de porco sed
de pomo. Esau non de gallina sed de len
ticula. Saluator noster non de carne sed de pa
ne. Sunt autem huius uitii tria genera. Unum
genus est quando cibo uel potu immoderate quis
utitur. Aliud genus est quando nimis delicatum
cibum uel potum quis desiderat. Tertium ge
nus est quando extra horam cibum uel potum

110

uult sumere. Extra horam prandii est us
que ad cenam. Nam usque ad istam horam non de
cet fratrem comedere aut bibere nisi cum egro
tat. egrotanti omni hora licet. Infirmis
non est lex posita. Nam ieiunantibus nec
tamen infirmantibus certa hora reficiendi
intelligitur ab hora tertia usque ad sextam.
Ieiunantibus uero ab hora nona usque ad
uesperam cum apostolus precipiat ut omnia hone
ste et secundum ordinem fiant. non solum cibo et
potu temperate uti oportet sed etiam ho
ras constitutas obseruare ne cui de uita
nostra prebeamus offendiculum. Valde enim
indecens est si nos reprehensibiliter ui
uimus qui formam recte uiuendi ci
uis demonstrare debemus. **De lectione**

Cum autem acce **ad mensam fratrum**
ditis ad mensam donec inde sur
gatis quod uobis secundum consuetudinem legi
tur sine tumultu et contentionibus au
dite ne sole uobis fauces sumant ci
bum sed aures audiant uerbum dei. Qui
desiderant illud audire. Regula sa
cram lectionem audiunt qui ab ipsa lectione
uacui recedunt. nullum ibi affectum ha
bent nullum saporem sentiunt. Quicquid
audiunt facile obliuiscuntur. Fastidium
est illis audire quod audiunt. Sicut con
scriptum est. Beati qui esuriunt et sitiunt
iustitiam quoniam ipsi saturabuntur. ideo sa
turabuntur quia prius esuriunt. Esuri
endo enim efficitur homo dignus ut post
modum satietur. Primum ergo preparate cor
dium ad esuriendum et desiderandum
uerbum dei adest diuina gratia que nos in
tus perfundit et dulcedine atque sapore
spirituali reficiat. et delectet nos cantare.
Quam dulcia faucibus meis eloquia tua
super mel ori meo. et bonum est lex oris tui
super milia auri et argenti. Non solum
ergo debemus esse participes mense corporalis
sed spiritualis nec tantum sumere cibum cor
poris sed anime. Et quanto melior est anima quam
corpus tanto amplius delectare nos
debent alimenta anime quam corporis. Que
cumque diuina scriptura nobis legitur
aut exponitur cogitare debemus quasi
esca spiritualis est quam deus nobis min-

uitur ad reficienda corda nostra ne deficiamus in via et ad roborandos nos contra temptationes dyaboli et pericula huius seculi. Talem cibum nos oportet incessanter nos esurire atque in mente ruminare ut possimus dicere cum psalmista: In corde meo abscondi eloquia tua ut non peccem tibi. Qui in corde suo sacrum eloquium abscondit, vitalis ei cibus efficitur qui a morte, id est a peccato, defendit et insuper ad vitam eternam perducit. Sed iam quid de infirmis subiungat audiamus.

De infirmis et pristina consuetudine fratrum.

Qui infirmi sunt ex pristina consuetudine si aliter tractantur in victu non debet aliis molestum esse nec iniustum videri eis quos alia consuetudo fecit fortiores. Ac si aperte dicat: fortiores non debent contristari si infirmos viderint misericorditer tractari, immo quia fortiores sunt in se debent abstinentie servare rigorem et aliorum imbecillitatem equanimiter portare per compassionem. Nec illos ditiores putent quia sumunt quod non sumunt ipsi sed potius gratulentur quia valent quod non valent illi. Melius est enim abstinere quam sumere, nam illud est virtutis, hoc infirmitatis. Gratulari debet quisque quod dei quodam dono gratie divine tam sanus est et validus ut possit esse sufficiens communis aliorum cibis et potius qui nichil delicatum querit, nichil superfluum. Quanto enim quisque minus appetit, quanto arctius vivit, tanto beatior existit. Arta enim et angusta est via que ducit ad vitam. Gaudeat igitur qui potest parce vivere propter Christum. Parcitas enim vitia occidit, libidinem extinguit, virtutes nutrit, animum roborat, mentem ad celestia sublevat.

De delicatis conversis fratribus.

Et si eis qui veniunt ex moribus delicatioribus ad monasterium aliquid alimentorum vestimentorum operimentorum datur quod aliis fortioribus et ideo felicioribus non datur cogitare debent quibus non datur quantum de sua seculari vita illi ad istam descenderint, quamvis usque ad aliorum qui sunt corpore firmiores frugalitatem pervenire nequiverint.

Quare hoc debent cogitare? Scilicet ut ratione cognoscant quia iustum est ut hii qui plus descenderunt plus accipiant. Et cum hoc iustum esse cognoverint, non velint [illegible] accipere quod paucos accipere vident. Tolerandi enim sunt qui minus possunt, et hoc est quod subiungit: Nec debent omnes velle quod paucos vident amplius non quia honorantur sed quia tolerantur accipere. Quare? Ne contingat detestanda perversitas ut in monasterio ubi quantum possunt fiunt divites laboriosi, fiant pauperes delicati. Valde quippe detestabile est ut ubi fiat pauper delicatus, ibi fieri appetit dives laboriosus, id est [illegible] quod tamen sepe videmus contingere in [illegible]. Multi enim quanto nobiliores et ditiores fuerunt in seculo, tanto postmodum abiectius et districtius vivunt in monasterio, et plerique quanto abiectiores et pauperiores fuerunt, tanto plus deinde in monasterio excellentias et delicationes querunt. [illegible] dicit [illegible] valde detestabile [illegible] est ibi pauperem delicias querere ubi divites pro amore dei abstinendo vivunt laboriose. Ille servit ventri, ille Christo. Ille per latam et spaciosam viam tendit ad perditionem, iste per arctam et angustam viam tendit ad gloriam. Sequitur.

De convalescentibus [illegible]

Sane quemadmodum egrotantes necesse habent minus accipere ne graventur, ita et post egritudinem sic tractandi sunt ut citius recreentur, etiam si de humillima seculi paupertate venerunt, tamquam hoc illis contulerit recentior egritudo quod divitibus anterior consuetudo. Sunt quidam egritudines in quibus cibus sumere [illegible] et tunc necesse habent egrotantes minus accipere ne graventur. Quando autem [illegible] egritudine sic tractandi sunt ut citius recreentur. Et in hac recreatione fratrum non debet esse acceptio personarum [illegible] humillima paupertas [illegible] humana necessitas cui hoc tribuit [illegible] quod divitibus anterior consuetudo. Cum enim misericors est in alium [illegible] in ipsum. Unde ipse ait: Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. [illegible] Iohannes ait: [illegible]

uideret fratrem suum necesse habere et clau-
serit uiscera sua ab eo quomodo caritas
dei manet in eo. Si igitur caritatem dei
uolumus habere debemus in fratribus nostris
opera exercere. Ut cum agimus procul dubio a
deo sentimus qui clemens suis dicturus est in
iudicio. Infirmus fui et uisitastis me. E-
suriui et dedistis mihi manducare et cetera.
Quibus meritis inde rependitur cum dicitur
percipite regnum quod uobis paratum est
ab origine mundi. Cum ergo fratribus
nostris propter deum seruimus, ipsum regnum
acquirimus. et si opera sunt transitoria
merces manet eterna. Sed cum uires
pristinas reparauerint redeant ad feli-
ciorem consuetudinem suam. Felix consuetu-
do est carnalia desideria que militant ad-
uersus animam abscidere. Felix consuetu-
do est abstinere. Felix consuetudo est cor-
pus suum castigare et in seruitutem redi-
gere. Quanto famulos dei tanto am-
plius decet quanto minus indigent ne ci-
bi eos teneat uoluptas iam uegeta-
tos quos necessitas leuauit infirmos.
Ad leuandam infirmitatem necessa-
rium est curam carnis agere que uidelicet
caro postquam uegetata fuit oportet eam-
dem curam carnis resecare ne famulos
dei teneat ab his ne seruiant gule que de-
bent anime deseruire. Quanto igitur mi-
nus indigent tanto amplius decet ne
cibi eos teneat uoluptas ne gule uici-
um anime uirtutes tollat. Nullus pal-
mam spiritualis certaminis apprehendit
qui non in semetipso prius per afflictam uen-
tris concupiscentiam carnis incentiua
deuicerit. Unde post conflictum spiritualis cer-
taminis assurgitur si non prius intra
nosmetipsos hostis possimus gule unde
hec appetitus edomatur. quia si non
ea que nobis interiora sunt prosternimus ni-
mium manent ad ea que sunt impugnan-
da transimus. Multi autem certa-
minis ignorantes edomare gulam
negligunt et ad spiritualia bella con-
fingunt. Qui aliquando multa etiam que
magna sunt fortitudinis faciunt sed do-
minante gule uicio per carnis illecebras

omne quod fortiter egerint perdunt. Et dum
uenter non restringitur per carnis con-
cupiscentiam simul uicte uirtutes
obruuntur. Hoc significat quod muros ihe-
rusalem coquorum princeps destruxit quia uir-
tutes anime dum non restringitur uenter
perdit. Ex egipto populus adductus in he-
remo occubuit quia despecto manna
cibos carnium petiit. Primogenitorum
gloriam esau amisit quia magno es-
tu desiderii uilem cibum id est lentem
lam concupiuit. neque enim cibus sed appe-
titus in uicio est. unde et lauciores
cibos plerumque sine culpa sumimus
et abiectiores non sine reatu conscientie
degustamus. Ea itaque sumenda sunt
que nature necessitas querit et non
que edendi libido suggerit. Illos
estimem digniores qui in sustinenda
paupertate fuerint fortiores. Ex forti-
tudine paupertatis deprimuntur uicia
carnis. Ex mortificatione uiciorum
procedit pullulatio uirtutum. Ipse sunt
uere diuitie quibus anime ditantur con-
tinentium. Unde et subditur. Melius
est minus egere quam plus habere.
Melius est aliquid egestatis tolerare
dum sustinere quam superhabundare. nam
egestas que propter deum est generat humilita-
tem que est initium omnium bonorum. Ha-
bundantia parit superbiam que est ini-
tium omnium malorum. Tercius gradus deinde uo-
luptatem atque appetitum carnis possit
semper reprimere semper debet ad minimus tende-
re ipsorum alimentorum et uestimentorum mi-
nimus uelit. Hic etiam quoniam necesse fit ex-
teriorem quippe hominis innuere interioris
hunc hominem quem exterius gestamus et
sic in se includunt motus lasciuie ipsi effectus
suscipiunt operationis bone. Unde necesse est
ut interior homo sit equus quidem arbiter presi-
deat uti se et eum quem exterius gestat.
quatinus ei homo suus exterior et semper debitum
ministerium fuit sufficiat superbe et num-
quam liberiori ceruice contradicat. De habi-
tu qualis debeat esse fratribus.

Non sit notabilis habitus uester nec af-
fectetis uestibus placere sed moribus.

[...]beat. Iste vir sanctus quod docuit. Scriptum est enim quia vestimenta eius et calciamenta nec nitida nimium nec abiecta plurimum, sed ex modico et competenti habitu erant. Ipse quoque de se loquitur: Confiteor de preciosa veste erubesco. Non decet hanc professionem, non decet hanc admonitionem, non decet hec membra, non decet hos canos. Hinc dominus in evangelio: Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Mollia dicuntur vestimenta eo quod molle animum efficiunt. Mollibus vestimentis regia delectatur domus, et asperis et humilibus Christi delectatur ecclesia. Talia debent esse vestimenta clericorum in quibus nichil possit notari vanitatis, nichil quod pertineat ad superbiam et vanam gloriam. Jeronimus (Jer.): Non tenera vestis sed mundicia mentis ornatum faciat clericum. Ornemus ergo nos spiritualibus ornamentis, scilicet castitate, humilitate, mansuetudine, obediencia, paciencia, caritate. Hec sunt indumenta quibus anima potest celesti imperatori placere. Non enim exteriorem sed interiorem pulchritudinem requirit invisibilis sponsus sicut scriptum est: Omnis gloria eius filie regis ab intus. Nostre ergo divitie, nostra pulchritudo boni sint mores. Et beata anima illa cui dicitur in cantico canticorum: Tota pulchra es amica mea et macula non est in te. Studeamus ergo invisibili domino placere non vestibus sed moribus ut impleatur in nobis quod per apostolum (Ap.) precipitur: Nolite conformari huic seculo sed reformamini in novitate sensus vestri. Et si enim exterior homo noster corrumpitur, interior tamen renovatur de die in diem. Deinde subiungit de incessu statu et ceteris motibus dicens.

De incessu fratrum statu et omnis corporis motu.

Quando proceditis simul ambulate; cum veneritis quo itis simul state. In incessu, in statu et in omnibus motibus vestris nichil fiat quod cuiusquam offendat aspectum sed quod vestram deceat sanctitatem. Sancta profecto ecclesia non solum floret honore religionis sed etiam honestatis decore pollet sicut scriptum est: Flores mei fructus honoris et honestatis. Religiosum quippe et honestum est ut sicut simul habitant fratres ita quoque simul ambulent et simul stent. Et apostolus (Ap.) precipit ut omnia honeste et secundum ordinem fiant. Potest quoque in hac corporali coniunctione aliquid spirituale intelligi. Scriptum est quod societas terribilis ut castrorum acies describitur ordinata. Castrorum namque acies cum ad bellum se preparat, prius se coniungere atque ordinare festinat ne ab hostibus interrumpi aut penetrari valeat. Sic nimirum nostra spiritualis acies que bene coniuncta et ordinata simul stare precipitur contra dyabolum cotidie munitur ad bellum, ut videlicet ex sua coniunctione terreat antiquum hostem qui in servis dei nichil tam timet quam concordie unitatem. Sed valde notandum est quod dicitur: In omnibus motibus vestris nichil fiat quod cuiusquam offendat aspectum sed quod vestram deceat sanctitatem. Sic nunc debet [...] ut a nemine valeant reprehendi. [...] de eorum congruum est ut ipsi irreprehensibiliter vivant quorum ordo exigit ut ceteris formam sanctitatis ostendant. Nam ad vos proprie hec summa pertinet quia dicitur: Estote sancti sicut et ego sanctus sum dicit dominus (Le.). Vere sancti esse debemus qui nomen et habitum religionis et sanctitatis suscepimus, qui divino cultui sumus mancipati sacrisque altaribus Christi consecrati et divinis misteriis ordinati. Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores misteriorum dei. Non precipit apostolus tantum ut ita simus, sed nos sic existimet inquit homo. Non enim sufficit vita sancta nisi sit et fama bona. Nam vita nobis necessaria est propter nos, fama propter alios. Unde rursus ait apostolus (Ap.): Oportet nos ab hiis qui foris sunt habere bonum testimonium. Sic ergo debemus vivere ut vita concordet cum nomine et professio teneatur in opere, ut sicut sanctus est ordo sancta sit conversatio, et sic bene in nobis dei testimonio bone actionis comprobetur. Tunc religiose vivimus si illicitos motus sub disciplina cohercemus, si membra et sensus nostros studeamus restringere ut non possint lascivie et levitati

delectatur. Ut aspectus uestis sit simplex et humilis nec respiciat oculus quod illicite concupiscat animus. ut mentis auditus sit purus et discretus ea que superflua sunt respuens. et ea que dei sunt gratanter suscipiens. Ut sermo mentis sit sale conditus. ociosa et nociua detestans bona et utilia commendans. ut sit in corde mundicia. in uultu pudicicia. incessus cum grauitate. status cum reuerencia. motus cum maturitate. habitus cum religione. quatinus ubique resplendeat sanctitas. emineat honestas. fugetur scurilitas. in omnibus nostris motibus nichil fiat quod cuiusque offendat aspectum. sed quod nostram deceat sanctitatem.

Quod non liceat feminas aspici a fratribus

Oculi uestri et si iaciuntur in aliquam feminarum in nulla figantur. Neque enim quia prodeuntes feminas uidere prohibemini. sed appetere uel ab ipsis appeti uelle criminosum est. Unde dominus in euangelio: Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam iam mechatus est eam in corde suo. Et quia per illicitum uisum concupiscentia oritur per quam integritas mentis uiolatur necesse est ut semper seruus dei uisum suum reprimat ne per concupiscentiam et inmundiciam mentis deum offendat. Sanctus dauid quia oculos in feminam iecit et sparsit illicito appetitu deuictus adulterium et homicidium perpetrauit. Si ergo tantus uir per incuriam oculorum cecidit nos qui longe ab eius sanctitate distamus tam mortale periculum summopere timere debemus. Teneamus ergo sententiam beati iob qua dicitur: Pepigi fedus cum oculis meis ne cogitarem de uirgine. Quia enim sanctus uir quia per exteriorem uisum interior corrumpitur animus fecit pactum cum oculis suis ne incaute perspiceret quod illicite concupisceret. Non enim perfecte uicium uincatur nisi sollicite causa et oportunitas uicii caueatur. Hinc est quod loth a sodomis fugienti precipitur ut non retro respiciat neque remaneat in omni circa regione sed in monte saluum se faciat. Quisquis enim perfecte appetit inmundicia uiciorum fugere ab aspectu et uicinitate corporum sexalienum faciem atque ad alta uirtutum conscendere tanto a uiciis maneat externeus quanto ab eis corpore et uirtute elongat. Et quod uisus causa sit concupiscentie ostenditur cum subinfertur: Nec solo tactu sed affectu et aspectu quoque appetitur et appetit concupiscentia feminarum. Ac si aperte dicat: Non solum tacita uoluntate mentis concupiscentia oritur sed etiam per exteriorem aspectum generatur. Nam si sanctus dauid feminam fixe aspiceret in tantam temptationem carnis minime cecidisset. Hinc per prophetam dicitur: Ascendit mors per fenestras nostras. Mors autem est concupiscentia. domus interior mentis nostra est. fenestre huius domus sunt quinque corporis sensus. Mors ergo per fenestram ascendit atque domos ingreditur cum concupiscentie uicium per sensus prorumpit ad interiora mentis. Quapropter ne uitalis sensus per exteriorem appetitum intus intereat opus est ut fenestras domus nostre diligencia custodiat. ut ipsum appetitum tanto facilius possimus compescere quanto nullum uiciis pruritui ingressum patere. Valde enim timendum est quod subditur: Nec dicatis uos habere animos pudicos si habeatis oculos impudicos quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius. Sepe que intus latet exteriora membra denunciant et frequenter per habitum corporis cognoscitur habitus mentis. Minor est autem culpa dum latet in occulto sed iam maior efficitur cum incipit apparere in publico. Et sciendum quia impudicicia alia est spiritualis alia carnalis. Spiritualis est que per delectationem cogitationum interius agitur. carnalis que corporaliter completur. Est autem multis modis. nam modo per uisum. modo per auditum. modo per tactum. modo per cogitationem. in proloquutione. in perpetratione. quibus fomentis nutriuntur et excitantur libido et separant animam a deo. fugit de moribus castitas excrescit mentibus luxuria. Unde et subditur: Nam et cum se inuicem sibimet etiam tacente lingua conspectu mutuo corda nunciant impudica et secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore etiam intactis ab inmunda uiolatione corporibus fugit castitas

stitas ipsa demonibus. Castitas quippe de mo
ribus fugit dum libidinosa voluntas conspec
tibus mutuis magis magisque inardescit.
Et si corpus ab immunda cogitatione non tan
gatur ipsa tamen immunda violatio visu af
fectu cogitatione delectatione perpetratur.
Ipsis fomentis quasi quibusdam gradibus
crescit peccatum. Cogitatio prava delectati
onem parit. delectatio consensum. conse
nsus operationem. operatio consuetudinem. consue
tudo necessitatem. Apostolus enim legem peccati di
cit in membris. quia lex consuetudo est quam pec
cando accepimus et non ab ea cum volumus
discedimus. quia necessitatis vinculo per con
suetudinem retinemur. Bonum ergo est culpam
corrigere cum incipit apparere. quia cum
morum ceperit inmanitatem sceleris facit.
Et quid dicit psalmista de huiusmodi.
prolongaverunt iniquitatem suam. Dominus iu
stus concidet cervices peccatorum. ¶ Nec puta
re debet qui in feminam figit oculum ut
illius in se ipsum diligat affectum ab aliis
se non videri cum hoc facit. videtur omnino
et a quibus videri se non arbitratur. Hoc vi
demus frequenter contingere de hiis qui cul
pas suas volunt abscondere quod dum sua
vicia quasi caute et latenter agere esti
mant. ipsi semetipsos dum nesciunt demon
strant et culpam que occulta esse creditur ab
aliis manifeste cognoscitur. ¶ Sed certe
si lateat et a nemine hominum videatur
quid faciet de illo supremo inspectore quem
latere nichil potest. An ideo putandus est non
videre quia tanto videt pacientius quan
to sapiencius. In cunctis ergo que vel a
gendo vel loquendo vel cogitando deli
quimus aspectum supremi iudicis vehemen
ter formidare debemus. quia si aliqua non
apparent hominibus tamen vicia illi oculis nuda
sunt et aperta. et hoc nos a culpa reprimere
debet quia in eius iudicio nichil inultum
poterit remanere. ¶ Contra incendia libidinum
ius debemus opponere infernum tormenta
et contra transitoriam delectationem per
petui ignis dolorem. Valde stultus est qui
pro eo quod parvo tempore luxurie deservit fu
turum et desiderium pravis delectationibus
perdat et celeste perdit amenitatem et eternam

incurrit dampnationem. Ille vir sanctus ti
meat ne velit femine male placere.
illum cogitet omnia videre ne velit feminam
male videre. illius magis et in hac causa
commendatus est timor ubi scriptum est.
Abhominatio domini defigens oculum. Ex qui
bus verbis patet quia si oculum in feminam
figimus deo nostro cui placere debemus ab
hominabiles sumus et a quo debemus
recipere gloriam recipimus penam. Quapropter
necesse est ut si a nostris viciis divinus
nos non separat amor vel reprimat ti
mor: et si nos non delectant eterna
gaudia vel terreant eterna supplicia. Sic
incipit homo recedere a peccato si timeat displi
cere auctori suo. Sed dicat aliquis. Quo
modo timebo deum. Divinus deum timere il
lum cogita omnia videre. Tollat te ma
la conscientia cogita quia deus videt te. quic
quid in te malum fuerit pensa quia deus
totum respicit. Quicquid egeris aut dixe
ris aut mente tractaveris semper attende
super te oculos dei semper time displicere
illi hoc est vera iusticie. hec sunt primordia sapi
entie sicut scriptum est. Initium sapien
tie timor domini. De servanda ad invicem

Quando ergo simul pudicicia et
castitas in monasterio et inter fratres.
ubicumque femine sunt invicem iniam pudi
ciciam custodite. Magna est pudici
cie virtus et multum commendata in scrip
turis divinis. hec virtus celestis et spi
ritualis est. Nam hominem a terra sublevat
angelis sociat deo coniungit de terreno
celestem de carnali spiritualem facit.
hec virtus celum humana natura transcendit.
Nam quod homo pudicus est quod castus non tamen
virtus humana facit sed divina per
hanc nos amat invisibilis sponsus. Nec
enim deo placet anima si non est casta si non
est pudica. Nam si immundicie et luxurie
deservit abhominabilis est ei et reproba.
pudicicie virtus et acceptabilis deo est
et hominibus. Hanc nobis invidet hanc im
pugnare non cessat antiquus hostis.
Ipse enim persuasor est immundicie et per hanc
plures decepit plures corrupit. Nec
parcit clericis non parcit monachis et quos

tans gemendū est ipōs religiosos ꝑ
sterint. Necesse est ergo summa uigilancia
inuicem nostram pudiciciam custodire nā
si eam ꝑdimus totū ꝑdimus eciā nosmet
ipōs. Qui ꝑdit pudiciciam ꝑdit animā
suam ꝑdit deū ꝑdit seipm̄. Et ad h in
unū h̄itamus ut nos inuicē custodia
mus inuicē corrigamus inuicē erudiamus
ut qd̄ quisqȝ pōt ꝑ seipm̄ possit possit ꝑ
aliū. Et quia nr̄a custodia nō a nobis
sȝ a deo est bn̄ subditur. Deus enī qui
habitat in nobis etiam isto modo custo
dit nos ex nobis. Non .n. sufficiens est
custodia nr̄a nisi assit diuina. Nisi dn̄s
custodierit ciuitatem frustr̄ uigilat qui
custodit eā. Nemo est qui pudiciciaȝ
possit custodire aut in seipo aut in alio
nisi ꝑ deum. Sȝ si ipse h̄itauit in nobis po
timus ꝑ ipm̄ qui uiuit et regnat deus per
oia scl'a sclōꝝ. amen. Et si hinc de q̄
loquitur oculi petulantium in aliq̄ istum
aucterius statim admonere ne cepta
ꝓgrediantur sȝ de primo corrigātur
Si aut̄ et post ammonitionē iterum
vel alio quocumqȝ die id ipm̄ eū facē
uideritis iam uelud uulneratū sana
dum ꝓdit. quicumqȝ hoc potuit inuenire
prius tamen et alteri uel tercio demō
stratum ut duoꝝ uel trium possit ore
conuinci et cōpetenti seueritate coh
ceri. Hec sunt uerbis aplicas concordat
et euuangelys. Ait .n. bēs paulus. Si
preoccupatus fuit hō in aliquo delicto uos
qui spūales estis huiusmodi instruite in
spū lenitatis. Et dn̄s in euuangelio
Si peccauit in te frat' tuus corripe eū
inter te et ipm̄ solū. si te audierit lucr̄
tus eris fr̄em tuū. si te nō audierit ad
hibe t' duos aut tres ut in ore duoꝝ uel
triū testium stet oē uerbū. Sum
ma quedam diligentia inuestiganda
et corrigenda culpa. nā si eā nō emen
damus dampnabimur in futurō. Vn̄
apl's ait. Horrendum est incidere in
manu dei uiuentis. Melius est ergo
uitam emēdare qm̄ tūc punire. Qui a
mat corripi sapiens est. Vnde scrip
tum est. Corripe sapientē et amabit

ap^s ga.

ad.

ap^s.

te. Stultus autē si corripit' irrisit uir.
Sȝ quid dicat apl's ad discipl'm. Insta
inquit oportune et importune ar
gue. Oportune dicebat ꝓpt' eos qui
libent' audiebāt uerbū predicatōis.
importune ꝓpt' eos qui inuite audi
ebant. Similit' eos qui culpas tedangu
aliqn̄do oportet eē importunos. Sȝ ista
pertinacitas n̄ est ex ira sȝ ex caritate. et
sepe is qui contristatur eū corripitur eū
cogitare cepit qm̄to cum amore frater
suus rephenderit gaudet de rephensione
et qd̄ deliquit studeret emendare. Nec uos
iudicetis eē maliuolos qm̄ hoc indica
tis. magis quippe innocentes non estis.
si fr̄es u̅ros quos indicando corrigere
potestis tacendo ꝑire ꝑmittitis. Modus
correptionis fratrum secundum re
gulam aug'i.
Si enim frat' tuus
uulnus h̄ret in corpore qd̄ uellet
occultari dū timet secari none crudelit'
abs te sileretur et misedie indicaretur.
Quāto ergo potius debes manifestare ne
deterius putrescat in corde. Sicut crudel'
est qui uulnus in corpore fr̄is celat mul
to magis crudelis ē qui pc̄ci uuln' ī ani
mā fr̄is nō indicat. et reus mortis ille
erit quē tacendo ꝑire ꝑmittit. Sicut
enī ille ex ope sua ibē dampnatur ex ca
ritute iuitate. Vn̄ sīis crudelis est qui
culpam nō detegit. econt' ille misericors
est qui eam nō abscondit. Nec maiore
potest erga miserum miam agē qm̄ ꝑe
unti preare uitam. Magna illi quoque
merces ab omnipotente debetur a quo di
ctum est. Bīi misericordes qm̄ ipi miām
consequntur. Et iacobus ait. Qui cōuerti
fecit peccatorem ab errore uie sue saluabit
aīam eius a morte et operit multitudi
nē peccatoꝝ. Quo aūt ordine culpa debeat
demonstrari ondit cū subiungit. Sed
anteqm̄ alius demonstretur ꝑ quos cō
uincendus ē si negauit prius ꝓposito dȝ
ondi. si ammonitus neglexerit corrigi ne
forte possit secretius corrept' nō innote
scere ceteris. Culpa eīi occulte cōmittit' ab
aliis fr̄ibȝ qui eius culpe cōscii st̄. hic q̄
deliquit frat' secrete dȝ corrigi quos si

S.

Ja

neglexerit audire patri monasterii debet
indicari ut et ipse fratrem corrigat quatinus
culpa que adhuc latens est si forte secretius
corrigi potuerit non omnibus innotescat. si
autem negauit tunc testes adhibeantur.
ut conuictus districtius iudicetur. Et hoc
est quod subditur. Si autem negauit tunc ne
gantem adhibendi sunt alii. ut iam coram om
nibus non ab uno teste arguatur set a duobus
uel tribus conuincatur. ¶ Conuictus uero secundum
arbitrium prepositi uel etiam presbiteri ad cuius
dispensationem pertinet debet scilicet emendatoriam iam
subire uindictam. Qui blande castiga
tus non corrigitur acrius necesse est ut cor
rigatur. Cum dolore abscidenda que
leniter sanari non possunt. Qui amonitus
secreto de peccato corrigi negligit publi
ce arguendus est ut uulnus quod occulte
sanari nescit manifeste ualeat emen
dari. Manifesta autem peccata non sunt occul
ta curatione purganda. palam enim ar
guendi sunt qui palam peccant. ut aperta
obiurgatione hii qui eos imitando de
liquerunt corrigantur. Is ergo qui secreto a
monitus corrigi noluit publice conuin
ctus debet emendatoriam subire uindictam.
quam si ferre recusauerit etiam si ipse non ab
cesserit de uestra societate proiciatur. Non
enim et hoc fit crudeliter set misericorditer ne con
tagione pestifera plurimos perdat.
Melius est enim ut pro multorum salute
unus condempnetur quam per unius exemplum
plures pereant. Hinc dominus in euangelio. Si ocu
lus tuus scandalizet te erue eum et proi
ce abs te. expedit enim tibi ut pereat unum
membrum tuum quam totum corpus tuum mit
tatur in gehennam. Et si dextra manus
tua scandalizet te erue eam et proice abs
te. Per dextrum oculum et dexteram manum
possumus intelligere aliquem nimium neces
sarium amicum qui prouidet in causis.
Oculus noster est qui ministrat in neces
sariis. Manus uero est quod si prouidet et
in spiritualibus. noster dexter oculus aut dextra
manus est talis tam necessarius sicut
eos in dei seruicio scandalizat autem de so
cietate de corpore est abscidendus. Melius
est enim unum membrum solummodo perdere quam per

-nitus totum corpus perdere. ¶ Et hoc quod
dixi de oculo non figendo etiam in ceteris
inueniendis prohibendis indicandum
conuincendis uindicandis peccatis di
ligenter et fideliter obseruetur cum dilectione
hominum et odio uiciorum. Hinc idem beatus
doctor dicit. Sic diligendi sunt homines ut
non diligantur errores eorum. Aliud est enim
amasse quod facti sunt aliud uero odisse quod
faciunt. Sed sunt nonnulli qui aliorum redar
guunt culpas non tam ex caritate quam
ex odii amaritudine. Non enim ut eos cor
rigi uelint quam ut odium quod in corde
gestant exercere possint. et hoc non est secundum
deum. et magis ad uindictam pertinet quam
ad disciplinam. Caueant ergo ut
neminem cum ira et indignatione set po
cius cum dulcedine et caritate redargu
ant. Et si aliquando culpa exigente son
at in uoce asperitas semper tamen maneat
in mente lenitas iuxta quod apostolus pre
dicat dicens. Vos qui spirituales estis in
struite huiusmodi in spiritu lenitatis. Bu
aute subiungit. Considerans te
ipsum ne et tu tempteris. attende enim
te ipsum qui alium reprehendis quia et ipse
peior existis et fragilius ne grauius
tempteris si quem reprehendere conaris
indignando pocius quam compaciendo.
Fiat ergo cum dilectione hominum et odio ui
ciorum. ut amor seruetur erga hominem
et odium aduersus uicium quia di
strictio debetur uicii compassio uero
nature. Sequitur. De eo qui occulte

Quicumque autem quodlibet munus
in tantum progressus acceperit eo
ius fuit malum ut ea occulte
ab aliquo litteras uel quodlibet mu
nus accipiat si hoc ultro confitetur
parcatur illi et oretur pro eo. Ideo pro
gressum esse in malum magnum dicit
frem qui occulte aliquid recipit quia
aliquid occultare est ordinem infringere.
Magnum malum incurrit qui ordinis
sui preuaricator existit. Nisi propheta
scis magnum malum esse sciret quod giezi
disciplus suus a naaman siro munus
occultum accepisset nequaquam eum tam

terribiliter passione lepre percussit. Hoc exemplo itaque suo nos docuit gravi correptione esse dignum qui committeret simile peccatum. Tamen si hoc ultro confiteatur parcendum est ei et orandum pro eo. Statim culpa levior efficitur que confessione voluntaria aperitur humiliter. Unde David dicit: Dixi confitebor et tu remisisti impietatem peccati mei. Si autem deprehenditur atque testibus convincitur secundum arbitrium presbyteri vel prepositi gravius emendetur. Quia si gravior est culpa gravior competit disciplina. Graviter quippe et mortaliter offendit qui malum quod agit etiam abscondit. De occultis litteris et munusculis beatus Iheronimus ita scripsit: Dulces inquit litteras et sudariola et crebra munuscula sanctus amor non habet. Quisquis talibus delectatur magna vanitate seducitur et quo plus delectatur infimis eo amplius decidit a supernis. Ex huiusmodi autem mala gravia solent generari. Sed qui perfecte mala cavere desiderat non solum studet ut ea que per se sunt caveat sed etiam illa refugiat unde etiam vel prava actio vel mala opinio procedere possit. Illos namque oportet bene vivere et bonum exemplum aliis demonstrare non convenit talia agere unde quis possit vel malam suspicionem habere. Ut vestes in unum habeant fratres.

Vestes vestras in unum habeatis sub uno custode vel duobus vel quot sufficere potuerint ad eas excutiendas ne tinea ledantur. Quod vestes precipit reponi sub uno custode vel pluribus due videntur cause. Prima videlicet ne per incuriam neglecte a tineis corrumpantur si non excutiantur. Secunda ne super hanc ipsam vestem quam habet in propria potestate se habere crederet si in proprio loco eam reponere liceret. Hanc autem sententiam videntur [illegible] que sequuntur. Ait enim: Ut si fieri potest de communi sit vestitus.

Et si fieri potest non ad vos pertineat quid vobis induendum pro temporis congruentia proferatur utrum hoc recipiat unusquisque quod deposuerat an aliud quod alter habuerat dum tamen unicuique prout cuique opus est non negetur. Ideo ait si fieri potest. Ut si cui videatur difficile liceat ipsum quod deposuerat vestimentum suscipere. Ad maiorem enim perfectionem pertineret si ad tantum contemptum pervenisset ut eum solummodo quod opus est corpori contemptus esset iuxta quod apostolus ait: Habentes victum et vestitum his contenti esse debemus. Non determinat quantum vel quale sed tamen ea nominat que sufficiunt nature. Natura enim infirmitatis plus semper voluptatis appetit quam necessitas. Sicut autem ait beatus Iheronimus humana natura modico contenta est, sed consuetudo multa attendit, voluntas et voluptas multa copulavit. Si quis deum perfecte diligeret si carnalibus desideriis omnino renuntiaret multa resecaret superflua que tamen tenet quasi necessaria. Discamus ergo deum toto corde diligere quatinus per ipsum amorem studeamus et contenti esse necessariis et superflua resecare ut dum quod opus est a nemine requiratur. Caritas non querit que sua sunt. Caritas communia propriis anteponit. Caritas facit esse [?] habitare in domo dei. Hanc si quisquam perfecte possederit et quod opus erit sibi [illegible] re[?]cabit. Si autem hic inter nos contentiones et murmurium oriuntur et conqueritur aliquis se deterius accepisse quam prius habuerat et indignum se esse qui non ita vestiatur sicut alius frater eius vestiebatur, hinc vos probate quantum vobis desit in illo interiore sancto habitu cordis qui pro habitu corporis litigatis. Habitus cordis animi sanctificatur per gratiam dei per inhabitationem spiritus sancti quando inest pax, caritas, bonitas, humilitas, paciencia, concordia, mansuetudo et alia huiusmodi. Hec sunt vestimenta interiora, divitie [?] bonorum mores et virtutes. Sed si incipimus inter nos contendere murmurare litigare statim ab his spiritualibus bonis vacui remanemus. Virtutes enim cum vitiis remanere non possunt. Nam fermentum modicum totam massam corrumpit. Hic se debet probare quisque et sollicite pensare quantum sibi interius desit et quam magnum damnum incurrit qui pro rebus transeuntibus hoc unde deberet esse beatus perdit. Inde

ergo nobis cauende sunt lites et con-
tentiones quia hec sunt opera carnis et sicut
ait apostolus qui talia agunt regnum dei
non consequentur. Ideo vos admonet in alio
loco dicens. Nichil per contentionem aut in-
anem gloriam superiores invicem sibi arbitran-
tes non ea que sua sunt singuli cogitan-
tes sed ea que sunt aliorum magis quam sua
a propria pensat. In hiis enim duobus humi-
litas et caritas commendantur que non
solum non discordare solent sed etiam dis-
cordantes ad concordiam reducere. Et quia
hec que dicta sunt ad perfectiores pertinent, im-
minus perfectos temperet sententiam quam
subiungit. Tamen si vestra infirmi-
tas ita hoc recipiatis quod posuimus in
unum tamen locum sub communibus custo-
dibus habere quod ponitis ut videlicet dum
in communi loco reponitur hoc ipsum quod
in proprios usus suscepit non proprium sed ceteris
commune credatur. Ita sane ut nul-
lus sibi aliquid operetur sed omnia opera
vestra in unum fiant maiori studio et
frequentiori alacritate quam si vobis sin-
gulis faceretis propria. Et unde apostolica
sententiam apponit et exponit dicens. Ca-
ritas enim de qua scriptum est quod non querit
que sua sunt sic intelligitur quia communia
a propriis non propria communibus anteponit.
Hec est causa quare nullus sibi operetur
sed in communi fiant maiori et frequen-
tiori alacritate quam si essent propria. Hec
est unica causa quia caritas non
querit que sua sunt. nullus itaque de-
bet operari sibi. Et si Christi caritas commu-
nia propriis anteponit ergo maiori
studio et frequentiori alacritate de-
bemus agere communia quam si essent pro-
pria. Maior est enim fructus carita-
tis quam proprietatis. Nam quod oculus
non vidit nec auris audivit nec in
cor hominis ascendit hoc preparavit deus
diligentibus se. Et ideo quanto am-
plius rem communem quam propria vestra
curaveritis tanto vos amplius pro-
fecisse noveritis in omnibus quibus uti-
tur transitura necessitas superemineat que
permanet caritas. Transitura quip-
pe necessitas utitur temporalibus rebus temporali-
bus studiis in quibus debet semper caritas
eminere quia nichil potest placere deo sine
caritate. In cunctis ergo que agimus ne-
cesse est ut semper emineat caritas quia
ipsa est mater virtutum ipsa est radix omnium bo-
norum. hec est via sublimior qua tenditur
ad celum de qua paulus ait. Adhuc ex-
cellentiorem viam vobis demonstro.
Multum proficit in hac caritate que pro a-
more dei cuncta que huius mundi sunt des-
piciat. nichil sibi retinere appetit quicquid
habet in communione dividit. Vere per excelsam
viam graditur qui calcatis terrenis men-
te et desiderio ad celestia sublevatur. Ca-
ritas in amore dei consistit et proximi.
Amor autem dei tribus rebus exprimitur
ut nichil remaneat in homine quod non
divine dilectioni subdatur. Nam deum
precipimur diligere videlicet ut omnes co-
gitationes nostras referamus ad deum.
Ex tota anima ut omnes affectiones anime di-
rigamus ad deum. Ex tota mente ut omnem
intellectum qua intelligimus et discernimus
habeamus in ipso. In dilectione proximi
duo servanda sunt ut quod tibi non vis fieri ali-
is ne feceris. Et que vultis ut faciant
vobis homines et vos facite illis. Ex hac ge-
mina virtute dilectionis in proximum om-
nes oriuntur virtutes quibus aut tribuitur
quod sit appetendum proximis aut que sunt vitan-
da vitamus. Ex hiis duobus articulis con-
gruit diligitur proximus dum et beneficiis fo-
vetur et nulla malicia leditur. In omnibus
ergo quibus utitur transitura necessitas debet
eminere caritas. Quia quicquid agimus
aut loquimur aut dei caritatem debet respicere
aut proximi. ut in omni nostra conversatio-
ne intentionis summa versetur in cari-
tate. In hiis autem duobus preceptis tota
lex pendet et prophete. *De eo quod aliquid datur*
Consequens *ab amico suo.*
ergo est ut etiam cum quis suis
filiis aut aliqua necessitudine ad se perti-
nentibus in monasterio constitutis aliquid
contulerit vestem sive quodlibet aliud
inter necessaria deputandum non occulte accipi-
atur sed sit in potestate prepositi ut in rem com-

mune redactum, cui necessarium fuit prebeatur. In commune enim uita nichil liceat occulte recipi nichil proprium retinere sed si quid alicui datur reddendum est preposito ut cui necesse fuit prebeatur. sic extinguitur auaricia superfluitas resecatur. Sic nutritur caritas et paupertas sancta custoditur quia dum non licet terrena retinere cogitur animus celestia cogitare. Sed sunt quidam qui grauiter conturbantur cum ea que ab aliis susceperunt eis non permittuntur. Amant munuscula delectantur in ipsis et sepe ex paruis et uilissimis rebus tanto magis ardescunt desiderio ut earum occasionibus concordiam fratrum soleant conturbare. quod per suasionem dyabolicam fieri dubium non est. Callidus enim hostis omnium mores et qualitates animi atque affectus discernit et in eo unumquemque temptat in quo se magis preualere cognoscit. Nec curat utrum ex magno uel ex paruo decipiat. sed tamen ut caritatem fratrum corrumpere ualeat. Debemus contra hostem callidum cauti et uigilantes esse atque eius laqueos in omni rerum materia precauere et omnia terrena quibus decipere potest animum uitare calcare ut possimus cantare in psalmo Laqueus contritus est et nos liberati sumus. Sed quia quidam in hoc capitulum subiunctum est. Quod si aliquis rem collatam celauerit furti iudicio condempnetur. Apostolus dicit. fures et latrones regnum dei non possidebunt. furtum enim criminale peccatum sicut scriptum est. Non adulterabis non furtum facies. non falsum testimonium dices et cetera. Quia ergo inter criminalia deputatur iuxta canonum sententiam sic iudicare quisque debet de furto quomodo de homicidio quomodo de falso testimonio. Sciat qui rem collatam celauerit iude traditoris locum tenet in ecclesia sancta qui fur erat et latro et loculos habens et ea que committebantur sibi a domino apportabat et abscondebat. Qui tanto cupiditatis et auaricie exarsit incendio ut dominum suum sicut ei dyabolus in cor miserat uenderet et traderet. Sed appetendo lucrum inuenit mortem sic scriptum est. Dum sitit lucrum peruenit ad laqueum. tales sunt fructus auaricie. Caueant ergo

fratres ne suam appetant neque quilibet rem abscondant ne dum suadente dyabolo tam detestabilem perpetrent culpam iusto omnipotentis iudicis mortis et dampnationis incurrant penam. Sequitur Indumenta uestra De ablutione uestium secundum arbitrium prepositi siue a uobis siue a fullonibus lauentur ne interiores anime sordes contrahat munde uestis nimius appetitus. Que uestimenta uestra lauari secundum arbitrium prepositi iusserit ipse idem causam supponit ne uidelicet fratres sordes in anima contrahant si ultra modum uestes mundas habere concupiscant. Tanto enim quisque polluitur intus quanto ad inanem gloriam foris mundatur. Curare igitur debent prelati ne per nitorem uestium peccent subditi. Non enim nitor uestium sed morum ornat clericum. Unde apostolus nos ammonet dicens. Et nolite conformari huic seculo sed reformamini in nouitate sensus uestri. Nam qui formam huius seculi appetunt formam interioris hominis non requirunt. et quanto exterior pulchritudo diligitur tanto interior minus amatur. hec est autem uera et spiritualis mundicia quam requirit in nobis dicens. Lauamini mundi estote auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Non enim beati mundo corpore dicuntur sed beati mundo corde quoniam ipsi deum uidebunt. Et ne quis putaret curam carnis sibi esse resecandam adiungit. De lauacro infirmorum fratrum.

Lauacrum etiam corporum cuius infirmitatis necessitas cogit minime denegetur. Fiat sine murmure de consilio medicine ita ut etiam si nolit iubente preposito faciat quod faciendum est pro salute. Si autem uelit et non forte expedit sue cupiditati non obediat. hec sententia uobis apostolicus uidetur concordare que carnis curam fieri prohibet in desideriis in necessitate non prohibet. Multum enim interest inter necessitatem et cupiditatem. Nam quod ex necessitate est utile est. quod ex cupiditate uicium est. Sunt autem quidam qui dicunt religiosis non competere corporalem medicinam. Sed si

diligenter attenderent ipsi recognosce
rent quia hoc quod manducamus et bi
bimus quod vestibus operimur et ceteris re
bus ad necessitatem utimur corporalis me
dicina est. Fiat ergo de consilio medicine si
ne murmure et bene erit ut nolens in
necessitate cogatur, volens ex cupidita
te reprimatur quia necessitati non cupidi
tati obediendum est. Nam aliud si noce
at prodesse creditur quod delectat. Ecce qua
re homo sue cupiditati obedire non debet
quia sepe sic ipse sua cupiditate deci
pitur ut credat id esse prodesse quod nocet.
Sic fallit homines mala cupiditas sic si
mulat bonum esse quod est malum et preti
osum. Ecce quare a deo dampnant cupidi
tatem sacre scripture et carnalem delec
tationem quia ad mortem trahunt ho
mines dum ipsi nesciunt. Aliud etiam si
noceat prodesse creditur quod delectat. Iu
xta apostoli vocem oportet nos abstinere
a carnalibus desideriis que militant ad
versus animam. Caro quidem concupiscit ad
versus spiritum sed per disciplinam spiritus est repri
menda concupiscentia carnis. Sed sunt qui
dam qui rigorem sibi, alii qui mollici
em carnis super modum sectantur. Illi dum
spiritualiter vivere appetunt aliud cum viciis
et carnem extinguunt. Sed sciendum est
quia virtus si modum non habet in vicium
vertitur. Illi vero qui carnaliter nolunt
vivere cum curam carnis student et propria desi
deria nutrire. Ponendus est ergo utrisque mo
dus et cogendi sunt illi facere quod facien
dum est pro salute. Hii vero reprimendi sunt
ne faciant quod carnaliter concupiscunt. Ca
lus quidem corporis ad serviendum deo
servanda est. Cupiditas vero carnis extin
guenda est. Et quia de manifesta infir
mitate loquutus est de latenti dolore sub
iungit dicens. Denique si latens est do
lor eorum famulo dei dicenti quid sibi do
leat sine dubitatione credatur. Iudex enim
credendus est quem boni mores et conversatio
sancta famulum dei esse commendant. Non enim
ex ore loquentium cognoscitur veritas vel
falsitas sed a fructibus eorum cognoscetis
eos dicit dominus. Non sunt fallaces non sunt

duplices non ex illis qui in corpore et
corde loquuntur sunt falsa. Famuli dei qua
les sunt in corde tales sunt in voce et [illegible] [illegible]
na vita fidem dat verbis. Mala vita
ipsam veritatem facit esse ambiguam.
Sine dubitatione ergo credantur qui si
ne dubitatione sunt boni. Alio modo si
latens est dolor sine dubitatione creda
tur. Famulus enim dei timet deum offende
re non solum in opere sed etiam in sermone. Ta
les nos exhibere debemus ut quicquid
dixerimus sine dubitatione credatur. Vi
ta debet commendare sermonem et opera bona
testimonium perhibere veritati sicut salva
tor noster dicebat. Si mihi non creditis
vel operibus credite. Opera inquit que ego facio
testimonium perhibent de me. Multi enim
sunt quibus non creditur etiam si verum dicant
quia aut mali sunt aut in suspectione ha
bentur ut sint mali. Si vita sine suspe
ctione cepit esse bona mox verba eius
sine dubitatione credentur vera. Quanto
quisque minus bonus est tanto minus
creditur. Quanto cepit esse religiosior tan
to verbis eius maior fides prestatur. Et
quia infirmitatis necessitas aliquando
appetit ea que esse sunt contraria ideo adiungit.
Sed tamen utrum sanando illi dolori quod de
lectat expediat si non est certum medicus
consulatur. Credendum est eorum verbis nec
tamen statim acquiescendum est eorum deside
riis nam et famulos dei temptant illici
ta desideria. Ergo si non est certum medi
cus consulatur. Queratur ille qui de in
certo faciat certum. Nec mirum si me
dicorum consilia querimus cum apostolum pau
lum consilio medicine usum fuisse le
gamus. Nam per epistolam suam thimoth
eo precepit dicens. Modico vino utere
propter stomachum et frequentes infirmi
tates tuas. Rigore ergo abstinentie dis
cretus magister discipuli sui temperat
ne saltem frequentibus passionibus frac
tus a bono predicationis elanguesceret.
Bonum quippe erat ut discipulus ex
infirmitate pacie fructum redderet sed
utilius esse providebat apostolus si usu me
dicine aliquantum convalescens animas con

sustinerent. Et diuersis autem bonis u-
tiliora intelligenda sunt. hac autem auctoritate
fulti. ad hec medicinam corporalem querere
debemus ut inde maiorem fructum domino
referamus. **Ne quisque solus eat ad di-**
Nec uersa loca uel extra claustr-
eant ad balnea siue uni-
quocumque ire necesse fuerit minus quam
duo uel tres. Et ille qui habet aliquo eun-
di necessitatem cum quibus prepositus iusserit
ap. ire debebit. Prouidemus bona ait apostolus
non solum coram deo sed etiam coram hominibus.
Propter nos conscientia bona sufficit nobis.
propter alios fama nostra non pollui sed pollere
debet in nobis. Qui fidens conscientie sue
negligit famam suam crudelis est ma-
xime in loco isto propositus de quo dicit
apostolus scribens ad discipulum. Circa te ipsum
bonorum operum prebe exemplum. Rursus
alibi dicit. Spectaculum facti sumus mun-
do et angelis et hominibus. Qui nos amant
querunt quid laudent in nobis. Qui nos
oderunt detrahunt nobis. Nos autem in
utroque medio constituti adiuuante
domino nostro et uitam et famam nostram sic custo-
dire debemus et non erubescant detra-
ctoribus laudatores. Simul ergo ire debent
duo uel tres et propter solatium et propter bone
sal. fame testimonium. Vnde salomon ait. Ve
soli quia si ceciderit non habet subleuantem.
Si fuerint duo fouebuntur mutuo. Bene
autem ait cum quibus prepositus iusserit ire de-
bebit. scilicet ut a prelato prouideatur se-
curitas persone et a subiecto uirtus obedi-
entie. **De cura egrotantium siue febricitantium.**
Egrotantium cura siue post egritu-
dinem reficiendorum siue aliqua im-
becillitate etiam sine febribus laborantium
uni alicui debet iniungi ut ipse de cellari-
o petat quod cuique opus esse perspexerit. Eligen-
dus est sint timens deum qui circa in-
firmos maximam curam gerat et quod
opus eis fuerit ministrare studeat
et eo studio et affectu eis deseruiat ac si
ipsi domino nostro ihesu christo deseruiret. Ipse enim
do. dominus est in iudicio. Infirmus fui et
uisitastis me. Et iterum. Quod uni ex mi-
nimis meis fecistis mihi fecistis. Debet ergo

fortiores imbecillitatem portare infir-
miorum. sic enim diuina caritas adimple-
tur teste enim apostolo qui ait. Alter alterius o- ap.
nera portate et sic adimplebitis legem
christi. Lex christi est dilectio. Dilectionis offi-
cium inuicem onera nostra portare est. Diuer-
sa uero opera et diuerse infirmitates faci-
unt ut onera nostra portemus inuicem. Sicud
autem sic placet amicum quod honus amici
portatio. Sed et ipse infirmus quia pro dei
amore seruatur debet pensare et summo-
pere cauere ne superfluitate sua aut ipa-
tientia sibi seruientem contristet. Stude-
at autem deo gratias agere ne infirmi-
tas quod data est ei ad purgationem auc-
uertatur in augmentum culpe. **ut siue**
Siue autem qui cellario **communem seruiunt**
siue qui uestibus siue qui **aut fra-**
codicibus preponuntur sine murmure **tribus.**
seruiant fratribus suis. Tales se exhibeant
ea caritate fratribus deseruiant ne ipsi de
ministerio suo commisso peccent in murmure
nec alios per suam negligentiam faciant
murmurare. Graue peccatum est murmu-
ratio. Gregorius. Regnum celorum nullus gg.
qui murmurat accipit nullus qui ac-
cipit murmurare potest. Salomon. Precor- sal.
dia fatui sicut rota carri. fenum por-
tat et murmurat. Tales ergo sunt in congrega-
tione qui curam subditi non cessant a
murmuratione. Apostolus. Neque murmu- ap.
raueritis sicut quidam eorum murmura-
uerunt et a serpentibus perierunt. Quare
a serpentibus nisi quia serpens ueneno-
sum est et omnis qui murmurat uene-
num dyaboli habet in lingua. Jacobus. Ja.
lingua inquietum malum plena uene-
no mortifero. Cauendum est ergo nobis
a murmure ne mortifero et dyaboli-
co pereamus ueneno. **ut codices et libri**
Codices et libri certa **certa hora petantur**
hora singulis diebus petantur. Ex-
tra horam qui petierit non accipiat.
Superius primo instare orationibus tempori-
bus constitutis. Tempora ergo sunt distinguen-
da quibus debemus orare et quibus debemus
legere. De opere quo alibi amonemur
ut nullus sibi operetur aliquid sed omnia

opera sua Ingiminu fiant. Hec etiam no
bis commendat regula que ait mane ual
de sunt necessaria s. orationem lectionem
et operationem. Nam oratione mundamur. lectio
ne instruimur. operatione vivificamur.
Sicut spiritus sanctus dicit in psalmo. Laborem
manuum tuarum quia manducabis beatus es
et bene tibi erit. Quod autem dicit ut codices
singulis diebus petantur. frequentia legendi
commendatur. Frequentare legere debet ser
uus dei. ualde enim utilis est nobis diui
na lectio. Nam per lectionem discimus quid
cauere quid agere quo tendere debeamus.
hinc psalmista ait. lucerna pedibus
meis verbum tuum. per lectionem sensus et in
tellectus augetur. Lectio ad orationem
instruit et operationem. ad contemplatiuam
uitam nos instruit et actiuam. Ideo
beatus uir inscribitur qui in lege domini me
ditatur die ac nocte. Hec sunt arma ui
delicet lectio et oratio quibus dyabolus ex
pugnatur. hec sunt instrumenta quibus
eterna beatitudo acquiritur. his armis
uicia comprimuntur. his alimentis uirtu
tes nutriuntur. Sed si quis a lectione cessa
tur deus manuum operatio subsequi debet
ociositas inimica est anime et antiquus
hostis quem a lectione siue ab oratione ua
cantem inuenerit facile ad uicia rapit.
Propositum namque lectionis discetis quali
ter et uos uiuamus et alios doceatis. propositum orationis et nobis et hiis omni
bus quibus in caritate coniuncti estis pro
desse ualebitis. per manuum operationem
et corporis macerationem et uicijs alimen
ta negabitis et usus necessitatibus sub
uenietis et habebitis unde necessitatem
patientibus porrigatis. Ut sine dilatione
indigentibus fratribus uestimenta tribu
antur.

Vestimenta uero et calciamenta quando fuerint
indigentibus necessaria dare non diffe
rant sub quorum custodia sunt que poscun
tur. Hoc est quod superius dictum est ut sine
murmure seruiant fratribus suis ne quando
differunt necessaria dare faciant fratres
murmurare et fiunt occasio peccati.
Studeant ergo fratribus suis propter deum
necessaria congruis temporibus ministrare
et hoc faciant sine murmure sine tristi
cia sine dilatatione cum gaudio et hylari
tate quia hylarem datorem diligit deus.
ut omne opus quod est eis secundum modum con
gregationis et possibilitatem loci laborent
et eis qui seruiunt sit maior exinde mer
ces a domino. Indumentis uero et calciamen
tis eorum congruis fruantur. Et modus ne preci
osa uel nitida supra modum sint aut ni
mis abiecta et uilia nec huiusmodi compositio
nem plus quam decet nec incompositionem ul
tra quam oportet. Talia ergo sint ut religi
onem simul commendent et honestatem.
Caueant ergo fratres quibus necessaria mini
strantur ne quid exspectent inportune
aut superflue. Nam quicquid superfluum ha
bent mortiferum est illis. Perpendant
quam ea que expendunt mortifera oblati
ones sunt fidelium pro redemptione peccatorum. Et
ideo non glorientur talibus uti sed magis
timeant quod in ueteri testamento de sacer
dotibus dictum est. iniquitatem populi se porta
re. et ideo cum magno timore solliciti
sint super eas quorum donis pascuntur quia ma
gnum est periculum. Salubrius autem pauper
christi sicut iam predictum est semper minus agere
quam plus habere. Nam unde pauperes etiam
ui penuriam propter deum equanimiter tolle
mus. Multo ergo meminimus nos illici
ta commisisse tanto oportet a licitis ab
stinere. Per angustam enim portam contendere in
trare debemus ut ad latitudinem cele
stium gaudiorum peruenire ualeamus. Nam quan
to artiorem uitam hic agimus pro domino
tanto maiorem gloriam inde possidebimus
in celo. Ut lites fratres aut nullas habeant
aut quam celerrime finiant inter se.

Lites aut nullas habeatis aut quam
celerrime finiatis ne ira in odium
crescat et trabem faciat de festuca. et
animam faciat homicidam. Sic enim legi
tis. Qui odit fratrem suum homicida est. Sic
paulatim crescunt uicia. sepe cum ab ocio
so uerbo linguam restringere nolumus. ad
noxia dilabimur. inde alii ad mur
murium et detractiones decidimus. plerum
que etiam usque ad lites et contentiones

Sal. Inde ad iram et odium. Iuxta Salomonis vocem: Dum negligimus minima corrigere, prolabimur ad maiora. Dum ergo vitium ex vitio oritur, iniquitas prolongatur. *ysa.* Hinc propheta ait: Ve qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. *ps.* Et psalmista: Prolongaverunt iniquitatem sibi. Dum sunt funes concidet cunctos peccatorum. Primum est ergo omnino cavendum peccatum. Consultius est enim cavere quam emendare. Quod si per fragilitatem peccare contigit, facile culpa corrigitur que cito cognoscitur. Hinc est quod dominus de muliere ad serpentem dicit: Ipsa conteret caput tuum. Caput serpentis conterit qui peccatum ibi corrigit ubi nascitur. Debet ergo quisque esse sollicitus ut mox ibi se studeat emendare ubi se noverit deliquisse. Quantum interest inter festucam et trabem, tantum interest inter iram et odium. Odium est enim inveterata ira, quasi ex vetustate tantum acceperit ut ipsa merito vetus appelletur. Fieri enim potest ut si irascaris homini velis etiam corrigi; si autem oderis non potes eum velle corrigere. Propterea in ictus oculus turbatur, per odium etiam extinguitur. Unde apostolus: Qui odit fratrem suum in tenebris est. Stulti irascenti sua ira videtur iusta. Unde ab omni indignatione cito redeundum est ad u mansuetudinis lenitatem, nam pertinax motus facile in eius odium transit cui non celeriter ignoscitur. Unde et subditur: Quicumque autem convicio vel maledicto vel etiam criminis obiectu aliquem leserit meminerit satisfactione quantocius curare quod fecit, et ille qui lesus est sine disceptatione dimittere. Graviter offendit qui convicio vel maledicto aliquem ledit. *Aps.* Apostolus ait: Maledici regnum dei non possidebunt. *Do.* Et dominus in evangelio: Qui dixerit fratri suo fatue reus erit gehenne ignis. Debet ergo sicut graviter deliquit graviter penitere atque ab eo quem lesit toto corde tota humilitate veniam postulare, et ille qui lesus est sine disceptatione dimittere. *ysid.* Ysidorus: Qui fratrem suum tardius reconciliat deum sibi tardius placat. Frustra enim sibi deum reconciliari ac propiciari querit qui cito placari in proximum negligit. Sed sunt

quidam qui de suis meritis gaudentes pigre in se delinquentibus veniam prestant. Sed nichil proficit esse illesum a culpa qui non est paratus ad veniam. Dum prius hec magna sit culpa quam tardius laxantur peccata fraterna. Veritate testante didicimus quia servus qui decem milia talenta debebat cum penitentiam ageret absolutionem debiti a domino accepit. Sed quia conservo centum denarios debenti debitum non dimisit, et hinc est iussus exigi quod ei fuerat iam dimissum. Ex quibus verbis constat quia si hoc quod in nobis delinquitur ex corde non dimittimus et illud rursum exigitur quod nobis iam per penitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Si autem invicem se leserint invicem sibi debita relaxare debebunt propter orationes vestras, quas utique quanto crebriores habetis tanto saniores habere debetis. Cotidie dicimus deo: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quod si debitoribus nostris, id est eis qui in nos peccaverint, non dimittimus, cum dicimus deo dimitte nobis sicut et nos dimittimus, et ipsi inducimus maledictionem potius quam benedictionem. Sicque fit ut oratio que debet nobis esse salubris fiat noxia, et peccata nostra que debuimus minuere orando augeamus. De cotidianis autem levibus brevibusque peccatis sine quibus hec vita non ducitur cotidiana oratio fidelium satisfaciat. Eorum est enim dicere Pater noster qui es in celis, quia iam tali patri regenerati sunt ex aqua et spiritu sancto. Delet omnino hec oratio minima cotidianaque peccata. Delet et illa quibus vita fidelium etiam sceleste gesta sed penitendo in melius mutata discedunt. Sed quemadmodum veraciter dicitur dimitte nobis debita nostra quoniam non desunt que dimittantur, ita veraciter dicatur sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, id est fiat quod dicitur, quia et ipsa elemosina est veniam petenti homini ignoscere.

Multa quidem sunt genera elemosinarum que cum facimus adiuvamur ut dimittantur nobis peccata nostra. Sed eis nichil est maius quam ex corde dimittimus quod in nos quisque peccavit. Minus enim magnum est erga eum esse benivolum sive etiam beneficum qui tibi nichil mali

fecit. Quod multo grandius et magnifi
centie bonitatis est ut tuum quoque inimicum
diligas et ei qui tibi malum vult semper bo
num velis. facias quoque quod possis audire
ihesum dicentem. Diligite inimicos vestros be
nefacite hiis qui oderunt vos et orate pro
eis qui vos persequuntur. Sed quamvis perfectorum sunt
ista filiorum dei quo quivis sed omnis fide
lis extendere et humanum animum ad hunc
affectum orando deum seseque agendo lucta
doque producere. tamen quia hoc magnum tante mul
titudinis non est quanta nos credimus exau
diri cum in oratione dicimus. Dimitte nobis
debita nostra sicut et nos dimittimus debi
toribus nostris; procul dubio sponsionis huius
verba implentur si homo qui nondum ita pro
fecit ut etiam diligat inimicum. tamen quando rogatur
ab homine qui peccavit in eum ut ei dimit
tat dimittit ex corde quia etiam sibi roga
ti utique vult dimitti cum orat et dicit. Di
mitte sicut et nos dimittimus debitoribus
nostris. id est sic dimitte nobis debita nostra
rogantibus sicut et nos dimittimus debi
toribus nostris rogantibus. Jam vero qui eum
in quem peccavit hominem rogat si peccato su
o movetur ut roget non est adeo pu
tandus inimicus. ut eum diligere dif
ficile sit ut difficile erat quando inimici
as exercebat. Quisquis autem non roganti
et peccata sua penitenti ex corde non dimittit
nullo modo existimet a domino peccata sua dimit
ti. quando mentiri non potest veritas que dicit. Si
dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet vobis
pater vester celestis delicta vestra. Si autem non di
miseritis hominibus nec pater vester dimittet vobis
peccata vestra. De venia et indulgentia ve

Melior est autem qui quamvis ira sepe
mutatur. tamen impetrare festi
nat ut sibi dimittat cui se fecisse agn
oscat iniuriam quam qui tardius irascitur
et ad veniam petendam difficilius inclina
tur. Nonnullos irascius accendit facili
us deserit nonnullos vero tarde quidem com
movet sed diutius tardet. Alius autem quod est
nequius et citius iracundie flammas ac
cipit et tardius deponit. Nonnulli vero las
et tardius suscipiunt et citius admittunt.
In quibus nimirum quattuor modis liquido

lector agnoscat. quia et ad eius equilita
tis bonum ultimus plusquam primus accedit et
in malo secundus tercium superat. Quinta quoque est
iracundie culpa pensemus per quam dum mansu
etudo amittitur similitudo superne yma
ginis viciatur. per iram namque sapiencia
perditur ut quid quoque ordine agendum
sit omnino nesciatur. per iram iusticia re
linquitur sicut scriptum est. Ira viri iusti Jac.
ciam dei non operatur. per iram gratia vite
socialis amittitur sicut scriptum est. Noli esse Sal.
assiduus cum homine iracundo ne discas se
mitas eius et sumas scandalum anime
tue. Nam qui se humana ratione non tem
perat necesse est ut bestialiter solus vi
vat. Aliquando autem ira manus non exerit
sed in maledictionis iacula linguam
vertit. Nonnunquam vero dum accensus a
nimus a consueta locutione restringi
tur per accessum temporis a proximi dilec
tione separatur. et acriores stimuli ad
mentem veniunt causeque graviores et
asperiores oriuntur. atque in irati oculum fe
stuca in trabem vertitur dum ira in odium
permutatur. Veremur a proximis despici
dedignamur iniurias verbi tolerare.
Si contingat iurgium forte esse cum proximo
erubescimus priores satisfacere. Cor quip
pe carnem dum huius vite gloriam querit
humilitatem respuit. Ex plerumque ipse homo
qui irascitur discordanti se reconciliari
appetit sed ut ad satisfaciendum prior e
rubescat pensemus fratres capitis nostri ut vi
deamus quo iaceant nostre pravitatis er
rores. Ecce inter nos et deum peccando
discordiam fecimus. et tamen ad nos deus
suos legatos prior misit ut nos ipsi qui pec
cavimus ad pacem dei revocemur. Eru
bescat igitur humana superbia et confundatur
quisque si non satisfaciat proximo quando si
post culpam nostram ut ei reconciliari debe
amus ipse qui offensus est legatis inter
venientibus obsecrat deus. Qui autem nunquam
vult petere veniam aut si eciam petit sine
causa est in monasterio eciam si inde non pri
vatur. Cum dominus tamen eum reconciliationis
nostre habeat ut faciat munera sua relin
qui ante altare et imperfecta manere

atque interrumpi in multis sua donec tu
eas et resoluas iracundiam et diffugias
inimicitias cum fratre tuo. nec nos ipsum e
ruberscamus si dies multos patimur ma
nere inimicitias et extimamus sicut fomitem
longam discordiam. Non iracundos tantum et
malicie memores punit deus sed et eos qui
irascentes aut offensos fratres negligunt
et contempnunt. quoniam quod hii qui passi sunt et
uidentur iniurias pati necessario dolent
et irascuntur. Qui uero fecerunt nec dolo
ris aliquid nec iracundie gerunt. ob hoc
hunc qui ab iracundia liber est adducunt
ad illum qui in dolore est et liber non est omnino
deus qui criminis huius noxa penes hunc
magis est qui et causas peccati dedit. sed
nec siquidem emendatur. Persistimus enim
pro rebus nullis constituere fratres et quasi
nil mali fecimus de satisfactione negli
gimus et obliuioni tradimus culpam atque
in tempus longum periculum patimur igno
rantes quod tanto largior erit nobis pe
na quanto et discordia. Ubi enim amicitia
permanet nichil facile recipitur nichil
facile creditur quod dissidium possit ope
rari. Si uero inimicitie semel occupauerint
omnia que fiunt quam dicuntur que audiuntur
ita accipiuntur ita negliguntur ut ad ma
iores et longiores perducant inimicici
as. Si quid autem mali hoc solum creditur
et confirmatur. Iubet quod dominus relinqui donum
ante altare et prius reconciliari fratri ut
ex hoc discamus quia si nec in illo tem
pore quo ad ministerium dei uideamur
accedere reconciliationem dissimulari ac
differri patitur deus quanto magis curari hanc
in aliis operibus uult. Si forte accidit
uniuersi mandatur ut sub die uel iracun
diam iram uel inimicitias finiamus.
In hoc constringimur precepto illo quod ait.
Sol non occidat super iracundiam uestram. nos
econtrario nec hoc contempti sumus ut iracun
diam ultra solis terminum producamus sed
et insidias inuicem instruimus siue rebus
siue uerbis supplantare cupientes pro
ximos mordentes inuicem et comedentes
quod utique aperta insania est. Quid aliud
faciunt insani et demone repleti nisi

membra sua morsibus laniant. frustra
est quod in monasterio qui discordat cum fratre
suo quia nec deum placat sacrificiis non
proficere ualet operibus bonis. Propterea
nobis a uerbis duricoribus parcere. Salomon.
Responsio mollis frangit iram sermo
durus excitat furorem. Item dulce uerbum
inimicos mitigat amicos multipli
cat. Et paulus. Uos qui spirituales estis
instruite in spiritu lenitatis. Caueant
ergo serui dei a duris uerbis. Que si e
missa fuerint ex ore uestro non pigeat ex
ipso ore proferre medicamenta unde facta
sunt uulnera. Primum quidem summopere
cauere debemus ne duris uerbis aliquem
conturbemus. Quod si in hoc aliquando peccamus
ex fragilitate oportet continuo ad satis
factionem uenire et contra sermonem durum
proferre dulcem atque placabilem ut uul
neris commotionis sanet medicina hu
ius confessionis. Sed sicut predixim⁹ meli
us est autem cauere uicium quam postea
emendare commissum. Ideo seruus dei
semper debet ponere custodiam ori suo ut non
delinquat in lingua sua et tunc maxi
me quando aduersus eum consistit peccator ut
deberet aliquis calumpniosus et iniuri
osus sicut scriptum est. Sunt multi super
bi et inmundi qui non cessant irritare
famulos dei. Ergo si est tibi intellectus
responde proximo tuo sin autem sit ma
nus tua super os tuum ne capiaris in uerbo
indisciplinato et confundaris. De

honore prelationis.

Quando autem necessitas discipline moribus co
hercendis dicere nos dura uerba compel
lit si etiam ipsi modum nos excessisse sen
timus non a nobis exigitur ut a uo
bis subditis ueniam postuletis ne
apud eos quos oportet esse subiectos dum ni
mium seruatur humilitas regendi fran
gatur auctoritas. Plerumque hoc m
magis doctoribus contingit ut dum ce
cta correctione seruent modum corre
ctionis exagerent et lingua aliquid
quod non debet dicat quia mentem dilectio
quamuis deo inflammat. Unde bene per moy
sen precepit dicens. Si quis abierit

cum amico suo simpliciter in silvam ad cedenda ligna, et lignum securis fugit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit et occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiet et vivet, ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis doloris stimulo persequatur et apprehendat eum et percutiat animam eius. Ad silvam quippe cum amico imus quotiens cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra convertimur. Et simpliciter cum delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit cum sese increpatio plus quam necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrumque de manubrio prosilit cum de correctione sermo durior excedit. Et amicum percutiens occidit quia auditorem suum prolata contumelia ab spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit si hanc immoderata increpatio plus quam debuit addicit. Sed is qui incaute lignum percutit et proximum exstinguit ad tres necesse est urbes fugiat ut in una earum defensus vivat. Quia si ad paenitentiae lamenta conversus in unitate sacramenti sub spe fide et caritate absconditur reus perpetrati homicidii non tenetur. Eumque exstincti proximus cum invenerit non occidit quia cum districtus iudex venerit qui sese nobis per naturae nostrae consortium coniunxit ab eo procul dubio vindictam de culpae reatu non expetit quem sub eius venia spes fides caritas abscondit. Sed tum petenda est venia ab omnium domino qui novit etiam eos quos plus iusto forte corripitis quanta benivolentia diligatis. Aliquando excedit modus zelo malitiae, aliquando zelo iustitiae, plerumque ex studio predilectam locutionem, plerumque per excessum locutionis. Dominus non tam attendit sermonem quam intentionem. Citius igitur culpa dimittitur quae nequaquam malitiae studio perpetratur. Non autem carnalis sed spiritalis inter nos debet esse dilectio. Sunt namque nulli qui diligunt proximos sed per affectum cognationis et carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturae, aliud quod ex praeceptis dominicis ex caritate debetur obedientiae. Hi nimirum et proximum diligunt et tamen illa sublimia dilectionis praemia non assequuntur quia amorem suum non spiritaliter sed carnaliter impendunt. Omnipotens deus discipulos sola custodia caritatis probat. Unde Veritas ait: In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli si dilectionem habueritis ad invicem. Quae dilectio si cor nostrum veraciter replet duobus modis ostendi solet, scilicet si amicos in deo et inimicos propter deum. Saepe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, sed ipse illum diligere falso arbitratur. Sed tunc inimici dilectio veraciter custoditur cum nec de profectu affligimur nec de ruina laetamur. A duobus quidem praeceptis incipit caritas sed sese ad innumera descendit. Huius namque initium est dilectio dei ac dilectio proximi. Sed dei dilectio per tria distinguitur, quia ex toto corde, ex tota anima et tota fortitudine conditor diligi iubetur. Qua in re notandum est quod divinus sermo cum deum diligi praecepit non solum narrat sed etiam informat ex quanto, cum subiungit ex tota fortitudine, ut videlicet qui perfecte deo placere desiderat sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo praecepta derivatur cum per quendam iustum dicitur: Quod ab alio oderis fieri vide ne tu alii facias. Et per semetipsam Veritas dicit: Quae vultis ut faciant vobis homines et vos facite illis. Quibus duobus scilicet utriusque testamenti mandatis per unum malitia compescitur, per aliud benignitas erogatur, ut quod non vult malum pati quisque non faciens cesset a nocendi opere. Et rursum bonum quod sibi appetit impendens ad utilitatem proximi excrescat ex benignitate. Sed haec minima duo dum sollicita intentione cogitantur cor ad innumera virtutum ministeria tenditur, ne vel inferenda quae non debet desideriis inquieta mens ferveat vel erga exigenda quae non debet otio resoluta torpescat. Iam cum cavet alii facere quod nequaquam vult ab alio tolerare, sollicita se intentione circumspiciat ne superbia et usque ad despectum proximi animum deiciens exaltet, ne ambitio cogitationem laniet, cumque

hanc ad appetenda aliena dilatat angustet nec cor luxuria polluat et subiectum desideriis perpetua corrumpat ne in ira exasperet et usque ad proferendam contumeliam inflammet. ne invidia mordeat et alienis felicitatibus emula sua se face consumat ne immoderate linguam loquacitas pertrahat eamque ad lasciviam obtrectationis extendat ne odium maliciam excitet et os usque ad iaculum maledictionis irritet. Rursumque cum cogitat ut ea alteri faciat que sibi fieri ab altero expectat nimirum ut malis bona ut bonis meliora respondeat. ut erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat. ut malicie peste languentibus gratiam benignitatis impendat. ut discordes pace muniat. ut concordes ad concupiscentiam vere pacis accendat. ut indigentibus necessaria tribuat. ut errantibus viam rectitudinis ostendat. ut afflictos verbo et compassione mulceat. ut accensos in huiusmodi desideriis increpatione restringat. ut minas potentium ratione mitiget. ut oppressorum angustias quanta prevalet ope levet. ut foris obsistentibus opponat pacientiam. ut intus superbientibus exhibeat cum pacientia disciplinam. ut erga subditos sic mansuetudo zelum temperet quatinus a iusticie studio non enervet sed ad ultionem zelus ferveat ne tamen pietatis limitem fervendo transcendat ut ingratos quosque muneribus in amorem ferveat (?) ut perversorum mala cum corrigere non valet taceat. ut quecumque corrigi possunt consensum esse silentium pertimescat. ut sic ea que tacet toleret ne tamen in animo virus doloris occultet. ut sic malivolis munus benignitatis exhibeat ne tamen per gratiam a iure rectitudinis excedat. ut cuncta proximis que prevalet impendat sed hec impendendo non tumescat. ut sic in bonis que ~~possidet~~ exhibet timoris precipicium caveat ne tamen a boni exercitio torpescat. ut sic que possidet tribuat ut quanta sit largitas remuneratoris attendat. ne cum terrena largitur sua plusquam necesse est inopiam cogitet et in oblatione muneris claritatis lumen tristicia obscuret. Bene ergo lex dei multiplex dicitur quia nimirum una eademque caritas si mentem plene ceperit hanc ad innumera opera accendit. Multiplex ergo ista lex dei est que singulis hic rerum articulis non permutata congruit et causis se variantibus non immutata coniungit. Cuius nimirum legis multiplicitatem bene paulus ostendit dicens Caritas paciens est benigna est et cetera.

Preposito de obedientia preposito exhibenda sive presbitero. tanquam patri obediatur multo magis presbitero quo omnium virtutum causa gerit (?).

Obedientia sola virtus est que virtutes ceteras menti inserit insertasque custodit. Samuel. Melior est obedientia quam victime. Et rursum per victimas aliena caro per obedientiam vero propria voluntas religatur (?). Salomon. Vir obediens loquitur victorias. Qui dum aliene voci humiliter subdimur nosmetipsos in corde superamus. Nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda precipitur. Per obedientiam malum numquam fieri. aliquando debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Sed quia utrumque nobis huius mundi prospera non numquam vero iubentur adversa. sciendum summopere est quod obedientia aliquando si de suo habeat aliquid nulla est. aliquando autem si de suo aliquid non habeat minima. Nam cum huius mundi successus precipitur cum locus superior imperatur is qui ad percipienda hec obedit obedientie sibi virtutem evacuat si ad hec etiam ex proprio desiderio anhelat. Rursum cum mundi despectus precipitur cum probra adipisci et contumelie iubentur nisi hec ex semetipso animus appetat obedientie sibi meritum minuit. quia ad ea que in hac vita despecta sunt invitus nolensque descendit. Debet ergo et obedientia in adversis aliquid ex suo habere. et rursum in prosperis ex suo aliquid omnino non habere quatinus et in adversis tanto sit gloriosior quanto divino ordini etiam ex adverso iungitur in prosperis tanto sit verior quanto a presenti gloria quam divinitus percip

gloria funditus ex mente separat. In
nocens autem infulis ornamentum sem
per obedientie iungitur domino attestante
qui ait. Oves mee vocem meam au
diunt et ego dominus cognosco eas et sequ
untur me. Profecto redemptori obedit qui
innocens est et innocens esse non potest
qui obedire contempnit. ¶ Ut ergo
cuncta ista serventur et siquid ser
vatum minus fuerit non negligenter
pretereatur, sed ut emendandum corrigen
dumque curetur, ad prepositum precipue perti
nebit ut ad presbyterum cuius maior est au
ctoritas referat quod modum vel vires e
ius excedit. Ad hec quidem data sunt ista pre
cepta regularia ut cuncta serventur.
et siquid servatum minus fuerit oportet
ut cito emendetur. Non enim possumus
aliquid preterire negligenter sine peri
culo anime nostre. Ea enim novimus spiritualiter
tenere et secundum ea vivere intravimus. Et
psalmista ait. Tu mandasti mandata
tua custodiri nimis. Et apostolus. Siquis
autem totam legem servaverit offendat autem
in uno factus est omnium reus. Pertinebit
ergo ad prepositum id est ad eum qui cu
stos est ordinis ut ad presbyterum cuius est ma
ior auctoritas id est ad abbatem referat
quicquid per se secundum canonicam regulam
non potest diffinire. Quod si forte in congrega
tione ubi est ordo canonicus non est ab
bas sed esse ipse presbyteri nomine designatur. Ad
hoc enim prelati sunt constituti in ecclesia ut
bene ordinata custodiant errata corri
gant vitam et mores subditorum verbo
et exemplo custodiant apostoli formam ser ap.
vantes qui ait. Argue obsecra incre
pa. Inmiscentes temporibus tempora terroribus
blandimenta. Indisciplinatos et inquietos
debent durius arguere. Obedien
tes et mites et patientes ut in melius
proficiant obsecrare. Negligentes et
contempnentes et superbos aut increpare aut
corripiant. Neque dissimulent peccata delin
quentium sed mox ut ceperint oriri radici
tus ut prevalent amputet memores
periculi Hely sacerdotis de filiis suis. Ho
nestiores atque intelligibiles prima et

et sedula ammonitione corripiant. Impro
bos et duros corde superbos et inobedientes
verbere et castigatione pium coherceant se
quentes illud. Stultus verbis non corrigitur. Sal.
Et iterum. Percute filium tuum virga et li
berabis animam eius a morte. Sic prepositus
se vero qui ceteris superbiendo dominetur.
preest non se existimet potestate dominante
sed caritate serviente felicem. Nam qui ita
presunt ut gaudeant de potestate domini non
sunt pastores sed mercenarii. Hii magis
preesse appetunt quam prodesse. Non querunt
fructum animarum sed temporale lucrum. Non
celestem gloriam sed terrenum honorem.
De talibus ait dominus in evangelio. Amen do.
dico vobis receperunt mercedem suam. Qui
vero ita presunt ut gaudeant de servitute
caritatis ipsi tenent exemplum veri pa
storis qui venit ministrare non mini
strari et animam suam dare redemptionem
pro multis. Illi vero prelati sunt et secundum de
um curam regiminis agunt qui ad hoc
tantum laborant ut plures secum ad deum
trahant quos delectat honus non honor
caritas non potestas servitus impensa a
liis iuxta quod paulus ait. Cum essem liber ap.
ex omnibus omnium me servum feci ut plu
res lucrifacerem. Qui tamen propter auctoritatem
regiminis honorandus est a subditis.
Unde et subditur. Honore coram vobis
prelatus sit vobis. Ideo scilicet honorari
debet quia Christi vices in monasterio tenet.
Unde ipse dominus pastoribus ait. Qui vos au
dit me audit et qui vos spernit me sper
nit. Debent ergo servi dei suum honorare
magistrum cuius pro amore dei supra se sus
ceperunt magisterium. Qui tamen quanto plus
honoratur exterius tanto oportet ut tanto
plus timeat atque semetipsum despiciat
coram quibus honor impenditur et in cogita
tione preponat. Unde subiunctum est. Timo
re coram deo substratus sub pedibus
vestris. Hinc scriptum est. Quanto maior
es tanto humilia te in omnibus. Et iterum
Ducem te constituerunt noli extolli sed Sal.
esto in eis sicut unus ex ipsis. Et dominus in do.
evangelio. Omnis qui se exaltat humilia
bitur et qui se humiliat exaltabitur.

Tanto quippe est maior quisque apud deum
quanto humilior apud semetipsum. Sed qua-
lis debeat esse moribus audiamus. Cir-
ca omnes seipsum bonorum operum prebeat ex-
emplum. Sicut enim precedit ordine ita eos
precedere debet sanctitate ut eius exemplo di-
scant subditi qualiter uiuere debeant.
Corripiat inquietos consoletur pu-
sillanimes suscipiat infirmos pa-
ciens sit ad omnes. Qui locum tenet re-
giminis mala inferre non debet sed tole-
rare ut ex sua mansuetudine iracun-
dos ualeat mitigare. quia medicus
animarum contra passiones uiciorum debet oppo-
nere medicamenta uirtutum ita scilicet
ut prius mores omnium diligenter inquirat
ut quidquid inferre debeat agnoscat.
Disciplinam libens habeat metuendus
imponat et quamuis utrumque sit neces-
sarium tamen plus a uobis amari appe-
tat quam timeri semper cogitans deo se
pro uobis redditurum esse rationem.
Oportet ut doctor ecclesiasticus sapiens
sit et disciplinatus quia tunc recte ali-
is disciplinam imponit cum ipse discipli-
nate uiuit cum ex seipso trahit magi-
sterium quod exercet in aliis. In disciplina
perseuerate uelut dicit apostolus ad hebreos. Et
tanquam filiis offert se uobis deus. Et quis
filius quem non corripit pater et cetera.
Sunt autem duo hec necessaria ut rector su-
is exhibeat subditis timorem scilicet
et amorem. Timorem hiis qui super-
bi et rebelles et dure mentis sunt. amo-
rem eis qui humiliter et deuote et libenter
domino deo seruiunt. Et quamuis utrumque sit
necessarium tamen a uobis plus amari
appetat quam timeri. Quia prelatus quan-
to plus diligitur tanto libentius au-
ditur. et magis placet deo illa serui-
tus que ex uoluntate et amore fit quam
illa que fit ex timore. Propterea di-
cit magister suis discipulis Iam non
dicam uos seruos sed amicos meos.
Non enim uult dominus ut eum tanquam dominum
serui sed uult ut eum diligamus tanquam
patrem filii et ut precepta eius facia-
mus non timore pene sed amore iusti-

Hoc autem semper cogitare debet quod iudex
est animarum quia super se iudicem habet
deum. ut regiminis curam tanto solli-
citius agat quanto se redditurum rationem
pro hiis commissis apud districtum iudicem
pensat. Valde enim sollicitat in bono o-
pere si quisque in cunctis semper cogitet de
extremo fine. Unde scriptum est. In
omnibus operibus tuis memorare nouissi-
ma et in eternum non peccabis. Unde uos
magis obediendo non solum uestri sed etiam
ipsius miseremini qui inter uos quanto
in loco superiore tanto in periculo maio-
ri uersatur. In periculo magno uersatur
quisquis in loco regiminis sublima-
tur. nam quanto superior gradus tanto pe-
riculosior casus et cui plus donatur ab
eo plus exigitur. grande periculum est et
alius uiuere temporalia simul et spiritualia
prouidere. Sic suam curam agere ut ali-
os negligat. sic de aliis cogitare ut se
ipsum obliuiscendo non derelinquat. sic
procurare temporalia ut non refrigescat
a spiritualibus. sic inardescere ad spiritualia
ut sit sollicitus de temporalibus. Inde ergo
magis prelato subditi obedire debent
unde magis uident eum pro ipsis labora-
re. Quod cum faciunt non solum sui sed etiam ipsi-
us miserentur. Sui uidelicet quia
animas suas saluant. Scriptum est enim
Miserere anime tue placens deo. Ipsius quoque
qui preest miserentur quia bonum eius alle-
uiant obediendo. Cum enim scriptum sit
filius sapiens letificat patrem. tanto plus
gaudent et libentius laborant patres
spirituales pro filiis quanto eos uident spiritua-
libus obtemperare disciplinis. Sequitur

Donet oracio inter fratres facien-
dominus ut obser- da de bonis a deo si-
uetis hec omnia tanquam bi collatis.
spiritualis pulchritudinis
amatores et bono christi odore de bona con-
uersatione flagrantes non sicut serui sub
lege sed sicut liberi sub gratia constituti. Ap-
te post lectionem dicitur orare. Sic enim lege
predicare quomodo agrum seminare. Sic o-
rare quomodo semine operire. fiat quod seminat
in agro si hec orando cooperit dissimu-

cadit venerunt volucres et totum quod seminatum esse videbatur diripuerunt. ita quod in agro sui cordis semina verbi dei psallendo legendo predicando asperserint nisi postea orando recluserint et quodammodo sepelierint venient volucres id est cogitationes huius seculi volatiles inanes et vane et rapiunt quod in corde fuerat seminatum. Ideo post lectionem et predicationem semper est orandum ut semen dei maneat in corde et fructus spiritualis in operatione. Bene autem ait tanquam spiritualis pulchritudinis amatores. Non enim possunt implere hec omnia regularia precepta nisi per amorem iustitie que est spiritualis pulchritudo anime. Augustinus. Non enim invitus bonum agit etiam si bonum est quod agit. Quod vero subdit et bono Christi odore de bona conversatione flagrantes pertinet ad bonam vitam et bonam famam. Unde apostolus. Christi bonus odor sumus deo in omni loco. Servi sunt sub lege qui ex timore domino serviunt. liberi sub gratia qui ex amore implent divina mandata. Gratia dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. implet legem. Iusto non est lex posita. Ubi enim spiritus domini ibi libertas. Sic autem viam mandatorum curremus liberi si dilatatum cor nostrum in caritate dei habeamus.

Ut hec regula semel in septimana legatur.

Ut autem in hoc libello tanquam in speculo possitis inspicere ne per oblivionem aliquid negligatur semel in septimana vobis legatur. Ideo legi precipitur quatinus memoriter lectum teneatur. Beatus enim Iacobus ait. Qui perspexerit in lege perfecte libertatis et permanserit non auditor obliviosus factus sed factor operis hic beatus in facto suo erit. Bene hunc libellum dicit speculum quia in eo tanquam in speculo inspicere possumus quales sumus sive pulchri sive fedi sive iusti sive iniusti utrum quisque nostrum regulariter vivat utrum proficiat an deficiat utrum deo placeat an displiceat. Scriptura quippe sacra nobis nostram interiorem representat ymaginem. ostendit quid formosum quid deforme sit in anima et qualiter pulchritudo iustitie debeat observari qualiter debeat virtutum decor componi quomodo vitiorum maculas oporteat abstergi. Pravorum usus est mala semper tegere et que egerunt numquam retractare. Quicquid faciunt ceca mente pertranseunt. At contra sancti viri in scripturis sacris cotidie non cessant inspicere vitam suam moresque suos vigilanter pensare. et si aliquid deforme vel incompositum vel inordinatum invenerint mox quod secundum scripturam videtur reformare et componere se student quatinus sancti et immaculati coram domino deo tam in corpore inveniantur quam in anima. Ideo psalmista ait. Tunc non confundar cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Et apostolus admonet dicens. Renovamini spiritu mentis vestre. Et iterum. Noster homo interior renovatur de die in diem. Unde apte subiungitur. Et ubi vos inveneritis ea que scripta sunt facientes agite gratias domino bonorum omnium largitori. Gratiarum actiones patri luminum semper a nobis debentur a quo omne datum optimum et omne donum perfectum scriptura teste descendit. Nemo est enim donis dei beatus qui donanti existit ingratus. Et apostolus. Quid habes quod non accepisti? Quod si accepisti quid gloriaris quasi non acceperis? Aperte ergo domino deo nostro gratias agere admonemur ut agnoscat homo si quid boni invenit gratuitum dei habere et ut proficiatur maiore dilectione iustitie non se aliunde consecuturum quam cogitatione prius faciat. Ipsa est enim sapientia que pietas vocatur qua colitur pater luminum. Colitur autem sacrificio laudis actionibusque gratiarum ut cultor eius non in se ipso sed in domino glorietur. Ubi autem sibi quicumque videt aliquid deesse doleat de preterito caveat de futuro orans ut sibi debitum dimittatur et in temptationem non inducatur. Explicit iste liber sit magno pondere liber.

Scriptus fuit per manum cuiusdam de rosa canonici [illegible] anno domini m. ccc. xx. vigilia beati valentini martyris mense februarii.

Incipiunt meditationes sancti bernardi.

Multi multa sciunt et seipsos nesciunt. Alios inspiciunt et seipsos deserunt. Deum querunt per ista exteriora deserentes interiora sua quibus interior est deus. Idcirco ab exterioribus redeam ad interiora et ab inferioribus ad superiora ascendam ut possim cognoscere unde venio aut quo vado quid sum vel unde sum et ita per cognitionem mei valeam pervenire ad cognitionem dei. Quanto namque in cognitione mei proficio tanto ad cognitionem dei accedo. Secundum interiorem hominem tria in mente mea invenio per que deum recolo conspicio et concupisco. Sunt autem hec tria: memoria, intelligentia, voluntas sive amor. Per memoriam reminiscor, per intelligentiam intueor, per voluntatem amplector. Cum dei reminiscor in memoria mea eum invenio et in ea de eo et in eo delector secundum quod ipse michi donare dignatur. Intueor intelligentia quid sit deus in seipso, quid in angelis, quid in sanctis, quid in creaturis, quid in hominibus. In seipso est incomprehensibilis quia principium et finis, principium sine principio, finis sine fine. Ex me intelligendo quam incomprehensibilis sit deus, quoniam me ipsum intelligere non possum quem ipse fecit. In angelis est desiderabilis quia in eum desiderant prospicere. In sanctis est delectabilis quia in eo assidue felices letantur. In creaturis est admirabilis quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benigne disponit. In hominibus est amabilis quia eorum est deus et ipsi sunt populus eius. Ipse in eis habitat tamquam in templo suo et ipsi sunt templum eius. Non dedignatur singulos neque universos. Quisquis eius meminit eumque intelligit ac diligit cum illo est. Diligere eum debemus quoniam ipse prius dilexit nos. Ad ymaginem et similitudinem suam ipse nos fecit quod nulli alii creature donare voluit. Ad ymaginem dei facti sumus, hoc est ad intellectum et noticiam filii dei per quem intelligimus et agnoscimus patrem et accessum habemus ad eum. Tanta cognitio est inter nos et dei filium qui est ymago dei et nos ad ymaginem eius facti sumus quantam cognationem etiam quam similitudo testatur, quoniam non solum ad ymaginem sed ad similitudinem eius facti sumus. Oportet itaque id quod ad ymaginem est cum ymagine convenire et non inaniter nomen ymaginis participare. Representemus ergo in nobis ymaginem eius in affectu pacis, in intuitu veritatis, in amore caritatis. Teneamus eum in memoria, portemus in consciencia et ubique presentem veneremur. Mens siquidem nostra eo ipso eius ymago est quo capax est eiusque particeps esse potest. Non propterea ymago est quia sui meminit mens seque intelligit ac diligit, sed quia potest meminisse, intelligere a quo facta est. Quod cum facit sapiens ipsa fit. Nichil enim tam simile est illi summe sapientie quam hec que per memoriam, intelligentiam ac voluntatem in illa trinitate ineffabili consistit. Consistere autem in illa non potest nisi eius meminerit eumque intelligat ac diligat. Meminerit itaque dei sui ad cuius ymaginem facta est, eumque intelligat, diligat atque colat cum quo potest esse semper beata. Beata anima apud quam deus requiem invenit et in cuius tabernaculo requiescit. Beata que dicere potest: Et qui creavit me requievit in tabernaculo meo, negare ei requiem celi non potest. Cur ergo nos deserimus et in hiis exterioribus deum querimus qui apud nos est, si nos velimus esse apud eum? Revera nobiscum est et in nobis, sed adhuc per fidem donec videre mereamur per speciem. Scimus inquit ait apostolus habitare christum per fidem in cordibus nostris. Quia christus in fide, fides in mente, mens in corde, cor in pectore. Per fidem recolo deum creatorem, adoro redemptorem, expecto salvatorem. Credo videre in omnibus creaturis, habere in meipso, et quod hiis omnibus ineffabiliter iocundius atque beatius est, cognoscere in seipso patrem cum filio cum sancto spiritu. Cognoscere vita est eterna, beatitudo perfecta, summa voluntas. Oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit quanta

claritas quanta sublimitas quanta iocunditas
maneat in illa visione qua deum facie ad fa
ciem videbimus qui est lux illuminato
rum requies exercitatorum patria redeunti
um vita viventium corona vincentium.
Ita in mente mea quandam ymaginem
illius summe trinitatis reperio ad quam
summam trinitatem recolendam inspici
endam et diligendam mentis recordet et
delectet et eam complectar totum id quod vi
uo debeo referre. Mens dei ymago est
in qua sunt hec scilicet memoria intelligen
tia et voluntas. Memorie tribuimus
omne quod scimus etiam si non inde co
gitemus. Intelligentie tribuimus
omne quod verum cogitando invenimus
quod etiam memorie commendamus. Per
memoriam patri similes. per intelligen
tiam filio. spiritui sancto nichil tam simile
in nobis est quam voluntas sive amor
sive dilectio que voluntas excellentior
est. Dilectio dei donum est ita quod nul
lum hoc dono excellentius est. Dilectio
namque que ex deo est et deus est proprie
spiritus sanctus est vel dicitur per quem caritas
dei diffusa est in cordibus nostris per quam
tota trinitas in nobis inhabitat.
Redeam exteriorem hominem de parenti
bus illis venio qui me ante fe
cerunt dampnatum quam natum. peccatores p
eccatorem in peccato suo genuerunt et de
peccato nutrierunt. Miseri miserum in
hanc lucis miseriam induxerunt. Ni
chil ex eis habeo nisi miseriam et peccatum
et corruptibile hoc corpus quod gesto.
Ad illos vero festino qui morte cor
poris hinc exierunt. cum eorum sepulchra
respicio non invenio in eis nisi cinerem
et vermes fetorem
et horrorem. quod ego sum illi fuerunt
et quod illi sunt ego ero. Quid sum ego. ho
mo de humore liquido. fui enim in mo
mento conceptionis de humano semi
ne conceptus. deinde spuma illa modi
cum crescendo caro facta est. postea plo
rans et eiulans traditus sum huius
mundi exilio et ecce iam morior plenus
iniquitatibus et abhominationibus.
Iam iam presentabor ante districtum
iudicem de operibus meis rationem reddituru
rus. Ve michi misero cum venerit il
la dies iudicii et aperti fuerint libri in quibus
omnes mei conatus et cogitationes
domino presente recitentur. tunc demisso ca
pite pre confusione male conscientie
in iudicio coram domino stabo trepidus
et timens utpote commemorans sce
lera commissa mea. Et cum dicetur de
me ecce homo et opera eius reducentur an
te oculos meos omnia delicta et peccata
mea. Quadam namque vi divina fi
et ut cuique opera sua bona vel mala in
memoriam revocentur. et mentis in
tuitu mira celeritate cernantur ut ac
cuset vel excuset scientia conscientiam.
atque ita simul et singuli et omnes iu
dicentur. Ihesus iudicium faciet gesto
rum quisque suorum. Cuncta que cunctorum
cunctis archana patebunt. Que
enim nunc cuncti celamus omnia tunc omnibus
manifestabitur. et quicquid hic dis
simulando palpamus totum illic vin
dex flamma combureret. Ignis ubique
fetore repletus regnabit habens. Quia quanto
diutius deus nos expectat ut emende
mus tanto districtius iudicabit
si neglexerimus. Cur ergo tanto opere vitam
istam desideramus in qua quanto plus
vivimus tanto plus peccamus. Quan
to est vita longior tanto criminosior.
Cotidie namque crescunt mala et sub
trahuntur bona. Assidue variatur
homo per prospera et adversa et ignorat quando
moriatur. Sicut enim stella in celo co
ruscat et velociter currit et repente de
ficit et sicut scintilla ignis subito
extinguitur et in cinerem redigitur.
Sic ergo finitam dicitur istam carnis vi
tam. Dum enim libentius ac iocundissime
moratur homo in mundo diuque se
victurum arbitratur ac multa in lon
ga tempora disponit agenda subito ra
pitur in morte et ex improviso aufer
tur a corpore. Verumptamen cum magno
metu magnisque doloribus separatur
anima a corpore. Veniunt enim angeli

assument illam ut producant illam ante
tribunal iudicis metuendi et tunc il
la memorans opera sua mala et pessi
ma que die noctuque gessit contremis
cit et gemit et querit illa fugere indici
as petere dicens. date michi vel unius
hore spacium. Tunc quasi loquentia simul
eius opera dicent. tu nos egisti opera tua su
mus non te deseremus sed tecum semper eri
mus tecum pergemus ad iudicium. Vicia
quoque eam multis criminibus accusabunt
multaque falsa testimonia adversus
illam invenientur. quamvis vera ad
dampnationem eius possent satis suffi
cere. Demones vero terribili vultu et
horribili aspectu eam terrebunt. ingenti
furore eam persequentur et comprehen
dent eam terribiliter quam horribiliter vole
tes tenere et possidere nisi sit qui eripi
at. Tunc anima inveniens oculos clau
sos et os aliosque corporis sensus per
quos solebat egredi et delectari in his
exterioribus revertetur ad se et videns se
solam et nudam ingenti horrore con
cussa desperatione deficiet in se et cadet
sub se. et que amore mundi et carnis
voluptate dei amorem dereliquerat
derelinquetur a deo misera in hora tan
te necessitatis atque demonibus tradetur
in inferno cruciandi. Dicat anima peccatrix
in die qua egreditur et hora qua nes
cit rapitur a morte et segregatur a
corpore pergitque miseriis plena timens
ac dolens. et cum nullam excusationem
habeat quam pro peccatis possit ostendere
contabescit et pertimescit ante deum
apparere. Ingenti horrore concutitur
et multiplicibus cogitationum estibus agi
tatur cum incongruentem solutionem
carnis et subductionem e medio omnibus
se et illum tamen considerat cui appropin
quat. et post paululum hoc invenit quod
in perpetuum non potest mutari. Conside
rat plane cuius iudex quam districtus
veniat et ante severitatem tante iu
sticie quas rationes vite sue ponat.
Si enim opera cuncta que intelligere po
tuit deerunt ventura tamen coram
districto iudice. illa magis que ipsa
semetipsa non intelligit pertimescat. Ces
set pavor cum cogitat quam vita vite
humane nequaquam sine culpa transire po
tuit nec hic quidem quod laudabiliter vivat
sine aliquo reatu est si remota pieta
te iudicetur. Quis enim considerare
valeat quanta mala per momenta temporum
perpetramus et quanta bona facere negli
gimus. Sicut enim peccatum est perpetratio
mali sic delictum est desertio boni. gra
vis siquidem iactura cum nec bona fa
cimus nec bona cogitamus. sed cor no
strum per vana et inutilia deserimus
vagari. Nimis tamen difficile est cor tenere
et ab illicita cogitatione observare.
Nimis enim difficile est terrenas occupa
tiones absque peccatis ministrare. quapropter
nullus semetipsum diiudicans compre
hendere perfecte potest. sed multis occupatio
nibus vel cogitationibus occupatus sibimet
ipsi aliquo modo manet incognitus ut om
nino vel totaliter quod nesciat. propterea inge
te eam subterius terrore metuit. et si
illa que scivit numquam se preterisse
meminit formidat tamen ea que nescit.
O anima insignita dei imagine
decorata similitudi
ne desponsata fide. dotata spiritu. redemp
ta sanguine. deputata cum angelis
capax beatitudinis. heres bonitatis.
rationis particeps. quid tibi cum carne
de illa patiens. propter quam carnem aliena
peccata tibi imputantur. et tunc iustici
e quasi pannus menstruate reputatur
atque tu ipsa ad nichilum es redacta et quasi
nichilum et inane reputata. Nichil
aliud est caro cum qua societas est tibi
nisi spuma carne facta fragili vesti
ta decore. sed erit quid erit cadaver
miserum et putridum et cibus vermium.
Nam quantumcumque excolatur semper ca
ro est. Si diligenter consideres quid
per os et nares ceterosque meatus corpo
ris egrediatur vilius sterquilinium
numquam vidisti. si singulas eius mi
serias enumerare velis quam sit bona
tamen presens. interim magis prurient ...

concupiscentiis · occupata passionibus · pollu-
ta illusionibus · prona semper in malum et in
omne vicium proclivis · plena omni confu-
sione et ignominia invenies · ¶ Iuxta
carnem homo vanitati similis factus est
quia ex illa concupiscentie vicium tra-
xit quo captivus tenetur et incurva-
tur ut diligat vanitatem et iniquita-
tem operetur · ¶ Attende homo quid fu-
isti ante ortum et quid es ab ortu us-
que ad occasum aut quid eris post hanc
vitam · profecto fuit quod non eras post-
ea de vili materia factus et vilissimo
panno involutus menstruali sangui-
ne in utero materno nutritus · tunica tu-
a fuit pellis secundina · sic indutus
et ornatus venisti · venisti ad nos non
memor es quam vilis sit origo tua · for-
ma favor populi fervor iuvenilis operie-
rit · Subripuerit te noscere quid sit homo ·
¶ Nichil aliud est homo quam sperma
fetidum · saccus stercorum et cibus vermium
post hominem vermis · post vermem fetor et
horror · Sic in non hominem vertitur omnis
homo · ¶ Cur ergo superbis homo attendens
quod vile fuisti semen et sanguis coa-
gulatus in utero · deinde miserus huius
mundi expositus et peccato · vermis et ci-
bus vermium futurus in tumulo · quid
superbis pulvis et cinis cuius conceptus
culpa nasci miseria vivere pena mori
angustia · ¶ Cur carnem tuam preci-
osis rebus impinguas et adornas quam
post paucos dies vermes devoratu-
ri sunt in tumulo sepulchro · animam
vero tuam non ornas bonis operibus que deo et
angelis eius presentanda est in celis
¶ Quare animam tuam vilipendis et
ei carnem preponis · Dominam ancillari
et ancillam dominari magna abusio est ·
Totus siquidem iste mundus ad unius
anime precium estimari non potest · Non enim
pro toto mundo deus animam suam dare
voluit quam pro humana dedit · Subli-
mius est anime precium que non nisi sanguine
christi redimi potuit · Qua ergo commutati-
one dabis animam tuam qui pro nichilo
das illam · Nonne dei filius cum esset in si-

nu patris a regalibus pro ea descendit
ut eam liberaret a potestate dyaboli · quam
cum vidisset peccatorum funibus irretitam · iam
iamque demonibus tradendam ut morte
perpetua dampnaretur flevit super illam que
se flere nesciebat · nec solum flevit sed
etiam se occidi permisit ut precioso sangui-
nis sui precio redimeretur · Aspice mortalis
pro te datur hostia talis · ¶ Agnosce
homo quam nobilis est anima tua et quam gravi-
a fuerint eius vulnera pro quibus necesse
fuit christum dominum vulnerari · Si non esset
hec ad mortem et mortem sempiternam num-
quam pro eius remedio dei filius moreretur ·
¶ Noli ergo vilipendere anime tue passio-
nem cui a tanta maiestate tantam
vides exhiberi compassionem · Fudit ipse
lacrimas pro te lava et tu per singulas
noctes lectum tuum cordis compunctione
et lacrimarum assiduitate · Fudit ipse san-
guinem suum funde et tu tuum cotidia-
na afflictione · Quem si semel pro christo ponere
non potes saltem minori quodam sed longi-
ori martirio pone · Noli attendere quid
caro velit sed quid spiritus possit · Tunc enim
gloriosus eris cum ad deum tuum rediens
ita tamen sis corpore sicut mundum tule-
ris et detersens omnia sordidum · Sed non
dicas durus est hic sermo non possum mun-
dum spernere et carnem meam odio habere ·
Dic michi ubi sunt amatores eorum qui ante
pauca tempora nobiscum erant · Nichil ex eis
nisi cineres et vermes remansit · Atten-
de diligenter quid sunt vel quid fuerunt
Homines fuerunt sicut tu · comederunt
et biberunt · riserunt · duxerunt in bo-
nis dies suos et in puncto ad inferna
descenderunt · hic caro eorum vermibus ·
illic ignibus anima eorum deputatur donec rur-
sus infelici collegio colligati sempiter-
nis involvantur incendiis qui socii
fuerunt in viciis · Una namque pena im-
plicat quos unus amor in crimine li-
gat · ¶ Quid profuit illis inanis gloria
brevis leticia mundi potentia carnis
voluptas · false divitie magna fa-
milia et mala concupiscentia · Ubi risus
ubi iocus · ubi iactancia · ubi arrogancia

De tanta leticia quanta tristicia post tan
tam uoluptatem tam grauis miseria.
De illa exultatione ceciderunt in grandem
ruinam et magna tormenta. Quicquid
illis accidit tibi accidere potest quia homo
es homo de humo et limus de limo. De
terra es et de terra uiuis et in terram reuer
teris quando ueniet dies ultima que subi
to ueniet et forsitan hodie erit. Certum
est quod morieris sed incertum quando aut quomo
do aut ubi quoniam mors ubique te expectat.
Tu quoque si sapiens fueris ubique eam ex
spectabis. Si carnem sequeris punie
ris in carne. Si in carne delectaris cruci
aberis in carne. Si curiosas uestes re
quiris pro ornatu uestium subter te
sternentur tinee et uestimentum tuum
erunt uermes. Iusticia enim dei aliud iudi
care non potest nisi quod merentur opera nostra.
Qui enim plus diligit mundum quam
deum seculum quam claustrum gulam quam
abstinentiam luxuriam quam castitatem
sequitur diabolum et ibit cum illo in suppli
cium eternum. Quis putas tunc meror
erit quis luctus que tristicia cum separa
buntur impii a consortio bonorum et a uisio
ne dei et traditi in potestate demonum
ibunt cum ipsis in ignem eternum. Ibique semper
erunt sine fine in luctu et gemitu. Pro
cul quippe a loco paradisi patria exulati
Cruciabuntur in gehenna pena nun
quam lucem uisuri nunquam refrigerium adep
turi. Sed per multa milia annorum in infer
no cruciandi nec inde unquam liberandi.
Ubi nec qui torquet aliquando fatigatur
nec qui torquetur aliquando moritur. Sic
enim ignis ibi consumit ut reseruet.
Sic tormenta aguntur ut semper reno
uentur. Iuxta uero qualitatem culpe pe
nam sustinebunt unusquisque gehenne
et simul culpe rei suis similibus iunge
tur cruciandi. Nil aliud ibi audietur
nisi fletus et planctus gemitus et ulu
latus merores atque stridores dentium.
Nichil quod uidebitur nisi uermes et lar
uales tortorum atque teterrima monstra
demonum. Vermes crudeles morde
bunt intima cordis. Hinc dolor nimius pa
uor gemitus stupor et timor horror ar
debuntque miseri in igne eterno in eternum
et ultra. In carne cruciabuntur per ignem
in spiritu conscientie per uermem. Ibi erit do
lor intolerabilis fetor incomparabilis ti
mor horribilis mors corporis et anime
sine spe uenie et misericordie. Sic tamen mouen
tur ut semper uiuant. Sic uiuent ut
semper moriantur. Ita anima peccatoris
aut in inferno pro peccatis cruciatur aut
in paradiso pro bonis collocatur. Nunc
ergo alterum e duobus eligamus aut
semper cruciari cum impiis aut perpetuali
ter letari cum sanctis. Bonum siquidem et ma
lum mors et uita ante nos sunt posita
ut ad quod uoluerimus manum extenda
mus. Si tormenta non terrent nos sal
tem inuitent premia. Premium est — De premio
uidere deum uiuere cum deo esse cum deo
esse in deo qui erit omnia in omnibus. Ha
bere deum qui est summum bonum et ubi est
summum bonum ibi summa felicitas est sum
ma iocunditas uera libertas perfecta
caritas et secura eternitas. Ibi est uita
leticia plena sacietas omnis pulchri
tudo omnis beatitudo. Est ibi pietas — Nota
bonitas lux uirtus honestas. Gloria
laus requies amor et concordia dulcis.
Gaudia leticie dulcedo uita perhen
nis. Sic cum deo beatus erit in cuius con
scientia peccatum inuentum non fuit. Videbit
eum ad uoluntatem habebit ad uoluntatem
fruetur ad iocunditatem. In eternitate
uigebit. In ueritate fulgebit. In bonita
te gaudebit. Sicut habebit permanendi
eternitatem sic cognoscendi facilitatem
et requiescendi felicitatem. Cuius si
quidem erit filius sancte ciuitatis cuius
angeli sunt ciues. Deus pater templum. Filius
eius splendor. Spiritus sanctus caritas. O
ciuitas celestis mansio secura patria
totum continens quod delectat populus sine
murmure incole quieti homines nul
lam indigentiam habentes. Quam gloriosa di
cta sunt de te ciuitas dei. Sicut letantium
omnium habitatio est in te. Omnes letantur
in leticia et exultatione. Omnes delecta
tur de deo cuius aspectus pius facies

decora · eloquium dulce · delectabilis ad
uidendum · suauis ad fruendum. Ipse per se placet
et propter se sufficit ad meritum · sufficit ad pre-
mium · nec preter illum quicquam aliud queritur
quia totum in illo inuenitur quicquid deside-
ratur. Semper libet illum aspicere semper in
illo delectari et in illo perfrui. In illo cla-
rificatur intellectus et purificatur af-
fectus ad cognoscendam ueritatem et di-
ligendam et hoc est totum bonum hominis nosse
scilicet se amare creatorem suum. Que
ergo nos angit uesania uictorum fetere
absinthium huius mundi sequi naufragium
uite labentis infortunium pati. Impie-
tatem dimittere dominum et non magis
conuolare ad sanctorum felicitatem ad angelo-
rum societatem ad sollempnitatem superne
leticie et ad iocunditatem contemplatiue
uite ut possimus intrare in potentias
domini et uidere superhabundantes diuicias
illas bonitatis eius. Ibi gustabimus
et uidebimus quoniam suauis est dominus et dulcis
et quam magna multitudo dulcedinis
eius. Videbimus glorie decorem · sanctorum
splendorem et regie potestatis honorem · cog-
noscemus patris potentiam filii sapien-
tiam · spiritus sancti benignissimam clementi-
am et sciemus noticiam illius summe
trinitatis. Nunc corpora per corpus uide-
mus · ymagines etiam corporum spiritu cer-
nimus. Tunc uero ipsam ueritatem puro men-
tis intuitu uidebimus. O beata uisio ui-
dere deum in semetipso uidere in nobis
et nos in eo felici iocunditate et iocun-
da felicitate quicquid desideramus totum
habebimus nichil amplius desideran-
tes et quicquid uidebimus amabimus.
ipso amore beati · bi dulcedine amo-
ris et suauitate contemplationis. Hec
erit summa illius felicitas quando intel-
ligetur in suo puro esse sincera diui-
nitas · Comprehendetur in incomprehen-
sibilis trinitas. Patebunt archana di-
uinitatis · uidebitur et amabitur deus
et hec uisio et dilectio totum cor hominis im-
plens et satians. Tota erit illius bea-
titudinis consummatio. Vna erit omni-
um lingua · iubilatio indefessa. Vnus
affectus amor eternus · patebit ueritas
implebit caritas · et erit integra cor-
poris et anime societas · fulgebit sicut
sol humanitas glorificata · quieta erit
et concors carnis et spiritus sanitas ·
Angelorum et hominum unum erit gau-
dium · unum colloquium unum commercium ·
Non languebit amor nec liquefiet
dilectio · presentibus omnibus bonis nulla
erit dilectionis afflictio · quando beatificata di-
uine maiestatis presentia omnibus erit
omnia · et erit in commune omnium om-
nipotentia sempiterna pax et intel-
ligentia et iusticia. Non erit in illa
pace diuersitas linguarum sed pacifica et
concors concordia morum et affectuum.
In torrente illius uoluptatis nichil al-
tra appetet cumulata sacietas tan-
ta erit felicitas · ibi siquidem erit cu-
mulus felicitatis supereminens gloria
et superhabundans leticia. Sed ad hec
quis ydoneus · profecto uerus pe-
nitens · bonus amabilis socius · fi-
delis seruus. Verus penitens sem-
per est in dolore et in labore · dolet de
preteritis laborat pro futuris cauendis.
Vera siquidem penitencia est sine intermissio-
nis tempore de peccatis dolere. Sic plangit com-
missa ne committat plangenda. Irrisor
namque est et non uerus penitens qui ad-
huc quod peniteat agit. Si quis uerus
penitens esse cessa a peccato et noli iam
plus peccare quam manus penitencia
quam sequens coinquinat culpa. xxv

Bonus obediens dat suum uelle et
suum nolle ut possit dicere. Para-
tum cor meum deus paratum cor meum quod-
cumque preceperis facere · paratum ad mi-
nima iniuriam cum obedire · paratum tibi
uacare · proximis ministrare · me ipsum
custodire et in celestium contemplationem
requiescere. Amabilis socius omni-
bus est officiosus · deuotus ad deum be-
nignus ad proximum · sobrius ad mun-
dum · dei seruus · proximi socius · mun-
di dominus · superiora habet ad gaudium · equa-
lia ad consortium · inferiora ad seruicium.
Nullus est honerosius quam inferiora redi-

git ad utilitatem mediorum et ad honorem
superiorum. Superiora trahens inferiora
sequens ab illis possessus ita possides.
Fidelis servus est in contemplati
one dei et custodia sui. Custodie
ergo tui prius adhibe omnem diligentiam
deinde intelligens numquam posse sufficere
ad te custodiendum tuam industriam
divinam implora clementiam. Itemque
ad contemplandam in te creatoris tui
voluntatem bonam et beneplacentem
atque perfectam angelicam exora tutelam
patrocinia quoque omnium cum christo regnan
tium super te exora. Curre per singulos sup
plica singulis et simul omnibus clama
et dic miseremini mei miseremini mei vos
mei fugitivum virum sed et fratruelem et
consanguineum in sanguine redemp
toris. En pauper stat ad ostium clamat
et pulsat. Aperite pulsanti et conduci
te usque ad regem ut presentatus coram
eo indicet ei omnes miserias et necessi
tates meas quas patior. Ad extremum
vero prelato tuo cor tuum cum omni pro
genie recognita. nullum in eo rema
neat peccatum quod non pura confessione de
leatur. Item christum etiam super cor tuum
sicut signaculum pone. Cum enim christus cordis
ostium custodit et est cordis hostiarius
ut pulsum ingrediantur et egrediantur
universe familie cordis consequenter
assistunt milia milium angelorum ad fo
res exteriorum sensuum excubantium. Non au
det alienigena irrumpere terribiles illas
acies propter hostiarii reverentiam et ange
lorum custodiam.

Integritatis tue curiosus explorator
virtutum cotidiana discussione examina.
Attende diligenter quantum proficis vel quan
tum deficias qualis sis in moribus et qua
lis in affectibus quam similis sis deo et quam
dissimilis quam prope vel quam longe non
locorum intervallis sed morum affectibus. Stu
de cognoscere te quia multo melior et
laudabilior es si te cognoscas quam si te
neglecto cognosceres cursus syderum
vires herbarum complexiones hominum
naturas animalium et habes omnium
celestium et terrestrium scientiam. Redde quoque te
tibi et si non semper aut sepe saltem interdum.
Rege tuos affectus. dirige actus. cor
rige excessus. in te nichil remaneat
indisciplinatum. Pone omnes transgres
siones tuas ante oculos tuos. Sta
tue te ante te tamquam alium et sic te
metipsum plange. plora iniquitates
et peccata quibus deum offendisti. indica ei
miserias tuas. ostende malicias adversa
riorum tuorum. Cumque coram eo te in lacri
mis mactaveris precor te ut memor
sis mei. Ego enim ex quo cognovi te
in christo diligo et illuc mentionem tui
defero ubi et illi cara cogitatio suppli
cum et honesta meretur premium. Ad al
tare quippe domini cum peccator sto sed sacerdos
tui me comitatur memoria. Tu vero
michi vices reddes si me amaveris et ora
tionum tuarum me participem feceris ubi
recordatione presens tecum esse desidero
ubi pro te et tuis familiaribus devotas
preces coram deo fundis. Nec mireris si
dixi presens quoniam si me vere amas quia
ymago sum dei ita est presens sum ut
tu ipse tibi. Quicquid enim tu es substan
cialiter ego sum. ymago enim dei est omnis
anima rationalis. proinde qui ymaginem
dei in se querit tam proximum quam se querit
et qui illam in se querendo invenit
in omni homine eandem cognoscit. Visio
vero anime intellectus est. Si ergo te vides
me vides quia nichil sum aliud quam
tu. Et si deum diligis me ymaginem
dei diligis. et ego diligendo deum dili
go te. Et ita dum unum querimus et ad
unum tendimus semper invicem in nobis
presentes sumus sed in deo in quo nos di
ligimus.

Cum ad orandum sive ad psal
lendum in ecclesiam intraveris si
fluctuantium cogitationum tumul
tum exterius relinque. curasque exterio
rum omnium penitus oblivisce. ut soli
deo possis vacare. Fieri enim non potest ut
cum deo aliquis loquatur qui etiam cum to
to mundo fabulatur. Intende ergo
illi qui intendit tibi. audi illum loquen

rem est ut ipse exaudiat te loquentem. Ita sedulus laudibus soluendis debita reuerentia et sollicite assistas si singula uerba diuine scripture diligenter intendas. Non quod dico ita faciam sed quod facere uellem et non fecisse penitet et non facere piget. Tu uero cum maior gratia concessa est notis et deuotis precibus pias aures domini ad te flecte lacrimis ac suspiriis pro tuis excessibus illum exora atque canticis spiritualibus in omnibus operibus tuis illum lauda et glorifica. Nil enim magis supernis ciuibus spectare libet nil regi summo iocundius exhibetur sicut ipse testatur. Sacrificium laudis honorificabit me. O quam felix esses si spiritalibus oculis semel intueri posses. Quomodo preuenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum. Uides procul dubio qua cura quo ue tripudio intersunt canentibus. assistunt orantibus. assunt meditantibus. subsunt quiescentibus presidentibus atque curantibus presunt. Diligunt siquidem suos conciues superne potestatis. Et pro hiis qui hereditatem capiunt salutis sollicite congaudent. confortant instruunt protegunt prouidentque omnibus omnes. Ipsi enim desiderant aduentum nostrum quem de nobis expectant ciuitatis sue ruinas restaurari. Diligenter querunt et libenter audiunt bona de nobis. sollicite discurrentes medii inter nos et deum nostros gemitus ad eum fidelissime reportantes. Non dedignantur esse socii nostri quia iam sancti sunt in misericordia. Exultant eos beatum quam consulti sumus ad patriam. Festinemus ergo de nobis eorum leticiam adimplere. Uae est quicunque es qui desideras reuerti ad nouitatem redire ad lutum. putas ne placatos habebis iudices o quos tanto et tam superbo [illegible] parare [illegible] gaudio. Exultauerunt qui uenimus ad regionem tamquam super hiis quos ab ipsa inferni porta reuerterent reuocarent. Quod uero nunc erit si ab ipsa paradisi ianua uiderint redire retro

lum abire eos quam iam altum pede sunt in celo. Ista si corpora infirmius et corda sursum. Curramus ergo non passibus corporis sed affectibus sed suspiriis sed desideriis quem non solum angeli sed archangelorum creator nos expectat. Expectat nos deus pater tamquam filios et heredes ut constituat super omnia bona sua. expectat dei filius tamquam fratres et coheredes ut fructum sue natiuitatis et precium sui sanguinis deo patri offerat. Expectat nos spiritus sanctus. ipse siquidem est benignitas in qua ab eterno predestinati sumus nec dubium quin predestinationem suam adimpleri uelit. Ergo quoniam omnis celestis curia nos expectat et desiderat desideremus eam quantum possimus desiderio. Cum magna namque et rubore confusione ad illam ueniet quisquis eam uidere uehementer non desiderat. Quicunque non iugi oratione et assidua cogitatione in illam conuersatur et securus hinc egreditur et cum magna leticia a suscipietur in eam. Ubicunque ergo fueris intra temetipsum ora. si longe fueris ab oratorio noli locum querere quia tu ipse locus es. Quin fueris in lecto aut in alio loco ora et ibi est locus id est templum frequenter orandum et flexo corpore mens ad deum erigenda est. Sicut enim nullum est momentum quo homo non utatur et fruatur bonitate dei et misericordia sic nullum debet esse momentum quo eum non habeat presentem in memoria. Sed dicas. ego cotidie oro et nullum orationis mee fructum uideo. Sed sicut accedo ad illam sic recedo. nemo respondet nemo loquitur nemo quippiam donat sed incassum laborasse uideor. sic loquitur humana stulticia non attendens quid ueritas in te promittit dicens. Amen dico uobis quia quidquid petitis credite quia accipietis et fiet uobis. Noli ergo uilipendere orationem tuam quam ille ad quem oras non uilipendit eam. Sed antequam egrediatur de ore tuo ipse scribi iubet in libro suo et unum e duobus sperare debemus quam

Aut dabit nobis qd petimus. Aut qd
nobis uidet esse utile. Cogita itaq; de
deo quicquid melius potes et de te quic
quid deterius uales. De te uo et illo am
plius ardere debes qñ cogitare n potes.
Omne tps inquo de deo nõ cogitas
hoc te pdidisse computa. Omnis siqdẽ
res aliena ẽ a nobis tps tm nrm ẽ. In
solute rebz uidere sz comedare. Quo
cuq; loco cõsistis cogitatões tuas tẽ
ta et aliquid salutare in animo uer
sa. Omnis siquidẽ locus ad meditand
est congruus. Tota g° facilitate aĩm
colligens libere tecum hita et in lati
tudinẽ cordis tui deambulãs ibidẽ
cenaculum grandẽ stratũ xpo exibe. Mens
namq; sapientis semp ẽ apud deum.
Illũ semp ante oculos habẽ determinus p
quẽ sum⁹ uiuim⁹ et sapim⁹. Ipm nãq;
ut essemus hemus auctorẽ. ipm etiã
ut sapientes sim⁹ debem⁹ hre doctorẽ
ut b̃i simus in etnę suauitatis largi
torem. In hoc etiã ymaginẽ eius hoc
est illius sũme trinitatis cognoscim⁹
Nam sicut ille et sapiens est et bonus
ẽ sic et nos p modulo nro et sumus et
nos ẽe scimus et id ẽe et nosse diligi
mus. Vte g° te ipm uelud dei teplo ut
illud qd in te ẽ simile deo. Honor si
quidẽ summus ẽ deo illũ uenerari et i
mitari. Imitaris si pius es. templũ
.n. scm ẽ mens pij et altare optimũ
cor eius. Uenerans si misericors es
sicut ipe omnibz ẽ misericors. hostia q
ppe acceptabilis ẽ deo benfacere omibz
pro deo. Fac omnia sicut filius dei ũdi
care. In omibz uo que agis deũ esse p
sentẽ cognosce. Caue ergo ne in eo quod
male delectat uel uisio tua uel cogita
tio remoretur nec dicas neq; facias q
nõ licet etiã si libet. nec aliquo fõo ul
signo deũ offendas qui ubiq; psens cer
nit quicqd facias. Magna custodia
tibi nccia ẽ qñ ante oculos iudicis iu
uis cuncta cernentis. Cũ illo tn semp
ẽ si talẽ te ppatiũs ut tecũ ẽe dignetr.

Si tecũ non est p gratiam adest p uindi
ctam. Sz uẽ ẽ si ita tecũ nõ adest. illi nã
q; irascitur deus qñ peccantẽ n flagel
lat. nã qñ flagellando nõ emẽdat i fu
turo dampnat. De morte ꝯsideracio
Certum ẽ qñ mors ubiq; te expe
ctat. dyabolus insidiat ut rapi
at aĩam tuã qñ egredietur de corpore.
Tu uo noli timere qñ d's qui in te hitat
si tn hitat egredietur te et a morte et a
demone fidelis cũ socius ẽ nec desti
tuentes in se nisi prius ipe deserat. Dese
ritur autẽ cũ p prauas et inutiles co
gitatões uanã mẽte discurrit. Ideo
omi sollicitudine et custodia illud cto
dire et tenere debes ut in illo d's requiescẽ
possit. In oi namq; creatura q sub so
le uanitatibz mũdanis occupatr nichl
hũano corde sublimius nichil nobilius
nichil q; deo similius repitur. quã ip
nil aliud qrit a te nisi cor tuũ. Audi
ergo illud p puram ꝯfessione et assidu
am orõnem. ut mundo corde deum ui
dere possis. p cotinuã dei circũspectionẽ
in oi loco subiectus et intentus esto.
Compone mores tuos ut sis in te pla
catus. dilige oẽs hoies omibz amabilẽ
te exibe ut sis pacificus et dei fili⁹. Sic
eris bon⁹ monachus seu hũilis rect⁹
et cũ talis fuis mei meñto. Ve michi
qui ista dico et ista nõ facio et si aliqñ
facio nõ diu pseuero. Ista habeo in me
moria et nõ seruo in uita. habeo in ser
monibz et nõ in moribz. legem in corde
et in ore tota die rumino et ꝯtra ago
lego in eo de religione et plus diligo
lectõem qñ orõne. Verum tn nil ali
ud docet me tota diuina scriptura nisi
religionẽ amare unitatẽ seruare ca
ritatem hre. Ego autẽ miser et misera
bilis citius curro ad lectõem qm ad oratõ
nẽ. libentius uolo legẽ qñ missã au
dire. Expectat me aliquis uolens de
necessitate sua m̃ aliqd loqui. Ego uo
librũ aliquẽ accipio quẽ ille uel ille
uellet hre. lego in eo et legendo amit
to caritatis fructus pietatis affectus cõ
punctionis fletus missaz utilitatem.

celestium contemplationem. Nichil tamen in hac vita dulcius sentitur, nichil avidius sumitur, nichil tam mentem ab amore separat mundi, nichil sic animum contra temptationes roborat, nichil ita hominem excitat et adiuvat ad omne opus et ad omnem laborem.

Miserere mei deus quoniam ibi plus pecco ubi peccata emendare debeo. In monasterio namque sepe dum oro non attendo quod dico. Ore quidem oro sed mente foris vagante orationis fructu privor. Corpore sum intus sed corde extrinsecus et ideo perdo quod dico. Parum enim prodest sola voce cantare sine cordis intentione. Propterea magna perversitas immo magna miseria est quando cum deo maiestatis loquimur in oratione plurimum et insensati aurem pervertimus et ad nescio quas ineptias convertimus cor. Magna quoque insania graviter vindicanda cum vilissimus pulvis loquentem ad se audire dedignatur creatorem universitatis. Ineffabilis vero bonitatis dignatio que condit et conspicit nos infelices aures avertentes obturantes corda et nichilominus clamat ad nos dicens: Redite prevaricantes ad cor. Vacate et videte quoniam ego sum deus. Loquitur michi deus in psalmo et ego illi, nec tamen cum psalmum dico attendo cuius psalmus sit. Ideo magnam iniuriam deo facio cum illum precor ut precem audiat quam ego qui fundo non audio. Deprecor illum ut michi intendat, ego vero nec michi nec illi intendo, sed quod deterius est immunda et inutilia in corde versando fetorem horribilem eius aspectibus ingero.

Nichil est in corde meo fugacius, quod quociens me deserit et per pravas cogitationes defluit, tociens deum offendit. Cor meum cor vanum, vagum et instabile; dum suo ducitur arbitrio et divino caret consilio, in se ipso non potest consistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur et hac illacque per innumerabilia discurrit, et dum per diversa requiem querit non invenit, sed in labore miserum et a requie vacuum manet. Sibi non concordat, a se dissonat, a se resilit, voluntates alternat, consilia mutat, edificat nova, destruit vetera, destructa reedificat, eadem iterum alio et alio modo mutat et ordinat, quia vult et non vult et nunquam in eodem statu permanet. Sicut enim molendinum velociter volvitur et nichil respuit sed quicquid imponitur molit, si autem nichil apponitur seipsum consumit, sic meum cor semper est in motu et nunquam requiescit, sed sive dormiam sive vigilem somniat et cogitat quicquid illi occurrit. Et sicut molendinum arena si imponatur comminuat, pix inquinat, palea occupat, sic cogitatio amara cor meum turbat, immunda maculat, vana inquietat et vendicat. Ita cor meum dum futurum non curat gaudium nec divinum querit auxilium ab amore celestium elongatur. Cumque elabitur ab illis et involvitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet invidia, turbat iracundia, cruciat tristicia. Sicque miseris casibus subiungitur omnibus viciis. Quoniam unum deum qui ei sufficere poterat dimisit, per multa distrahitur et huc illucque querit ubi requiescere possit et nichil invenit quod ei sufficiat donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationem ducitur et per varias ~~cogitationes~~ affectiones variatur ut saltem varietate ipsarum rerum impleatur, quarum qualitate saciari non potest. Sic labitur cordis miseria subtracta divina gratia. Cumque ad se revertitur et discutit quod cogitavit, nichil reperit quod non opus fuit, sed cogitatio que composuit multa de nichilo sic deinque sicque decipit ymaginatio quam demonum format illusio. Impetret michi deus ut placeat illi cor meum. Et quia imperio dei non sum obediens et subditus, michi sum rebellis et contrarius; unde michi subiugari non potest donec illi fuero subiectus, michique serviam nolens quia ei nolo servire

uolens. Idcirco plura machinatur cor meum una hora siue uno momento quam omnes homines perficere possent uno anno. Cum deo non sum unitus et ideo in meipso sum diuisus. Cum illo uniri non possum nisi per caritatem nec humilis uerus esse nisi per ueritatem nec subiacere nisi per humilitatem. Expedit ergo ueritate me discutiam et cognoscam quam uilis quam fragilis et quam labilis sum. Deinde cum miserias meas cognouero necesse est ut illi inheream per quem sum sine quo michi sum et facere nichil possum. Et quia a deo peccando recessi nisi per ueram confessionem ad eum redire non possum. Fateri ergo oportet quod fatendum est quia numquam eo modo aut ea intentione qua peccaui peccata confessus sum nec omnium recordatus sum aut propter uetustatem aut propter multitudinem. Que autem confessus sum non pure confessus sum propter turpitudinem. Confessionem etiam meam diuisi ut diuisis sacerdotibus diuersa manifestarem et ita ueniam catam ad quam uenire per partes putaui. Excecando namque fictio est peccatum diuidere et superficie tenus tradere non intrinsecus eradicare. Non enim utilis est confessio nisi sit in oris ueritate et cordis puritate. et ut tres sunt qui nobis testimonium dicunt in celo. pater et filius et spiritus sanctus. addamus testes sacerdotes cordi et oris ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum. Sed dicis sufficit michi soli deo confiteri quia sacerdos sine eo a peccatis absoluere me non potest. Ad quos non ego sed beatus Iacobus respondit dicens. Confitemini alterutrum peccata uestra et cetera. Conueniens namque ualde est ut nos qui peccando deo contumaces fuimus penitendo supplices sacerdotibus et ministris eius simus. et homo qui ad dei gratiam conseruandam non eguit iam non nisi per mediatorem hominem recuperare possit. Gemat ergo et suspiret et anxius pro peccato timeat et expauescat. sollicitus discurrat. auxiliatores et intercessores querat. prosternat se humiliter homini qui humiliter astare noluit creatori. Utilia et hec saluberrimum est ut corde peniteat et ore delictum suum confiteatur quatinus deus qui presto adest per gratiam ut cor ad penitentiam compungat. deinde assit ut confitenti ueniam peccatorum tribuat. Quod si forte peccator uere peniteat sed interueniente articulo necessitatis ad confessionem peruenire non possit confidenter credere debemus quia summus sacerdos complet in eo quod mortalis non potuit. etiam apud deum factum constat quod hoc quidem uere uoluit sed non ualuit adimplere. quia confessionem non contemptus exclusit sed impediuit necessitas.

In capitulo ubi peccata mea emendare debui peccatis peccata addidi cum de illis clamatus aut aliquo in excusaui aut ex toto negaui aut quod deterius est defendi et impacienter respondi. Cum nullum sit peccatum a quo non sim aliquo modo contaminatus aut contaminari non possim iustum est ut remota omni occasione emendationem promittam. Vndecumque autem a quocumque clamer quatinus sic liberari ualeam a peccato perpetrato uel perpetrando.

Multitudinem iniquitatum mearum neque agnoscens aliorum transgressiones reprehendere timui et mortis auctor extiti quia uitium quod clamando expellere potui non expuli. Indignatus sum aduersus alios qui me de uicijs meis reprehendebant et quos amare debui odiui. illa que michi nocebant uel displicebant desideraui ut non essent. Sciebam tamen quod in natura sua erant bona et a bono factore facta. sed iam michi nocebant quia ego malus eram et male eis utebar. Nichil enim michi contrarium est nisi ego ipse. cui est quicquid michi nocere potest. et ego ipse insanitus sum. optaui etiam ut deus peccata mea nesciret aut punire nollet uel non posset. et ita uolui deum insipientem iniustum impotentem quod si esset deus non esset. Non est superbia super superbiam

meam; propterea longe a salute mea verba delic-
torum meorum. ¶ Suspecta siquidem est deo super-
bia nec fieri potest ut cum eo in gratiam revoca-
tur. divisum utrique hospicium nec in eodem
habitant domo quibus non licuit habitare in celo.
In celo nata est sed velut immemor qua inde
via cecidit. illuc redire postea non potuit.
¶ Cum aer pluvia vel nimio frigore
aut turbatur vel calore contra deum mur-
muravimus. Omnia que ad usum vite
accepimus ad usum culpe convertimus. quapropter
ter iustum est ut qui in cunctis peccavimus
in cunctis feriamur. ¶ Sepe ad sacri-
nisterium vocem meam fregi ut dulcius
cantarem magis delectabar in vocis
modulatione quam in cordis compunctione.
Deus vero cui non absconditur quicquid illici-
tum perpetratur non querit vocis levitatem
sed cordis puritatem. nam dum cantor mul-
cet populum vocibus deum irritat pravis mo-
ribus. licentiam loquendi vel aliquid facien-
di sepe nimia importunitate vel callidi-
tate a prelatis meis extorsi non attendens
miser quoniam ille se decipit qui aperte vel oc-
culte satagit ut homo ei pater spiritualis iniun-
gat quod ipse desiderat. Actum vel cutel-
lum vel aliquid vile multociens nimi-
rum desideravi nec confessus sum quia peccatum non
estimabam propter rei vilitatem. ¶ Concupiscentia non
multum distat quamquam substantia vilis vel
preciosa requiratur dum equaliter sit corruptus
affectus. Non enim cutellus meum est sed cu-
telli appetitus. nec aurum meum est sed auri
cupiditas. In labore non laboravi quantum de-
bui vel quantum potui. in silentio namque
nemo sic debet esse ociosus ut in eodem ocio
utilitatem non cogitet proximi. nec sic ac-
tiosus ut contemplationem non requirat
dei. ¶ Proximum enim perficiat qui alii non prodest cum
potest. De viciis me iactavi putans esse in-
signe virtutis ubi erat lapsus criminis
de virtutibus eciam vicia feci. iusticia nam-
que dum suum modum excedit crudelitatis
vicium genuit et nimia pietas dis-
solutionem discipline parturit. sic sepe
vicium est quod virtus putatur. sic remissa
segnicies mansuetudo creditur et pigri-
cie vicium quietis virtute imitatur.

fingere me esse quod non eram dicere me velle quod
nolebam. aliud ore dicebam et aliud in
corde volvebam et ita sub pelle ovina
pelle vulpinam consutam abscondebam.
Vulpina plane consuta trepida conver-
satio. animalis cogitatio ficta confessio
brevis et rara compunctio. Obediencia sine
devotione oratio sine intentione lectio sine
edificatione. sermo sine circumspectione.
¶ O quam dura sunt michi ista que loquor quam
mentem ipsum lacerando ferio. veruntamen
quia me peccatorem non nego sed peccatum me-
um cognosco erit fortassis apud deum
pium iudicem impetratio venie ipsa cog-
nitio culpe. dicam igitur dicam miseriam
meam. si forte sua pietas moveat illum.
Dicam peccatum meum quoniam noticia peccati inicium
est salutis. ¶ Magnam porto coronam et ve-
stem rotundam. regulam suo ieiuniorum
statutis psallo horis. sed cor meum longe
est a deo meo. Exteriorem superficiem intuens
salva mihi omnia arbitror non sentiens ver-
mem interiorem qui interiora rodit. Co-
medunt alieni robur meum et ignoravi. Et
ymo totus pergens in ea que foris sunt con-
ignarus interiorum meorum sicut aqua effu-
sum et ad nichilum sum redactus. preteritorum
obliviscens. presentium negligens. futu-
rorum non providens. ingratus sum ad beneficia
a pronus ad mala et tardus ad bona.
Si me non inspicio nescio me ipsum si au-
tem inspicio tolerare me ipsum non possum.
tanta invenio in me tanta invenio in me
que digna sunt reprehensione et confusione et
quanto sepius et subtilius me discutio
tanto plures abhominationes in an-
gulis cordis mei invenio. Ex quo namque
peccare cepi nunquam unum diem sine peccato
transire potui. nec adhuc peccare cesso
sed de die in diem peccata peccatis addo et ea
pre oculis habeo nec gemo. dolenda intu-
eor nec doleo quod est mortis signum et
dampnationis iudicium. ¶ Membrum enim
quod dolorem non sentit mortuum est. et in-
sensibilis morbus est incurabilis. levis
sum et dissolutus nec me corrigo. sed ad
peccata que confessus sum cotidie redeo. nec ca-
veo foveam in quam vel ego cecidi vel

aliud cadere vidi. Cumque plorare et orare deberem pro malis que feci et bonis que facere neglexi, proh dolor versum est mihi in contrarium. Nam tepui et frigui a fervore orationis et iam sine sensu frigidus mansi, et ideo me ipsum flere non possum quoniam lacrimarum gratia recessit a me.

Peccata mea celare non possum quoniam ubicumque vado conscientia mea mecum est, portans quicquid in ea posui sive malum fuerit sive bonum. Servat restituet deponenti depositum quod servandum accepit. Si male facio adest illa. Si autem bene facere videor et extollor, mecum adest illa. Adest vivo, sequitur mortuum. Ubique mihi gloria vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. Sic sic in domo propria et a propria familia homo accusatores iudices et tortores habet. Accusat me conscientia, testis est memoria, ratio iudex, voluntas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quotque namque fuerint oblectamenta mala tot erunt tormenta, nam unde punimur inde letamur.

Adiuva me domine deus meus quoniam inimici mei animam meam circumdederunt, scilicet corpus, mundus et dyabolus. Corpus fugere non possum nec fugare. Circumferre illud necesse est quoniam alligatum est mihi. Perimere non licet, sustentare cogor. Cum illis impinguo hostem meum adversum me nutrio. Si non satis comedo et illud robustum fuerit, sanitas eius mihi adversatur. ad

Caro mundus vero circumcingit me et obsedit me undique per quinque portas, quinque videlicet sensus corporis, sagittis suis me vulnerat et mors intrat per fenestras meas. Respicit oculus et mentis sensum avertit. Audit auris et intentionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur et fallitur. Ardor libidinis per aliqua parva occasione excitatur et nisi illico respuatur et expuatur, subito totum corpus occupat et estuat vir et incenditur. Primo carnem cum modicum titillat, deinde delectatione turpi mentem maculat, ad extremum per consensum pravitatis sic mentem subiugat.

Porro dyabolus quem videre non possum et minime cavere tendit arcum suum et in eo para- no

vit sagittas suas ut sagittet me. Paraverunt ut absconderent eos laqueos et dixerunt quis videbit eos. Laqueum posuit in cibo et in omnibus quibus abutimur. Cum in illis male delectamur illaqueamur. Nec solum laqueum posuit sed et viscum. Viscus est amor possessionis, cognationis affectus, cupiditas honoris et carnis voluptas, quibus anima inviscatur et irretitur ne pennis contemplationis per plateas superne Syon discurrere possit. Sagitte dyaboli sunt ira, invidia, luxuria etc., quibus quasi iacula eius ignea extinguere possit. Proh dolor hys telis figitur sepe fidelis. Heu mihi quoniam undique mala mihi, undique tela volant, undique temptamenta, undique pericula. Quocumque me vertam nulla securitas, et que mulcent et molestant timeo. Et esuries et refectio et sompnus et vigilie et labor et requies militant contra me.

Non minus suspectus est iocus quoniam iram in multos siquidem iocando scandalizavi. Nec minus vereor prospera quam adversa. Prospera namque suavitate sua me intantum deceperunt. Adversa vero quia amaritudinis habent velut potio amara et me suspectum et timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscondito quam quod in aperto. Malum namque quod nemo videt nullus reprehendit et ubi non timetur reprehensor securius accedit temptator, facilius perpetratur iniquitas.

Siquidem utrobique bellum, utrobique periculum, utrobique timendum. Et sicut in hostili regione versantibus hic illacque circumspiciendum est et ad omnem strepitum circumagenda est cervix. 17

Caro in molestia suggerit, mundus vana, dyabolus amara.

Quotiens aliqua carnalis cogitatio mentem inoportune pulsit de cibo, de potu, de sopno ceterisque similibus ad curam carnis pertinentibus, caro mihi loquitur. Cum vero de ambitione seculi, de iactantia, de arrogantia cogitatio vana in corde versatur de mundo est. Quando autem ad iram, ad invidiam animus provocatur, dyabolica suggestio est. Cum non aliter quam ipsi dyabolo resistendum est, nec aliter

X

cauendū ab ea qm ab ipa dampnatōe.
demonum est suggestiones malas in
gere nrm est illis nō ↄsentire. Nā quoci
ens resistim⁹ dyabolū fugimus. ange
los letificamus deum honorificamus.
Ipse nos hortatur ut pugnemus. ad
iuuat ut uincamus. certantes spe
ctat. deficientes subleuat. uincentes
coronat

Caro mea de luto est et ideo luti
nosas cogitationes ab illa habeo.
uanas et curiosas de mundo. a dyabolo
malas et maliciosas. Isti tres inimici
me impugnant et psequuntur nunc
quidem aperte nunc uero occulte semper
autē maliciose. Dyabolus plus confi
dit in adiutorio carnis qm mag̃ no
cet domesticus hostis. Illa nō ad subu
sionē meam cū illo fedus inijt. utpo
te de pccō nata et in pccō nutrita nimis
corrupta ipa origine sed multo amplius
uiciata praua consuetudine. hinc
est qd̄ tam acrit̄ ↄcupiscat aduersus spi
ritum qd̄ assidue murmurat et ipaci
ens ē discipline qd̄ illicita suggerere nō
obtemperat racōni. nec inhibetur ullo ti
more. Huic accedit. hanc adiuuat tor
tuosus ille serpens. hostis humani gnīs
cui nullū est desiderium aliud nullum
negociū nullū studiū nisi pdere animas
nr̄as. hic ē qui uigilat malū machinat̄
arguite loquitur. artificiose suggerit. cal
lide decipit. illicitos mot⁹ insufflat. ue
nenatas cogitatōnes inflāmat. mo
uet bella. nutrit odia. incitat gulā mo
uet libidinē. desideria carnis instigat
pccī occasiones parat. et mille nocēdi
artib; corda hominū pulsare nō cessat.
hic est qui brachia nr̄a nos cedit. et ma
nus nr̄as pprio cingulo ligat ut caro
q̄ data ē in adiutoriū fiat nobis in ru
inam. Grauis lucta est graue pcliu
aduersus domesticū hostē pugnare
maxime cū nos aduene sim⁹ et ille ci
uis. Ille suam inhitat regionē. Nos ex
ules sumus et peregrini. Magnū q̄q̄
discrimen aduers⁹ dyabolice fraudis a
stucias tam crebros imo ↄtinuos sus

tinere conflictus quitam astutū fecit
tam natura subtilis qm longa exer
citatio maliac huius

Eripe me de inimicis meis deus meus
et ab hys qui oderunt me qm ↄ
fortati sunt sup me. Ego qui usq; ad hūc
diem ↄtra me uixi iam iam pcuidm
gratiam nunc magnam. Sic enim ui
uere debemus ut cū corp⁹ a uermibus
cepit deuorari in sepulchro anima
letetur in celo. illuc spc dirigendus
ē quo est itur⁹. illuc festinare debem⁹
ubi semp uiuamus et ubi nunquā am
plius mori timeam⁹. Si sic amamus
istam uitam labilem et caducā ubi
cū tanto labore uiuim⁹ ubi comede
do bibendo dormiendo uix necitatib;
carnis satisfacimus. multo mag̃
amare debemus eternā uitam ubi
nullū laborem sustinebimus. ubi su
ma semper iocunditas. sūma felicitas
felix libertas et felix btītudo. ubi fulge
bunt iusti sicut angelis dei et fulgebunt
iusti sicut sol in regno pr̄is sui. Qua
lis putas tunc erit splendor aiarum
qm solis splendorem habebit lux corpo
rum. Nulla erit ibi tristicia nulla an
gustia nullus timor nullus ibi labor
nulla mors sed ppetua sanitas semp
pseuerat. Non surgit ibi malicia nec
carnis miseria. nulla ē ibi egritudo nul
la omnino necitas. nō est ibi fames
nō sitis nō frigus nō estus. nō lassitu
do ieiunij. non peccandi uoluntas
nec delinquendi facultas. sed totum
leticia totum exultatō possidet. bonis
qz angelis sociati sine ulla carnis i
firmitate in ppetuū uernabunt. ibi
erit iocunditas infinita. btītudo sempi
terna in qua qui semel adipiscat̄ semp
tenetur. ibi est a laboribus requies. pax
ab hostib;. amenitas de nouitate se
curitas de eternitate. suauitas atq;
dulcedo de dei uisione. Ergo illuc
uehementer nō dubitare desidero et
ppē amenitatē et ppē eternitatē
et ppē dei uisionē. Nullus est ibi pe
grinus sed quicumq; illuc uenire me

rebuntur. scilicet in propria patria manebunt
semper leti et semper saciati de visione dei.
et quanto amplius aliquis alio obe-
diens et deo fuerit tanto ampliorem
mercedem ibi recipiet. Quanto amplius
deum amabit tanto propius videbit.
quem cernere non est finis.
Dies hominis sicut umbra super terram
et nulla est mora et tamen ipse nich
est cum stare videtur. Cur ergo the-
saurizat in terra cum sine dilatione tran-
seat et illud quod colligitur et ipse qui
colligit. Et tu homo qui fructum ex-
spectas in mundo cuius fructus vi-
ta est cuius finis mors est. Utinam
saperes et intelligeres ac novissima pro-
videres. Scio quendam qui per an-
nos plurimos tecum familiaritatem habuit.
ad mensam tuam sedet cibum de manu
tua sumpsit in sinu tuo dormivit.
cum voluit tecum colloquium habuit. hic
iure hereditario servus tuus est. sed
quia ab ineunte etate delicate nutristi
eum et iuge pepercisti contumax effectus est.
levavit calcaneum suum super caput tu-
um et te in servitutem redegit et tui
crudeliter dominatur. sed forsitan dicis quis
est hic. Vetus homo tuus qui conculcat
spiritum tuum qui pro nichilo habet terram
desiderabilem quia solum que carnis sunt
sapit. homo iste a voluntate cecus
est. sed surdus et mutus inveteratus die-
rum malorum rebellis virtuti et veritati.
inimicus crucis Christi. deridet innocentiam
et vilescentem simplicitatem. ambulat in
magnis et in mirabilibus super se.
Arrogantia eius plusquam fortitu-
do eius. nullam tenetur. dicit in insi-
pientia sua non est deus. invidet bonis
et malis pascitur alienis. immundis
cogitationibus pascitur non fatigabitur
nullis transgrediens usque ad finem.
dispergit et dissipat propria sicut prodi-
gus. capit et rapit aliena sicut ava-
rus. turpitudinem et ignominiam
congregat est simulans et callidus
provocat iram dei. homo iste totus
in peccatis natus est et sic nutritus
iniquitatis. filius mortis. vas ire in con-
tumeliam. aptum ad interitum. Qui cum ta-
lis sit enarrat iusticias dei et assumit
testamentum dei per os suum. cum videt furem
currit cum eo et cum adulteris portionem suam
ponit. Adversus filium matris sue ponit scan-
dalum. super te eum thesaurizat iram in die
ire. vult a te hereditatem tuam tollere
et de super terram auferre. Et tu tantam in-
iuriam non vindicas sed dissimulas sic
eundem verbum loqueris nec vultum
iratum ostendis. sed blandiens et arridens
ludis cum irrisore. nescis quia hismael cum
ysaac ludit. ludus iste est privatie nec sim-
plicitatis vel innocentie sed illusio est
anime. sed persequutio sed mors. Iam in fove-
am quam fecit precipitavit. iam effemina-
tus iam iugo misere servitutis pres-
sus sub pedibus eius volutatur conculca-
tus. O miser et miserabilis homo quis te
liberabit de vinculo huius imperii.
Exurgat deus et cadit armatus iste
cadit et conteritur. Inimicus homo est con-
temptor dei. cultor sui. amicus mundi. ser-
vus dyaboli. Quid tibi videtur sincere
sentis mecum dicas. Reus est mortis
crucifigatur. Noli quoque dissimulare non
differre noli parcere. sed festinanter
audeat instanter crucifige hominem illum
sed cruce Christi in quo est salus et vita.
Ad quem si ex corde clamaveris crucifixus
tamen audiet benigne respondentem te
hodie mecum eris in paradiso. O pie-
tas inopinata est salus miseri sed
tam gratuita atque parata est dei dile-
ctio tam inopinata dignatio tam
stupenda dulcedo tam invicta man-
suetudo ut qui ad eum clamaverit ex-
audiet illum quoniam misericors est. O
quanta est misericordia dei quam ineffabilis commuta-
tio dextere excelsi. heri erat in tenebris
hodie in splendore lucis. heri in ore
leonis hodie in manu mediatoris.
heri in porta inferi hodie in deliciis pa-
radisi. Sed quid prosunt hec littere ammo-
nitionis nisi deleas de libro conscientie
tue litteras mortis. Quid prosunt hec
scripta et intellecta nisi tenentur spiritu

legas et intelligas. da gratiam [illegible]
lectionem ut legas et diligas [illegible] pu
gnes et uincas [illegible] et omnem [illegible]
cum quam [illegible] labor amus conuertatur in le
ticiam luctus in gaudium et post tenebras
huius uite uideas ortum surgentis auro
re. videas etiam meridianum solem iusti
tie in quo sponsum cum sponsa perspicies u
num eundemque dominum glorie qui uiuit et reg
nat in secula. Amen.

Perfectissima atque plenissima perfectio
iusticia est deum ex toto corde ama
re illique tota adherere uoluntate qui est
summum bonum. Summum uero amare bonum
summa est beatitudo. Qui deum amat bonus est.
Si bonus bonus ergo beatus. quem quanto quanto ar
dentius amat tanto melior est et [illegible]
quanto hec beatissimo habundancius [illegible]
bene sentit ipse qui est bonum hec. Considera
nos semper integro corde desiderio cum et
si indignus desperari studeam tu uero
bene sentit intellige quia consilio summe
trinitatis et opere diuine maiestatis cre
atus es. ex primo conditionis honore in
tellige quantum debeas conditori tuo.
dum tantum in conditione mox dignitatis
priuilegium est prestitit conditor eius ut tan
to eum ardentius amares quanto mira
biliorem te ab eo esse conditum intelligeres
Nec hec solum quod consilio sancte trinitatis sic
excellenter a conditore es conditus sed etiam
quod ad ymaginem et similitudinem suam
ipse creator omnium te creauit quod nulli
alii creature nisi soli concessit. Et hec est
ymago trinitatis et trinitatis omnino
[illegible] quamuis anima tua habet in se. Prima
ex [illegible] esse bonum [illegible] et sapit. Secundum
quod ad ymaginem sui creatoris condita
est. trium licet unus homo appellaris tri
tres habes a patre et filio et spiritu sancto con
cessas dignitates. id est intellectum
uoluntatem et memoriam. Quod idem licet
in aliis uerbis in euangelio design
atur cum dicitur. Diliges dominum deum tu
um ex toto corde tuo et ex tota anima
tua et ex totis uiribus tuis. In his er
go [illegible] ymaginem creatoris sui mira
biliter gerit in sua natura noster interior

homo. Ex quibus quasi excellentius aliis
dignitatibus uidemur diligere conditorem
ut quantum a nobis intelligitur diligatur
et semper in memoria habeatur quod pre
cipit. Nec solum sufficit nobis deum in
telligere nisi fiat in eius amore uo
luntas nostra. ideo nec hec sufficit nisi cum
memoria et uoluntate opus adiun
gatur. Tuo uero capiti sentit bene gratia spiritua
lis sit que mentem tuam illuminet et
ad uitam eternam sicut desidero et ex
opto perducat. Toto cordis mei affectu
opto deumque deprecor ut semper ad meli
ora te extendat donec peruenias ad su
blimem perpetue beatitudinis coronam
et animi tui nobilitatem quam in te sacio
optime nullis amicorum consiliis nul
la seculorum ambitione desideriorum ab amo
re Christi unitate priuatas. Noli tuam bo
nitatem aliorum malignitate obscura
re. sed ubique quantum uales coram deo
et bono populo amabilis appareas.
Ex aliis paleam sed de me collige gra
na. Iste meditationes scripte sunt
per manum Nicholai [illegible] de Roka sup
Sambram. Anno domini millesimo tre
centesimo uicesimo quarto die [illegible]

1324

Auctore magistro Henrico de Hassia. X

Incipiunt precepta domini

Audi israhel precepta domini dei tui et
ea in corde tuo scri
be et dabo tibi terram
fluentem lac et
mel deut. 6o. In quibus verbis proponit primo
sanctus dominus precepta tangit triplex, primo
tangit quod precepta sunt hylariter audi-
enda ibi audi israhel. 2o memoriter retinen-
da ibi et ea in corde tuo scribe. 3o opere
diligenter perimplenda ibi et dabo tibi
Circa primum est sciendum quod precepta divina sunt
hylariter audienda triplici ro-
ne. Primo quia mentem hominis sublevant et
ab illicitis deflexionibus revocant. 2o quia homines
ad bonum virum perfecte instituunt. 3o
quia mentem racionalem ad summam perfectionem
elevant. Primo quia nam humana ex
vulnere peccati fuit repleta
corruptione. 4o quia
scientia fuit offuscata
primi patris. Nam primus homo
habuit de deo sinceram cognicionem
per species sibi intellectuali
ipsas ut
desperata in tantum quod per species corporales
divinam cognicionem oportet. 2o concupiscibili que fuit in
dilectione summi boni. Apparet
corrupta et concupiscentia deprava fuit
debilitata et grauata per amorem terrenorum. 3o irascibilis quia fuit
in detestacione mali. Item
vehemencia passionum homo
in statum corrupte non potest ita
sicut si fecisset in statu innocencie
Hoc autem triplex vulnus per divina
precepta perfectissime sanatur. Nam
primo illuminant racionalem in perfecta
cognicione primi veri. Psalmus. Preceptum
domini lucidum illuminans oculos. 2o
concupiscibilem inflammant in perfecta
dilectione summi boni. Psalmus. Ignitum

eloquium tuum vehementer. 3o irascibilem roborant in perfecta detestacione mali quod petebat propheta cum dicebat: Confirma me in verbis tuis. Unde propter predicta precepta divina non solum sunt hylariter audienda sed eciam pre omnibus summe diligenda teste propheta qui dicit: Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion. Item, ceteris enim plures paucis tribus psalmus reddit ibi, dicens: Mandata ad omnia mea tua dirigebar. In quo innuit quod homo per mandatum divinum dirigitur ad perfectam dei cognicionem et summam dilectionem. Et per hoc quod subdit omnem viam iniquitatis odio habui, ostendit quod homo per ea in perfectam detestacionem mali roboratur. Et quia precepta divina sic sanant hominem, ideo sapientes quidam nominant unguentum sanativum, respondens Ecclesiastici 38o. Pigmentarius unguenta conficit sanitatis. Nam ad sananda vulnera nature celestibus pigmentariis, ipse deus in apothecam divine voluntatis per artem et magisterium sue sapiencie conficit unguentum et antidotum prorsus sanativum et hoc de herbis nobilissimis adiunctis et mellifluis suis docuit divina sua medicina et quia gracia divinitus infunditur. Hec namque scientia sapiencie sublimitate perpetua istud unguentum salutiferum confecit. 2m patet quam ab ipsa voce veluti ex divinorum preceptorum observancia sanitas assumitur de vita beata. Et ideo salvator dicit Matthei 19: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Iterum quod ipse salvator discipulis eius doctrina sua innuit et propter eius impleta prima eterne salutis pollicetur Luce 22o. Ego dispono vobis regnum sicut disposuit michi

patris mei ut edatis et bibatis
super mensam meam in regno meo
Ubi veritas secundum augustinum sine fine
videbitur et sine fastidio amabitur
¶ 3m patet quia perfectio suprema hominis
attingibilis in hac vita explicitur
in personis ad quorum consummationem p
receptam divina mente totaliter elevatur
et sublimatur ¶ Primo quia ab omnibus terrenis
sollicitudinibus deponitur et mentis ab
omni specie tamen perfecta denudatio
ac in se intimo omnimoda recollectio
Oportet enim mentem ad spiritualem
perfectionem ascendere volentem ab omni
sollicitudine terrenorum esse semotam
et ab omni specie tamen esse abstractam
et in se intimo totaliter recollectam
Quod pulchre in moyse exodi figu
ratum est cum enim debet in montem
ascendere primo fuit a tumultu po
puli segregatus. deinde fratre suo
aaron fuit absolutus quem tamen
pergens dimisit postquam cum eo partem
montis ascendit et ita demum solus
penetravit. Aaron interpretatur depo
sitio vel denudatio et signat mentem
contemplativam ab omni tumultu seculi
segregatam quod innuitur per hoc quod
moyses legitur a populo segregatus
Item ab omni specie denudatam et
abstractam cum dicitur quod moyses fuit
ab ipso fratre suo seiunctus. Et hoc
convenienter quia sicut aaron fuit
ipsi moysi vinculo naturali colligatus
ita species per quas in intellectum
intellectus cognitionem deducitur sunt media
naturaliter collate. Quod patet quia intellectus
nihil intelligit naturaliter nisi per
species fuit informatus. Et ideo
moysi ab aaron separatio est mentis
totalis ab omni specie tamen perfecta
denudatio ¶ 3o ipsam mentem
contemplativam oportet esse in se intimo re
collectam Quod patet per hoc quod
moyses per separationem sui a fratre

sex diebus solitarius remansit
Ad insinuandum quod mens ipsius in
se intimo recollecta fuit ab 24
actibus et sensibus omnimode ab...
lutis Oportet etiam mentem ad
contemplationis fastigium aspirantem
semetipsam deserere et voluntatem
propriam omnino abdicare et in ipsam divi
nam voluntatem adeo perfecte transfor
mare quod in nullis suis motibus
sequatur impetum proprii arbitrii
sed in omnibus unde dependeat ex
voluntate divini arbitrii Qualiter
autem mens seipsam deserere de
beat pulchre et subtiliter bernar
dus super cantica docet sic dicens
quod hoc fit cum mens [illegible] ineffabilis
verbi allecta dulcedine se sibi
quodammodo furatur et super seipsam
rapitur et elabitur a seipsa ut verbo
divino fruatur. Quod etiam si determin
aliquis experiri nulli tamen datur
posse eloqui cum hoc sit ineffabile
ut bernardus dicit bernardus. Quod verba
si diligenter considerentur apparet quod
hoc emanat a profundo cordis
desiderio quod veritatem facti compi
...re comprobant. Inquam
verbo bernardus tria innuit quae
ad hoc concurrunt quod mens seipsam
deserit ¶ Primo requiritur
voluntatis propriae abdicatio quod innuitur
per hoc quod mens quodammodo se sibi
furatur ¶ 2o requiritur omnium
intellectus operationum omnimoda transfusio
et in apice contemplationis
perfecta suspensio quod innuit cum
dicit quod mens super seipsam rapi
tur ¶ 3o requiritur summus
defectus et suae voluntatis in
voluntate dei perfecta transformatio
Quod innuit per hoc quod dicit
mentem elabi a seipsa ut verbo
divino fruatur. Dicit enim mens

a scriptura clarebat qui sibi ipsi et
omnibus artibus apprehensiue et
appetitiue per saeculum contemplationis
fulgoris micuit. Unde dicitur Moyses faciem
et omnibus aliis necessaria coniuncta
hic et mors est dulcissima quibus
complaceat. Iacob proinde tenebras
dixit: Iam laetus moriar quia
vidi faciem tuam. Hic autem super
fuit deliciis pulchre figuraliter est
in Moyse cui dixit deus ne ad
ipsum appropinquaret nisi calciamenta
pedum dissolueret. Exodi 3o. Ne ap-
propies inquit huc. Solue
calciamentum de pedibus tuis.
Item per calciamentum quod pedi
conformatur et sibi quodammodo
videtur ligatum et astringitur, desi-
gnatur naturalis inclinatio qua
quilibet inclinatur et reflectitur
ad seipsum eius commodum appe-
tendo et propriam voluntatem sectando
quod omnino prorsus honore debet
secludi si diuine contemplationis per-
ceptor esse voluerit. Et ideo pedis
discalciatio nichil aliud est quam
propriae voluntatis abdicatio et eius
in diuinum beneplacitum perfecta transformatio.
Cuius actus est mentis ad diuinam
caliginem introductio et diuinae cla-
ritatis purissima vel plenissima
contemplatio. Et hoc figuratum
innuitur per hoc quod Moyses quando
raptus desursum ad diuinam caliginem
introductus ipsum deum per essentiam
videt. Unde Augustinus dicit in libro
de videndo deum et etiam ad Pau-
linum: Et per hanc visionem et co-
operationem diuini sermonis eius
facies cornuta fuit quia
radiis nimie claritatis res-
plenduit quae et [illegible]
humanum visus tanto deprimit
quod videri non poterat in facie

Moysi respiciendo nisi velo superpo-
sito. Et est notabile valde est
quod sola facies Moysi claritate
diuina resplenduit, quia tamen cum
ad diuinam cognitionem perducitur sola
imago [illegible] rationalis lumine di-
uinae claritatis perfunditur. Et
hic de primo principali.

Propter secundum sciendum est quod
praecepta diuina per ingeni-
um meditationem et deuotionem affectionis
sunt scribenda cordibus in corde et
operibus in corpore. Item valet [illegible]
[illegible] si quis dicat se nescire
scribere, tamen [illegible] habes deditum
quia scripture huiusmodi scriptura [illegible]
in corde est virtus et motus ipse
[illegible] scribens est di-
uina inspiratio voluntatis ad bo-
num [illegible]. Pergamenum in quo
scribitur quod deus est [illegible] et mun-
dum est cordis munditia. Quia in pergame-
no nigro vel lutoso non
apparent litterae legibiles vel pulchrae.
Incaustum huius scripture est gratia
spiritus sancti. Continuatio autem
scripture est dilectio dei et proximi
quia secundum apostolum finis praecepti
est caritas. Et sicut instrumentum
[illegible] reconditur in loco secreto
et securo, ita propter scriptum
quod sit nobilissima et utilissima
debet in secreto pectoris conseruari.
Ieremie 31o. Dabo legem meam in
visceribus eorum. Item solum per
scriptum fit interius in corde. Sed per
[illegible] perfectio fit [illegible]
scriptum in corpore ne [illegible] obli-
uione aliqua deleatur. Scri-
batur [illegible] in [illegible] parte corporis
scilicet in manibus propter decem digitos
manuum, in pedibus propter decem
articulos pedum, et in sensibus
propter quinque sensus corporales et

quinque minores Sex autem sunt scrip
ture in predictis tribus partibus re
pis ad signandum quod precepta diuina
debent in nobis regulare manus
operacionum uel operacionem manuum
dirigere gressus affectionum et mo
derare sensus et motus gustacionis
ut videlicet in omni operacione tua di
uinum sponsum intendas in omni
affectione tua amorem diuinum ex
cites in omni tua gustacione expe
rimentis pretendas De hac autem
triplici scriptura potest intelligi id
quod scribitur Apoc 4o Vidi in dex
tra sedentis super thronum librum
scriptum foris et intus Ubi per se
dentem in throno intelligo precepta
diuine maiestatis que in cuius diuina
delectabiliter requiescit et illam
requirit pre omnibus aliis desidera
bilibus appetit iuxta illud Delicie
mee sunt esse cum filiis hominum Per
thronum autem intelligo dignitatem con
sciencie que ad modum throni debet
esse clara et lucida per mentis
puritatem solida et firma per vi
tam sanctorum in bono diuino perfec
to stabilitatem sublimis et alta per
feruentes desideriis sublimacionem et
per omnimodam a suis concupiscentiis
terrenorum elongacionem In hoc
autem throno sedens tenet librum
in dextera manu quia desideran
tur deuote intendit semper ad aium
bonorum celestium et eternorum
que per dexteram intelliguntur Hic
autem liber scriptus est intus et foris
quia precepta diuina debent
scribi in corde deuoti intus in cor
de per internam dilectionem et foris
in corpore per operis implecionem
Attendendum autem quod licet iste scrip
ture tam in corde quam in corpore homi
nis debeant scribi debeat tamen ta
men sit quod proh dolor in multis

humanis scriptura delent et abstergit
Sunt quadruplex cum aqua mundane
delectationis in quadruplex ignis
temporalis affectionis in absque
ue vetustatis mundialis grassa
tionis Primum patet quia aqua
carnalis delectationis in quibusdam
ad modum fluuii et diluuii tam
preualet quod vniuersas mentis
perfectionum diruit et subuertit
Unde Augustinus de singularitate cle
ricorum Crede michi experto lo
quor Vidi pestem istam deiec
cedros libani de quorum lap
su non minus dubitabam quam Ie
ronimi vel Ambrosii Et ideo
si diuina precepta delere in mente
tua indelebiliter conseruare cupis
quod flumen carnalis delectationis
in mente tua desiccetur per veram
calidum et verum perfectionis fer
mentibus Quod pulchre figuratum
est Exo 9o Ubi dicitur per ventum
urentem sic desiccatum mare ru
brum quod populus israheliticus
ipsum sicco vestigio pertransiuit
Et hoc vere completur in nobis
quando per ardorem caritatis omnis fluxus
labilis carnalis voluptatis
in nobis totaliter desiccatur Sed
est attendendum quod iste ventus urens
significatur dicitur ventus de deserto
quia numquam minus perfecti
onis hominis accenditur nisi
prius ab omnibus noxiis affec
tionibus mundanis totaliter
recedat Secundum patet nam
sicut ignis naturalis apparens
radici arboris tollit omnem
eius vigorem et fecunditatem
sic ignis concupiscentie terre
norum destruit in anima omnem
gratie fecunditatem et abstergit
omne decorum scripture diuine

in ipsa ymaginem eternalis divinitatis
inscripte. Et ideo si precepta divina
in mente tua debeant indelebiliter
conservari, ergo quod ardor istius
concupiscentie per totum eciam et
refrigerando divine gracie temperetur.
Ros enim gracie obviatus ardori
concupiscentie ipsius estum repellit
et extinguit. Et hoc in templo tenere.
¶ Hoc nichilominus patet ex eo quod gracia que
quedam emanatio potest offuscare
omnem terrenorum temporalium claritatem
et per consequens appetibilitatem. ¶ Secundo patet
ex eo quod gracia que est quedam gustus
spiritualis emanans a fonte
dulcedinis potest obruere omnem
temporalium suavitatem ita ut eorum
dulcedinem in amaritudinem convertat. Ex
Gregorio in dyalogo: Interius gustus
mentis tanto dulcius perfruitur
ut de labore requiem de merore
gaudium et gustum glorie spe
beatam. ¶ Tercio ex eo quod gracia que
est quedam donum emanans ab
infinite divine largitatis potest
mentem annichilare omnem temporalium
dignitatem ita ut illa que prius estimabat
magna et preciosa postea reputet vilia et abiecta.
¶ Ad hoc bene sensit Apostolus
qui dicit: Omnia arbitratus sum
ut stercora ut Christum lucrifaciam.
Et mundus in quo temporalia
sunt vetera et egestate plena.
Ier. 3° Aspexi terram et ecce
erat vacua et nichil. ¶ Domi-
nus terrena vetera spiritualia no-
va et eterna dicit scilicet. Et
ideo plena nichilo quam non
potest desiderium eius quietare.
¶ Tercium patet quoniam vetustatibus mun-
danis consuescentibus ad modum
vetustatis naturalis hominem
operantur in divina cognitione

et mente frigiditatem in divina di-
lectione et virtutes debilitant
naturales in bona operatione quare ta-
lis nichil potest efficere de congruo.
Et ideo habet vetustatis in homine
ablationem divinam preceptum apostoli
docet deponere. Ephe. 3° Deponite
secundum veterem hominem qui corrumpi-
tur per concupiscentias erroris. Sunt
et hominem veterem in divina cognitione
frigiditatem in divina dilectione et impo-
tentiam in bona operatione. Talis autem
veterem hominem debet exui cum
suis actibus hoc est in omni affec-
tione et voluntate peccandi
consuetudine delicti ita quod in
animo penitus detestetur quod nunquam
perfecte delectationibus pristinis
consentiat. Sequitur: Et indui-
te novum hominem qui secundum Deum
creatus est in iusticia et sanctitate
veritatis. ¶ Ubi advertendum quod
novus homo quem induere debemus
per totum innovat cor suum et ocu-
los suos. Tunc divinis est inser-
tus ut ipsum quod tibi videbis facere
hoc prius factis habeat eius in-
terius videre post perfectionem
doceat. Ad hoc ergo dicitur in sancti-
tate secundum in congruencia per
exempla sanctorum exhibeas quod
dicitur et actibus in veritate in
cibus bonis operibus veram et
rectam intentionem habeas so-
lum in eo tendendo divinum honorem
et proximi edificationem. Tunc recte
dicere poteris cum apostolo Nostra conversatio
est in celis quam licet perdideris
in consuetudine mali conversationis humane.
Secundum tamen in efficacia vir-
tualis presentis angelice.

Propterea hoc est sciendum quod quidam
propter divinam hilaritatem.

audierit et ea in corde tamen memoriter
retinuerit atque ea in opere tamen virtualiter
adimpleverit talis sine dubio eterna
beatitudine obtinebit. Propter quod
apte sibi adiungitur. Et dabo tibi
terram fluentem lac et mel. Ubi per
terram eterna beatitudo intelligitur propter sta-
bilitatem et primum (?) felicitatis et
Quecumque terra fluit lacte in claritate
dotis cognitionis et melle in suavitate
dotis fruitionis qua nos perfecte
digniter (?) operibus deus qui sine fine
vivit et regnat in secula seculorum amen.

Attendentes igitur pro eorum exhortatione
tione fidelium aliquam notitiam istorum
preceptorum dicere (?) ista sunt novem (?)
intelligenda. Primum aspicit preceptorum dis-
tinctionem. Secundum eorum originem. Tertium pro-
prie finem. Istorum primum est sic quod
distinctio preceptorum per sua (?) tabulas
meritis (?). Prima distinctio sumitur ex parte ordi-
nis (?) status. Et sic quedam precepta
ordinant nos in vita contemplativa
sicut ista precepta prime tabule,
Quedam in vita activa sicut septem
precepta secunde tabule que docent ho-
minem quiete et bene vivere quietis (?)
Secunda distinctio sumitur ex dispositione
finis et sic quod precepta nos ordi-
nant finaliter in deum sicut precepta
prime tabule. Quedam nos finaliter non
ordinant scilicet precepta sicut precepta
secunde tabule. Tertia distinctio sumitur
ex dispositione rationis formalis que ad
hoc differt a secunda quia distinctio
completur secundum quod ratio formalis
secundum quam (?) precepta ordinat hominem
vel in deum vel in proximum quod non
faciebat secunda distinctio quod est sic
videre. Tertium homo ordinatur in
deum secundum triplicem rationem. Primo scilicet
in obsequio operis quod debetur
divine potestati et hoc quantum ad
personam patris. Et sic est primum p-

receptum Non adorabis deos alie-
nos. In quo precepto secundum Augustinum
includitur quodlibet obsequium operis
deo non exhibendum. Secundo in re-
verentia oris quod debetur divine veritati
quantum ad personam filii. Et sic est secundum
preceptum Non assumes nomen
dei tui in vanum. Tertio in devotione
cordis que debetur divine bonitati
quantum ad personam spiritus sancti et sic est tertium
preceptum Sabbata sanctifices. Et sic
patet sub qua ratione per precepta
prime tabule homo ordinatur distincte
in deum. Ex alia vero precepta secunde
tabule homo ordinatur ad proximum duplici
modo. Primo in beneficiis ut
bona que proximo impendat. Et
sic est quartum preceptum scilicet honora patrem
et matrem. Secundo in nocumentis ut non
proximo inferat iniuste nec ad-
noceat. Proximo autem potest
inferri triplex nocumentum scilicet
cordis oris et operis. Opere autem
quis nocet proximo in persona propria
et hoc prohibet quintum preceptum
Non occides. Secundo in persona coniuncta
et hoc prohibet sextum preceptum
Non mechaberis. Tertio in exteriori
substantia et hoc prohibet septimum
mandatum. Non furtum facies.
Nocumentum autem oris prohibet
octavum. Non falsum testimonium dices.
Ibi secundum Augustinum omne (?) prohibetur
... nocumentum oris contra proximum
Tertium nocumentum est cordis quo
quis cogitat male contra proximum
aut hoc respectu voluptatis (?) et de-
lectationis (?) et hoc prohibet nonum p-
receptum Non concupisces rem proxi-
mi tui vel respectu speciei et hoc
prohibet decimum preceptum Non con-
cupisces uxorem proximi tui.
Circa (?) secundum sciendum est quod quare (?) secundum

aplus plenitudo legis e dilectio
io dicit pot q oia precepta et com
pletio salutifera originaliter ema
nat a radice caritatis tamquam a suo
formali et finali principio et
i ipam ordinantur tamquam i finem
et i tamquam completiuum Quod patet
Nam precepta prime tabule a
dilectione ~~proximi~~ dei emanant
Secunde tabule a dilectione proximi
quod sic videtur Nam perfecta
dilectio unit nichil diuine po
testati diuine veritati et diuine boni
tati cuius ratio e. quia per perfectam dei di
lectionem sic homo deo unitur
quod omnes suas actiones refert in
dei laudem honorem et ipsius
potentie obsequio veniendo quantum
ad mandatum primum Similiter
per eam omnes locutiones suas refert
i honorem diuine veritatis quantum
ad 2um mandatum Et tertio per eam
omnes affectiones refert i honorem
diuine bonitatis eidem per amorem
perfectum suauissime inherendo quantum
ad 3um mandatum Quod autem manda
ta a perfecta dilectione proximi
emanent sic patet Constat
enim quod quicumque proximum perfecte
diligeret ipsum libenter honoraret
et eius necessitatibus studiose
subueniret et nunquam nocumentum
aliquod inferret sibi nec
corde nec ore nec opere in quibus
alia precepta 2e tabule inclu
duntur ut patet ex predictis Circa
3um e sciendum quod precepta deca
logi possunt accipi vel ut data
vel ut mandata Si primo sic
sunt pertinebant ad populum israel
quibus tunc fuerunt data et
diuinitus promulgata Si 2o

sic obligauit omnes homines quia
quidquid continent precepta deca
logi explicite hoc lex nature dictat
i corde cuiuslibet hominis quod etiam ipse
Nam precepta legis nature
quod est hoc vis sicut aliis ne fe
ceris includit in se omnia precepta
negatiua sicut non occides non
furtum facies et cetera huiusmodi
quod decalogus ponit explicite
huiusmodi ratio de forma cuiuslibet
precepti singulariter e agendum
formam autem cuiuslibet pot disto
gui i tres partes principales Primo
3o exponendo cuiuslibet precepti
ut videtur i processu

Primum preceptum quo prin
cipaliter perficimus proximum
quantum ad voluntarium ob
sequium omnibus operibus quod debitum dei
potestati Est completiuum non habe
bis deos alienos Quod
quidem preceptum prius exponitur
Matthei 4o dicens dominum deum
tuum adorabis et illi soli seruies
In quo euidenter pluralitas
deorum excluditur et unus solus
verus deus colendus proponitur
Deuteronomii 6 Audi israel dominus deus
tuus unus e Sciendum secundum augustinum
quod unum solum deum verum colere
debemus et adorare perficitur
fide integra Primo spe firma 3o
caritate perfecta Et sic hoc amplius
tripertitur hic primum preceptum
Primum quod fides in actu suo
non e dominata 2o quia e bonis
operibus approbata 3o quia e
caritate informata Nam fides secundum
augustinum sic perficitur actio Non
unum credit deum sicut et de

credat deum esse premiatorem omnium. Secundo
credit deo, sicut qui credit quod ipse operetur
et quod ipse retribuet unicuique secundum
merita sua. Et isti duo actus sunt
imperfecti et possunt esse in parte demonum
quemadmodum quod demones timent et con-
tremiscunt. Unde possunt dici a fide in-
formi. Tercio fides credit in deum
et iste est actus fidei perfectus et
caritate informatus, ut dicit Augustinus:
credere in deum est credendo in ipsum pervenire
ire et ei per fidem formatam incor-
porari vel unire. Omnis enim fides
meretur deo et bonis operibus amplia-
tur et per caritatem efficaciam vivificatur
informatam, quia fides sine operi-
bus mortua est. Ex istis patet quod
non solum dampnantur non baptizati
sicut iudei saraceni. Unde damp-
natur quantumcumque homo bapti-
zatus non ... propter peccatum pessimum.
Quartum genus est decipiencium sicut
heretici qui suis falsis subreptio-
nibus simplices in fide subvertunt.
Quintum est quod ... sunt ipso iure. Sex-
tum sortilegi et divini de quibus
dictum est supra de sortilegio. Notandum
quod inspectiones sortilegiis fi-
unt, etiam si ex zelo et simpliciter
hoc faciant gravissimum peccatum incurrunt.
Et si ex simplicitate sacerdos hoc
fecerit per annum debet suspendi ab altaris
ministerio. Si laicus hoc fece-
rit per septem dies peniteat et a co-
munione ecclesie pellatur. Et cle-
ricus vero officio et beneficio
possit privari ut patet ex decreto quod
ponitur xxvi. q. v. Ubi dicitur:
Non licet christianis elementa vel
nec lune nec stellarum tempora
servare in coniugiis sociandis
nec in herbis colligendis. Nec
incantationes licet attendere sed
cum orationibus divinis et quadam

pestifera peccata hominum et deorum
quam sunt fere. Et ideo infide-
les et dolose agentes sunt fugiendi
ab hoc peccato. Unde qui talibus
credunt aut ad interrogandum do-
mos eorum introierint aut eos
in domos proprias introduxerint sci-
ant se fidem catholicam et baptismum
prevaricasse et paganos et a-
postatas ac dei inimicos et
iram dei gravem incurrisse in-
currisse ut patet xxvi. q. ii. Non
observetis. Ad hoc genus isti
delicti reducuntur observancie dierum
et temporum, horarum in incantationibus
et in habitationibus faciendis,
vestimentis induendis, coniugiis
sociandis et herbis colligendis.
Ut quod utrumque appareat quod
isti actus divinationis sunt
mortale peccatum et qui veniale
sciendum quod actus divinationis
et sortilegii quibus per ipsa
operatur, unus credens per istum
actum realiter assequi quod intendit,
puta aliquam honorem vel fieri
revelationem vel futura eventus
prognosticando semper quibus tunc quam
contingere dicat, quia cum amor hominis
dependeat a libera voluntate
humana, cuius motus solum
subest voluntati divine atque potestati.
Et futura revelatione ominum
et paganorum faciendorum eventus
etiam est qui illud credit posse
assequi per actum divinationis,
oportet quod in isto actu credat
aliquid divinum in inimico esse
et per quod fidem et baptismum
id est veritatem professam in baptismo
abnegat et est deterior pa-
gano, quia decidit a fide
professa quod non fecit paganus

Intret nam dei i perpetuo non
pertalt Et ho e quissim pt
ciud moale qua corrupit si
de q e fundamentum totius edifi
cii spualis ¶ 2o licet no re
dat p illis actio 2 cibet assui
qd intendit vult tamen nichilo
oppo ut in aliquid efficiat si
i tali actu uel no Et ho istud
e moale licet no sit integre
simpl'r Et 20 e quia ta
les e dubius et fluctuans
in fide pp quod tamen vadit et
firmiter fidei ppponit talia
oppo que sibi uel sibi debet
de fide in catholico sepultura
Et no si solu leuitate et simplr
operatur talia nichil tamen
ho tenens et vadit et efficaciam
ut est oppo intendit aut in
ho aliq efficiam constat sed
solu ex leuit et simplr ho sur
Et ho solu ut pecc veniale
nupe qd in ad leuiores 2 pdu
tas Et qu ad clericos qui
sunt tenentur ho est i ma ppli
uno simpl e moale pecc
ri Et ho ista determinat cus
p amu a quone precedentibus
quod indicat pro pecco moali
¶ Ratio autem ad obseruanciam simil
stendia e qd si cau tepus obs
uat in hiis tribus actibus
a causa ualis pura ab influe
celesti secundum pecc superio agi
simul no hoc no e ppolare sed
prudencie et sapientie Et no
obseruat in hiis actibus qui
solu dependent ab hois libero
arbitrio puta uiarum expetens
tradito et belli congressio si sis
sola vitus debeat possit ipsud

et moue hois libero arbitrio ca
q ex sermone ho deceret qd dict
talibus actibus aliquid rex diui
nitatis et p quo peccat mor
taliter Ex premissis 1o pz q obser
uans dierum et temporum qd e
ppolare et infidelitatis quis alia
et necessitatis ut pz i festo uirgin
et i temporibus celebrandis si sceua
catholica Dat ex q ho quom
sit hoc q in talibus actibus
et gestibus ad distinctio gessere
teniatur p que possit isoz
mea qui produci actus sui pecc
moale et qui ueniale ¶ 2m genus
e in fide debilitato qui tepe ne
cessitatis uel simplr fidem deserunt
ut i aplis fugientibus a xpo
tpe passionis Vel qui solum
i corde seruare volunt fidem
licet ore no audeant confiteri
qui sine dubio p talem oppo
sitam dampnatur quia sic
aplus ad Ro 10 Corde credit
ad iusticiam ore autem confessio fit
ad salutem uel ad gloriam Et no
facies confitentis dat in fronte
ut palam liberam audeat no
dum confiteri ¶ 3m genus de fide
e negligentium qui articulos fidei
negligunt addiscere no possunt
et docere eos sibi ¶ Sed unusq 4°
laicus tenetur scire de articulos
fidei ¶ Ad hoc 2 videtur dur 2o 5°
q scire articulos fidei explicite
hoc e fidei non p[...] que
2 capitula in credere solo Sed autem
implicite hoc e fidei diuine
et p quo peccat mortale Ex
autem quosdam explicite et quosdam
implicite ho e fidei nostre et illas
festi certitudine quos festa i ecclesia

celebrantur puta per incarnationem nati
uitas passio et similia vel etiam quorum
usus frequens est in ecclesia ut annunciacio
de trinitate que ex frequenti celebratione
sicut patet. Et quod in primo symbolo
apostolorum paulo plus continetur quam
in tribus articulis sic videtur additum quod
quinque particulis in ad aliquas distinc
tionis precipue tenetur simpliciter et distin
cte symbolum nisi ex doctoribus
possibilitas vel nisi prohibeat
ingenii tarditas. Unde ad amotionem
dubii in predicatione statuerat
quidam quod proprium tenetur suos fili
os spirituales docere symbolum et
orationem dominicam ut patet per dictum
augustini quod de consecratione d. 5. Primum
genus esse conpellendum et presump
tuose fidem scrutantium volentium
qui nec volunt credere nisi possit
eis ratione liquide demonstrari quod
plerique in errorem labuntur. Exem
plum patet in augustino qui hereticus
nam volebat apprehendere ratione.
Et tales mortaliter peccant et
meritum fidei perdunt. quia secundum
gregorium fides non habet meritum cui
humana ratio prebet experimentum. Unde
hanc presumptuosam perscrutationem
prohibet sapiens Eccl. 3o Altiora
te ne quesieris et fortiora te
ne scrutatus fueris. Et qui scru
tator est maiestatis opprimetur a gloria.
Et ideo fide presumptuose scrutandum
ut dicit bernardus temeritas est
· [illegible] pectoris · nostri · [illegible]

Secundo adorabis spe fir
ma · tunc spem tuam po
nendo in ipsum deum · et hoc ratio
nabiliter. Digne namque homo de
ipso totam suam spem ponit
sine quo potest nec ad mo
mentum subsistere nec ad bonum
operandum Jo. 2o Sine me nichil

potestis facere. Et qui ex pigritia
bonitatis tibi in mille [illegible] omnia
nostra desideria. Unde super illud Math.
6o Scit pater vester quo indigetis. Dicit Glo.
Ergo sic qui in omni [illegible] vobis pa
terne semper assistit et astat. Et
nunquam [illegible] vobis deest potentia.
Jo. scribit ipsi Eius spem suam ido
et dilectus est ab eo. Sciendum
autem quod secundum diversitatem spem est duplex
adoratio sive cultus divinus. Una
quedam species est latrie et hec in
solo deo exponenda. et ideo solus
deus adoratur adoratione latrie et
humanitas eius et corpus propter
rationem hypostatice unionis.
Alia est species suffragii que
potest hiis in creaturis dignissimus
in virgine gloriosa. Et ideo ipsa ado
ratur adoratione yperdulie que
spem excellentem cultum venera
tionis. Porro hec species ponitur
aliquis sicut in medio vel [illegible]
per [illegible] orationem consilium adiuvarii.
Et talis adoratio dicitur proprie du
lia. Per hanc considerationem desp
niunt quidam heretici qui pessimis
suggestionibus hanc dicunt
a suffragiis venerandorum principaliter
dicentes quod nec beata virgo nec
aliquis sanctus debet adorari quia
ad impetrandum effectum gratie [illegible]
[illegible] dicunt per ipsos possimus
adiuvari. cum solus deus sit
causa et dator gratie. Quod [illegible]
dictum est nephandum et hereticum
Licet enim solus deus efficienter
sit causa gratie. beata tamen virgo
merito et ratione filii meritorie
et per modum suffragii dispositive
[illegible] et causa gratie. Ipse est
modus quo ex ista consideratione
inducitur nos de [illegible]

manifestatur obviare, ad exodi xx° Non
facies tibi sculptile neque adora-
bis ea neque coles. Ad quod dicendum
quod non adoramus ymaginem ut res
quedam est, quia hoc est ydolatria,
sed inquantum ymago est signum alicu-
ius. Et quia idem est motus quo
quis movetur ad ymaginem inquantum
est signum, et in ipsam rem cuius
est signum, non erit error adorando
quia veneratur ipsam virginem
et rem cuius est signum. Sed adhuc
obviatur et dicitur quod in lege veteri
numquam fuit usus ymaginum que
est tamen signum nove legis, ergo
nec in nova lege etc. Ad
hoc est dicendum quod quia deus in lege
veteri non fuit humanatus nec
factus homo, non fuit nec de-
buit habere figuram nec yma-
ginem. Item dicit quod in lege no-
va numquam invenitur expressum de
ymaginibus. Non videtur quod non
sit idolatria divine sed fictionis
humane. Ad quod dicendum est quod for-
te mencio ymaginum non fuit nu-
nc adinventa sed idiotis
apta et divine. Dicit enim Augustinus
libro de civitate dei quod populus Romanus
ante faciei suppositur et figuram
ante faciei impressit et regi
Abagaro transmisit. Dicitur enim
beatus lucas depinxisse yma-
ginem propriam et etiam sculpsisse
ymaginem beate virginis que
Rome habetur. Fuerunt
autem ymagines introducte
ut dicit Damascenus propter tria.
Primo propter simplicium eruditionem ut
qui nesciunt legere in tabulis
saltem legant in pictura. 2o
propter affectionis tarditatem ut qui
ad devocionem non movetur

ex auditu, saltem moveatur ex
visu. 3o propter memorie labilitatem
ut si a memoria labatur auditu, sed
sepe contingit quod per unum movetur
per aliquem, quod forte saltem moveretur
tenacius visu et pinctura depicta.

Ultimo queritur de verbis
sed mandati perfectum ex toto
corde et ex tota anima tua deum
tuum diligendo et omnem actum
sue dilectionis contrarium alienando.
Ad quod confirmat glossa super exodi xx°
que dicit sic. Attendendum quomodo
hoc mandatum servire debuerit
humiles sed et nolle unum deum tuum
sanctum in baptismo promisisti hoc
est velle renunciasse omnibus
hiis quibus in baptismo renun-
ciasti et credidisti soli et simul
patrem et filium ac spiritum sanctum. Sed
nisi toto corde in hoc diligamus
deum in mente tota anima et tota virtute
et adhereamus non fiunt principes
dei in eo. In talibus dicatur
nescio vos. Sed hic queritur
utrum aliquis in hac vita pos-
sit mandatum dilectionis adimplere
sed diliges dominum deum tuum. Ad
quod dicendum est quod perfectio dilectionis
potest esse duplex. Primo ut
excludatur omnis actus contrarius.
Et sic non potest adimpleri in hac
vita ut scilicet homo deum semper
actu diligat ex toto corde, id est
intellectu sine ex tota mente, id est
actuali memoria sine oblivione
et ex tota anima, id est voluntate plena
sine contradictione. Hoc enim non
patitur fragilitas presentis status.
2o ut excludatur omnis actus
contrarius caritati. Et sic potest impleri
in hac vita, quia caritas potest
esse ita perfecta quod omnes actus mor-
tales penitus excludat. Similiter

aut homo ad tantam unitatem perfectionem
exsistit quod minus mortalis poterit
sciendum quod hoc potissime exinde
contingit quod homo perfecte iun-
gitur carni christi. ad quam perfe-
ctionem duo sunt declaranda. Primo
qualiter ymago carnis christi fuit
formata et quibus coloribus fuit
insignita. Secundo qualiter fuit carnis
tam forme exemplata divine
anime et ei perfecte per modum nobis
possibile conformata. Circa primum
est sciendum quod forma et ymago
carnis christi fuit triplici insignita
colore. Primus dicitur color humanus
secundus celestis tertius divinus. Primus color
est vitalis efficientie. Secundus gratialis
affluentie. Tertius supernalis complacentie.
Circa primum patet nam quibus-
cumque fuit anima mensurabatur
ex toto virtute anime sue et omni
virtute anime. et ex toto virtute
sua corporis et secundum ultimum posse quod
potest corporeitas quantitas virtutum
talis. Et ideo iste color signatur
dicitur ex vitalis efficientie quia
quantumcumque fuit anima et mensurabatur
secundum ultimum posse totius anime et
totius corporis et totum virtute
secundum capacitatem sue nature. Circa secundum
patet. nam fuit caro christi quantumcumque men-
surabatur secundum ultimam perfectionem omnis
gratie et omnis virtutis sive per
gratiam gratis datam sive per gratiam
gratum facientem vel etiam gratiam uni-
onis. Omnes enim istos gra-
dus et omnes istas virtutes
et omnia dona ad perfectionem
proximam habuit in summo habuit.
Et ideo scribitur in iohanne quod non
fuit ei datus spiritus ad men-
suram quod non est intelligendum quod gratia
sit christo simpliciter infinita
quia sit non esse termi-
nata. sed quia non accepit
ad mensuram aliorum hominum vel
angelorum. sed longe excellentiorem
quam ipse tanto excellentior
angelis effectus quanto excelle-
ntius pre illis nomen hereditavit
ad hebr. 1o. Unde est etiam quod gratia
dei dicitur gratia capitis. quia sicut
capite est plenitudo omnium sensuum
aliis autem membris est solus
sensus tactus. Sic in christo fuit
plenitudo omnis gratie. In aliis autem
sanctis fuit gratia limitata et
ad certam speciem seu ad certum mo-
dum mensure determinata. Sicut etiam
a capite membris influit motus
et sensus. sic a gratia capitis
nobis influit sensus divinorum
et motus operandi. Et ideo signatur
iste color dicitur gratialis
effluentie quia sicut dilectio
omnis perfectione gratie complectitur.
Circa tertium patet. Nam tanta
fuit excellentia caritatis corporis
quod non solum mentis anime inse-
parabiliter iungebatur ipsi deo
unde etiam natura humana
inseparabiliter unita deo
supposito. Et ex hoc fuit triplex
prerogativa nobilissima conse-
cuta. Prima quia ex naturalis
consistit anime nature humane
est ex personali et ypostatica
unione verbi divini. Secunda est quod
omnis honor et cultus latrie
qui exhibetur ipsi deo etiam
humane nature competit ipsi
christo. et ideo dicit apostolus Adorent
eum omnes angeli eius. Tertia
est quod ex hoc christus dicitur
dei filius naturalis etiam secundum
naturam humanam quia naturaliter
existit in divino et ypostatica
unione. Et ideo bene dictum est quod

valet dicitur quam fuit audere
presso potissime infundere ab
ea ypostasiis et divino ¶ Tercio
ostenditur quod ipsi forme exem-
plaris divine applicatur conformatio
¶ Primo in hoc quod homo habet
ex natura deo uniri et ei po[tissime]
placere si velit posse sue vo-
luntatis affectionis et operationis ita
quod in contemplatione ... lucida
similitudine exemplaris perveniat et
in interiore mente illustratione tanto
divine gratie perfulgeat quod videat
sibi conveniat quod de unigenito
dei filio scribitur Hic est filius
meus dilectus in quo michi
bene complacui Talis enim
homo efficitur splendidus et quo-
dammodo vincitur homines ... co-
gnoscentibus quam suo exemplo
ipsos cogit vincere et allicit
dulciter ad vincendum et placendum
soli deo et de talibus scribitur
propheta Omnes qui viderint
eos cognoscent eos quia ... ba-
bent virtutis et sanctitatis ...
... illorum et dicent quia
hec est semen cui benedixit
dominus ¶ Secundo in hoc quod homo
ex natura deo unitur sic ... vir-
tutis et gratie que ab ipso
recepit Hec enim omnia debet
per devotionem gratiarum actionem in
deum refundere ... de humanis
sive viribus vel mente ...
bendo sicut omnia in principio
venerant divine largitatis hinc
refundere ut ex hoc influentia
amoris et gratie sibi
largius augeantur Et hoc
sibi valet veniet salomon eccl[esiastes]
et ... Ad locum unde
exeunt flumina revertuntur ut
iterum fluant quia per hoc quod ho-
mo gratiam pro hiis que recepit
in deum refundit sibi plurimus
gratie copiosus applicatur ¶ Tercio
hoc quod homo ex natura deum dili-
gat super omnia modo et forma
quo ipse eum primo dilexit Con-
stat enim quod christus dilexit ho-
mines fortiter dulciter et constanter
¶ Fortiter quidem quia tantum a-
mavit et tam fortiter dilexit
inimicos suos ... apparuit quod non ... a
pilato stimulis ad interrogationem
voluit respondere nec ... ipse
stetit dampni prolongare ... ...
sue passionis et ... ...
¶ Dulciter quidem quia tam
prompto affectu et leto animo
ex natura dulcore pro nobis
passus est. ac si passionis
acerbitatem et amaritudinem et op-
probrium calamitatis sibi suavis
delicias reputaret ¶ Constan-
ter quia tam perseveranter nos
dilexit quod numquam vinculum amoris
ad momentum dissolvit Ex-
pectavit per hoc quod unionem sui ad
naturam humanam nec propter mortis ac
erbitatem nec propter predicationem
et opprobrium multiplicem tamen
ad momentum voluit separari
Et ideo leo papa dicit quod tanta fuit
illa unio quod nec penis nec
opprobriis potuit separari nec
morte dissolvi Sic et nos si habet
ipsum forme exemplaris sue
dilectionis debemus diligere ... ...
quod ... sue dilectionis ... ...
... affectum in se absorbeat
Et ita dulciter quod in dulcore sue
dilectionis omnis ... ...
... Et adeo perseverantur
quod ... ...

amor eius ellicit dicens vt ait cum apostolo
Quis nos separabit a caritate christi
Sic ergo patet 3m quo xpus deo
adorari debet perfecte ¶ Sed est sciendum
quod contra istud preceptum faciunt super
bi gulosi et cupidi. superbi enim super
bus pro deo colit vanam gloriam.
Cupidus pecuniam. gulosus ventre
sive ventris ingluviem Vnde apostolus
dicit quod avaricia est ydolorum servitus
De gulosis dicit. quorum deus ven
ter est Item secundum augustinum et iohannem
Illud quod vnusquisque super deum
vel equaliter deo diligit hoc sibi
pro deo constituit quod deum diligit
¶ Patet sciendum quod superbia in speculari
gine pro deo constituitur et colitur
¶ Quia et superbia in propria seculari
bus operetur. sicut in quaturnis et
torneamentis et in vestibus pretiosis
et hoc est mortale si fiat propter propriam
vel ostentationem Aliter non peccatum
si fiat propter conservationem militie sed
ut homo terreatur aliis quomodo
¶ Quia est operetur in virtutibus
et religiosis actibus et ideo secundum
augustinum est timendum prima eo quod singula
decipit sub religionis specie Et hoc
contingit quatuor modis ¶ Primo cum quis
bonum quod habet a se habere consti
tuit sicut fecit phariseus publi
cano se preferens ¶ 2o si hoc sibi
datum pro suis meritis existimat
¶ 3o cum quis iactat se habere quod
non habet. Aliter cum alicui extre
singulariter vult videri hec glosa
super 1a luce 18o Duo homines ¶ Quia
vero operetur in sacramentis ponit
cum quis per contemptum et rebellionem
abstinet se a confessione et non co
municat tempore statuto ab ecclesia. Et
si hoc ex temeritate fiat peccatum
mortale est Non aut si fiat

ex oblivione et tamen de sacramentis Secundum
eum contra hoc preceptum faciunt
qui conferunt deum ad factis autem
negant ipsum et offendunt De
quibus dicitur ysaie 3o populus
hic me labiis honorat
cor autem longe est a me Respi
tiatur Super premissis patet qualis
sit faciendum de transgressione huius
precepti Et primo de primo oppo
si quid contra fidem deliquisti
corde aliquid contra fide sentiendo
vel tenendo. ore aliquid contra
fidem docendo vel veritate
articulos fidei deridendo sive
falsificando. opere incantantes con
sulendo vel operantibus fidem
adhibendo dies egiptiacos
et certas horas vel lunationes
superstitiose observando. vanam
fidem debilis tenendo. et eam
non per opera viriliter exprimendo
et circa articulos fidei negli
gentia addiscendo ¶ Item de 2a
oppositione si in aliquo bono
creato spem tuam posuisti. si
per nimiam familiaritudinem spei in
tua a divina providentia subtrax
isti. aut si aliquos per verba vel
exempla a spe divini adiutorii
retraxisti. vel in spe eterne salutis
et divini suffragii non crevisti
sed pro sua voluntate potius vel vti
litate aliqua reputasti ¶ Item
de 3a oppositione. si aliquid
contra deum dilexisti. vel eum
si amores tuos preterisse iniuste
in eius amorem vel honorem non
reduxisti. vel si virtutem exem
plarem sue dilectionis non con
formasti Sed huius (?) contra in
iuste deliquisti Secundo quomodo est
pater noster quod nomen sit tuus (?)

ad districtam confessionem redire
per que de predictis plene in
~~[illegible]~~ Preceptum 2m

Secundum preceptum est Non
assumas nomen dei
tui in vanum ¶ Ubi sciendum
secundum augustinum quod prohibetur primo in-
frivole et cum periculose veri-
tatem et qui frequenter volens iurat et quandoque
falsum iurat assumit nomen dei in va-
num. quia primum sine causa no-
minat primum veritate sua quia
non timet eum contempnit periurando
Et hoc preceptum impletur exponitur
Secundo de transgressione indirecte
ut sit sensus Non assumas
nomen dei tui in vanum quoad verba
scilicet iurando vel periurando. Circa
quod sciendum per ordinem sunt declaranda
¶ Primo qualiter et quibus modis
istud preceptum violatur iurando
violentum ¶ 2m est que sunt at-
tendenda in hoc quod aliquis lici-
te et sine peccato possit iurare
vel recipere iuramentum ¶ 3m in-
est quod sunt illa per que quis a reatu
periurii valeat recedere ¶ Primo
primo sciendum quod nomen dei
in vanum assumitur male iurando
impletur ¶ Primo quidem vane et in-
utiliter et hoc dicitur veritate sine
causa nominando et obtestando
¶ 2o iurando dolose et fraudulenter
ut in contractibus emptionis et receptione
ut iurando rem tuam meliorem
esse quam sit vel plus tibi con-
stare quam constitit ¶ 3o iurando
temerarie et presumptuose quod verum
sit cum sit incertum ¶ 4o quod verbi
licet iurando ut cum aliquis iurat
per membra christi et huiusmodi ¶ 5o
irreverenter iurando ut cum quis
sine causa iurat per quemcumque vel
membra christi et sacramenta eius

cumque sunt vanum quia tamen primum so-
nat in dei blasphemiam eo quod deo
aliquid ascribit quod sue dignitati
contrarium sonat in dei irreverentiam sua
vulnera preciosa in vanum assumuntur
unde nobis tota salus effluxit. Un-
de talia iuramenta ex deliberatione
facta sunt peccata mortalia. Ita quod
in quibusdam terris talia iuramenta
sic sunt restricta quod quicumque in
talibus offendit aurem vel digi-
tum et quamque linguam perdit Si autem
talia fiunt ex motu lingue
vel indeliberate sunt venialia sed
et primi motus pluribus ¶ 6o
iurando fallaciter et dicitur vel
periurando contemptive et hoc secundum
theologos et eciam secundum iuristas
contingit quatuor modis et qualibet
ex parte periurium committitur ¶ Primo mo-
do quis sciens falsum iurat et hoc
est semper mortale peccatum Secundo
si ignoranter hoc faciat putans
esse verum quod iurat et non solum
qui periurat sed eciam ille quandoque
ponit plenam voluntatem periurandi,
et amplius periurat unde primus
confundens quod deus non tantum iudi-
cat de operibus sed eciam de volun-
tatibus ¶ Secundo tamen quod
periurium solempnisatum et deli-
beratum est gravissimum peccatum Unde per
tres digitos quos ponit super
quis corpus et animam ac res suas
famulatur deo in pectore suo. Deli-
beratum eciam iuramentum licet non
solempnisatum si tamen scienter
iuratur et plene deliberatum est peccatum
mortale Si autem hoc fiat solo
motu suo liberi et non sit solempnisa-
tum nec deliberatum sit est veniale
¶ 2o periurium dicitur iurare
indiscrete ut cum quis iurat de quo

dubium an sit veniale. Et hoc si fiat
ex deliberatione et in proposito sit
peccatum mortale et hoc maxime
quia est solempnizandum. Si autem fiat
tamen ex surreptione leviter sit ve-
niale. ¶ Secundo dicitur peccatum muta-
tionis transgressio. Aut quod mutatio
est illicita ut cum quis mutat
non dare elemosinam et sic fit peio-
rius ipso facto et peccat non
dando et mutando. Et non peccat
contingendo. quia secundum Ysidorum in
malis promissis rescinde fidem
et in turpi voto muta decretum
¶ Aut est licita ut cum quis mutat
quod volebat ludere causa pro pomis
et castaneis. et sic semper mor-
taliter peccat quotiens ludit.
Si autem quis mutat elemosinam
dare vel ieiunare vel peregrina-
tionem sine consensu superioris vel
sponsi contra consensum. Si autem
ex voto persona est obligata. quod est
matrimonium. est querela. ¶ Tertio dicitur
peccatum mutandi in peius. Contra
ei peccat et qui peccare non
possit. Utrumque peccatum est contra
est contra et compellit aliquem ad
mutandum et sit cum fle mutare
vitam hominis. quia talis compa-
ratur. iste autem peius dimittis
aliis. sed illius qui plus mutat
et suscipit quod recipit fluidum.
Propter quod est sciendum quod ad hoc
quod aliquis licite possit mutare
vel licite exigere vel recipere in
trinaturam consideranda. quod exigens
mutandum autem est persona publica
ut potest videri. et tales non
peccant quia tenentur ex ordine
mutis recipere mutandum sive sit
unde fiat sit fluens. Aut est persona
privata. et tunc aut exigit ad
obligationem consuetam et hoc fit

sine peccato. aut ad vitam suscipiendam
ut cum sit cum fle mutare et sic
mortaliter peccat. Aut ad dubi-
tationis removendum ut quod prius
de lingua posset mutari. Et sic non
peccat exigens mutandum sed
sit sic contestationis vel consensus ut
habetur ad Hebreos vi. ¶ Hoc etiam
aliquis innocentiam suam purgare
mutandum. et in hoc casu de
sibi credi nisi contra possit pa-
restes contra fide dignos. ¶ Ad
hoc igitur quod aliquis possit sine
peccato mutare et mutandum
recipere tria requiruntur. ¶ Primo ve-
ritas ex parte consciencie. ¶ Secundo iudicium
id est discretio sine deliberatione ex parte
rationis. Tertio iusticia ex parte vo-
luntatis id est quod mutatum sit
iustum et licitum. Et predicta vel
secundum Hieronymum dicuntur comites mutandi
quia dicit comitem quodlibet
licitum mutandum. ¶ Propter quod
est sciendum quod quinque a peccato
debet retrahere. Primo tria mala que ex
peccato veniunt. ¶ Primum est peccati
auctoritas quia secundum sermones pro
peccato mutatio est solempnizatio
de ipsius primo sepelienda. ¶ Secundum ma-
lum est reatus immanitas quia secundum hostiensem
hic dicitur in prima comparatione homicidio
voluntario primo secundum Augustinum qui exigit
alium peccare duplex de eo supra
tantum vincit homicidam. ¶ Tertium ma-
lum est firme irreparabilitas quia
peccatum in scannis efficitur et non pro-
pterea peccatum in testimonio ad
mittitur. Extra de testibus etc. ¶ Si-
militer sunt tria bona que ex pec-
cato perdimus. Amor naturalis veritatis
tria bona in homine operantur quibus
homo ex peccato denudatur. Primum
bonum est quod amor et veritatis
verum hominem a perfecta seruitute

tate libat. vbi scribitur i iohe 8°. si filius vos liberavit vere liberi eritis.
¶ 2m bonum est quod ipsum homine
domus et vinculis servitutis eripit. Ecclesiasticus
primo penetrabo omnes inferio-
res partes terre et illuminabo omnes
sperantes in domino. ¶ 3m bonum est
quod homine de ad optime ecclesie
beatitudinis ascendit. super vj° quod
impressa est amor semper pendi-
cit ad cognitum prosequendum. ¶ Sed
hic notandum est secundo primo quod
xpus dicit ego dico vobis non
iurare omnino. quidam simplices
supponunt omnino certe sic
intelligendum quod propter inhibuit de-
iudicium tamquam illicitum. et hoc
multi heretici senserunt et secuntur
hic hoc non est verum. quia christus in hoc
verbo non prohibet simpliciter iura-
mentum sed quod sine causa vel leviter iura-
tum sit iurandum et hoc ad finem
vij presertim cuiusdam.

Secundo hoc exponitur de
transgressione voti sub hoc
sensu. Non assumes nomen dei
tui in vanum. votum tuum s. do-
minicum transgrediendo. et sic hugucio
li° 2° de sacramentis pte p[ri]m[a] c°
vj° Votum est quedam testificatio
promissionis spontanee que
que ad solum deum et ad ea que
dei sunt referuntur. Ex quo patet
quod transgressio voti in hoc precepto
prohibetur. ¶ Vt ad intellectum huius
evidentia circa voti sunt quatuor
principaliter intendenda. Primo quid
sit votum. que et quot sunt que
requiruntur ad votum. 2° vtrum
votum licitum semper obligat ad
servandum. ¶ 3° vtrum per votum
similiter possit ab aliquo modo

4° vtrum melius sit facere aliquid
ex voto quam sine voto. Propter primum
est sciendum quod votum nichil aliud
est quam spontanea promissio melio-
ris boni cum deliberatione vel ob-
ligatione facienda. Ex quo patet
quod ad votum tria requiruntur. Primo
propositum voluntatis. quod debet fieri ex pura
deliberatione et non ex aliqua ne-
cessitate. Ex quo patet quod si aliquis
cogitur metu cadente in constantem
virum ad aliquid vovendum non
tenetur ex solutione. ¶ 2m est deliberatio
voluntatis quia si subito aliquis
bonum aliquid voverit non obli-
gatur ad servandum ex voto nisi
si solum ex quadam decentia et
congruentia, nisi tamen domino 2 bono institutum
non est resistendum. ¶ 3m est quod votum
sit de re bona. quod si fiat de re
mala non obligatur. dicit ysidorus
In malis promissis rescinde fidem
et in turpi voto muta decretum
vel vnum. ¶ Propter 2m est sciendum
quod votum licitum semper obligat ad
servandum. si votum sit sim-
plex. quam cum transgressio est
peccatum mortale exceptis quatuor
casibus. ¶ Primus est si aliquis
vovit sub conditione et ei non
competit conditione non tenetur ex sol-
vere votum. puta si aliquis vo-
vit ieiunare vel virgo in futurum
credere talibus. Si non servatur infra tempus
prefixum non obligatur ad solvendum
votum. ¶ 2us si accedit dispensatio
eius qui potest. quod tamen numquam debet fieri
in voto nisi in casu bono vel me-
liore commutetur. ¶ Circa quod queritur
vtrum papa in voto continentie
et professione possit dispensare.
¶ Ad quod respondeo dicendum secundum hugonem.

qo

R°

Iohannes Ostiensis et Innocentius quod sit-
quando in uno voto sunt et in alio non
nisi contra ... ipse. Sed non dicitur
hoc posse fieri de plenitudine sue
potestatis. et numquam si quis vellet
regnum vel prouinciam hoc apponitur
Sed albertus in quarto sententiarum dicit quod
voti continentie solempnisati nullo
tempore dispensacionem. quia hoc
pro nichil melius vel dignius
potest compensari. cum non sit condig-
na ponderatio anime continentis ut scribitur
Eccli xxvi. Unde iuxta sanctorum doctorum
papa in voto continentie dispensare non
potest. nec etiam quod dicitur de utilitate
regni vel prouincie. quia secundum augustinum
non sunt facienda mala ut eue-
niant bona. Unde temporibus beati
mathei. epygenia virgo domi-
no voluit nubere regi [illegible] tamen se-
cum de ipso promittere fieri sancta-
rum. nec matheus apostolus consen-
tire voluit hoc modo. sed pro eo po-
cius mortem sustinuit. Et hec
opinio sine preiudicio reputo
tutiore. Quamvis tamen oppositum vel
licet dicatur asserendo quod papa possit
de voto dispensare solempni
Possunt dici tali modo. quia si
non posset. aut hoc esset quod voto.
aut hoc est quia solempne. Sed non
quia voto. quia tunc non posset in
aliquo dispensare quod est falsum
Nec quia solempne. quia solemp-
nitas est ab ecclesia. et non potest eam
tollere papa. Unde dico quod papa potest
pro bono quod est. Et quod dicitur non
est digna ponderatio anime continentis
illud continentia non simpliciter accipitur
pro castitate sed pro quacumque vir-
tute qua constringit omnia illicita
Sed quod ait matheus non dispen-
sauit hoc est. quia non vide-
bat expedire. vel quia non
prohibebat ad eam quia fuit con-

et non simul potuisset. Nec etiam
pensetur ut fiat malum pro bono
sed ut unum bonum omittatur
pro maiori quod est bonum commune.
Quartus casus est si impotentia vel
impossibilitas accidat. Illa enim
voti faciendi impediunt si pre-
cesserint. hoc ipsum supueniens
voto facto obligationem aufert
et tollit. Unde si aliquid supue-
nit impossibile tollitur obligatio
quantum ad hoc puta si aliquis
dives voverit edificare ecclesiam
et postea pauper fuerit supueniente
Postea non posset non obligatur
hoc tamen sit nisi de... si fortuitus
impotens totaliter absolutus est
a voto. Sed tamen sit impotens
in parte tantum quod totum perficere non
posset. tunc tenetur et solum
obligatus ad id quod potest et non
ad aliud. Quintus casus si vo-
uens non sit sui iuris. Si enim
voti sit sponte et proprie promissio
melioris boni tunc deliberationem
firmatum ut visum est patet
quod ille solum vouere potest et pro
quibus per voto suo obligatur
qui sui iuris consistit. Et ideo
quicumque subest voluntati alterius
non potest vouere aliquid quod illius
cui subest a debito subiectionis
impediat. Unde seruus qui sub-
dito non potest vouere quod ipsum
impediat pro suo domino.
Unde etiam qui subest mulier
quo ad redditionem debiti et
mulier econuerso non potest vo-
uere continentiam sine eius licentia
Nec etiam peregrinationes longas
corporis voto vel sancte. Sed
abstinentiam est solum vir potest
vouere sine licentia uxoris. mu-
lier autem quia subest viro et

omnes. Io nichil potest vovere sine
licencia viri. Nec etiam monachus
sine consensu prelati sui. Similiter
clerici quia subsunt episcopo in hiis que
ad episcopum pertinent non possunt
vovere longinquas peregrinaciones nec
etiam religionem intrare sine con-
sensu ipsius. Abstinencias autem et
elemosinas et similia huiusmodi vovere
possunt propter que non retrahitur ab ad-
ministracione sibi commissa. Clerici
autem seculares quia subsunt episcopo
quantum ad beneficium Io nichil vo-
vere possunt quod ipsum abstrahat a ser-
vicio beneficii licet etiam alia vo-
vere possint in quibus sunt iuris
sui. Similiter et parrochiales
quia subsunt presbitero in hiis que ad re-
gimen animarum pertinent. Io
etiam filius nichil vovere potest sed
religionem et alia in quibus patri
non subest sine licencia patris vovere
potest. Et hoc notat Gaufredus
et Hostiensis. Sed cum mulier sine
consensu viri nichil vovere pos-
sit, nimirum dubitatur utrum possit
committendo votum aliquod [illegible]
[illegible] mandato. Illud quod dicitur quod
non nisi hoc fuerit temerarie [illegible]
ut cum votum usurpavit et cuius-
modi que non sunt sui iuris
non sit firmum sine consensu eorum
quibus subiciuntur. Non tamen peccavit
vovendo absolute quia
in eius voto intelligitur debita condicio
scilicet si sine superioribus placuerit
vel nisi contradixerint. Sed nunc
in talibus eum sufficit tacitum
consensum sine [illegible] puta si
superior sciat et non contradicat.
Attendendum tamen quod licet vo-
re non possit vovere aliquid sine
consensu viri, si tamen fecerit
non obstante [illegible] [illegible] -- sed
vir eius potest irritare eius
si vovit antequam matrimonium fuerit consum-
matum. Dummodo non fuerit adimple-
tum. Primo etiam quod plures
si mulier de consensu viri vo-
verit abstinenciam peregrinacionem et
huiusmodi et postea vir eius cogeret
et prohibeat. Debet obedire viro et
non peccat vel obediendo licet
vir peccet id quod consensit re-
tractando vel etiam prohibendo. In
hiis tamen circa distinguendum est
quia aut dedit licenciam in fine
certe et quasi in modico. Et tunc
post peticionem non potest revocare.
Aut dedit in puncto et tunc aliqua
vicium? id est aliqua concessa sine licencia
prius data et admissio potest re-
vocare. Puta si dedit licenciam
de ingressu religionis sed postea
non potest. Thomas et Albertus
dicunt quod si vir concessit dedit
licenciam uxori de continencia vovendo
non potest eam postea votum concessum
revocare. Sed intelligitur hoc quod non
potest sine peccato. Sed si vir postea
displiceat et postea plenam debitum
revocare velit potest et uxor
tenetur ei obedire. Similiter cum
vir dat [illegible] dicentibus quod
qui dat licenciam vovendi non
propter hoc impeditur [illegible] debitum
nisi et ipse simul voveat. Propterea
tamen quod voverit impeditur ab exi-
gendo sed non a reddendo. Sed
forte dicet aliquis licet quid vir
peccat irritando votum uxoris
quod sine consensu suo emisit.
Dicendum est quod non quia vir iure suo
dominii sibi indulto et etiam an-
nexo sibi concesso. Propterea [illegible]

Utrum post votum continentie simplex possit
aliquis contrahere matrimonium. circa hoc sunt
videnda ¶ Illam primo est ordine
quod male peccant qui post votum con-
tinentie contrahunt matrimonium. cum quod sit
contra preceptum divinum quo dicitur vovete
et reddite. tum quia in foro conscientie
et apud deum secundum doctores tantum
obligat votum simplex quantum solempne
¶ Ex hoc evidenter patet quod stulte
quidam consulunt et inducunt aliquas
personas contrahere matrimonium post vo-
tum simplex emissum continentie. Quoniam
peccatum implent ¶ Secundo quia suo
consilio ad peccatum infidelitatis impel-
lunt. Item transgressio voti simul
inmatrimonio videtur quedam abnegatio
veritatis divine. et ideo post ...
... peccatum plurimum et transgressio
voti videtur secundum 2m locum tenere
in gravitate peccatorum sine dubio ipse
quod crimen virginitatis prohibetur in 2o
precepto quod inmediate se habet ad
primum ¶ 4o peccant quia personam
illam maiori periculo exponunt
tum secundum fortiore opinionem numquam pos-
sit debitum petere sine peccato ¶ 5o
quia dignitate angelica homines
adimunt et subiciunt aut exponunt
... patet quia per continentiam
homo puritatem angelicam consequitur
immo etiam per eam dignitatem super-
ditur angelicam quia secundum Ieronimum Con-
tinentia in carne incorruptibili
servare est dignius et excellentius
quam eam per naturam ~~...~~ habere
¶ 6o queritur circa hoc qui post votum
simplex continentie iurat se
contrahere cum aliqua utrum plus
debeat servare votum an iuramentum
¶ Dicendum est quod votum est magis ser-
vandum ut patet Extra qui clerici
vel voventes c. Rursus ubi dicitur

quod voti simplex servandum est etiam
si post iuret uxorem ducere et
per ... agit
licet hostiensis in tamen contrarium
... primo iuravit uxorem ducere
et post votum continentie emittit
dicit magis servandum esse
iuramentum quam votum ¶ 3o queritur
est an votum sit magis obliga-
torium quam iuramentum. Et dico
quod sit votum magis obligatorium
nam obligatio voti causatur ex
fidelitate quam deo debemus
ex qua tenemur ut verificemus
quod promisimus per eius promissiones
Dicitur ei infidelitas est irreverentia
et non econverso quia infidelitas ma-
iorem irreverentiam quam ... non
infidelitas importat maximam
irreverentiam. maior videtur
obligatio voti quam iuramenti
si attendamus ad causam ...
obligationis utriusque. Sed aut
hostiensis dicit utrumque ex ...
firmitatis. hoc potest verificari quantum
ad perpetuitatem obiecti quia utrumque
obligat ipsum deo. Sed quantum ad ...
obligandi. maior videtur esse
obligatio voti ut dictum est ¶ ...
... est sciendum quod multo melius
est facere aliquid ex voto quam
sine voto quod patet ex tribus
¶ Primo. quia votum est actus
latrie que est nobilior virtus
Constat autem quod virtus et ac-
tus qui a nobiliori virtute
procedit vel elicitur est perfectior
quam alius ¶ 2o quia secundum Anselmum
perfectius est dare arborem cum
fructu quam fructum sine arbore
Sed constat quod bona voluntas
est arbor. fructus autem
continentie est quidam fructus bone

voluntatis. ¶ Ideo igitur ille qui continet
sine voto dat solum fructum. qui
autem ex voto continet etiam ipsam
voluntatem lignum cum omni fructu exhi-
bet [illegible] deo offerre dicitur ut patet
[illegible] quod multo melius est continere ex
voto quam sine voto ¶ Licet valet
instantia si dicatur quod continens
sine voto libere continet. qui autem
ex voto continet ex necessitate. Ad hoc
[illegible] aliquid fieri ex
libertate quam ex necessitate quia dicitur
¶ Ad hanc reddit Anselmus 20 libro
cur deus homo. quod felix est necessitas
que hominem ad meliora compellit
¶ Constat autem quod continens [illegible]
ex voto procedit ex libertate
qua homo sponte se deo per
votum obligavit quia dicitur ¶ 30 hoc
idem patet quod per votum voluntas
immobiliter firmatur in bono. Firmare
autem aliquid ex voluntate magis
firmatum ad bonum hoc est perfectum
quod pertinet ad perfectionem virtutis
ut patet 20 ethicorum quia dicitur

Tertio exponitur hoc de trans-
gressione verbi maledicti
Non assumes nomen dei tui in vanum
in verbo. scilicet maledicto. Et sic
contingit peccare quatuor modis
¶ Primo non maledicens deo sicut
lusores faciunt cum non prosperantur
in ludo taxillorum qui culpa [illegible]
volunt retorquere in deum suum
[illegible] et deo maledicunt quod
est horribile audire. Horum [illegible]
[illegible] sunt qui talibus qui
[illegible] hospitium [illegible] vel
qui eorum vestimenta [illegible]
vel [illegible] bibunt
vel ab eis [illegible] recipiunt
¶ 20 non maledicens alium [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]

sicut blasphemi. Talis enim non
potest absolvi nisi ab episcopo vel
eius penitenciario. Et insuper
debet eis penitentia imponi prout dicitur
extra de maledictis statuimus ubi
plura de hoc invenies in textu et
in glossa ¶ 30 non maledicens dei
verbo ipsi scilicet subsannando seu
predicatorem impediendo. [illegible] quod
faciunt qui verbum predicationis deri-
dent vel ad ipsum impediendum
clamores [illegible] et [illegible]
habent [illegible] ¶ 40 non maledicens
divine voluntati. sicut faciunt illi qui
maledicunt aerem pluvialem vel
[illegible] infirmitatem seu etiam de
[illegible] qui maledicunt
deo vel etiam blasphemant. Hoc [illegible]
[illegible] quatuor annis infirmatus
qui dixit ad deum deus tu [illegible]
[illegible] in corpus et ego auferam
tibi animam [illegible]
[illegible] ¶ Nota tamen quod [illegible]
[illegible] procedit ex voto [illegible]
[illegible] [illegible] quod
[illegible] et est peccatum mortale [illegible]
procedit ex amore iusticie et hoc
conceditur et non est peccatum [illegible]
[illegible] quod patet [illegible]
[illegible] ¶ Iusiurandum
[illegible] violat
[illegible] corde
[illegible] et opere ¶ Corde scilicet sicut illi
qui solo nomine christiani sunt [illegible]
[illegible] nomine abnegando
quod in sacramento baptismatis receperunt
[illegible]
¶ Ore scilicet mala intentione [illegible]
[illegible]
que fit vana [illegible]
de quo dicitur ysaie populus hic labiis
me honorat etc. ¶ Opere vero peccat
ypocrita qui nomen dei in vanum assumit

i simulacione operis corporalis et non
pocius cordis vt nonnulli qui in vanum
recipiunt. quia vanam gloriam corpora-
libus iam more suo receperunt
Ex premissis eciam dilucide apparere
potest qualiter quis de isto precepto
[illegible] deceat confiteri **Preceptum 3m**

Tercium preceptum est. Memen-
to vt diem sabbati san-
ctifices. Hoc preceptum re-
fertur ad spiritum sanctum quia sicut pri-
mum 2m ad filium [illegible] et primum
ad patrem primum. Decet ei honorem
non autem hac die per affectum devo-
cionis totaliter in deo quiescere. Unde
si homo quandoque in oracionibus vel bonis
operibus per totam septimanam neg-
lexerit hoc compleret isto die. Item
ad evidenciam huius precepti primo
queritur quare sunt hoc datum. Secundo
quid addimus quod huius sit causa triplex
habilis. Prima fuit divini cultus
vacacio vt homo isto die suppleret
devocionis studia et confessioni alia
die neglexerit hoc isto die potis-
sime restauraret. 2a fuit cau-
sa restriccio vt non tantum ab
operibus mechanicis sed eciam
a [illegible] isto die abstine-
remus. 3a causa fuit divine opera-
cionis recordacio. quia sicut deus
requievit die septimo ab omnibus
operibus que fecerat in [illegible]
hore. ita homo debet requiescere ab
omni operacione corporali ut vacet di-
vine laudi. deo [illegible] resolvendo
pro tantis beneficiis et pro eo quod
deus omnia in obsequium hominis
et [illegible] condidit. Est et
huius precepti triplex sensus misticus
Primus est allegoricus quod sabbatum
sit requies corporis christi in sepulchro

et eciam quies anime in limbo quia
per passionem ante tempus facta est. 2us
est tropologicus quia significat requiem
anime a peccatis et quietem anime
in deo per devocionem affectus et con-
templacionis [illegible]. 3us est ana-
gogicus quia sit quies anime
in celo ad quam per passionem [illegible]
[illegible] in deo sperantes pervenient
Secundo queritur quare dies sabbati
sit translata in dominicam. Item quid
addimus quod hoc sit [illegible] triplex
racio. Prima ob memoriam beneficii
incarnacionis. quia sicut die domi-
nica mundus fuit creatus. ita eadem
die per incarnacionem [illegible]
tus. Et hoc beneficium dignissime
in memoria [illegible] est habendum quia
per hoc nobis deus summam caritatem
exhibuit. dicente apostolo propter nimiam
caritatem suam qua dilexit nos
deus misit filium suum de virgine
nasci. Item [illegible] pref-
fert quod in verbum eternum homo fieri
voluit vt te deificaret et vt
hominem abiectum inestimabiliter exal-
taret. et vt hominem in celum
[illegible] completaret. Et
vt ista nobis efficacius [illegible] de-
clararet abscondere voluit sub
velamine nostre mortalitatis [illegible]
sua divinitate. sub velamine nostre
paupertatis potenciam [illegible] sub
velamine nostre infirmitatis. 2a ob
memoriam beneficii nostre redemp-
cionis. nam christus ea die naturam
humanam de morte [illegible]
In qua [illegible] per quam [illegible]
fuerat miserabiliter captivatum. et
de morte tenebrarum [illegible]
quia hic [illegible] in limbo non habuit

penis sensus habebant tenebre pe-
nam dampni · tum privatione eterne
visionis divine · ad quam in nocte
per ubi dum positum salvatur ad-
mittebantur. Eodem enim die dia-
bolus alligatur · cuius potestatem adi-
medo. Nequid beneficia de-
bent in memoria haberi et magis eo-
li tum gratiarum actione. Ad quod
monemur per prophetam psalmistam quod dicit
misericordias domini in eternum cantabo. Tertio
[illegible] memoria beneficii divine re-
surrectionis que fuit christi et conse-
quenter nostre ~~[illegible]~~ resurrectionis
Nam ea die tria beneficia nobis
contulit. Primum quia mortem
destruxit · et eam in seipso occi-
dit. Nam secundum Augustinum dignum
erat ut quia diabolus Christum
innocentem peremit · potestatem perdit
in eos quos sua calliditate devictos
tenebat captivos. Secundum quia
carnem humanam veste mortalitatis
exuit · tum immortalis et impassibilis
resurrexit. Tertium quia tunc
mortem quam nobis abstulerat per
suam resurrectionem nos de eterna beati-
tudine assecuravit · tum dicitur
quod membra eius semper delectant ubi
caput suum precessit. Et dicit Leo
papa quod habet dies tanta divine
dispensationis misteria et consecrati-
one quod quicquid insigne est a deo in-
stitutum in terris in huius diei
dignitate sit gestum ut patet in ipsis
missione · in eorum [illegible]
et in [illegible] relatione et
[illegible]. Sed specialis tamen eo
[illegible] ne videatur
indecisum dierum sabbati mo-
[illegible] [illegible]. Et est
[illegible] quod istud preceptum ponit

actionem implicite. Primo generaliter ut cesse-
mus ab operibus corporalibus et arti-
bus mechanicis per que mens impe-
ditur ne libere possit deo vacare.
Secundo specialiter ut ea die a peccatis mor-
talibus cessemus. Tertio specialissime
ut contingit in viris contemplativis
qui ab omni occupatione mundana
se subtrahunt ut totaliter deo vacent.
Prima vacatio est ad salutem necessaria. Secunda
est de decentia quia est ex obediencia domini pre-
cepti. Tertia est perfectionis quia solum con-
venit perfectioni status contempla-
tivorum qui in omnibus mundialibus
mortui soli deo vacant. Et [illegible]
pro tam [illegible] istud preceptum
implicite apponitur.

Primo sit: Memento ut diem
sabbati sanctifices · id est sub
studio illa die honores nichil
corporalibus operibus in ea facias quod pos-
sit impedire quietem mentis in deo.
Et secundum hunc modum istud preceptum
contingit [illegible] quatuor modis. Pri-
mo [illegible] operando. Secundo [illegible]
[illegible]. Tertio [illegible]
[illegible] [illegible]. Quarto
[illegible] operando. [illegible]
[illegible] ut ea die [illegible]
[illegible] [illegible] possit ta-
lis die ut dicit Wilhelmus pro
pace [illegible] vel pro pace fir-
manda [illegible] licite [illegible]
Sed quia [illegible] quicumque sab-
bati violat · mortaliter peccat
[illegible] · tum quibus a peccatis mor-
talibus [illegible]. Primo per
laborem et opus manuum. Secundo
[illegible] modum sit quod quietem
mentis in deo impediunt non possit
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quicumque pollunt

sabbatu. Alio modo intelligitur quiete
ae morte moriatur s. anime et corporis
Ex quo patet quod solus iste labor s
intelligitur quietem anime s. spiritualem
bonis temporalibus ponitur morte. Co
ille labor non[?] que tenetur dz
et quod labor operis suis est pi
culo non possit preveniri nec
differri. Sicut contingit in messibus
ille tempore hostium et in vindemiis
ille frigus. Vel in reparanda alienis
que solo sit tempore determinato In
talibus cum expedit notantur cessat
laboris quantitas que a perito co
nstitit ad arbitrium boni viri nisi
tamen de Unde dicit Wilhelmus
in glossa quod necessitate urgente
et serviente occasione seu ad aliud
sicut non ille questio sicut
si ille necessitas alicuius cognoscitur a
pietate notatur. alias non. Tercio ille
tardis presentis quia bene licet
in sabbato curam ille diui et egros
pauperis servire vel diui religio
sis lignum et aliis infirmibus
personis subvenire Quarto ille pub
lica necessitate vel utilitatem pium
laborare pro via pro ponte ut
per ecclesia reparanda divino hoc gi
tis fiat Sed hic incidit dubium
· ni cum observatio sabbati sit de
precepto divino. Divinum autem preceptum
sit maius quam humanum Unde dubium le
quo ecclesia que tantum potestate huma
na potuit dispensare in mul
potius super transgressione precepti
divini Solutio quod dicimus quod ecclesia
dispensare videtur in talibus ca
sibus potest ex duplici ratione
Prima quia ecclesia non tantum utitur
potestate humana ut dicitur supponi
tur ecclesia divina. Et eadem potestate
te ecclesia dispensat in precepto
divino quia deus illud concedit

Ex quo patet quod quantum quod potestate
vel claves ecclesie competunt de
potestate concepit Luce x[o] Qui
vos spernit me spernit Secundo quia
dispensatio vel sunt per incidentiam
relaxavit. Et sic unde quod ecclesia
vel minor potestas non potest dispen
sare in maioris superiore. Vel sunt
per incidentiam interpretative potestas de
claudo in quo tamen sicut intentione
legislatoris nequaquam obligat ad
sui observantiam et in quo non si
non Et hoc modo ecclesia potest dis
pensare in precepto divino
Secundo exponitur hoc preceptum
sic Memento ut diem sabba
ti sanctifices i. summo studio illo
die permittit mortalia caveas
nichil in eo sanctioris committendo
· quia multo maius est peccatum deli
quere tali die sancto quam alio die
Unde narrat Gregorius in libro dyalo
gorum quod quedam legitime a viro
suo rogata ut se prepositum eo
iungeret a diabolo arripitur et multum
ab eo vexatur Et peior fit in
personis legitimis quanta peiori
est plectendus illegitimus con
cubitus Unde dicit Augustinus in libro de
decem cordis Dicitur tibi quod spiritualiter
observes sabbatum non quomodo Iudei
observant Corporali enim ocio ce
lebrant volunt ad nugas et ad lux
urias suas. Melius autem Iudeus
faceret quod in agro suo die sab
bati aliquid utile faceret quam
in theatro sedicionibus instaret
Et melius femine eorum in sabba
to lanas filarent quam quod tota
die in choreis impudice sal
tarent Unde Seneca deripit
sabbata iudeorum dicens eos

Predicto septimo precepto vite singularis
in tabulis impletur. Crisostomus super Matheum
dicit enim omnibus hostibus et dicit se-
cundum sabbatum cuius est hoc coma-
bile. Cum enim principalibus iterum
legislatione sit hoc, hoc nos abstr-
neamus a corporalibus operibus ut
liberius possimus vacare spiritua-
libus ut patet de consecratione distinctione 3. de te-
iuniis. Patet quod illorum sabbatum
merito deridetur qui tali die de-
votione deserta solum ocio cor-
nali et sue lascivie vacatur.
Attendendum autem quod sunt duo pec-
cata que maiore frequentantur
diebus dominicis et festivis scilicet
chorea et ebrietas. Circa de cho-
rea primo notandum quod licet cho-
rea in se non sit peccatum mortale
ex quatuor tamen circumstanciis po-
terit effici peccatum mortale.
Primo quidem ratione persone si
sit persona religiosa vel clerica-
tur. Secundo ratione scandali potest
hoc contingere peccatum mortale. Tercio
ratione temporis ut si sit tempore
misse vel alio tempore divino. Quarto
ratione loci ut si fiat in ecclesia aut
in cimiterio. Tunc et specialiter reverencia
deo et sacro loco exhibitum per-
tinentem peccatum mortale. Quinto
ratione finis vel modi ut si
fiat libidinosa intentione vel
si fiunt impudicis gestibus
vel similibus lascivia provocantis
ad libidinem. Ad quorum verba
referri Ubi Augustinus po-
suit in libro de decem cordis.
Et predicte quatuor circumstancie
complectuntur quodam metro tali
Tempore fine loco persona cho-
rea maculatur. Secundo notandum

de gula et ebrietate, que sunt mor-
talia et que venialia. Ubi nota
ebrietas potest dici inconpossi-
bilatione et gula per importuni-
tatem corporis angustiationem et sic ista spe-
cie peccata sunt venialia ut patet extra
q. 2 c. Sane. Secundo ebrietas in potest
immoderatum potum vel gula immo-
deratum cibi sumptionem. et tunc si age-
re in talibus actibus appetitus vel in-
dit rationem aut contra propter
sit utrumque peccatum mortale. Si autem
talis non appetitus intendit
sed potius cum evenit vel ex fortitu-
dine potus et nimietate cibi
vel ex debilitate sumentis, sit semper
peccatum veniale sicut notatur in
decretis d. 2. c. Omnis. Est enim
notandum quod in isto precepto
videntur specialiter moraliter insinuasse
hoc quod significantur dum ea
sunt videntur moraliter insi-
nuasse quia non recordantur corpora
que videntur in nobis ubi omnia sensi-
bilia et vegetabilia quiescunt
appetitur pro labore. Sicut patet
in animalibus et in plantis que
fructificant et laborant in
estate et requiescunt in hyeme
Nec enim corpora recordantur que
leguntur in septimo sabbato quod deus
requievit die septimo ab omni opere
quod patravit. Isti autem labo-
rant per totum septimanam pro
mercede recepe. Si in die dominico
laborant pro dampno eorum
tunc tamen deus propicius ad hoc
propter tali die vacare ab opere
opere corporali ut homo liberius
et quietius vacet deo cultui. Sunt utrique isti videntur
oblivi qui totum ebdomadam

sanctificare laborando in operibus
licitis. Sed dies dominicos polluunt et
contaminant intendendo voluptatibus e-
brietatibus et choreis. Sed de istis
conqueritur dominus Ezechielis 20. Sanctuaria
mea sprevistis et sabbata mea
polluistis. Propterea dabo vos contemp-
tibiles omnibus nationibus

Ultimo opponunt huic precepto
sic sanctio ut die sabba-
ti sanctificentur ut illa die per-
sone contemplative et perfecte quieti
mentis potissime intendant ab
omnibus mundanis occupationibus
se abstinendo et per delectationem
interne contemplationis veritati divine
libere vacando quod faciunt quidam
viri contemplativi qui singula
dei beneficia valde devotissime
pertractant et pro quolibet precipuo
beneficio dei perfectas gratiarum ac-
tiones exsolvunt replicantes
illud psalmi misericordias domini in eternum
recordabor. laudes domini super omnibus
que reddidit michi dominus deus
meus. Et istam quietem mentis
in deo quilibet mente devotus fer-
venter emulari et prosequi debet
propter tria bona que exinde sequuntur.
Primum est semina virtutum in anima
sepulta sicut in tempore hyemis quod
patet ex hoc quod multa semina
virtutum naturaliter hominibus
complantata latent in terra sepul-
ta. et illa quando depulsa et ca-
ligine nebularum pereunt et defi-
ciunt que ex calore temporis fructum
producunt sic per lumen divine
gratie et fervorem devotionis fe-
cundantur. Secundum exemplum patet in
sole naturali qui radiis sui
splendoris et fervoris terram
penetrans semina in terra defos-
sa et occultata multiplicat

fecundat et vivificat. Sic etiam
per lumen divine gratie et fervorem
devotionis quam mens quiescit
in deo virtutum semina in mente de-
uelle latentia uberius fecundantur.
Secundum est puritas vite attendite
et omni in terrenorum libidine despectio
Sanctitatem vite per dulcorem quem mens
intimo fervore quiescit in deo
concepit in ipso celestia et mente
de terrenis pravis vite. et ideo
est mens devota quedam insipi-
ditatem et nauseam omnium ter-
renorum. Exemplum nunc quod super
cantica. Gustato spiritu sancti
desipit omnis caro. Exemplum de
quadam femina nobilis in re-
bus suis fervore adeptis causa
omne pulchritudine et plantabilibus
addens ea nigra et deformia
ad videndum. Sic fervor devo-
tionis interne omnem dulcorem
et placabilium rerum temporalium et
pulchritudinem in tedium et nau-
seam et in quandam insipiditatem et
nauseam convertit. Secundum Bernardum
sicut sponsus magis demon-
strat sponsus magna. ita
dulcior interne dulcoris et devotionis
omnem dulcorem presentis vite tollit
et in quandam insipiditatem convertit
Tertium est ardor sitis perfecte
liquefactio et institutionem divine
pre ceteris. Exemplum petra
nam secundum illud solacio gla-
ciem resolvunt. Ita fervor dul-
coris et devotionis mentis fri-
gidam gelu corporis et cupiditatis
resolvunt ut propter
divinis institutionibus conveniant et
per viam mandatorum dei in omni
veritate currant fervidi et celeres

nunciat. Nec multum bene scripsit
Jheremias cum dicit: Verba mandatorum
tuorum mihi, et tu dilexisti ea. Et iterum
Quam dicit: Possessio mentem
meam dilexisti et inflammasti ser-
mones tue dilectionis et de peccatis
penis mortalibus; mandata tua ser-
uent impleam et omnibus diuinis
institutionibus prompte et deuote
acquiescam. ¶ Sed forte diceret
aliquis: Precepta sunt tam multa, ha-
beo laborare pro quibus indigen-
tibus meis, quod bene obliuiscan-
tur simplices et ignari. ¶ Huic
ergo respondeo quod non diligenter
aduertit, deus aut sunt occupationes mul-
te, ut sit quod illius exemplo regis
dauid qui tamen regnum latissimum
et terras plurimas gubernauit,
qui tamen de se ipso dicit: Meditabar
in mandatis tuis in conspectu tuo
semper. Et alibi: Septies in die
laudem dixi tibi. ¶ Attendendum
autem quod sicut quilibet euangelicus
tenetur omni die ad aliquid laudem
reddendam deo pro suis beneficiis
habendam, sic religiosus et
clericus beneficiatus tenetur ad
horas canonicas, quas si sine
causa obmittunt, peccant
mortaliter. Et non solum illi qui
horas canonicas ad quas tenen-
tur totaliter obmittunt peccant mor-
taliter, verum etiam qui negligenter
dicunt, non curando de impor-
tunitate vel infirmitate, sed peccant ex con-
temptu et mala consuetudine,
quia licet negligentia in talibus
secundum se et secundum se aggrauata per
talem consuetudinem sit venialis,
contemptus tamen et mala con-
suetudo faciunt eam mortalem. Et
sic patent tria prima precepta

que ordinant hominem ad deum. Primum
quidem ad venerandum patris potentiam
perfecte. Secundum ad colendum filii veritatem.
Tertium ad meditandum, unguentum spiritus
sancti bonitatem. ¶ Sed diligenter
fuit considerandum quod contra ista tria
precepta contingit hominem peccare
multipliciter. ¶ Primo ex impotentia et infir-
mitate, aut ex timore, et sic
peccatur contra potentiam patris et contra
primum preceptum. Dicitur autem peccare
ex impotentia vel infirmitate qui per
aliquam passionem quamdiu indigen-
tie et concupiscentie fragilitatis vel
impotentie. ¶ Ex timore autem contingit
duplex peccatum secundum duplicem timorem.
¶ Est enim quidam timor mundanus
quo quis timet perdere res temporales,
et timor humanus quo timet pe-
ricula corporis. Et isti sunt modo mo-
rales et mortaliter peccant qui
propter eos faciunt aliquod illicitum
quod est contra deum, vel omittunt aliquid
licitum ad quod tenentur. Contra istos ti-
mores salvator concludit cum dicit:
Nolite timere eos qui occidunt
corpus, sed potius eum timete
qui potest corpus et animam mittere
in gehennam. ¶ Loquendo pater
scilicet quod si miles admittit do-
minium suum in bello iniusto vel si probabiliter
credat ipsum habere iniustam,
in hiis duobus casibus potest
timere dominum suum sine peccato. Sed
non quando sine magna necessitate stat
eum habere bellum iniustum. Et hoc probatur
per hoc quod in prima questione apostolus: Justum
autem bellum solum Wilhelmus et quod
Wilhelmus ymitatus vel quod generaliter
pro rebus debitis vel iniustis repe-
tendis. Et sic patet de timoribus predictis.
¶ Secundo fit peccatum ex ignorantia
sive errore contra veritatem filii sapientiam

et sic peccaverit quantum ad 2m preceptum. Dicitur
autem peccatum ex ignorancia quod igno
rans aliquid committit quod sciencia a
peccato impedivisset. Et tunc distin
guitur quoniam hoc aut fit ex ignorancia
iuris. et hoc non excusat si est vin
cibilis ut patet 1. q. 4. c. ultimo.
Si est invincibilis excusat sicut patet
de infidelibus ac furiosis et dor
mientibus quibus non imputatur
quod male faciunt ut dicit Bernar
dus in epistola. Similiter excusatur
qui sequitur unam opinionem famosam
et probabilem ubi magni magistri sunt
sibi contrarie opinionis. Aliud hoc fit ex
ignorancia facti. et sic excusatur
de peccato oblitus divinum diem i [illegible]
[illegible] Primum est si adhibeat diligen
ciam omnem quam potest ad inveniend
peccata oblita dicens cum Ezechia
Recogitabo tibi omnes annos me
os. 2m est si oret deum ut reve
let. Aliter et si augeat aut revelet
aut relapsat. 3o fit peccatum ex
malicia sive ex electione ut cum hoc
ex deliberacione seu voluntate rebel
lacionem peccato adheret. et sic peccatur
contra 3m preceptum. quia quantum ad hoc
spiritus sancti. et tale dicitur peccatum quod
spiritum sanctum. Circa que duo per
ordinem sunt declaranda. Primum
que et quot sint peccata in spiritum
sanctum. 2m est an ista peccata sunt
sint mortalia vel etiam quibus puniantur
et venialia. Propter primum est
sciendum quod peccatum in spiritum sanctum
hic dicitur illud quod impugnat
bonitatem spiritus sancti ex cuius
gracia fit remissio peccatorum. et tale
fit ex certa malicia secundum theolo
gos vel ex electione secundum philosophum
3o ethicorum. Et tale peccatum dicitur
irremissibile ut patet Matthei
12o in textu et in glosa. non

de pctis i spm stm

quod nunquam dimittitur sed quia non habet
tamen remissibile. Tollit enim
omnia illa que faciunt ad remissionem
peccatorum. Et quia sex sunt con
diciones que requiruntur ad dimissionem
peccatorum. ideo sex sunt species pec
cati in spiritum sanctum. Horum autem duo
sumuntur ex parte remittentis.
Quorum primum est. unica dominacio culpe.
et contrarium huius est desperacio qua
homo propter peccati gravitatem desperat
de dei misericordia sicut Caym et Judas.
2m est iusticia eius obligans
ad penam. et contrarium huius est
superbia presumcionis. Similiter ex
parte penitentis duo requiruntur.
Primum est dolor de peccatis pre
teritis et contrarium huius est finalis
impenitencia. 2m est proponere absti
nendi a futuris. et contrarium ipsius
obstinacio qua mens ita obsti
natur in peccatis quod non vult pe
nitere. Similiter duo sunt ex parte
gracie gratum facientis per quam
similiter remittuntur peccata. Ista
humana gracia vel confirmatur in
fide catholice. et contrarium huius est impug
nacio agnite veritatis. Vel
sacramentis ecclesie sive boni legis.
Et contrarium huius est invidencia fraterne
gracie. Et sic patet que et quot
sunt ista peccata in spiritum sanctum. quia
sunt sex. puta desperacio. presumpcio.
finalis impenitencia. obstinacio.
veritatis agnite impugnacio et
invidencia fraterne gracie. Patet etiam
qualiter ista peccata dicuntur irremis
sibilia et qualiter non. Propter
2m est sciendum quod si quis labitur
in desperacionem ex infirmitate non
plerumque et dolet et remittitur
quamvis postea sit desperacio non est
peccatum nisi fiat venialiter. Si

aut hoc contingit ex errore ut de
sperante penitus si estimet obs(equ)-
quium se prestare deo si se crederet
sic desperatio est mortale. Cum quis
vero desperet ex sua malicia et
elatione ut diffidit dimitti tan-
tum. maior est iniquitas mea
quam ut veniam merear. sic despera-
tio est peccatum in spiritum sanctum. Et
similiter de aliis et de secundo scilicet
presumptio aut nascitur ex infirmi-
tate cum homo nimis de dei
misericordia confidit et sic vocatur venia-
le peccatum. Aut nascitur ex errore
nimis de meritis suis presumens
sic presumptio est peccatum mortale
et species superbie. Aut nascitur
ex superba malicia qua omnino
intendit dei iusticiam evacuare
sic ipse est peccatum in spiritum sanctum
De tercio scilicet impugnatio veritatis
agnite. Aut procedit ex infir-
mitate ut cum aliquis propter verecundiam
metu vel nolens impugnat
veritatem agnitam et sic est peccatum
veniale. Aut procedit ex igno-
rantia putans cum propter minimam
aliquam stipendiam quam ope-
ratur intellectus impugnat verita-
tem in despectum alterius ut per
in malis admonitus et sic est
peccatum mortale. Aut hoc procedit
ex sua malicia ut cum quis
deliberate impugnat fidem catholicam
vel similia aut propriam cumque
et sic ipse est peccatum in spiritum sanctum
Similiter invidentia fraterne gratie
aut procedit ex infirmitate putans si
dolet alium in honore sibi preferri
Aut si dolet propter suam insufficien-
tiam non posse quam sic glori-
ficandi. etiam iste dolor est bonus
Si autem dolet propter eminentiam
alterius et talis motus sit ide-
liberatus sic est veniale. Aut proce-
dit ex ignorantia putans cum quis
dolet de alterius excellentia quia
per hoc timet sibi diminui proprium
bonum sic est mortale et species
invidie. Aut procedit ex sua ma-
licia putans ex deliberatione affectus
ut cum quis nec amat bonum in
se ipso nec etiam vult per eo
et sic ipse est peccatum in spiritum sanctum
De obstinatione autem et finali
impenitentia sciendum est aut ratione
sumitur proprie. et sic obstina-
tio dicit permanentiam voluntatis in
peccatis et finalis impenitentia
importat privacionem penitentie. Et sic
isti duo non sunt specialia peccata
sed circumstantia cuiuslibet peccati. Aut
sumuntur communiter. sic obstinatio
importat voluntatem deliberatam perma-
nendi in peccatis et finalis impeni-
tentia importat voluntatem deliberatam
non penitendi. Que duo sic dif-
ferunt quia finalis impeni-
tencia respicit peccatum preteritum quia
importat propositum non penitendi
de malo commisso et sic precedit
peccatum commissum. Obstinatio vero
sumitur respectu futuri cum precedit peccatum
committendum. et sic isti duo ipse
dicuntur peccatum in spiritum sanctum. Et
sic patet ex premissis diligenter
consideranti qualiter confitendum sit
de transgressione huius tercii precepti
secundum quod eius intellectum. Et sic pa-
tet de primis preceptis que con-
tinentur habendum ad deum Preceptum .iiii.

Quartum preceptum est ho-
nora patrem et matrem
Cum iste preceptum
aliquibus impleatur
actus beneficiorum primo
impendendis sive ex debito na-
turalis obligacionis sicut honor

qui debetur patri naturali. Sicut ex debito tenetur
peccat alij actus pietatis que ex debito
tenemus ipsi per proprio impeditur. In-
plicatur etiam in hoc precepto omnes
actus virtutis que ex caritate vel pie-
tate seu etiam ex humilitate tamquam primi
sunt exercendi ut videbitur in presenti.
Et ideo hoc preceptum habet complexionem ex
positione filij quia pater et mater ipsi
comprehenduntur. ¶ Primo quidem pro patre
naturali. pater est principium generationis na-
turalis. ¶ 2o pro patre supernali ut e-
deus qui est principium generationis super-
nalis. ¶ 3o pro patre spirituali sive pro
predicatore vel confessore. Et cuilibet istorum
primum complexionem honorem deferre
debemus. Nam patrem naturalem honorare
debemus primo ipsis reverentiam
exhibendo necnon 2o in facto vin-
cis imitando inficiendo. Ad quod horum
exprimeret Eccli vij c. honora patrem
tuum et gemitus matris tue ne ob-
liviscaris memento quia nisi per
per ipsos genitus non fuisses. In
quo verbo innuitur 2o potissima
que parentes honorare debemus
que sunt ab eis percepimus no-
bilissima quorum est esse. Hoc est enim
prima et fundamentum omnium aliarum
perfectionum. Et ideo dicit philosophus 8
ethicorum quod filij non possunt parentibus
reddere equalens. Nam tamen no-
bilissima ab eis recepimus quorum
nulla sufficiunt eis recompensare
parit videlicet esse naturale nutrimentum
naturale et doctrinam. Nam propter esse
naturale quod recepimus a parentibus
tenemur ipsis reverentiam et humilem
servitutem. Primo ex tota virtute
corporis ut si debiles sint ipsos
corporaliter portemus et eis manua-
liter serviamus. Et hoc est contra illos
qui parentibus inferunt violentias

inferunt vel ipsis victum necessarium ne-
gant. ¶ 2o ex tota virtute cordis
ut ipsos toto corde diligamus
quod est etiam contra illos qui parentibus
mortem optant ut ipsorum hereditatem
recipiant aut sine reprehensione
sub nostra potestate vivant
¶ 3o ex tota virtute oris ut
non dicamus nec asperis verbis in
quam in ipsis contendamus. Sed blan-
dis verbis ipsis respondeamus
et ipsorum reprehensiones paci-
enter et humiliter sustineamus. Quod
est contra illos qui parentibus male-
dicunt et ex hoc divina maledic-
tione moriuntur Exodo 20. Nam ma-
ledicit patri vel matri morte mo-
riatur ¶ 2o ipsos honorare debemus
ipsis si indigent necessaria ministrando
et post hanc vitam ipsorum animas
missis et elemosinis de purgato-
rio liberando. Et ad hoc tenemur
propter 2m bonum quod ab ipsis
recepimus naturale videlicet nutrimentum.
In quo etiam filij non possunt
parentibus reddere equalens quia
parentes nutriverunt suos fili-
os de sua carne et substantia propria.
Filij autem nutriunt parentes de
substantia aliena. Et ideo filij qui
parentibus in necessitate non subveniunt
mortaliter peccant sicut et
illi qui eos iniurijs molestant.
Quod patet per glosam super exod. xxo
que dicit quod hic precipitur quod filij
honorent parentes officio pietatis
ipsis in necessitate videlicet necessaria
subministrando et eis beneficia
exhibendo. ¶ 3o debemus ho-
norare parentes ipsis in hijs
que ad bonum morum et ad salu-
tem pertinent obediendo. Et ad hoc
tenentur filij propter tertium bonum quod

a parentibus receperunt vnde fi
liorum informacionem et doctrina
Et ad hoc nos provocat christo exemplo
implevit qui suis parentibus sub
ditus fuit ut habetur luce
¶ Vnde contra istud faciunt filii qui
suorum parentum preceptum negligunt
et contempnunt Et non mirum licet ex
pertes sint diuine vltionis
incurrunt eorum patrem et hoc (patet) Ita
sepe habetur diuine vltionis eorum filiorum
procedit qui suos parentes perturbauit
vel eorum indigencias non sublevauit
multorum mundanis premiis re
tributio datur Prima est abstinencia tem
poralium · nam diuino iudicio digne tali
bus in fortunis et aduersitatibus temporalium
qui suis parentibus se
diuinitus preceptis in suis indigenciis
non succurrunt ¶ 2a est abbreviatio
temporalis vite et perdicio secunde
Vnde [illegible] parentes honorandi
vite longeuitas · ita contrario
eos dehonorantibus vite breuitas
quia plurimi hodie moriuntur et subita
nea morte pereunt subito decedunt
procedit hoc sequitur suo · Talis
enim secundum quod redditur impugnantibus
tenebris fuerunt et ab omni actu luce re
pelluntur Vnde secundum eamdem et lucis
amatores parentibus igitur a sustinen
tiam et honorem sunt sunt conpelle
ndum et sumone hereditatis per
niunt ¶ 3a est condempnacio aeterna
glosa super id eos · pro qui male
dixerit patri vel matri dicit quod non
tantum morte et corporali sed
morte secundum tales repellunt indigni
eterna vita qui contempnunt indigni
sunt vitam perpetuam et misericordiam que
sunt diuino iudicio recipiunt sub
iectionem · tamen ut dicit hic vnde

aliis prioribus ad pænitentiam gra
datur Ergo hoc commendabiliter potest colli
gi quod ante sit virtutis huius propter
tunc superior quam tamen ipsum peccatum
comprehendi ab huius proprio excessu
a fine precientis ipsius dum quod
de ceteris prioribus dicitur nolo mori
te peccatoris sed ut magis conuertatur
et viuat ¶ De hijs dicit proprie
repetimus morte quam platonis
per diuini similem contrarie [illegible] qui per
volo mortem peccatoris hoc superpropri
tunc dicitur ut repemine mo
riatur et vincula conpenetur

Sancti apostoli praecipitur
precum spiritualium patrum pa
storem et confessorem qui te fonte
baptismatis regenerant · quia te
sacramentis prouocabit et precepti
instruunt · qui tibi per spiritum deum
aliunde instruunt Nunc primo
spiritualiter honorare debemus Secundo ipsi
huiusmodi obediendo in hijs que possit
ad quod de iure tenemur plebanus tunc
obediendum precipue tunc precipit cele
brandi celebres · ut veniendi ad eum
quod medium eius faciunt · et conf
essiones sufficere vnde Dum et pater
tunc magister si fiat tristissimo cum
deliberatione et contemptu · dicit
mortale peccatum ¶ Item quod est
notabiliter addenda ¶ Breviter
ibi ¶ Informare similiter quilibet
plebanus debent prelatorum Propter non
consistitur a domino confessoris et breve
omnibus filios · etiam conpelluntur pre
cipue et ab eo suffragio et gaudere
omnibus bonis que fiunt in ecclesia
militante communiter fiunt Proprie
dicitur a patre esse ut sit loquitur li
beralitate et defensionem fructus angelice

recipit · et tamen in anima quam in corpore
primi diaboli temptat ¶ 2m est tam
propter curam et diligentiam ipsos committens
et ab certis personis dictis eximie(?)
¶ 3o patet ex hoc quod fieri contingere
ne peccatum mortale primum incur-
rimus ¶ Ideo autem dixi racione per
niciei · quia si per ignoranciam vel inadu
tenciam seu per racionem absolutam
communiter(?) quasi non ligatus · quam in hoc
casu magis videtur peccare quam agere
Si vero per racionem condicionatam
peccatum si tibi aliquid displiceat temporale
contingeret et ex hoc contemptu quis
sermonem non euadas · quod licet talis
metus culpam attenuat · non tamen
excusat · cum pro nullo metu
rei temporalis quis debeat peccare
mortaliter · Sic de hiis que vi
vel metu cause fiunt et in prima
Sic hoc intelligit hostiensis de
hiis qui non contemptu clauium
communicant · vel qui celebrant publice
clauibus ex hoc contemptu extra
de cle. ex. · Si celebrat ¶ 3m est
in quanto cautione et diligentiam
primum est in confessione ponitur de
beatis adipiscendis ¶ 3o patet ex hoc
quia negligencia et contemptu
prius iniuncte sancte confessione per
tacendum non valet Unde in hoc
casu sicut in aliis casibus debet
omnium confessorum reiterare ut patet
de pe. dis. i ¶ Consulendum ad aggiu
rone Unde in aggressione talis
celebre scribitur · leuitici viii ¶ Qui
superbierit nolens obedire sacerdo
tis imperio morte morietur ¶ Est
autem sciendum quod quilibet ad prompte
obediendum suis superioribus
multum debet induci propter tres prerogati
uas ipsius obedientie ¶ Prima quia
obediencia est via recta eterne beati
tudinis · quam primo per inobedienciam ho
mines expulsi a gaudio paradisi
· ita per obedienciam illud celeste gaudium
debet reddere ¶ Unde legitur in figura huius
de tribus magis quod per aliam viam
reuersi sunt in regionem suam ut
Gregorius exponit ¶ 2a ratio
est quia obediencia est scala celestis
eterne felicitatis ¶ In cuius figura
Iacob videt scalam cuius summitas
celos tangebat · et angelos per eam
ascendebant et dominus erat innixus
scale ¶ In quo innuitur quod obediencia po
nit hominem in via celesti in conspe
ctu angelorum et in manu tenente do
mini ¶ Bene namque deus huic scale
innixus est quia manum et robur
virtutis obediencie in se ipsa [illegible]
dirigit et firmat homines ex fide
rumque ne unquam ad inueniendum(?)
diuino beneplacito deflectatur
¶ Huius autem scale tres sunt gradus
duos quartum ad prius licet breuiter
septem(?) gradus huius scale assig
nat ¶ Primus est quia debet libenter
obedire sine retractione ¶ Ad quod
hortatur eusebius cremonensis(?)
[illegible] dicens [illegible] quicquid
vobis a superioribus precipitur
hoc ita accipite ac si sit de celo
prolatum ¶ 2us est quia debet obe
dire hylariter sine murmuracione
¶ Item et murmus et in murmuracione
obedit, tristitia per xpm ponit
ut cum eis [illegible] Exemplum(?)
de symone cyrenensi qui inuitus
et in angariam crucem xpi por
tauit ¶ 3us est quia debet obe
dire perseueranter et sine interrup
tione · quia non qui inceperit
sed qui perseuerauerit usque in finem

salutis erit sicut dicit salvator
¶ Tertio prerogativa est ipse obtinet est
clavis ecclesie commendationis. quar-
tum per tributum nobis adiungi-
tur commendationis clauditur. itera-
tur per obtinentem apertum ¶ 2o ipse
sui honorare debet sibi iusticie
debitum integre persolvendo ut
scilicet officiis quod sit offendendum. ter-
minando postea de omnibus boni-
tatis de quibus sunt determinando
et credat ut sibi confiteantur qui sunt
confitendi ¶ Sed dices quod et quan-
tum tenetur sacerdoti meo proprio
confiteri ¶ Ad quod dico quod de iure
generali iusticie et de iure scripto te-
neris sibi ad minus semel in anno
hoc est in xla confiteri. Et tamen de bono
equitatis et de consuetudine lau-
dabili sui penitentes debent magis
et. post a te exigere ut sibi con-
fiteantur. quotiens debent ubi cum
tali statu iusticie. Aliquis videlicet
pro ubi per totum anno possessio de
bitum tamen expeditus tamen plura
semel confitendo. potest post
et cum multi religioso per sedem
apostolicam privilegiato libere confitendi
¶ Si hic notabiliter incidit ipse
dubitatio, Prima est an de neces-
sitate absoluta subditus teneatur
suo prelato licentiam petere cum vo-
luerit religiosis privilegiatis con-
fiteri ¶ Ad quod dicendum est quod prius
subditus per confessionem semel
anno proprio curato persolverit
debitum iusticie et paruit sta-
tuto ecclesie. non videtur quod de ne-
cessitate absoluta teneatur a proprio li-
centiam alia confitendi postmodum in

co casu ubi privilegiati religiosi
autem confessiones expetuntur non solum
auctoritate privilegii eis concessi sed etiam
de voluntate et concessione diocesani eorum
per privilegium sedis honorare eis conceditur
libere usus clavium. Premissa
vero diocesani vel sedis apostolice
illius usus ad personas in dioce-
si commissas ¶ Dicit tamen potest
quod licet non teneatur ad dictam licentiam
de necessitate absoluta petendam. ad
hoc tamen videtur teneri ex quadam
congruentia et decentia. Unde et si
presumpserit non sit mortale. Utile est tamen
eis licentiam petere propter duo ¶ Primo
quia in petendo licentiam proprio hono-
re [illegible] et suis actibus [illegible]
meritorius redditur ¶ 2o quia
per humilitatem petendi ei notabi-
liter exprimitur et contemptus
caret notam videtur fortassis
incurrere. si non petita licentia
aliis presumeret confiteri. Unde quamvis
absolute non sit mortale, nisi in
tertium hypothesim licentia quod est
tamen congruum et utile propter non
[illegible] ¶ 2m dubium utrum
curatus subditis licentiam petentibus
teneatur dare aliud confitendi nisi
prius statuto ecclesie satisfecerit
semel in anno sibi confitendo
¶ Dicendum quod sic quia ex debito
sui officii tenetur quilibet cu-
ratus zelare et suis subditis procu-
rare salutem ¶ Sed constat quod
salus multorum augetur ex hoc quod
pluries sua peccata confitentur et
quod a pluribus petunt et recipiunt
consilium ad cautelam et preserva-
tionem et curam ad suorum emenda-
tionem [illegible] Igitur curatus
talem licentiam subditis petentibus

[illegible] — Dubium primum — Responsio — Dubium 2m — Responsio

contradicere tenetur quia sic eam negligendo credens esset quod suam salutem non zelaret. Sed ponitur impediret cum sibi viam precluderet per quam posset aliquis propriis venias de commissis, et ubicumque cautelas et presertim casus de contentis. Unde notandum est quod nullus eorum qui salutem suorum subditorum sitiunt aspernatur istam licentiam petentibus negare. Sed ponitur gratiose ac liberaliter indulgerent. ¶ Sciendum tamen quod multi casus sunt in iure expressi in quibus irrequisito eciam proprio curato ipsius prohibente expresse potest subditus alteri confiteri.

¶ Primus si sacerdos sit ignarus et insufficiens. ¶ 2us si sit revelator confessionis. ¶ 3us si ipse timeret sibi periculum turpis criminis ut puta si ipse peccavit cum persona que sibi confitetur. ¶ 4us cum curatus eum excommunicavit confitendi tollitur et ne pluribus peccatis confessionis impeditur. ¶ 5us si verisimiliter timeatur quod personam confitentem sollicitet ad peccatum et incipere si hoc constiterit ex probabilibus indiciis. ¶ 6us si peccatum commissum sit directe contra personam ipsius curati. et potissime si tale sit peccatum cuius confessio requirat expressionem circumstancie illius persone in qua peccatum commissum est ut puta quod de iniuria et detractione et huiusmodi. ¶ 7us quid fiet si ex inordinatione prima pretinam licentiam negaret subdito et prohiberet ne alteri confiteretur. ¶ Dicendum quod in hoc casu secundum maiorem doctorum communem quod subditus non potest prohiberi quin suo salutis consulat confitendo illi qui auctoritate apostolica vel eius potest ipsum absolvere. nec iste tenetur ei obedire. quia talis prohibitio est directe contra caritatem et contra subditorum salutem. ¶ Privilegiatus autem absolvens debet diligenter confessum quod se peniteat de peccato et dicat se esse confessum et absolutum. Et sacerdos tenetur et iste et credulitatis insistere. Et hic sufficiunt pro sua conscientia quod ex dicto penitentis constat ipsum et confessionem et absolutum tamen de penitente occultis et confessio sua non potest aliud hic constituere nisi per ipsum. Unde sacerdos tenetur ei credere in hiis que in confessione ei revelavit in parte rei et ita tenetur si dicat se esse confessum et absolutum ab eo qui auctoritate apostolica ipsum absolvere potuit. ¶ Unde adhuc quod ei tenetur credere in hiis et quod iniuste agit si nihil denegant eucharistiam qui sic prohibet se esse confessum. ¶ Nam qui peccat cum iure suo eo quod omnes auctoritatem habet participandi eucharistiam divino contritus sunt et confessus. ¶ Item quod conveniat quantum in se est auctoritate sedis apostolice dantis liberam facultatem privilegiatis sibi confessos absolvendi et hic xv. q. i. xix.

¶ Item quo est vere penitens confessus tenetur eidem proprio suo curato hoc petenti iterum confiteri. ¶ Dicendum quod de hoc antiquitus fuerunt diverse sententie doctorum. ¶ Communiter eciam dicebant quod taliter privilegiatus tenetur iterum coram curato suo petente. subditus tenetur sibi iterare confessionem

tionis si peterent. alias non possent
agnoscere suam conscientiam cum ex
diligentia recipere eucharistie quod
sibi tale tenentur. Preterea dicit b
nardus in glosa super 10 vo. ipso
sacerdoti et quibus expressum
debuerat a ipso sacerdote et non
fuerit superiori per absolutionem ab
eo. nec tenetur huiusmodi peccata con
fiteri ipso sacerdoti. Item ut dicit
non tenetur sibi tale prestitari absolutionem
nisi sibi confiteatur de licentia episcopi
sui superioris. vel alio modo. Item
Ergo multo minus videtur quod debeat
subditus recipere absolutionem
de peccatis confessis privilegiato
nisi ipso sacerdoti eadem peccata
iterato confiteatur. Illi dixe
runt et veritas quod nullo modo
predictorum tenetur ipso iterato eadem
peccata iterum confiteri. Unde ratio
est quia nullus tenetur peccata confiteri quae
non habet. Sed iste qui est absolutus
a prelato suo vel a privilegiato
per sola [illegible] non habet peccata
quare non tenetur iterum eadem peccata
confiteri. Si tamen per modum a
liquam compositionem quod confiteri [illegible]
ad gratiam accedat. Sed si ipse
[illegible] sit confessus
privilegiato tunc sufficit quod solo se
suo iterato representet et dicat
se esse confessum tali privilegiato
et parochus tenetur et tale [illegible]
quod de occultis parochus nihil ex
pectet nisi per ipsum referendum
tunc quam in foro conscientie parochus
tenetur tale subditum pro se et
conscientie se. Item quando hostiam
in communione quamquam [illegible] quae sit
ordinanda vel predicatoribus ubi

dicit in foro penitentiali vel conscientie
tale [illegible] qui dicit se licentiam
habere a suo iudice. Si superiorem
non nominat. Et hoc innuit compositio
determinationis per iohannem papam xxii
qui dicit quod confessi fratribus non
plus tenentur eadem peccata iterum con
fiteri quam si ea confessi fuissent ipso
sacerdoti. Et similiter quod dicit quod
eadem tenentur iterum confiteri [illegible]
ipse dicit erroneum esse et a catholicis
viribus respuendum. Nec illa compositio
quae per oppositum [illegible] sunt superius
inducta valent. Sed illud quod primo
inducitur quod pastor tenetur cognoscere
vultum sui pecoris. Dicendum quod verum
est quod tenetur cognoscere si aliquod
peccatum habeat per quod possit a com
munione si ipsum ad gratiam [illegible] ad
mittere. Et hoc sufficit si sufficienter
informatur per hoc quod dicit se con
fessum privilegiato [illegible] tenetur
tale in foro conscientie ut visum est
Illud autem quod obicitur per [illegible]
non obicitur quamvis hoc [illegible] de peccatis
manifestis ut quando [illegible] subditum
suum probabiliter habet suspectum de aliquo
peccato [illegible] tunc et non tenetur
subditum tale de absolutione facta per
superiorem nisi eam probet legitime
[illegible] Secus autem est de occultis
in quibus subditus ponitur tale debet
[illegible] pro se sui conscientia se ut visum est
Ergo predicto [illegible] honorare
[illegible] et debitum honorem et reve
rentiam exhibendo. Et hoc sciendum
[illegible] honoribus predicatoribus et
de illis [illegible] reddere [illegible] ubi
Sed de illis qui predicatores non ho
norabunt [illegible] et [illegible]

et rursum crucifigunt filium dei in semet
ipsis ut ait apostolus. Nam quociens
religiosus uel sacerdos [illegible] tociens
spineam coronam capiti xpo imprimit
quia ipsi sunt caput et superior pars
ecclesie militantis. Quociens est im-
munda facies tociens xpo clauos infi-
gis. Quociens est [illegible] facies
tociens in xpo felle conspuis. Quo-
ciens ipsos [illegible] tociens
latus xpo lancea transfigis. Vel q
nos [illegible] uel facta [illegible]
uelis. Unde deus uolens ostendere quam
aliud peccatum detestetur [illegible] hoc
in pena [illegible] quod dathan et
abyron pertulerunt cum eos terra
uiuos absorbuit pro eo quod ipsi
sacerdotibus insidiauerunt et ignem
alienum obtulerunt. Ex quibus pa-
tet quod sacerdotes multo sunt uenerandi [illegible]
[illegible]. Primo tue uoluntatis quando
te per absolucionem purificauit et
[illegible] te in gracia confirmauit et ig-
nem celorum per claues suas largiter
reserauit. Secundo dignitatis [illegible]
[illegible] est quod suum [illegible] inuiolabi-
liter et per [illegible] salutis hostiam
[illegible] conficit. Tercio tante
[illegible] quam per oblacionem tuam deo
placuit et manum dei ad ulci-
scendum extensam quam [illegible] tue
oblacionis pro te facte [illegible]

Tercio exponitur hoc de precel-
lenti et superiori scilicet de ipso
deo qui te creauit qui te gracia [illegible]
[illegible] insigniuit et te nutriuit et
[illegible] filium suum [illegible]. Huic
precipue debes exhibere honorem
primo quia in se ipso. Secundo in eius fi-
lio ihesu xpo. Tercio in eius ma-
tre gloriosa semper uirgine genitrice
benedicta maria. Quarto in sanctis quando
debes precipue celestem honorem im-
pendere sibi pro omnibus beneficiis
suis tam corporalibus quam spiritualibus per-
[illegible] deuocionis et [illegible] gratia-
rum actiones offerendo. Ad quod
[illegible] monet te spiritus
propheticus dicens [illegible] dominum
in tempore [illegible] laus eius in ore meo.
Et ad hoc monet [illegible] nos [illegible]
[illegible]. Videmus [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] laudant [illegible]
et dicit [illegible]
Valde autem [illegible] quod [illegible]
[illegible]
laudandus [illegible] solet [illegible] laudet
et iubilat [illegible]
Ad hoc etiam te exhortatur [illegible]
[illegible]. Nam in corpore humano
[illegible] tot [illegible] ut dici-
tur [illegible] quot sunt dies in anno
ut ego [illegible] instinctu infor-
meris quod nullus dies te preterire
sine laude diuina et gratiarum actione.
Secundo debes ipsum honorare cum
actiones cogitaciones et affectiones tuas
sue laudi et glorie referendo. Ad
quod hortatur apostolus cum dicit
Omnia quecumque facitis aut in uerbo
aut in opere omnia in nomine domini nostri ihesu
xpi facite. Glossa [illegible] ad eius
[illegible] et famam in eius gloriam et
honorem referendo. Et ego hoc
[illegible] actiones non [illegible]
[illegible] potius [illegible]
[illegible]
qui in eis solum [illegible] honorem

intendes. Et contrario inportuna
tur illa deo irrogat quando suis
actibus ostentacionem per preca(?) in
tendit aut complacenciam humanam
Item decimo quando arborem fructi
feram plantatam in orto alicuius fur
per violenciam subripit et in orto
suo deponit. Illa arbor fructi
fera est voluntas bona producens gracia
irrigante et fecundante que tunc
bonos producit fructus quando
actus bonos et meritorios eli
cit. Istam tunc de orto dei avel
limus et in orto diaboli transplan
tamus quando de actibus virtuosis
et aliis donis divinis nobis
concessis superbimus et nobis
met ipsis ascribimus et per ipsorum
largitori deo laudes debitas non
refferimus. ¶ 3o honorare debemus
per omnibus et super omnia diligendo
Ad quod promptissime movemur
per multis beneficiis amoris
te diligendo prevenit. Ille enim
ne esse de nichylo te creavit
tu perditus eras. Unigenitum fi
lium suum Ihesum Christum dominum nostrum pro
gnue te redemit. et ut beatus e
sses in labore tuo premium sempiter
num promisit dicens. Ego ero merces
tua magna nimis. ¶ Jo ... augustinus
he tam multiplici dilectione preve
nit ut eam saltem in retributione rependere
sciamus a corde tuo expellere(?)
Ut si aliquid te pigritat ... [illegible]
amare. ut ... te pigritat ...
mare. ¶ 2o ipsum precipue honora
remus 2 honorare ... filio eius
unico Ihesu Christo. Et hoc triplicem

¶ Primo ipsum semel saltem in anno ad
tuum hospicium debetis invitando. Si
cut quando corpus eius cum devocione sumi
mus cum ad tuum hospicium in
vitas. Et quicumque saltem semel in an
no sumendo statuta ecclesie prevari
cant(?) et invisibiliter ... intrent
¶ 2o quando quocumque videas corpus Christi
elevari in missa vel in via portari
corporis genibus flexis humiliter et
cum devocione debes adorare. Ad
quod hortatur apostolus ad philippenses
2o. In nomine Ihesu omne genu flectatur
... ut cuius filius benedictus in pre
sencia ... quod ... adimus(?)
sit in die ... videat et adorat
... complet. quia ex illa
visione premii solamen percipimus
duplex. ¶ Primum est de premio ...
... de peccato quo statim ...
ipsum videns ... est. 2m est
... vite et salutis ...
... in iacob qui dixit. Vidi dominum
facie ad faciem et salva facta
est anima mea. ¶ Ad hoc enim Christus nobis suum
corpus in ... relinquit ut semper
nobiscum ... pro ... et ...
... obligaret. ¶ 3o ipsum
honorare debemus in nomine benedicti filii
sui domini nostri Ihesu Christi semper ...
gloriosissime matris ...
... replere ... Beatus ...
... ad ... filium
... auctoritate ... apostolus
... 3o ... Ubi ...
... quod ...
... ¶ 2a quod
in ... diligendo ...
... et ...
... ad ... filium. Sic ...

ex intima filii benignitate relucet ad di-
lectionem tui. Unde quodammodo pater dicat
illud 2° Reg. 1° Sicut mater unicum dili-
git filium ita te diligebam. Ob hoc
cum corpus ut in morte corrumpi deberet
dispositionem unicum suum. Ut tanto magis
ipsum diligeret in sua morte amo-
re mirabili; pro 2 proprie considerat
nos ab inimicis demonum perge-
re ut ita per sue precium proximo-
rum magis videri possit. Dicitur illud
Iohannis 19 Ecce mater tua. Consequenter quia
in ipso est comparanda fidelibus quod
publice signatur 3° Reg. 3° Ubi mater
illa pia cuius filius erat vivus dixit
ad regem date illi infantem vivum et
non occidatur. Illa qua non erat respondit
date illi infantem. Et post eum vim
ipso respondet mater per proximos
impelliamur in dextra angelica suis
sanctis. Date huic infantem ut per
eam que non nostrum pretium
pro sua vita et sua salute pe-
tivit et non dedit per mortis re-
solutionem. Ubi namque datur omnibus
bonis spiritualibus et temporalibus
et veniabilibus et aliis cunctis. Ro-
gemus ergo virginem gloriosam ut
in morte nostra sic nos ordinet
mirum pro nos ab hoste maligno
defendere et ad gaudium celeste per-
ducendo. Quintum preceptum

Quintum preceptum est Non
occides. In quo ex-
plicite prohibetur homi-
cidium. Sed implicite prohibetur nocumentum
quod potest inferri proximo. Sive
id nocumentum consistat in nimia cor-
reptione verbis ut ira vel in-
dignatione. Sive in opere corporis oppressione
sive ut detractio vel querela. Sive

in spirituali operibus ut persuasio vel
consilium. Secundum autem quod multe
sunt species homicidii. Unde homici-
dium est homicidium corporale et aliud
est homicidium spirituale. Corpora-
liter id quo homo corporaliter
occiditur. Et hoc genus duplex
manu sed et lingua. Spirituale dicitur
id quo quis spiritualiter et mo-
raliter occiditur. Et sic hoc est ex-
positio huius precepti. Primo
respicit homicidium corporale quod com-
plectitur manu ut ferro. Et hoc
homicidium committitur quatuor modis.
Primo iniustitia. Secundum enim ut iniudi-
care iniuste condempnat ut iniu-
stitie dampnatio occidit. Sed tale
homicidium non est peccatum proximo pe-
ne mediocrem si fiat amore iu-
stitie et pro conservatione bo-
nis et rei publice. Peccatum au-
tem si iudex reum condempnaverit
livore vindicte. Vel si iniustum
hominem condempnat non de malitia in-
dicis sed ex sola libidine et cu-
pidine fundendi humanum sanguinem
vel pro aliqua questione que cum
quoque peccat. Similiter contra
vitam quam iudex quando iniuste. pec-
cant mortaliter si reum occidunt
iniuste ordine non servato. Hoc
est si occidant non servata iuris
condempnatione. Et quo pariter quidam
sublevat et quando latent quamquam vim
se inveniunt ac statera. Dicunt
clamide vestis et inspice illud
homicidium quod sit peccatum mortale
committitur. Et hoc publice docet
beatus Dionysius super evangelium ubi dicit
Quare mater illa quae in malignitate nostra

dicte perfectionis ostendendo. Item
debet actus suos omnes in pul-
chritudine dirigere et in omnibus circumstan-
tiis et secundum actum subtili-
tate considerationis discretionis debet dis-
ponere in ipso actu et secundum [illegible]
virtutis [illegible] latens. Quod ratio-
nis aliquis actus [illegible]
tamen. Quod si subtilis discretio
latens in eo virtutem recipit. Puta
de pe. di. 3o. Est vero quod videtur
homo recta notitia autem eius ducunt
ad mortem. Secundo necessitate tamen
quod necesse ut suos actus suos conservet
secundum iuris ordinem et in vita
sua [illegible] si peccatum mortale
[illegible] evitare. ¶ 2o fit necessitate ista
tamen autem distinguendum est, quia
tamen aut est necessitas evitabilis
puta in qua potest evadere homo
[illegible] fecit tamen reus est homi-
cidii et tenetur pro mortali peccato
agere penitentiam. Aut est inevitabilis
puta si quis occidat hos-
tem [illegible] ex odio [illegible]
ex ea defensione quam aliqui
pro persona omnibus evadere
et tunc talis non peccat nec alibi
tenetur ad penitentiam nisi ad cau-
telam propter ambiguum dubietatis
[illegible] ut dicit glo. [illegible] q. ii. c.
Ro. 4. Post tamen ne illum occide-
ret motus ex indignatione vel ira
[illegible] vel ex libidine vindicte
[illegible] ex solo ratione se defenden-
di. Iudicare tamen periculum
semper debet agere et quam sum-
pserit [illegible] tamen tenuit.
Et in hoc concordant
Gaufredus et Hostiensis.

¶ Sciendum tamen quod licet pro con-
servatione sue persone sit licitum
in moderamine inculpate tutele alium occidere, tamen
ne ab eo occidatur, hoc tamen intel-
ligitur cum licitum pro conservatione
rerum temporalium, quia virum pro de-
fensione rebus forte nisi forte
ex talium ablatione aliquis commi-
nationem mortis incurrit, puta si aliquis
esset in deserto spoliatus a quibusdam
hominibus et tamen vitam posset haberi
tunc videtur quod pro vita sua [illegible]
[illegible] et personis [illegible] conservanda de-
bet. ¶ 3o homicidium fit casu
et distinguere autem quando dabat
operam rei illicite aut licite. Si
illicite puta quando proiciebat lapi-
dem vel iaculum sine in ludo sed p
[illegible] usus bonum [illegible]
[illegible] est [illegible] homo reus est
homicidii ut extra [illegible] quod in capitulo [illegible]
Et irregularis efficitur ut [illegible]
tenetur super capitulo Ephebum.
Si vero dabat operam rei licite puta
si pulsarent et lapis cadens
aliquem occidat non imputatur ei
vel si aliquis secaret arbores
et arbor cadens fortuitu aliquem
occidat non est culpabilis [illegible]
unde si fiat in privato loco sed
aut fiat in loco publico et non
adhibeat debitam diligentiam scilicet cum
premonendo et alte clamando ut se
caveant imputatur ei et erit reus
homicidii. ¶ Quarto si fiat voluntarie
ipsa libere puta si quis ex odio
vel livore vindicte occidat aliquem
et tunc sine eo distinctione descendendo
est quod hoc homicidium voluntarium est
et peccatum mortale et enorme. ¶ Co-
mittatur tamen quis a perito [illegible]

hostem in homicidio voluntario
in simplici casu. ¶ Primo si hoc fiat in
ris punitione. Quod inde per omnia
malefactores per sententiam iudicis puniuntur
¶ 2o si hoc fiat per sui necessaria de-
fensione ut supra visum est. ¶ 3o si
latrones aliquem interficiat in bello
iusto. Hoc etiam non imputatur.

Secunda apponitur species
homicidii corporale quod
legitur compleri. Et hoc committitur
tribus modis. ¶ Primo quando quis
precepto et sicut pilatus occidit Christum
precipiens ipsum militibus tradi et
crucifigi. ¶ 2o hoc fit consilio
putandum aliquis alteri suadet ut
ipsum invadat facit homicidium occidit
sibi voluntatem quam consequitur
ex homicidio talis propter consensum
est reus homicidii et tunc irregu-
laritatem incurrit non solum ipse homicida
efficitur qui dicitur persuasor fieri
homicidium sed etiam ille fit homicida
et irregularis qui persuadet
ad unum sequitur homicidium ut per
consensum in glosa super capitulo Id
audiendum. Si putasset si suasisset a-
licui casum mathematice contra hostes
vel quod vadat ad capiendum castrum
quod de facili capi non potest sine
morte hominum. Item si ibi occidatur
aliquis erit reus homicidii et
irregularis efficitur propter consensum
tibi ut dicitur de pe. di. v. Nonne
scit qui manibus propriis occidunt
homicide sunt sed etiam illi quorum
consilio et fraude homo occiditur
licet interest si ille cui dat consilium
statim occidat vel diu post quod
intellecto nisi interim contrarium sua-
derit vel primum consilium revoca-

verit primo quod plus est oportet
quod ille dimittat de cuius morte
tractatum est quod sibi innuat nisi pro-
babiliter credat per revocandum
plus quam ille cui dedit consilium de
morte a proposito occidendi ut
dicit innocentius ibidem. ¶ In eo
autem quo mandatur homicidium
fieri per se videtur sufficere quod man-
datum revocaverit vel si parum
ante eo interim vel periculum cum
cogitet sciente eo cui manda-
tum erat de revocatione. ¶ Et est
differentia quod qui mandat alteri
et pro alio tamen oportet fieri
homicidium videtur quod contrarium revoca-
vel contrarium voluntatem causa det
ab homicidio cessare si ubi non
fit homicidium per alium si per se ille
qui consuluit semper debet contrarium sua-
dere et etiam illi dimittere ut
visum est. Multa tamen hic quere-
dantur. ¶ Si autem aliquis revocaverit
consilium ille procedat in actum homi-
cidii tamen propter quod non permaneret
reus est homicidii et tunc hoc irre-
gularis efficitur. ¶ Et istud dicit
homicidium distinguendum est. ¶ Secunda
evangeliste tradit Christum crucifixum
hora tercia. ¶ Alii non hora sexta
¶ Tercia in suis primus consiliis
machinati sunt mortem Christi. Ipsum
suis linguis crucifixerunt
hora tercia ... post hoc factum
tamen impleverunt hora sexta
¶ 3o fit homicidium defensione
sola sine actu defendendi eum
qui patitur homicidium. ¶ 2o
patet si aliquis vadat ad inter-
ficiendum aliquem et tamen ipsum tibi ser-
viens assistens non timeas ...

homicidium corporale quod
committitur quatuor (?) modis

ad precidendum homicidium nec super hoc
aliqua alia iniusta in ipso nec ipse
tenetur. Immo cum sibi 1o ex cuius dissua-
sisti licet tamen acquiescere noluit et
nichilominus cum de ipso timetur tempore
illi assistatis eo animo ut si forte
impetiretur tunc ipsum defenderet
et sic pro te assistencia alium occidit
in hoc incidens. Hostiensis quod tali
homicida non imputatur potest ad ce-
dendum pronunciatur. Et sic intellige
10 quod defensio sola committitur homicidium
Sed queritur utrum teneatur quilibet proximum
liberare a morte vel defendere non
posse. Videtur probabilius et magistris
doctoribus quod sic per illud quod scribitur
eccli. sed digitum. Ille autem de hoc
nichil. Unde videtur quod qui potuit
hominem liberare a morte et non
liberat ipsum occidit. Item ambrosius
qui a socio suo non repellit iniu-
riam cum potuit tam in ipse in vicio
est quam ille qui facit. Et augustinus
contra deficit obviare cum potest iudi-
bitur consentire. Sed hoc quidam intelli-
gunt de videre qui ex officio tenetur
iniurias repellere. Alii dicunt quod
hoc intelligitur et intelligi de omnibus.
Et hoc videtur approbare hostiensis.
Et ideo dicendum est de eo qui potest
defendere clericum ne verberetur et non
defendit excommunicatus est. Et ideo videtur
rationabilius dici quod quilibet ex
debito caritatis tenetur repellere iniu-
riam a proximo suo si potest ut vi-
sum est auctoritate ambrosii et augus-
tini. Et istum virtute docet eciam
instinctus naturalis in brutis animalibus
ut patet in delphinibus prout
docet philosophus xi de animalibus

prout non quilibet homo tenetur periculo
liberare alterius periculo mortis se
exponere sed solus ad hoc tenetur
videtur qui eciam minum armatam
iniurias tenetur repellere ex officio.
Si autem aliquis ex caritate et
pietate hoc faciat opus perfec-
tionis et supererogationis operatur
ut patet per paulinum vel secundum alia
littera herau qui scripsit in
epitaphio regi tradidit ut filium
bonne vidue liberaret. Cum pro-
terino pietatis actu deus hanc
gratiam rependit quod reddita sibi
tempore captivitatis omni dotationem
cum honore et opibus ad pa-
triam libere reversus et reddiis.
Secundum tamen quod ad istam
defensionem aliter tenetur persona publica
aliter persona privata. Nam persona
publica tenetur hoc defendere potest
tamen et cum armis divinis spect-
at quod talis liberari posset. De perso-
nis vero privatis dicunt magni
doctores quod si videant quod solo verbo
potest hominem liberare a morte
iniusta quod tenetur verbo impedire si
possent et offerre suum periculum pro-
prium. Aliquando non videtur quod persona
privata tenetur se exponere cor-
poris periculo in tali casu. Sed qui
facit hoc est perfectionis et consi-
lii et opus supererogationis ut
visum est.

Tertia supposicio supponitur
homicidium spirituale quo
quidem in proximum dicitur homi-
cida ut in quibus spiritualiter et
mentaliter occidit. Et hoc homi-
cidium spirituale committitur quatuor

mortis. Pro quo dicitur in cor-
de proximo odio vel sibi invi-
dendo de quo i io. c. 3. Omnis
qui odit fratrem suum homicida
est. Et statim: Et scitis quia omnis homici-
da non habet vitam in se manentem.
Et ibi glo. Ibi videtis ut
fratribus perfide vivere tenentur
spiritum cum eis despiciabitur.
Et istud homicidium tanto est
maius homicidio corporali quanto
anima que per invidiam occiditur prestan-
cior est corpore. Mystice 2o patet
per hoc quia per homicidium cor-
porale homo interficit alium per
invidiam vero homo perimit seipsum.
Et ideo quanto nephandius est
homicidam occidere quam seipsum tanto
detestabilius est homicidium spiritu-
ale corporali. Et isto modo ex parte
quam multi nedum plures transi-
gentium facti sunt homicide odien-
tes dominum Ihesum propter Iudea. Et
hodierna die sunt huiusmodi
homicide de quibus scribitur Prov. 2o
Ipse vero homicide thesaurizant pene
interit sibi malicie et insipientie
et malignum odientes sapientiam
et rei facti sunt in cogitationibus
suis. Et quia secundum Anselmum sup-
ponimus et circa Bernardum. Invi-
dia est dolor felicitatis alie-
ne. Considerandum est quod dolor qui
concipitur de felicitate aliena aut
fuerit triplex. Sic est ipsa passio
et sic est bestiale peccatum. Aut
dominatur et tunc aut dolet
de prosperitate temporali et sic est mor-
tale peccatum et vicium capitale
quod nunc dicitur invidia. Aut dolet de

prosperitate spirituali. Et sic adhuc di-
stinguitur secundum glosam ad romanos
3o. Quia aut dolet quod ipse non
est similis melior per sua consci-
entia. Et talis dolor est bonus
quia causatur in homine displi-
centia et contemptu sui. Aut
dolet de alterius excellentia et sic
est peccatum in spiritum sanctum ut patet
ex supradictis et reducitur
ad invidiam fraterne gratie. Quo-
gnoscitur in voluntate sancta spirituali
et bone voluntatis proximo suffo-
cando. Item quanto in rebo-
nis contemptio et dignitas ipsi-
ustitia per negligentiam vel con-
temptum exiguus tanto est
sancta divina magis divine gratie
in te plantatam singularis vo-
luntate et perimis. Et tanto sce-
lestius quanto divina sancta
est nobilior perfectior et utilior
quam humana. 3o cognoscitur vitio
et eius proximo detrahendo. Quia
tunc detrahitur in absentia alterius
qui audit detractionem occiditur in
quo prius vivebat per bonam
famam. Differt enim detractio secundum
Anselmum in libro de similitudinibus
dicentes. Detractio est quando scienter
aliquis falso aliquid contra ter-
tiae de alio dicit. Vel ipse
minus aliquid vel amplius quam
sit. Ubi non quod ea ad hoc
requiritur quod detractio sit mortale
peccatum. Primum est quod loquitur
quis falso vel false aliquid
de quo dubitat an sit verum.
Et hoc innuit Anselmus cum dicit
false. 2um est quod loquitur non

delibrato et iste dicitur cum intencione
¶ 3us est quod loquitur animo nocendi
vel in corpore aut in anima vel eciam
in fama. Et iste dicitur vir ipse nominis
anime vel appetitus posset. Et per
detractio ista est peccatum mortale quod
etiam bene homicidium dicitur. quia
est quoddam homicidium corporale. quia
cum solum corpus unius occiditur
hic sed plures animae perimuntur
unius. scilicet spiritus detractoris et
illius cui detrahit. ¶ 2a racio ...
dictum. Vnde hoc homicidium est pe
riculosissimum quia est contagiosum
Recipit enim de uno in aliud et
letaliter inficit omnes illos in quibus
venenum detractionis diffunditur. et
iste hoc peccatum est sic formidan
dum. ¶ Primo quia est contagiosum
et infectivum aliorum ut visum est
¶ 2o quia inter omnia peccata in
... nullum difficilius compara
... hoc quia ... augustinus
non dimittitur peccatum nisi restituatur
ablatum. Sunt igitur per detractionem
ablata ... ... fama ... sunt
que ... bona corporalia et quod
nobilissima. Ideo ... et pro
difficile videtur ut ei possit res
titui. Tamen sic non possit in quo
homo ... virtus eius
detractionis sit infusa. quia
et ... ¶ 3o quia ... peccata
... alia peccata inimicis
... videtur ... ...
... ... quodam
... que fiunt de detractore
... dicitur ... ...
... ... morsus ...

sunt carnibus cuius ... ...
insignis. Vnde illud verum ...
sui detestabilitate assimilatur lupe
rapacissime que in hoc ab aliis
animalibus dedignatur quod nullum ad
... vult ... carnibus suis spe
... ... altius. quia nisi non
comedit ... et sic de aliis
De lupa autem legitur quod pre
famis magnitudine comedit
lupos. Sic in hoc ipse detractor
assimilatur ... lupe supra
quam lupa solum comedit an
... ...
... ... morsus de
tractionis ... ... et ...
... ...
... hominum ... ...
et famam ... ...
morsus detractionis suis ... ...
... ...
... ... ¶ ...
... ... vitium ...
... ... pauperi subi
... ... vicium ...
pauperi ... ... subiicit ho
micidium spirituale ... ...
... ...
... ... pauperi ...
... ...
... ... sub
... ¶ ... ...
... per ordinem sunt de
clarandi. ¶ Primo videndum est qui
clausura ... sit sub ...
... et qui sub ... ¶ 2o
qualiter clausura sit danda
¶ 3o quibus ... sit dada
¶ 4o ... ... ille ...
... ...

debent elemosinam cum hylaritate et
promptitudine erogare. Quod primo
est ostendendum quia dare elemosinam in modico
tenendo cadit sub precepto. Racio
patet per hoc quia ipsum omittentes
eternaliter puniet ut patet matthei
24 Esurivi et non dedistis mihi man-
ducare. Et racio huius est quia non
dilectio proximi cadat sub precepto
ut est omni 1a cadit sub precepto
sine quibus dilectio proximi non con-
servatur. Ad dilectionem autem proximi perti-
net ut non solum velimus ei bo-
num verbo sed eciam ut faciamus
opere secundum illud Jo. 3o Non diligamus
verbo et lingua sed opere et veritate.
Igitur elemosinarum largicio est sub
precepto. Ad hoc autem quod velimus
bonum alteri requiritur quod eius ne-
cessitati subveniamus secundum illud 1o Io.
3o Qui viderit fratrem suum neces-
sitatem habere et clauserit viscera sua
ab eo quomodo caritas dei est in eo.
Ergo elemosinarum largicio est in pre-
cepto. Sed quia preceptum datum est
de actibus virtutum necesse est quod ho-
mo donum elemosine cadat sub
precepto secundum quod actus est de necessitate
virtutis scilicet secundum quod dictatur ra-
cionis. Et secundum hoc est aliquid con-
siderandum ex parte dantis et aliquid
ex parte recipientis. Ex parte
quidem dantis requiritur quod id quod
datur in elemosinam sit superfluum
non solum respectu sui ipsius sed
eciam respectu aliorum quorum cura
sibi incumbit quia recta racio
dictat quod prius sibi unusquisque
provideat et hiis quorum cura
sibi incumbit [...] et postea

de residuo aliorum necessitati sub-
veniat. Ex parte recipientis re-
quiritur quod necessitatem habeat aliquid
non enim racio precepti quare ei
daretur. Unde scribitur 86 q. 1a
Cum hiis pauperibus est elemosina
danda qui suis manibus la-
borare non possunt. Illam qui la-
borare potest si se miserit elemo-
sine petende redigitur in servi-
tutem imperatoris ut patet expresse
de mendicantibus libro primo.
Et quedam glosa super matheum
dicit postulantibus fratres si iuste
petentes comprobantur quod si eis
dederis. Non autem omnis necessitas
ad preceptum elemosine. Sed solum ne-
cessitas sine qua quis sustenta-
tari non potest. Et non relinquitur
quod dare elemosinam de superfluo
est sub precepto respectu eius
qui positus in extrema necessitate. Et
sic intelligitur verbum ambrosii pasce
fame morientem etc. Sed
tunc in extrema necessitate dare ele-
mosinam est sub consilio sicut de
quolibet meliori bono datum con-
sulitur. Unde dicit basilius
Cum tu habundas id est retro me-
dium. nisi ut tu bone dis-
pensacionis meritum consequaris
ille vero merces pacienciae decoretur.
Famelici panis est quem tu
tenes. nudi tunica quam tu
in conclavi conservas. discal-
ciati calciamenta que penes
te marcescunt. Quam contra
tot iniurias si non das tot
elemosinas quot dare valeres.
Secundo notandum quod non est

simplicis expectanda ultra
victus quam nec forte non per
unam illam fame consumptam
Sed nec intelligere debes quod
elemosine vendatur qui appareat
signa probabilia elemosine indigentis
future ut non aliquis videat
alios sponte vel pigros ad
subveniendum et videt presentem
vite necessitate indigere nec sibi
posse sufficere. Iuvenem quoque
proprio carentes debet illis subveni-
re. ¶ Propter secundum est sciendum
quod circa datum elemosine est ipsa
consideranda. ¶ Primum quod fiat
de proprio et licite acquisito non
autem de alieno. Salomon Proverbiorum
3° honora dominum de tua substantia.
Et hoc est contra multos qui de
temporalibus fructus quod est ipsius
elemosine. ¶ Contra est quod
nomina a peccato mundat quod non
potest facere elemosina de furto rapina
et usura acquisita. Nam sicut aqua
turbida vestes lotas non mundat
sed maculat, sic elemosina de illicito
acquisita animam a peccato non mun-
dat sed magis gravat. ¶ 2° quod
tamen domino ulterius placeat quod non
fiunt elemosine illicite acquisita
hoc enim datum inficit et perimit
ledit cui fieri per restitutionem reddi
debuerat et deum offendit sicut
dicit 33° Qui offert sacrificium
de substantia pauperibus sicut qui
victimat filium in conspectu patris.
¶ 3° fructibus est quod animam
~~a pena~~ mundat dicit propheta
mundat Thobie 4° Elemosina
a morte liberat et non permittit
animas ire ad tenebras sed eas

ad finem vite lucis eterne perducit
quod non potest facere elemosina de illi-
citis acquisita, quia hec potius
a luce divine claritatis excludit
et ad eternas tenebras perducit.
¶ 2° considerandum est quod elemosina
fiat ordine recto et debito
modo, puta leto vultu, dulci verbo,
propria manu. Rectus autem or-
do attenditur quod homo primo vivat
peccata ad proprium postea ad alium
secundum cum proximis ut ordo quod
homo neglecta indigentia patris
et matris extraneis subveniat
quia in hoc non expedit preceptum
sed potius contradicitur. Item multi
nesciunt esse elemosinam quia quibus
fiunt alii ipsam salutem neglecta.
Sit per consensum ac tunc plane
dedit. Debitus est modus quod
homo attendat, sed ut elemosina
detur leto vultu dulci verbo et
propria manu, quia letus
vultus in dante commendat ele-
mosinam faciunt complacentiam da-
tori dileccionem dantis. Dulce verbum
ipsam dulcorat. Quod autem
verbum et obiurgatur dictum pauperi
ipsam elemosinam amaricat.
Similiter propria manu ipsius
elemosinam multiplicat sed illud
Qui cito dat bis dat. Intelli-
ge quod dat mundat. ¶ 3° in
elemosine dande considerandum est
recta intentio ut non detur pro
vana laude sed pro dei honore.
Nam nimis insipiens est qui vide-
re celeste retribuerit in fumum
vane et transitorie laudis commutat
sed ignorat. ¶ Propter tertium est
sciendum quod circa datum elemosine
modus dextere fundatur. Nec

eorum qui petunt elemosinam a quibus
petitur ex debito ut prelatis
rectoribus et plebanis. Talibus indifferenter
debetur et si non ex debito stricto
iuris saltem ex debito caritatis et
etiam melius conuenitur ut corporis
sustentationem ab illis
quibus presunt. vel quibus
spiritualia ministrant. Vt euiden
ter docet augustinus in libro de
opere monachorum. Si euangeliste
igitur sunt vel ministri altaris
dispensatores plane quod habent po
testatem viuendi de sacelario
suprabus(?) Vnde non sibi in
arrogent sed plane quod ex
debito sibi vendicant prelati.
¶ Alij petunt elemosinam ex gra
tia simpliciter ad corporis sus
tentationem. ¶ In primo casu distin
guendum. quia aut sunt noti. aut
non. Si sunt noti et constat
eos impotes vel constitutos
ad prelaciones. talibus debet
sunt exhibenda. Si eis non sup
plerent ex gratia sed quasi ex
debito officij dantur. Vnde apostolus
Si seminauimus vobis spiritualia
non est magnum si vestra carnalia
metamus. ¶ Si vero sunt ignoti et
dubium si talibus officium sit eis
commissum prius debent exami
nari an ita sit antequam recipiantur.
De hijs vero qui petunt simpliciter
ex gratia pro corporis susten
tatione. similiter distinguendum. vel
quia omnibus potest sufficere vel
non. ¶ In primo casu debet in
distincte dari omnibus indigen
tibus nisi forte quibus ex scan
dalo sibi proueniret et ministra
tio negligeret. ¶ In talibus enim
sicut dicit augustinus volumus pa

nem esurienti tollere si de cibo
securus iusticiam negligeret quam
esurienti panis frangere ut
ut iniusticie seductus vincat. Et
hoc dictum intelligere de hijs
qui non esurient ut scandalum faci
ant. Sed enim contumaces iusticiam
negligentes pasci debent. In
hoc enim casu vbi scilicet omnibus
indigentibus sufficit
loquitur scriptura. Sed
hoc diabolum nequam tradere
tulit quem sermo destruendi in
pauperem et pauperem Non
enim ex corde vere quos cor
poris uirtute tibi dat in manus
deus sed ex bona volunta
te inuenit et bona vnde multum quod
ipse impedit. ¶ In secundo autem
casu scilicet cum non potest sufficere o
mnibus. tunc tunc sit magis danda
dicit augustinus libro primo de
doctrina christiana. dicens Illis
qui magis sunt nobis coniuncti
stringuntur quam qui quandam
propter nobis adiacent magis
prouidendum/ Circa hoc tamen
est distinctionibus adhibenda
scilicet de causa coniunctionis et status
et necessitatis vtilitatis. Nam multo
sanctio nimirum indigentia
pauperi et magis vtile pro
bono quod est magis elemosina
danda quam personis propinquis
Vnde in communi modo magis
subueniendum est extraneis quam
parentibus non tantum indigentibus
parentibus Si autem sunt
duo qui comparantur quorum sanctus
et alter vtile bono nec
vnus sit magis coniunctus et

alr magis indigentes· non potest
enim alia determinatio tradi sed ma-
gis subveniendo· et hoc est
prudentie discernere ex diversis
conditionibus indigentium· Unde
Ambrosius. terminus dicit in
talibus non est ex consideratione
ex quibus potest elici quis preferendus
sit in elemosina prestanda· primo
[illegible] ad fidem· quia fideles pre-
ferendi sunt infidelibus ¶ 2o natura
quia ille qui tenetur magis ab
hospitibus suis in natura aliis pre-
ferendus ¶ 3o loco ut si quis
vestitus tenetur in natura [illegible]
debito· quia hiis omnibus debet
mus· unde terminus afflictionis
exemplis ¶ 4o tempore
quia tempore afflictionis magis de-
bemus succurrere ¶ 5o [illegible]
dum ut non [illegible] debet bonis [illegible]
[illegible] pluribus prestat ¶ 6o
propinquis propinquitate quia
[illegible] ceteris paribus sunt
[illegible] preferendi. ¶ Septimo contra
quia senes sunt iuvenibus
preferendi ¶ Octavo debilitate
quia ceci claudi et egroti pre
sanis preferendi ¶ Nono nobilitate
quia hiis qui ex
divitiis sunt sine suo vicio
lapsi in egestatem magis est
succurrendum quia illi
de egestate magis verecundantur
et [illegible] magis [illegible] ¶ 10o
[illegible] que sunt illa que
unusquisque honestus digne non
debet ad dandum elemosinam
[illegible] proprie et illud
sunt tria ¶ Primo quia debes
attendere quis sit qui petit

quia deus ipse in figura pauperis
petit illud Math. 25 Quod uni ex
minimis meis fecistis mihi fecistis
Cum quantum autem commendat deus
sibi factum exprimit quod ipse
dicit pauperi. Patet ex hoc quod
de isto solo actu in die iudicii glo-
riabitur· omnibus aliis virtuosis
actibus obmissis tamen dicit ve-
nite benedicti patris mei etc.
hac eadem apparet ex hoc quod
istum actum pictura singulariter ho-
norat pingit et [illegible] quod
evidenter apparet in imaginibus [illegible]
[illegible] quia dominus ihesus [illegible]
[illegible] in partem in [illegible]
exemplorum ¶ 2o quia debes
attendere quid petit Non enim dominus
a te petit tuum sed suum quia bona
que sunt que possides· et in illorum
non es dominus sed dispensator. Et
petit servus infidelis et iniquus
[illegible] qui domini sui bona petenti
negat et cuius bona tamen dominus
voluntate infideliter dispensat [illegible]
tamen infidelis et iniquus [illegible]
ipsi Christo qui sibi petenti in persona
pauperis negas [illegible] elemosi-
nam que est [illegible] bona
[illegible] et in hoc [illegible]
[illegible] in tuum obsequium [illegible]
et insuper [illegible] et [illegible] in eternam
gloriam [illegible] Quod considerans
David ait dicens Tua sunt omnia et
que de manu tua accepimus dedimus
tibi ¶ 3o debes attendere pro quo
petit· quia non petit pro suo
commodo sed pro tuo· nec petit pro
dono sed pro mutuo· vult enim tibi
[illegible] reddere in futuro vitam eter-
nam [illegible] contemplationis [illegible]
[illegible] Augustinus

o homo quid feneraris homini
feneraris domino deo quia centu-
plum accipies et vitam eternam pos-
sidebis. Secundo nimis insipiens
est igitur qui ad celestes usuras
non vult deo accommodare ad quod
leo mutuacionem vendere vel paupe-
ri non. Item quod scriptum est Luce 12
Vendite que possidetis et date
elemosinam facite vobis saccu-
los qui non veterascunt thesau-
rum deficientem in celo et cetera.
Patet quartum preceptum. **Sextum preceptum**

Sextum preceptum est non
mechaberis. Quod sic ex-
posite prohibet copu-
lam coniugalem in forma coniuncti. Secundum
precedens preceptum prohibebat copu-
lam alienam in persona propria. Sed hanc
[illegible] implicite prohibet omnem
illicitam commixtionem et illorum membrorum
omnem illicitum usum. Immo prohibet omnem
illicitam concupiscentiam ut videbitur
et omnes actus immediatos. Et hoc
preceptum similiter habet triplicem exposi-
tionem. Prima respicit mechiam cor-
poralem quia talibus est non mechaberis
id est nulli alii corpore tuo facie ma-
trimonii te commiscebis ut dicit glossa
interlinearis. ¶ Secundo autem
quod istud preceptum certo gradu homines
transgrediuntur secundum quod transgressiones le-
gis. Nam primi transgrediuntur legem
nature distinctionis et isti sunt for-
nicarii qui pro distantia corre-
lationis sunt coniuncti naturaliter commisceri.
Et licet quidam huius temporis sim-
plices dixerunt fornicationem
simplicem non esse peccatum mortale quia
unum membrum aliquod debitum secundum
actum debitum et secundum inclinationem sive
nature non videtur peccatum. Sed contra
ad hoc pro quanto sit institutum in
ipso est. Item et impossibile quod dico
Primo quod fornicatio simplex
vetita in divina lege prohibetur
aut deus non prohibet nisi pec-
catum mortale. Et hoc relinquitur
quod fornicatio simplex sit mortale pec-
catum. ¶ Secundo est hoc evidenter
patet quia hoc quod michi excludit
a participatione regni celestis
nisi mortale. Sed homo per sim-
plicem fornicationem excluditur a par-
ticipatione regni celestis. Patet per
apostolum ad Ephesios. Hoc autem scitote
quod omnis fornicator aut immundus
non habet partem in regno Christi et dei.
¶ Secundi transgrediuntur legem spiritualis
perfectionis qui carnem dog-
matizant scilicet quod homo possit
in hac vita tantum gradum perfec-
tionis attingere quod corpus est
ita subditum rationi quod homo libe-
re possit sine peccato corporis indulge-
re quemcumque corporis appetitui, eorum
sententia falsa est et erronea. Nam
per infectionem fomitis in
corporalibus in spiritu concupiscen-
tia relinquitur. Unde cum lex
carnis secundum apostolum [illegible]
perfectis ad conspectum legem mentis
mee et ad Romanos. Video aliam
legem in membris meis repug-
nantem legi mentis mee. Hec
autem naturalis inclinatio fortis
licet per gratiam possit reprimi
non tamen potest totaliter tolli de
lege communi. Sed hoc per privilegium
speciale concessum fuerat virgini
gloriose. ¶ Tertii transgrediuntur
legem nature liberam et isti
sunt raptores virginum que sunt
parentum [illegible]

virgines rapiunt et eas contra
legem nuptias liberare et libere
volunt vel opprimunt virgines et
stuprant in ipsis deflorationem
¶ Ubi sciendum est quod differentia est inter
stuprum et raptum. Quia stuprum
est illicita virginis defloratio
ita tamen quod ipsa puella sponta-
nea voluntate in illicitam deflora-
tionem consentiat. Raptus autem
dicitur cum virgo per raptorem vio-
lentam defloratur. Et talis rap-
tus committitur dupliciter. Primo cum ipsa
puella violenter rapitur a domi-
cilio ut oppressam teneat. ¶ Secundo
non cum ipsa persona rapitur
sed usus eius ipsa prohibente
violenter usurpatur. Raptore
autem secundum leges est ut talis ca-
pite puniatur et eorum bona
rapte applicentur. Si tamen de ra-
ptu convincatur. Sed nunc rapinam
...vel libidinem non
committunt ... secundum ... de
puniuntur argumento xxxvi q. 2 de
raptoribus secundum canones
vero essent servitus rapte nisi
velit se redimere ut dicitur ibidem.
Potest tamen rapta contrahere cum
raptore si velit. Extra de co...
c. Accedens. Item raptor
debet excommunicari cum omnibus suis fau-
toribus ut 36 q. 1 c. 1.
¶ Et est sciendum quod predicta intelli-
guntur in foro iudiciali. Un-
de dicitur extra de adulterio. Si quis
defloraverit virginem eam tenetur
cum dote in uxorem accipere et ma-
ritare. Et si deflorat eam voluntarie
ad ... tenetur. In foro
autem penitentiali est ... talis quod
tali puelle consenserit vel non
consenserit. ¶ Quarto transgre-
diuntur legem coniugalis promissio-
nis qui fidem coniugalis thori
temere violantes per adulterium
se polluunt. Unde dicitur adulte-
rium quasi alterius thori viola-
tio accessio. Et hoc adulterium
est gravius peccatum quam stuprum quia
maior fit iniuria in abusu mu-
lieris que alterius privata fide-
...quam ad usum coniugalis quam
in persona que alteri subiecta est quam ad
solam custodiam. Et utrumque
...accipitur per violentiam.
Et hic raptus virginis est
gravius peccatum quam stuprum. Sed ad
adulterium accedit ad utrumque. ¶
Quinto transgrediuntur legem religio-
sae professionis qui votum con-
tinentie quo se deo astrinxerunt
instabiliter violant. Et iste pec-
cant contra fidem deo datam et pro-
missam ... obligatus quia
se deo astrinxerunt. Unde tales
sacrilegi dicuntur ut sunt religio-
si et clerici in sacris ordini-
bus constituti et similiter mo-
les ... per velamen deo
fuerunt consecrate. Et hoc peccatum
est gravius omnibus predictis quia ma-
ior iniuria fit ipsi deo.
¶ Sexto transgrediuntur legem natu-
re ... ut incestuosi qui
cum suis consanguineis commiscentur
quod tam brutum animal fere vitat
ut patet in camelo qui suam ma-
trem refugit commisceri. Unde
Philosophus narrat in ... de animalibus
quod quidam camelus ma-
trem suam cognovit et se interemit

sibi submisit. Quod tamen cum ei
per gradum agnovisset statim
illum caballus peremit et suis pe-
dibus conculcavit. ¶ Septimo transgre-
ditur legem naturalem irrationabilis qui
vero irrationabili se commiscet com-
munem permutare et naturalem usum
recidunt quamvis arte vel ingenio
humano perficiunt. Et hoc peccatum
secundum Augustinum est gravius omnibus aliis
est quod mutuo vel irrationabile dicitur
eo quod proprium naturae transgreditur. Im-
mo et diabolus et auctor eius audi-
endo polluitur ut dicitur [illegible]
[illegible]. Et illud idem peccatum est
sui enormitate contra vim de peccato
clamantibus et divinam ultionem in-
gerit postulantibus. ¶ Octavo
transgreditur legem naturalis delectationis
ut sic ipso coniuges gaudium cum
gaudium in nimia libidine corporis.
¶ Ad cuius pleniorem intellectum
advertendum quod actus coniugalis aliquando
dicitur licitus, aliquando fragilis, aliquando
impetuosus. Licitus [illegible]
[illegible] vel cum sit causa prolis ad
cultum dei, vel cum sit causa red-
dendi debitum vel causa forni-
cationis vitandae non in se sed in
ipso coniuge. Prima est [illegible]
iustitiae, secunda cautelae. Et huius-
modi nullum committitur peccatum
[illegible] [illegible] modo fit [illegible]
[illegible] nisi aliud obstet. ¶ Secundus
si sit sine peccato non tamen [illegible]
[illegible] [illegible]. Et isto modo
[illegible] veteris testamenti [illegible]
actu coniugali cum timore dei [illegible]
et [illegible] libidinis [illegible]
[illegible] [illegible] pro [illegible]
[illegible] [illegible] dum [illegible]
[illegible] quod Augustinus dicit

se non audebat celebrando [illegible] pro-
ferre coniugio Abrahae. Quod tamen
sit non est intelligendum quod coniu-
gales [illegible] dignitatis personas cum
pariter contraxerunt virginalem ipso
de actu [illegible] fructus [illegible]
[illegible] [illegible]. Sed solum sit quod
ipse Abraham in tamen [illegible]
et [illegible] mentis [illegible] coniu-
gale actum sicut [illegible]
[illegible] coniunctio [illegible]. ¶ Se-
cundus fragilis est qui solum
sit causa delectationis corporalis.
Et iste distinguitur vel illa de-
lectatio capit affectum [illegible]
[illegible] utpote si delectatio consistat
in [illegible] matrimonii, ita quod [illegible]
[illegible] non vellet si uxor sua
non esset. Sic solum peccatum veniale.
Si autem affectum [illegible] ut potest
quis affectus delectationis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] matri-
monii ita quod eam cognosceret
vellet si uxor sua non esset, tunc
peccatum mortale. Quia amor
illius delectationis [illegible] ipso
deo. ¶ Impetuosus vero est qui
[illegible] libidine [illegible]
[illegible] honestatis et [illegible] [illegible]
dicitur. Quod tamen fit quando [illegible]
[illegible] per [illegible] blanditias
se ad libidinem provocando. ¶ Se-
cundo talis actus [illegible] [illegible]
modum contrarium. ¶ Tertio cum hoc
fit tempore prohibito. ¶ Quarto cum contra
in loco consecrato. ¶ Quinto cum [illegible]
ad [illegible] [illegible]
vel alio [illegible] [illegible]
Unde ab isto [illegible] [illegible]
[illegible] coniuges debent se
magno studio praeservare. Et [illegible]
[illegible] damnum [illegible]

consequitur. Primum est certitudo mortis
quia secundum Augustinum et etiam secundum
philosophum in actu carnali ratio tota-
liter absorbetur. Sed quia homo
rationis quodammodo extinguitur et
totus homo quasi carnalis efficitur.
Et inde est quod virum mulieris
plus honoris vilificet et pro
fecunditate contrahat quam alia bona
matrimonii. Rationabiliter ergo hoc
quod per corruptionem rationis homo
pecori merito dignus est similari quia
per usum rationis ceteris precellit
¶ 2us est ignorantia mortis et
inferni. In tantum enim voluntas
carnalibus delectationibus ingurgitur
quod nec de amaritudine mortis cogi-
tat nec penam inferni formi-
dat. Sed si sperat longam vitam sperabi-
lem penitencie. Et inde est quod deus
iusto iudicio actum penitendi tri-
stem crudeliter puniet. quia secundum
Augustinum Si homo nolens(?) et
nolens videt est ipsum penitencie
libera. ¶ 3us est mentis cecitas
que sequitur ex hoc quod pa-
tet(?) voluntate carnali intendit dele-
ctationi inferiori. et ex mente
mentis valerant(?) plus vivi de-
lectatio momentanea tempore
et alia sensualiter. Sola autem
in mente in consciencia fugitur
que bona mobilia et inutilia
bilia per amorem tenetur ¶ 4us
est amor sui quia affectus
carnalis semper et alium sibi
amorem preponit diligentes
deum in se eminenter ordinati-
us in eis perampliusque delectationes
Libet enim longius vivere
desiderat ut diutius carnali
delectationi insistat. Ex hoc
patet quod periculosa est ista dispositio

quia habitum fuerit ordinatio et
perfecto amore superioris et eterne
beatitudinis ¶ 5us est precipitatio
sui. quia amor et furor con-
cupiscencie precipitant homi-
nem ad lapsum sed exponens periculo
mortis pro libidine explenda
¶ 6us est odium dei. Licet enim deus
sit summum et perfectum bonum quod
delectabile aliud non potest. dicitur tamen
delectatio odire per deum. Vel pro
pena quam iusto iudicio peccan-
tibus infliget. Vel pro bono
delectabili quod impediat ne propter
deum est subtrahere ne grauius pa-
titur. ¶ 7us est amor presentis se-
culi tam carnalis inhiberi per
appetitum honorum divitiarum
fortitudinis sanitatis et ceterorum
per que carnales affectus suos
fovere consequuntur et delectationem
momentaneam fruuntur. ¶ 8us est
desperatio future beatitudinis quia
carnalis affectus concupiscencie
carnalis et delectationi totaliter
insistens semper magis diffidet
de futura gloria vel venia non
sperandum. Et hoc convenienter
tamen enim spes sit certa expecta-
tio future beatitudinis ex meritis
proveniens. In ... [illegible]
merita in se respiciens merito
diffidet de futura gloria. Et hic
dampnum magnum quam ... in libro
[illegible]

Secunda ... [illegible] conse-
quentiam spiritualis et est
Non mechaberis tamen ... [illegible]
... [illegible] et in lascivis delectatio-
nibus ... [illegible] carnalibus
... [illegible] abutendo. Contra
istud preceptum faciunt multi
generis infideles et etiam religiosi.

x

nimium curiosi et voluptuosi qui
do in consimilibus fuerint solum de
lectati et ad hoc sunt vero generaliter
obligati adhuc in lascivis regimini-
et curialibus spontanea contingit delectatio
In quo casu frequenter peccant mor
taliter moventur. Sed cum quis mo
rose in venialis dictis delectatur
(etiam si nunquam adesset voluntas
tunc perveniendi perficiendi in opere
adhuc sunt aliqui mortale peccatum
tunc esse. Aliqui dicunt quod talibus
temporibus regimine includuntur in se
desiderium eius peccatum mortalis. et
non tamen voluntas sed consensu et deli
beratione voluntatis in tali actu inhe-
rendo inclinatur ipsa acceptando
et in eo delectando consistit qui tali
motu in obiecto deformi peccat mortaliter
et per quem talibus inclinatio voluntatis
in delectatione interiore temporibus ac
tus est peccatum mortale. ¶ Notandum
autem quod delectatio dicitur morosa non
solum mora vel diuturnitate temporis
sed magis ex eo quod ratio delibe-
rans ita cum moratur apprehen
tem et volens non eam repellit
quamvis statim ut cum attingat esse
peccato debuerat ut dicit Augustinus
li de trinitate. ¶ Et sic in incestu
spirituali caveat ab immundis
regiminibus sed etiam ab illicito
visu tactu odoratu et gustu
¶ Quia et in istis sensibus peccare
possunt venialiter dignitatem peccato quia
virgines dicuntur non puri sola preser
vatione talium sensuum ab illicitis
delectationibus simulatores sed
dicuntur virgines appellari quia sicut co
municati vivunt soli propter cantu
dei et spem eternam puniri dicuntur
virgines prudentes. ¶ Illi quia
continuant vivunt propter laudem
humanam dicuntur virgines fatue

quarum prima virginibus extinc
nuntur in fatuum laudis humane
ubi sapientibus virginibus ad nuptias
gaudii eternalis intromissis. fatuis dicitur
dixit ¶ Amen dico vobis nescio
vos. id est nescio in vobis meum
signum approbationis et et dampna
tionis ¶ Sed ipsi dicentur quamvis
sint mulierum in igne eterno. vel
¶ Et quarta ista mechia spiritualis
incestus est de bono hic in statu
proprio ubi deus cum coniuge
tertiam intrare prohibet. non de
ipsa tamen dicta sufficiunt

Tertia species est
post uxorem sua
dissoluta vel adul
terando cum aliis. non mecha
bitur. uxorem vero ipse dilige-
vel dissipari despiceret. ¶ Sed sibi
mechatur. quarto. Quia qui dimisit
uxorem, exceptione causa fornicationis
facit eam mechari ¶ Et qui
dimissam duxerit adulterat
¶ Ut autem plenius appareat
quod uxorem dicitur vel exclu-
dere sit peccatum mortale
quod non notandum quod uxorem
dicitur posse quibus dupliciter vel
in occulto vel in manifesto ¶ In
occulto autem dicitur quando dicitur
uxorem quia sibi debitum non vult
reddere aut exigere ¶ Et quia sic
uxorem dimittit aut in se sic
aliquid impedit occulte quamque
aut nullo ¶ Si nullo impe
dimento sit nec in se nec
in coniuge et tamen non vult de
bitum reddere talis peccat
mortaliter. tamen quia subitur mu
lierem dictum istum ad quam tamen
. tamen est quia in peccatum vel

adulterandi matrimonio maiori si
fuerit cum ea celebrandum. Si vero
fuerit impedimentum coniugii propter quod
non possit reddere debitum sine peccato
mortali. licet in foro ecclesie hoc
probari non possit et talis debet potius
excommunicationem sustinere quam debitum reddere
Si vero sit impedimentum per quod con
trahit sed solum probabiliter vel leviter
credatur. tunc per prudentem confessoris
consilium debet illam conscientiam erro
neam et levem deponere et debitum
reddere aut etiam exigere. nisi prius
cum coniugio alio coniugio se voto
continentie astrinxerit In hoc enim
casu majori errore opinionis [illegible]
talis nunquam potest debitum petere
sine peccato mortali Et ideo bene
sibi videant quanto periculo se
opponunt qui post votum continentie
emissum matrimonium contrahunt In
hoc enim casu apparet quam periculose
se quidam talibus consulunt qui
post continentie votum emissum de
[illegible] matrimonium licentiam sed
consilium petierunt. quia non videtur
aliud fuerit quam mox occidere et
casu duplici [illegible] ¶ Si autem
dissensio uxoris in manifesto fuit
hoc non licet nisi auctoritate ecclesie et
[illegible] tamen quod [illegible]
[illegible] Non [illegible] primum
adulterium carnale alterius coniugum
[illegible] fuerit [illegible] Et [illegible]
[illegible] potest dici [illegible]
ad [illegible] [illegible] Sed
differentia quia fornicatio spi
ritualis [illegible] facta sufficiunt
ad divortium. nisi alter coniugum
[illegible] fuerit fornicatus [illegible]
hec autem non sufficiunt [illegible]
nisi [illegible]

Ex[illegible] de circumstantia coniugii in [illegible]
et in glosa ¶ Secundo dicitur fornicatio cir
cumstantie s[illegible] peccatum mortale di
citur distinguere. quia aut peccatum
[illegible] est scandalum aliorum ut si
notorie [illegible] ad mortale et
per talis potest dici ad [illegible]
[illegible] Aut peccatum
[illegible] non est scandalum aliorum
nec esse notorie [illegible] cum ad pec
catum mortale non potest dici eo
hoc est [illegible] et qualibet
[illegible] ¶ Ut autem scitur quod quibus
[illegible] qui [illegible] uxorem [illegible]
et qui non [illegible] quod [illegible]
[illegible] aut est manifestum aut est occultum
Si occultum non potest eam dicere
cum non possit probare [illegible]
[illegible] Aut est manifestum Et tunc
distinguere Aut enim adulterium per
[illegible] in malicia et per [illegible] dicitur
[illegible] qui [illegible] retinuit vel
qui [illegible] peccatum mor
tale quia sic videtur in [illegible]
[illegible] ut habetur. 32. q. 1. c. 1. Sed
[illegible] et [illegible] qui [illegible]
dicitur [illegible] et [illegible]
qui [illegible] Peccatum
cum turpitudine [illegible] qui [illegible]
[illegible] uxoris ¶ Aut non per
[illegible] sed solum est [illegible] de [illegible]
aut [illegible] et sic non [illegible]
[illegible] potest eam
recipere Vel illud quod [illegible]
[illegible] Et qui [illegible]
adulterium [illegible] de [illegible]
illius quod non est [illegible] sed primo
in malicia ac persistit Aut [illegible]
[illegible] impedimentum [illegible]
[illegible] et [illegible] Ex [illegible]
[illegible] potest qualiter de [illegible]
[illegible] sit [illegible]

Septimum preceptum est Non furtum facies. Ubi secundum Augustinum prohibetur omnis contrectatio aliene rei procedens ex cupiditate vel iniuria. Nota quod hic dicitur ex contrectatio rei aliene pro lucro fiat aliis modis. Primo qui non fit ex cupiditate sed ex obediencia sicut filii israhel fecerunt auferendo vasa egiptiorum. Secundo qui fit ex cautela ut si aliquis furetur gladium furioso ne sibi vel aliis noceat. Tercio qui fit ex necessitate magna ut in quibus existentibus ad mortem furetur panem quia in extrema necessitate omnia sunt communia. Et hoc preceptum ipsum exponitur per nocumentum quod quis proximo iniuste se infert in bonis suis temporalibus valeat. Item etiam nocumentum vel infert superioribus vel inferioribus vel equalibus. Et si hoc prima exposicio est non furtum facies ipsis superioribus. Et sic contra istud preceptum faciunt septem genera hominum. Primi sunt qui suum plebanum fraudant in oblacionibus et decimis sibi de iure debitis. Ubi notandum quod integre dantibus decimas a deo duplex promittitur premium. Primum est bonorum temporalium augmentum. Secundum est sanitatis corporis et anime assecucio. Et ista duo tanguntur eciam xvi q. i. Ubi dicitur quod si decimas dederis non solum habebis habundanciam fructuum sed eciam recipies sanitatem corporis et anime. Econtra contrarium. Secundi ipsi decimas non solventes perdunt temporalia. Secundo quia deum offendunt ut scribitur xvi q. i. hec est dei consuetudo ut si illi decimam non

dederis tu ad decimam reverteris. Secundo quia nec alienus iudicium ita decime sunt tributum egentium animarum ut scribitur ibidem. Tercio quia ex morte pauperum homicida iudicantur quia quam pauperes in locis illis ubi ipse habitat non dante decimas fame mortui fuerint tantorum homicidiorum reus ante tribunal Christi apparebit ut scribitur ibidem. Secundi sunt qui census debitos suis dominis subtrahunt. Tercii qui bona feudalia dominorum suorum retinent vel qui feuda aliorum in alios domini transferunt vel qui ipsum sine scitu et voluntate domini distrahunt. Quarti sunt servi et ancille qui de rebus dominorum suorum furtive consumunt et etiam de rebus dominorum suorum per se elemosinas faciunt. Alia cum sit pro laboribus a pre mortalia non compensatur. Quinti sunt uxores que rebus viris furtive subtrahunt et de ipsorum contra voluntatem maritorum elemosinas faciunt. Contra quod fecit dz vii scribitur xxxiii q. 3. Nichil de tua veste vel auro vel argento vel quacumque pecunia vel rebus tuis facere debuisti. Fallit tamen hoc in triplici casu. Primo si uxor sit lucrativa ut notatur in 33 q. 3. Quam a deo. Secundo si habeat bona parafernalia. De talibus et bonis sed de lucris mulier potest facere elemosinas similiter et mulierum. Tercio si faciat elemosinas de rebus suis de parvis communibus puta de pane

vino et hieme et estate qui in
itineribus et viis dominorum suorum in arbo-
ribus [illegible] et mulier de rebus
sive dispositi quousque [illegible]
post [illegible] pro salute
vivi [illegible] modo
fiat quod expectare [illegible] non
[illegible] ¶ Septem sunt qui theo-
lonia iniusta et vectigalia dominis
suis fraudulenter subtrahunt
qui autem tenentur ad istorum
[illegible] quorum [illegible]
bannum [illegible] vectigalia
[illegible] autem principis
¶ Secundo quod subsit causa rationabilis
quia sunt [illegible] pro
[illegible] vel pro publica
[illegible] ¶ Tertio si sunt [illegible]
[illegible] sic [illegible]
[illegible] de ver. sig. super quibusdam
ubi dicitur ille pedagia guida-
gia et salinaria [illegible] de novo
[illegible] que non sunt imperatoris
[illegible] concessa
[illegible] vel antiqua
consuetudine [illegible] non [illegible]
[illegible] introducta ¶ Glossa ibidem
exponentes predicta vocabula
dicit quod pedagium datur a
transeuntibus. Guidagium datur
pro ducatu. Salinaria pro sale.
¶ Hec predicta danda non sunt
nisi [illegible] causa aliqua
[illegible] et vectigalibus
In [illegible] hec [illegible]
[illegible] ¶ Quinto ad predictorum
[illegible] quod [illegible]
solutionem [illegible] nisi sit probata
[illegible] et nisi [illegible]
[illegible] antiqua ¶ Et de
[illegible] a nobis ¶ Item
[illegible] quidam assignant [illegible]

quod decime non sunt de iure naturali sed
divino quod probant quia tamen non
[illegible] de dandis decimis [illegible]
[illegible] ad quod tenentur [illegible]
iure naturali. [illegible] non solvant
decimas. nec paulus qui [illegible]
[illegible] [illegible] propter eis
[illegible] decimas quam [illegible]
¶ Sed dicitur quod preceptum de solutione
decimarum partim est morale quod
[illegible] iure naturali. partim iudi-
ciale [illegible] institutione
[illegible] ¶ Item de [illegible]
dicitur in hiis qui pro salute
[illegible] non [illegible]
[illegible] populus [illegible]
[illegible] ¶ Decimarum [illegible]
[illegible] decima pars [illegible]
[illegible] introductum [illegible]
divini quam [illegible]
[illegible] sacerdotibus
et levitis ut honorabilius
viverent et in quiete [illegible] non
[illegible] et [illegible]
quam [illegible] ad [illegible]
[illegible] adimplenda
¶ [illegible] sol-
vendi et [illegible]
[illegible] ¶ quanta [illegible]
ut si non [illegible] populus nove
legis iustitia novi testamenti
[illegible] populus [illegible]
legis iustitia veteris testamenti
exhibebat. [illegible]
novi testamenti sunt maiore
digniores quam veteris. et ipso nove
legis ad maiora obligentur [illegible]
[illegible] ¶ [illegible] habundauerit
iustitia vestra plusquam scribarum
et phariseorum [illegible] ¶ [illegible]
quod ad solutionem decimarum [illegible] tenentur

pro eo quod male et plurimi qui destituuntur ecclesie sunt in quibus de causa loco decani debitum convertunt reversus et aliquae decimationes minuuntur

Secunda questio. Non sunt fures i. nullum nocumentum [illegible] inferunt. Et sic [illegible] propter [illegible] quando homini [illegible]

Quidam sunt raptores et fures. Non enim raptores solum sunt qui aliena rapiunt sed etiam qui proprium vel [illegible] vel qui [illegible] [illegible] in hospicio [illegible] [illegible] et qui [illegible] de quibus [illegible] plenius dicetur [illegible] et [illegible] pari pena plectendi sunt. Secundo sunt [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] non restituunt sicut raptor [illegible] [illegible] 12 q. 4. Si quid invenisti et non restituisti rapuisti. De [illegible] est distinguendum. Aut enim quis invenit thesaurum in loco sacro vel religioso, aut non sacro. Si in non sacro, aut hoc est [illegible] et sic thesaurus est inventoris. Aut [illegible] [illegible] et sic [illegible] est ecclesie. Si autem in loco non sacro, hoc est duplex. Quia aut invenit in loco suo aut in alieno. Si in loco suo aut invenit arte magica et sic [illegible] est fisci. Aut sine arte magica et sic est inventoris. Si autem ipsum invenit in loco alieno, aut hoc est [illegible] aut arte [illegible] [illegible]. Si primo non sit thesaurus medius est inventoris et medius domini loci. Si autem fiebat studio [illegible] totus thesaurus est domini loci [illegible] [illegible] thesaurus [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible]. Ad hoc autem quod qui [illegible] [illegible] penitentia [illegible] debet [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] sit [illegible] et si [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sibi. Tercii qui [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] a subditis [illegible] [illegible]. Ad [illegible] [illegible] est [illegible] quod [illegible] qui ab [illegible] [illegible] sunt impositi sine dolo et [illegible] [illegible] [illegible]. Et si quis eo hoc [illegible] [illegible] [illegible]. Sed distinguendum est quod aut est [illegible] quod census sunt [illegible] ab [illegible] sunt impositi aut non. Si sic [illegible] quaecumque sit [illegible] sine censu [illegible] debet et [illegible] quia [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] sine [illegible] [illegible] [illegible]. Si autem census non sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] fuit institutum sic [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] fide [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] de [illegible]. Census non admittitur pro tempore nisi [illegible] [illegible] quod [illegible] sunt [illegible] ut dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible] debet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per aliquid [illegible] a subditis sine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

hoc petere sine iuribus et ac-
cusatione decima vel indecima
Iudicatur autem cogit dominus sub-
ditos ut quod eis iniustum debe-
gerit. vel iniustum eis facit quod
vult ab eis tamen habere et in
tali casu cum primo recepit et
restituere tenetur iuste et alius quod
recepit et fecerunt. Secundo vel
re sic dominus secundum et ipse fecerunt.
non tenetur ad restitutionem licet
dominus peccet si communis consentit
peccatores suos. ¶ Octavo casu ubi
quo vel secundum tenetur debitum licet
dominus moderatum subsidium petere
est pro defensione patrie. puta cum
patria iniuste ab hostibus invadi-
tur cum subditi tenentur non so-
lum rebus suis impendere sed etiam
tenentur ad hoc corporaliter labo-
rare ¶ Nono casu est si fiat impugnans
in iusto bello ¶ 3o si missio pro
rapinis vel ipse debet contra
hereticos vel paganos ¶ 4o
si dicat filium militare. vel fi-
liam desponsare. Et in omnibus
hiis et similibus potest licite pe-
tere a suis subditis subsidium
moderatum. Sed si velit ludere
ad aleas vel in aliis vanita-
tibus expendere vel vicino pro-
bare [illegible] talis iniustus quicquid
extorquet a subditis Et si ex-
gerat adeo precium tenetur restituere
[illegible] de [illegible] in
fine ¶ Octava sunt qui
[illegible] dominorum suorum tenere
et subditos [illegible] in pignore
retinent [illegible] rebus pupilla-
lis [illegible] ¶ Nona sunt qui

incidentes aliorum iniuste detinent
et comprimunt ¶ Unde sicut qui
iniuste detinent aliorum
plures peccatum et implent multa
[illegible] Primum est quia dei quod
iniuste contra se provocant [illegible] patet
quia istud est unum de peccatis clamanti-
bus et in auribus dei clamante
dicit [illegible] [illegible] [illegible]
¶ Dicit autem primum clamant ad
deum. quia sicut clamantes deum
provocant ad vindictam Et clamo
primo sicut [illegible] sicut oppressio in
dne. sicut indicatur. detentio mercedis
pauperis iniuste. et [illegible]
¶ 2um est quod tales sibi [illegible]
[illegible] dicit [illegible] [illegible] [illegible]
patet [illegible] Qui obturat
aurem suam ad clamorem pauperis
ipse clamabit et non exaudietur
¶ 3um est quod omne fructus bone
[illegible] arescet et defer-
tur. Ut dicit [illegible] quando fructus [illegible]
in cordibus talium cadit super petram
quod est cor durum et aridum et
ab eo humore gratie destitutum et
[illegible] fructus [illegible] tamen nullo
humore [illegible] et [illegible] [illegible]
humectatur

Circa usurarios. Isti sunt tri-
plices sicut [illegible] in
rebus sunt [illegible]
[illegible] Et [illegible] istud propter
[illegible] [illegible] [illegible] Primi
sunt usurarii et alii vel sunt
publici vel privati. Alii publici
usurarii [illegible] a iure quedam
pena [illegible] sunt [illegible] 2a
[illegible] oblationis ¶ 3a [illegible]
nis ¶ 4a [illegible] sepulture quam
[illegible] in [illegible] Et qui
[illegible] suspensus [illegible] ab

offirro dicit si arbitrio extra plenarie
Sed de usurariis dicitur in ordinibus
Sed aut usurarii sunt plures. Sunt enim
nam istud proprio permittit quia
gradus hominum. ¶ Quidam sunt qui persequunt
in condicione et pacto plus recipere[dt]
et isti sunt expresse usurarii contra quos
indicitur ecclesia. ¶ Alii sunt qui sine
aliquo pacto persequunt et tamen non
quod aliquid ultra sortem recipiunt. Et
isti sunt usurarii quos ad deum pertinet
iudicare quod ... ut patet
per ... int q° ubi dicit ... mutuum da-
te nichil inde sperantes ¶ Sed hic
incidit ... dubium
Primo quia cum lex divina prohibeat et
puniat tam interiora quam actus quare
lex humana solum prohibet exteriora
interiora quia punit solum actus et
non alios ¶ 2a quia cum lex divina pro-
hibeat omnia peccata quare
lex humana prohibet solum illa que
sunt ... et ... que
prohibet aliquid recipere ultra ...
... iusti precii ¶ Ad primum
dicendum quod lex humana ... regula
et mensura humanorum actuum ...
... sed ...
... ut dicitur physicorum. Unde
oportet quod lex humana conformis
actibus et conditionibus hominum sit
data. Constat autem quod lex hu-
mana datur multitudini hominum
in qua maior pars deficit a perfec-
tione virtutum, et non lex hu-
mana non prohibet omnia vicia
sicut lex divina que solum
datur perfectis et virtuosis.
Sed principaliter prohibet graviora a quibus
est possibile maiorem partem multitudinis
abstinere et precipue illa que sunt
in nocumentum aliorum sine quorum

prohibitione non posset humana
societas conservari sicut furta
homicidia et huiusmodi
Et hoc convenienter contingit quia
lex humana graduatim et non subito
educit homines ad virtutem et ideo
non imponit multitudini imperfectorum
ut ab omnibus malis abstineant
Alioquin imperfecti huiusmodi precepta
ferre non valentes in maiora mala
ruerent. Sed prius ...
... int q° d. quod si vinum novum
i. precepta perfecte vite mittitur
in utres veteres i. in homines im-
perfectos utres rumpuntur et
vinum effunditur i. precepta con-
temnuntur et homines ex con-
temptu ad maiora mala pro-
rumpunt ¶ Ad secundum dubium
dicendum quod quelibet lex conformatur suo
fini. Lex autem divina habet
pro fine beatitudinem ... Lex
autem humana habet pro fine
... sufficientiam et ideo
non quedam peccata permittuntur
hominibus imperfectis que non
multum ab equalitate iustitie ex-
cedunt et que ... humane soci-
etatis non multum impediunt. Lex
autem divina que solum intendit
rectitudinem virtutis non permittit
et prohibet omne illud quod ... contrarium
rectitudini virtutis et iustitie
¶ 3° ratio ad idem quia lex
humana ut visum est datur
populo in quo multi sunt
deficientes a perfectione virtutis et ideo
non prohibet omnia peccata
in ... hominibus. Lex autem
divina datur ... virtuosis et
perfectis et non prohibet omne
illud quod est virtuti contrarium

p° dubium

2m dubium

¶ Tercii sunt qui mutuantur
res suas ad certum tempus quas ve-
nales nolunt prestare vel ad cre-
denciam nisi aliquid amplius sum-
ma recipiant licet propter se non
petant ¶ Quarti sunt qui ven-
dunt res suas longe carius
propter dilacionem solucionis quam si cas
in promptu solveret hic peccant
quod de usuris ¶ Consuluit de-
cimo venditorem statuunt in tempore
suo quanto valet rem suam
data non potest sine peccato propter di-
lacionem precium augmentare. Sed
si precium pari indigeat per
quanto pro pane peccatum di-
minuere. Si non potest propter dilacionem
augmentare ut patet de ven. et
emp. c. In civitate et c. pe. Est
enim regula generalis quod quicquid
accedit ultra capitale usura est
ut 14 q. 3. Hostiensis facit
in tribus casibus inferius [illegible]
quos notat Gaufridus et
Hostiensis ¶ Quinti sunt fideius-
sores ut qui fideiussor sol-
vit pro eo et usuras quas
debet ille a quo mutuavit
capitale quas solvit pro illo po-
test petere a principali absque usu-
ris Extra de fideiussoribus c. Con-
stitutus ¶ 2us casus obligacionis
et compromissi ut 12 q. 2 [illegible]
gibus ubi dicitur quod qui recipit
[illegible] obligacione i. quod dominus non
prestito [illegible] dampna [illegible]
in quadruplum vel penam
pena non usura ¶ 3us casus
dilacionis qui quia est in mora
solvendi debito tempore potest agi
ut penas pro mora reddatur
in dampnis digestis pro [illegible]

¶ Primus casus locacionis ut qui pe-
cuniam ad pompam vel aquam condu-
cit vel qui pecuniam locatum ad
pompam quia tunc non est mutuum
sed locacio digestis [illegible] nobilia
¶ 4us casus vendicionis ut si ven-
do usuram pecunie ubi [illegible]
[illegible] et respicit [illegible]
[illegible] ut mutuare [illegible] pecuniam
et [illegible] non mutuo sed
sed usum pecunie vendo sic quod
[illegible] reddas michi tantum
quantum possem lucrari pecunia autem
in [illegible] tempore hoc non est usura
secundum [illegible] et Hostiensem ¶ Qui autem
simpliciter mutuat alicui pecuniam
et si pendat [illegible] recipit si
aliquid recipit ultra sortem
usura est Extra de usuris Naviganti
¶ 5us casus societatis [illegible]
quod unus prestat pecuniam et alius
supplet laborem quem [illegible] pecunie
[illegible] sed tamen quod pendeat
lucrum pertinet ad utrumque
digestis pro socio l. i. ¶ Sextus casus
incertitudinis et dubii ut qui dat
novem solidos ut percipiat sibi tot
de mensura vini et olei reddende
licet tunc plus valeat quam pecunia
solute tamen si dubium est utrum
tempore solucionis sint plus vel
minus valitura non est usurarius
¶ Septimus casus dubii comparatur
qui merces suas vendunt aliquando
plus quam tunc valeant ut in
alio tempore recipiant pecuniam
pro eis si tamen eo tempore
[illegible] non [illegible] vendituri
Extra de usuris c. ult. [illegible]
¶ Similiter si vendo fructus
ad tempus [illegible] et emp-
tor longe [illegible] plus recipit
non est usura propter incertitudinem
Extra de usuris [illegible] et hoc Hostiensis

et gaufridus licet Wilhelmus contrarium teneat. Notandum etiam quod
ecclesia tamen deesset usurario vocatque
qui ea restituere et modo quo potuit.
Item pater etiam quod publicus usura-
rius quadrupli pena plectitur. tamen
est quia tamen ipsorum solvendo tunc
triplicem remedium adhibetur. quia
si aliquis promisisset usuris solu-
turum non debet cogi ad solvendum quamvis
sua sint debite. capitulo de usuris debi-
tores. Si autem invenit aliquibus cui
solutum sit habet duo remedia scilicet
una. Secundum est quod faciat cogi credito-
rem quod relaxet iuramentum vel quod
desistat ab exactione usurarum
digestis de iureiurando nota circa cos
Secundum est quia post solutionem usura-
rum potest eam repetere. Si autem sol-
vit et non repetit. tamen iudex
habet duo remedia. Primum est quod potest
iudex denunciare et ex officio suo
iudex potest cum cogere ad relaxan-
dum iuramentum capitulo de iureiurando.
Ad nostram. Si autem iuravit se
solvere et tamen non repetere nec
denunciare. sic est ille remedium
nec obligatur ad servandum capitulo
de reg. spe. Si rebus. Secundum sunt
sacrilegi qui rem sacram furantur
sive auferunt de loco sacro sive
non sacro. ut patet xvij q. iiij. Quisquis
Et tales furtum sacrilegium
quod etiam committitur in quibus ma-
teria sacra clericos et personas et
claustra ac sacramenta vel res
sacras auferendo. Tales enim sa-
crilegi sunt capitulo ipso facto
et puniuntur proprie
ut patet xvij. q. iiij. Tertii sunt
qui nomine cuiusque inferunt rei publice
in pondere vel in valore vel aliter
operando diminuere, persolvendo
vel etiam argentum seu pecuniam
defraudando. Et quilibet omnes
qui in variis mensuris ponderum
vel mensurarum falsificant dicun-
tur fures rei publice. digestis de
contrahenda emptione l. i. Et in
tales fures apparuerunt in nostra re
publica. digestis de falsariis
molentes l. 2. Item tales monetam
libere polluentes. digestis de pig-
noribus l. Elegantur. Et ista
penitus excludunt principes ponde-
ribus et ponderum mensuris cum
sua veritate abhominanda est apud
deum. Quinti sunt qui vendunt
venenum mortiferum vel gladi-
os intoxicatos seu tribulos
falsos qui etiam dicuntur fures
rei publice et tales sunt re-
orum sceleris quia perpetrare
potuerunt deinde illorum recipientes
xi q. iij. proprie Sed hic potuisset
conveniendo et quia tamen venderet
ipsum et de talibus rebus
que non pertinent ad huma-
num usum ut venena mortifera
et huiusmodi. Sed tamen contra res ad
debitum usum humanum pertinent venena
puta baliste et arma in iusto bel-
lo talia licite vendi possunt. quan-
tum vendi non debent ei de quo
probabiliter potest timeri et credi quod
talibus velles abuti. Sexti sunt
qui seculares bursarii sunt tenentur
non sinunt se statuto temporibus ad
ordines promoveri. Tales enim
fures rei publice dicuntur non
solum quia fraudant et male sibi

Usurpant bona illa que esse pro bono
sui fidelium acquisitum. Quinque nam
quia deo famulantur alias fidelium
per eos decipiunt et in absolucionibus
sacramentalibus deludunt ¶ Quinque vero
est si sint per episcopum nominati. nec
talibus beneficiis videantur. vel si sint
per episcopum puniti. Sed quidem ipsi
episcopi tales permittunt sub [illegible]
per ipsos auctoritate puniri non [illegible]
hic plenius de clave c. [illegible] in quest
et in dicto quod de plebe c. de
multis ¶ Decem sunt qui fraudant
pecora hominum quia fenum dant
pro alimento. vel eciam qui sciens
vendit pecora morbosa ¶ Circa
quod nota quod licet tamen qui fraudat
pecora si eciam qui vendit sciens
pecora morbosa dicitur fur et
tenetur ad interesse [illegible] [illegible] ut
[illegible] [illegible] ¶ Quod ut plenius vel
ligentiam. sciendum est quod illud
dicitur interesse ad [illegible] ut
si ipsi aliquid perit ¶ [illegible] quod [illegible]
ut si alia pecora perirent ex con
tagione morbosi pecoris sicut
notatur Azo et hostiensis. Item
morbosi pecus quod vendit
ignoratur tamen tenetur emptori
quanto minoris pro emptum est
est digeste de empcione l. [illegible]
Vendidi [illegible] [illegible]
de pastu aut [illegible] potens
[illegible] et bibere [illegible] de emp
et vend. l. emptor ¶ Septimo
sunt artifices qui opera sua
fraudulenter faciunt vel qui
in diversis ministeriis [illegible] [illegible]
precium malum pro bono reddunt
Contra quos Ysaia dicit [illegible]
Ve vobis qui dicitis bonum malum
et malum bonum. Tales [illegible]
nunc nisi ad [illegible] separes

in die [illegible] decipiunt de quibus
scribitur Iob ¶ Panem ipsorum
comedunt et sopiunt non impar
ali eis nisi [illegible]
¶ Octavi sunt qui mala fide
[illegible] [illegible] [illegible] dampnando
sunt qui [illegible] alios ad ludum
alee et [illegible] ¶ Ad cuius
declaracionem per ordinem sunt decla
randa ¶ Primum est quomodo peccatum sit
ludus alearum et taxillorum ¶ Secundum
quid faciendum sit de eo quod
perditur in alea puta quis et quibus
personis sit reddenda pecunia
que in ludo perditur et quis non
¶ Tercium est quis et qualiter [illegible]
ludi peccat eciam et [illegible] sine
peccato mortali ¶ Propter primum
est sciendum quod [illegible] peccat nimi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quarum quedam est peccatum
mortale quod [illegible] [illegible] hoste
de ludo alee [illegible] ¶ Prima
est [illegible] [illegible] ex [illegible]
que est radix omnium malorum
[illegible] ad thymotheum [illegible] ¶ Secunda
est voluntas spoliandi proximum
[illegible] ¶ Tercia est usura [illegible]
[illegible] que attenditur non solum in
anno vel in mense sed in eadem die
[illegible] de [illegible] [illegible] dilectionis
¶ Quarta est multiplicatio mendacii
et [illegible] vanum et [illegible] que in ta
libus ludis frequenter [illegible]
¶ Quinta est [illegible] [illegible] et
blasphemia que in talibus lu
dis frequentantur et in deum et in
[illegible] [illegible] [illegible]
¶ Sexta est corrupcio [illegible] [illegible]
que ad ludum [illegible] de malo
[illegible] et [illegible] ¶ [illegible] est
scandalum bonorum quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

e[st] communiter prohibitus sic ut ibi etiam
ita glo. dicit quod huiusmodi ludus sit prohi-
bitus tamen distinguit ¶ Item est dicto tempore
et omni actum bonum quem in illo tempore
quis facere potuisset ¶ ¶ Propterea
est sciendum quod si leges illud quod perditur
in alea non debet solvi. Et si solutum
fuerit repeti potest usque ad quinqua-
ginta annos c. unico de usu alee l. ludum
Sed hoc intelligunt repetendum est
quadruplum de eo qui non ludit volun-
tarie sed coactus. Qui non ludit
voluntarie tunc id quod perdit non potest
repetere sed si perditor qui lucratus
est debet pauperibus erogare. Unde
dicit Innocentius in glo. quod hoc de
restitutione potest intelligi de eo qui
non ludit voluntarie sed coactus
Ratio autem quare nullum dominium
possit quis in ludo acquirere est
quia ludus alee et instrumenta sunt
prohibita in lege et plura alia
et ideo in talibus rebus acquisitis
deficit bonus titulus bona fides
et iusta causa ex quibus iustificatur
hoc lucrum possidere ¶ ¶ Propterea
est sciendum quod ludus alee dicitur
ille ludus qui innititur fortune
Et ad hoc quod aliquis ludus sit licitus
Primo requiritur convenientia personarum
nam clericis in alea non licet ludere quia
publicus aleator repelletur a digni-
tate obtinenda c. clericus de vita et hone-
state clericorum. iuxta de aleatoribus. Et talis de-
mum deponi potest si se non correxerit
primum et iterum. Et quia ¶ Secundo requiritur
convenientia materie ubi pro re
ridiculosa ut potu vino ludi potest.
¶ Tertio requiritur convenientia loci
sicut ubi vel unus solatio ludi non potest
Et si quis illic vertebatur in aliquo
hospitio lusus est in alea pro aliquo
iniusto vel si aliquid dolo sibi non
fuit fuerit inducium et non de tam

Sed hoc intelligitur ut dicit aliud
de illo qui consuevit lusores alee
recipere causa emolumenti. Secundo
si apud aliquem inveniuntur ludentes
¶ Quarto requiritur convenientia temporis
ut quod non ludatur tempore luctus
ut puta ut quando ¶ Quinto requiritur
quod non fiant contra legem ludi ut
quod non velle computare non credo
ludentem pro ore per hoc nota
in c. de usu alee l. ludus ¶ Nonnulli
sunt qui se ferebus assonant
et fiunt coram principibus fiunt
et tales pecuniam committitur
nomine suo propter nolle fiunt
perdere aliquem in quibus homo
reus efficitur dampni alicui et
se fieri assonat sed id. si videlicet
fiunt emendatus in eo ¶ ¶ Perdit
aliquem Primo committit con-
tendo Et hoc fit quandoque non modo
sed quadruplum consensu qui perdit
de offi. dele. c. ibi dicit. Sanc-
tus et consensu patet pena pu-
niendi sunt ¶ ¶ Primo est committi
negligentia vel dissimulatione ut
si aliquis ex officio suo debet vel
potest spoliari parcit et non tenet
tales de spoliatori non tenetur
ad restitutionem. Sed tamen aliquid
emolumentum percepit de eius dissi-
mulatione tunc tenetur ad resti-
tutionem ¶ Eius consensus consilii
et persuasionis Sed tunc distinguere
quia aut perdit aut fuit. hoc fu-
turus est etiam sine consilio
et sic nunquam poterit quod fuerit
non tenetur ad restitutionem Aut
non est futurus sic potest ex de
licito fuerit compositus ff.
de furtis l. qui servo suo

de usu alearum

Et talis tenetur ad restitucionem
¶ 3º qui consensit vel cooperatur
sicut equitur facientes et concipi-
entes peccatum et equaliter
puniuntur ff. de furtis l. vulga-
ritur. Ubi dicitur Si duo vel
plures unum tignum furati sint
quod singuli tollere non potuerunt
omnes furti tenentur in solidum
licet si unus potuisset furari
fecisse sine alio tamen quilibet
tenetur pro parte sibi contingente
¶ 4º consensus et auctoritas
et defensionis aut cum manda-
tur fieri furtum vel quis furtum
defendit et talis plus peccat
quam faciens et tenetur ad restitu-
cionem ¶ 5º committitur peccatum
licenciam per rapinam ut cum mendi-
cantes vel bibunt vel per
sine debitis furtum vel rapinam
sicut exemplum Talis tenetur
ad restitucionem pro qua ignorantur
Hoc dicitur Eciam ignum facit rapi-
ne raptoris vel furis ¶ Et Nota
de remedio de furto vel rapina
¶ Ad quod dicitur quod si maritus habet
aliquid de iusto de eo debet uxor se
pati expendi et vestiri sumere Et
si non habet nisi de rapina vel si
aliquid de iusto habet et hoc im-
primis sit quod discerni non potest
tunc mulier. Sed doctores non dicit de
furto vel rapina contingendo sed
aliunde sibi victum querere vel a co-
gnatis vel amicis vel laborare ma-
nuum vel arte querendo elemosinas hostiatim
ut dicit hostiensis Si autem mari-
tus sit ita malus quod omnino nega-
ret victum de rebus rapinis nec pos-
sit aliunde victum querere. tunc ne
fame moriatur restat ei propter

remedium ¶ 6º quod vivat de dote
vel propheciis Nam ut dicit glosa in hoc
casu potest recuperare dotem stante
eciam matrimonio ¶ Et in remedium in-
veniret episcopus qui potest compellere mari-
tum ut pascat uxorem de iusto
xxiii. q. i. Si peccat vel committat eci-
am pro eo quod de honesto sui sibi
provideat Extra de pignoribus
et hiis que de dotibus per divorcium
restituenda per l. ult. ¶ 7º reme-
dium est si sit tam arte potens quod
de nullo alio possit sibi vesti-
mentum tamen possit vivere de rapina
quod nemini lege non sit Et quod
sic expendit dolent sumere
et vivat tamen primus quod ipso pro-
pter ad subveniendum necessitati
sibi et proponat firmiter restituere
quod totum potest quod sicut inde sup-
pleat Et tunc tamen uxor tenetur
vel de hereditate vel ceteris suppleat
vel ecclesia ¶ Est tamen sciendum
quod quamvis uxor de omni vel bono
vel de certo capere quidem non po-
terit ex casu ultime necessitatis. si
tamen iam sit accepta rapina po-
terit inde remediari eciam sine casu
ultime necessitatis Cuius racio est
Quia et res rapta venditur tamen
in precio dato verum furti vel rapine
purgatur per hoc quod emens volunta-
rie dando ad se transfert domi-
nium rei Unde id precium vel lucrum
potest quilibet habere ab eo tempore ut
tenetur restituere ¶ Quidam tamen magis
doctores dicunt quod uxor licite pro-
vide de rebus sic primis debet
tamen in mente habere quod libenter
vellet vivere de licite acquisitis
¶ 8º committitur peccatum alienum in

cendo ut qui solo verbo posset
prohibere furtum vel posset defen-
dere ne alii rapiant vel ne cle-
ricum percuciat. Et tales non
solum tenentur ad restitucionem si
fur erat et cetera. Sed hoc tamen debet
solum intelligi de illo qui ex of-
ficio talia tenetur defendere alie-
num. Vel etiam de illo qui tenetur in-
formando vel in iudiciali iudicio ubi
talia facta furta debent iudicio
publicari. ¶ 4us concurritur peccato
alicuius adulando vel decipiendo
ut si quis diceret alicui persone
potenti quod rapere sit sacramentale
vel diceret illum dignum esse spoli-
tione. Talis enim adulator vel
deceptor tenetur ad restitucionem
si ille alias non fuisset facturus
spolium ut patet 14 q. 3 Non
¶ Et est sciendum quod triplex est adu-
lacio. ¶ Prima est attribuere alicui
bonum quod non habet. ¶ 2a est
ex amore nimis extollendo
bonum quod habet et utraque est pec-
catum veniale sed 2m est grauius primo
¶ 3a est approbare malum quod fit
et hoc est mortale ut 46 d. Et
nonnulli ¶ 5us peccatum alicuius
concurritur ad hospitium receptator
occultando furta. Nam et fures
non invenirent domum ipsum querunt pe-
tentes furta fiunt. Et de fure
dicitur furtum. Sed hoc est intelli-
gendum de illo qui non vult furtum
fieri ut percipiat furta facta
¶ 7us peccatum alicuius concurritur
emendo ut qui emit rapinam
vel furtum. Sed ibi distinguendum
quia qui emit rapinam
vel furtum aut vendit gerendo ne-
gocium alicuius emptoris est abla-
ta et sic potest repetere precium

quod dedit et expensas quas
circa illam rem fecit. C. de rei
vendicatione. Aut vendidit
gerendo negocium suum precium quod
emit ut recuperet. Aut igitur
tunc emit fide mala aut fide
bona. Si fide mala puta
quia scivit vel probabiliter credi-
dit esse furtum, sic emptor grauius
sex modis ¶ Primo quia tenetur
semper rem reddere etiam si moritur
vel violenter aufertur aut vestitur
In statuto de usu ... in rebus
Tempore emptis furtum tenetur de
fortuito nisi in uno casu precium si
rem obtulit domino tempore et loco con-
gruis et ille noluisset recipere tunc
ille purgasset moram ff. de condi-
tione furtiva in re furtiva ¶ 2o
quia tenetur restituere omnes fruc-
tus perceptos et qui medio tempore
percipi potuerunt ¶ 3o quia res
estimanda est secundum opinionem aliquorum
precium si res tempore vendicionis fuit
melior quam postea ff. de furtis
l. in re furtiva ¶ 4o quia non
potest repetere precium quod dedit
¶ 5to quia non potest agere contra
venditorem de precio soluto. Obstat
cum sibi turpitudo sua nisi hoc
expresse conveniret. 14 q. 5. Sunt lite-
ris ¶ 6o perdit expensas suas
voluntarias ... et infirmitatibus
et lingwendis ¶ Si autem emit
bona fide puta si probabiliter credi-
dit rem esse suam tunc illa bona fi-
des quatuor sibi confert ¶ Primo
quia non tenetur rem restituere
durante bona fide. Sed si post-
ea scivit rem esse furtivam
tenetur eam restituere et etiam
fructus existentes. Si fruc-
tus consumptos restituere non
non tenetur. ¶ 2o quia potest

rem alienavit et vendidit durante
bona consciencia || Sed si aliquid lucri
ex venditione fuit ei assecutus
fuit illud tenetur restituere per illud
quod dicitur ff. de condictione indebiti
l. si ut nec || 3o quod tenetur non
rem restituere in tali sciencia
durante bona fide Si enim res
ista perit absque culpa sua in
nullo tenetur respondere domino ¶ Quo
niam per restitucionem rei per
actionem contra venditorem de precio quod
dedit domino rem restituit precio
domino Unde tamen est in talibus quod
emptor dicit domino rei quod prius
exhibuit ad iudicium Si postquam emp
tor conventus fuit denunciavit ven
ditori quod veniat et defendat ven
ditum Sed si non fecit ab eo evincitur
venditor tenetur de emptione si
emptor fuisset absens per quem
tamen ipse dare sine vel iust
per iniquum iudicem sunt data sunt
sed Extra de emptione et vendicione
cum venimus Sed dato quod iudi
cio restituit tunc venditor
nichilominus tenetur sibi restituere
precium in foro penitenciali licet per
iudicium fori ad hoc cogi non
posset Sed hoc verum est quando ca
ptor rem abstulit iuste precium
in bello quod sciebat esse iniu
stum quia si sciat bellum iustum
fuisse non tenetur restituere re
ceptam Si autem probabiliter
credit bellum iustum fuisse precium
quod virorum et sapientium hoc dicunt
tunc sciat bonam fidem conferre
sibi quamvis poterit Sed si
postea sciverit bellum fuisse
iniustum tunc debet restituere rem et
fructus omnes non autem con
sumptos ¶ Est autem vim esse

notandum in omnibus supradictis nomine
precii intelligimus quicquid fuit in tempore
spolii vel alterius dampni tollis
tenetur restituere in solidum alias non
tenetur nisi de precio proprio Si autem
res illa vendita fuit omnino non
tunc tenetur solvere precium pro quo res
est datum Sed debet solvere iustum pre
cium Unde tamen omnes solvunt omnes
rei liberabuntur etiam si quilibet fuisset
in solidum obligatus et et non sunt
e solidum debet reddere actionem ei qui
solvit ff. de furtis Si plures
Sed post patet quomodo sit confitendum
de hoc precepto ¶ Sequitur quomodo precepto

Octavum preceptum est Non
falsum testimonium dices Unde
secundum Augustinum prohibetur omne mendaci
um quo quis per falsitatem omnes
ledat proximum In 2o autem precepto
prohibetur mendacium fraudis compu
ter quod cadit in ipso precio ¶ Ad
huius evidenciam est sciendum quod secundum
Augustinum non solum prohibetur hic men
dacium sed etiam de omnibus nominibus
mendacium et non solum committitur
in verbis falsis secundum Augustinum
videtur in operibus simulantis quod
secundum ipsum mendacium est significacio
secundum aliquid dicitur et opera non
sunt ut habetur 22 q. 4a Cave
¶ Et primo est ostendendum quomodo sit
istius mendacii consistit in ver
bis mendosis ¶ 2o quomodo fiat in
verbis nominibus ¶ 3o quomodo fiat
in factis simulatis Sed fiunt ista
tria istius precepti hic explicantur ex
positione ut videbitur in presenti
¶ Et primo est sciendum quod in ver
bis mendosis istud preceptum transgreditur
quod nomine quod homines quomodo
tamen offendunt in mendacio

pniciosū· tn̄ in officiosū· et ni-
ciosū Quod patz ¶ Item ītn me-
dacio pniciosio primo offenditur
illi qui mentitur contra fidem vel bonos mores
ut qui dicit xpm non esse natum de
virgine maria et huiusmodi ¶ 2o etiam ipso
offenditur illi qui per mendacium le-
dit proximi famam et honorem sicut
est mendacium falsi detractoris ut
falsi testimonii in causa criminali ¶
Ad cuius maiorem euidenciam est
sciendum quod omne mendacium quod
in iudicio dicitur de hijs que ad iudi-
cium pertinent est iniuriosum et pernicio-
sum et mortale quia subuertit ve-
ritatem iudicij quod tendit in pernicie
tocius communitatis ¶ Et hoc patz
quia siue iudex siue testis siue
reus siue actor vel procurator
falsum tamen defendendo istud
preceptum transgreditur et mortaliter
peccat· et tamen iudex quam testis
quam etiam aduocatus tenetur ad restitucionem
illi quem iniuste lesit …
per iudicem testis falsus et iniustus
efficitur ut patz 3 q 4 Consti-
tuimus Et hoc est verum si simi-
liter fit contra veritatem alias non ut dicit
iohannes ibidem ¶ Secundo sciendum
quod testis mortaliter peccat non
solum mentiendo et veritatem ne-
gando sed etiam veritatem occultando
… de crimine falsi … 3o ubi
arguitur … et qui ve-
ritatem occultat et qui mendacium
dicit … de teste in iudicio
… ut dicit Iohannes … 2 q 3
Quicumque ¶ 3o etiam idem of-
fenditur illi qui per mendacium
ledit proximum in rebus temporali-
bus sicut illi qui aliquem falso
conferunt iudici vel tyranno
vel qui falsum testimonium contra

aliquem in causa pecuniaria deponunt
ex quibus proximi dampnificantur
¶ 2o etiam mendacium officiosum
primo offenditur illi qui ex quadam
pietate mentitur pro conseruacione
proximi vite ut si quis videat
hominem quaeri ad mortem et di-
cit se non vidisse eum ¶ 2o
etiam hoc offenditur qui mentitur
pro conseruacione hominis …
ut si virgo volens eam deflo-
rare mentitur se … ¶ 3o
etiam ipso offenditur illi qui men-
titur pro conseruacione hominis …
in substancia ut si quis videt
predonem velle aliquem spoliare
dicit … sibi quia non po-
test pecunias ¶ 3o etiam men-
dacium iocosum primo offenditur ille
qui mentitur pro delectacione men-
tis et … sicut illi qui …
quia ludicra fingunt ut ho-
mines … exhilarent
¶ 2o etiam idem offenditur illi
qui mentitur pro aliquo solacio
sicut illi qui …
… fingunt aliquem …
… ut … ad risum pro-
uocent ¶ 3o etiam idem offenditur
illi qui mentitur pro adulacione
iocosa sicut illi qui falso co-
mendant hominem … ut …
magis placeant // Viso ad
euidenciam maiorem …
… per ordinem sunt …
¶ Primo est que et quot sunt genera
mendaciorum et quod eorum sit mor-
tale et quod veniale ¶ 2m est
ut … libidinem hominis quantum
periculo sit dicendum mendacium
officiosum quod est veniale ¶ 3m
est quo …

vertat et uniuis qui videtur esse
mentita a mendacio excusentur.
¶ Illa primi dubii est quod augusti-
nus in libro de mendacio dis-
tinguit octo genera mendaciorum
que tamen omnia comprehenduntur
sub una distinctione triplici que
ponitur xxii q. ii. q. talis est
illa mendacium aliud est
sic sine indulgentiis est primo
iocosum quod est leviter. Aliud
officiosum quod est pietatis. Sub
mendacio pernicioso comprehenduntur
sex genera mendaciorum et cum
primo mortalia. Sed primum
quia primum dicitur contra doctrinam
dei 2m alium et 3m quantum
deliciens prodest ut inde compunctionis.
Sub 2o autem sunt iocoso genera
alia duo primum 4m et quintum
quod dicitur genera sua sunt venialia licet
de transgressione aggravante quamvis
prius fecit mortalia ut si aliquis
libidine mentiendi sibi fuerit
sequitur et humana. Sub alio sunt
officioso genera sextum septimum
et octavum quia hec sunt sunt bene
venialia. Preterea tamen que decem
enumerantur preter secula sunt
declarata fuerit mortalia. Sed
vel grandia magis fuerunt propter
duarum illud mendacium quod
sit pro commodo alicuius prestatur
de disciplina et et mendacio
non de mendacio iocoso. Sed est
non est verum prout se loquitur solum
finiunt in eloquentia quia magis
per hoc statuit nec credo aliquem
nimium species pro. Sed est
est veniale in loco non potest
mortale aut in clericis vel in reli-
giosis prout se loquitur nisi forte
propter scandalum quod mendacii in me-
dacio fit. Ideo etiam actus
non sunt proprie mortale sed
ad hoc disponunt. Et sic potest
intelligi dictum magistri quod men-
dacium iocosum vel officiosum
est de prima parte peccati non quod per
alium sed solum dispositive quia
utique hoc ad mortale disponit.
¶ Illa 2m dubii est quod in quibusdam
hominibus a quocumque pericula non
est dubium mendacium officiosum
quod secundum augustinum non sunt sub-
tiendi malum ut liberemus ho-
mines quorumcumque. Consistat autem quod
mendacium non sit malum sed si
quemquam potest a pena corporali et
non in ictibus preterea tamen
non debeat in vita sua sedari
quod unumquemque vel laicum mendacium
quoquomodo pericula evitando
vitia sed augustinus in hoc casu non
est mentiendum sed veritas pro-
derit aliud potest sub tacere
verbum dispensatione ut dicitur augustinus
in de vera religione et in quibus
super genesis. Ubi dicitur quod ma-
trona assertum ... sed
et percussum sed verum pro-
derit celari voluit. Decet
et eius deum potest quia sed
fuerat ut ipsum abscondisset
dicere. Et dicit 2o ¶ Illa 3m
secundum augustinum in libro confessionum
ubi ipse dicit mentiri est contra
veritatem quod dicitur non est
fallendi sed singularibus. Ista
autem illa absoluta conclusione.

qui dicit se credidisse tu peccat ut
quia propheta ipse dicit . et sunt
credidit quod deus eos in momento re-
suscitaret sicut per promissionem dampna-
torum non possunt quia sibi dictum
est in propheta vocabitur et semper
ut patet 22 q. 2a cum ¶ Aliquid la-
tet autem dicendo se penitere
et non est mentiri quia non dicit
se penitere iure si iuste
operis et hic quantum ad se
dicit sicut volens a sede non
in se verum sed in veritate proni-
tatione ut patet 22 q 3.

Propter 2m est sciendum quod in sub-
proprio nocivis offenduntur duo
genera hominum quorum primi sepe-
diunt se esse fideles. Alii sunt sem-
entes ¶ Primi patet ¶ Alii primi sunt
qui ledunt proximos detrahendo et sub-
tractendo qui vera debent id est sub
pectoribus subtrahunt et detrahendo
detrahunt ¶ Alii sunt qui bona
dicunt vel faciunt proximi minuunt
et cum per indirecte remedium pessi-
¶ Quod est magnum peccatum quia per
hoc homo sibi usurpat divinum ho-
norem divine sapientie et divine iustitie
quia ipse per dictorum fabula quod
quod est ab illis et cognitorum secretorum
per ipsum remedio indirecto usurpat
¶ 3ii sunt qui falso predicant
sub specie amoris proximi quod
latent ledunt et isti sunt plus
inde qui per osculum sub specie
amoris proximi tradidit ¶ Quarti sunt
qui per timorem et devotione sibi
proprium fidem exigi denigrant
et hoc devotio sit primo omnibus no-
minat hiis que sunt virginum
si sub homicidio reponit ut visu

est atque eo est quia sicut corpus
unius facta tam hominis occidit
sic ita homicida spiritualis in
unius devotione committit quia
detractor scripturam et audientem et
eum in quo de illo spiritualiter occidit
¶ Quarti sunt qui proximi quibus
et separatis ponebant Sunt
spiritum in fine per spiritum et
spiritus verborum suorum amabilium
sicut cum inferunt ¶ Alii sunt
qui per livorem et arrogantiam
proximos indebite reprehendunt et
omnes isti ledunt fama fideli
¶ Alii autem sunt qui ledunt fa-
ma cuiusque quorum primi sunt qui
proximum verbis duplicibus et fallacius
decipiunt pretendendo amorem in
fine sed livore gelido in corde
de quibus dicit propheta labia
dolosa in corde et corde locuti
sunt ¶ Dolosus cum voce mella
in greci in ore et fellea abscon-
dit in mente ¶ 2i sunt qui proxi-
mum verbis et propositis ad iram
dei provocant ¶ Quinque verba
sunt multa moventia ¶ Primum est
quod per talia verba pax tota
tollitur et fraterna dilectio minui-
tur ¶ 2um quod tales proximi
in mente confunduntur et obstinati
quia nec ab aliis volunt digne
nec per suis defectibus reprehendi
¶ 3um est quia per mentis obstina-
tionem magis in suis defectibus
insistunt et plus dente in pravis
operibus ligantur ¶ Quod osten-
dit propheta de mente obstina-
ta sicut inquit et sicut infir-
mitatem quod operit et sicut fo-
lia quam semper pungit ¶ Iii
quo evidentem ondet que talibus

obstinati et pro gloria mundi in proximis
rebus plus certe constringuntur et
¶ Quarti sunt qui verbis pomposis
et blanditiis compositis fraudulentis
et mentis ingenio corrumpunt
Ut ... sit pectus candidum dum
mentitur. dicens Candor dei
non maculatur et pectus candidum et
abscondendos per fraudulentiam cum
tenebras clarum per candorem depre-
hendimus qui nos in cunctis
specialibus diriget per veram
intentionem qui nos veritati con-
iunxit per puritatem quam aliquis
nos constringeret despiciens Cor
quod ipse corde compositus sit nobis
veniens tamen ipsius amor
est per fraudulentiam absconditus
¶ Quinti sunt dissimulatione homi-
nes fraudulentes Quod primo
ut vera alia dicunt dissimilant magis
fraude per oppositum de gradu certi-
tudinis et tortum veritatis inventum
deceptum Unde isti reum plus per-
turbantur quam ille qui latens ex-
tranea apparet Vel qui cum
vero clarus affirmat Cum iste vero
est qui tales cum simplices ven-
tientur per quae omnia patefiunt
sunt quae in celis sunt sicut quae
in terris ¶ Sexti sunt qui multis
verbis horam ad parum tendunt
¶ Septimi sunt qui salubrem
sententiam et rectam pro verbis opera proprio
subtrahunt sensu non corrupte de-
trahunt. Non solum lucis non
insistunt ignorantibus et homines
Deinde tertio et quarto et specialiter quinto quod similes
simulatores offendunt dicendum quod
homines quorumque quatuor offenduntur sub
specie pietatis placentes quatuor
sub specie simplicitatis veritatis et quatuor
sub specie simulatione iustitie et

quinque ¶ Item primo modo
offenditur indigne communicantibus non tales
deo in ...um non vera sunt quod
iudas qui ipsum tradidit Ideo per
per corpus dei sed indigne perciperunt
in qua deus magis delectatur
hominibus tradunt et ipsum domum de-
cordie hospitio tamen pro eorum
ideo quod tales per superbiam sumunt
vel in gradu vel in honoribus se-
dentes sed in prima ponunt ob-
diunt Ideo apte figuratur
in imagine celesti quod aspiciebat
ad solem et respiciebat ad ignem
In quo designantur que in mente quam
in devotione et prudenter ad solem
attendit in gratiis et donis sancti
Item ne videre in cupiditate et adhuc
concupiscentia ad solum attendit in pro-
latis per subiectionem quam debuit
¶ Secundo modo homo offenditur indevote
orantibus quod ipsas comprehendit
in dicens populus hic labiis
me honorat cor autem longe est
a me Deus horret tales corpo-
ris effectus orantes sunt et
deo intuens graciam ... orandi
tepidi cordis abhorret dicens
Apocalypsis 3° Utinam frigidus esses
aut calidus. frigidus per com-
parationem cuius deprecatione sed
calidus per caritatis inflammationem
Sed quia tepidus es incipiam
te evomere ex ore meo ¶ Tertio
homo offenditur minus perfectis
in bonis actibus suis complacentibus
et tales deo non complacent ut
in ... in praesenti vita
sed vanam gloriam et solitudinem
videntes ¶ Quarto modo homo offenditur
qui laude humana vel vana
vel in bonis actibus repetunt

qui ob actus bonum insolubiliter
corrumpit · quia nullus actus est adeo
virtuosus qui in vicium degenerat
si in ipso vel complacencia propria vel
laus humana vel terrena cupiditas
vel quevis alia intendatur. Et iste
[illegible] sermones [illegible] quod ar
bore bone voluntatis per [illegible] in
hore plantatur violenter evellunt
et in terram dampnacionis deponunt ¶ Secun
dum autem modum sub specie scilicet scanda
li [illegible] primo offendunt illi qui
[illegible] [illegible] a libertate
[illegible] confessione. Sicut quidem nos
[illegible] discipuli antequam essent in gra
spiritus sancti confirmati a Christo fu
gerunt · ubi beata virgo sola inmo
bilis permansit. Unde dicit Aurelius quod in
ea sola fides ecclesie per id triduum
[illegible] permansit · in aliis discipulis
in fide lapsi erant · et per hoc [illegible]
progenitores [illegible] quod secundum
eius filius [illegible] homine [illegible]
[illegible] · [illegible] ipso a [illegible] [illegible] fama
[illegible] de suo [illegible] et ea in [illegible]
[illegible] persone [illegible] super
[illegible] sublevantur. Et [illegible] [illegible]
[illegible] fama [illegible] ad [illegible]
· [illegible] ad [illegible] · [illegible] pru
dentiam ad [illegible] Jo [illegible]
[illegible] fama [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] bene
[illegible] [illegible] a [illegible] fama [illegible]
[illegible] ea super [illegible] persone [illegible]
[illegible] [illegible] sublevantur. Et [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] et in [illegible]
fidei et [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] ipsos [illegible]
a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Et [illegible] quod hoc [illegible] discipulis
per [illegible] [illegible] [illegible]
et in fide [illegible] ipso

[illegible] persistunt et in omni [illegible]
[illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible]
ex hoc quod salutem humani generis pas
sione filii sui pelegit magis vo
lens ipsum [illegible] penam pati quam
genus humanum non redimi ¶ Secundo
hoc offendunt qui sub specie zeli
virtuosi alios [illegible] reprehendunt
cum hoc plus [illegible] ex odio
et livore quam ex caritate procedun
dicantur. ¶ Tercio tamen hoc offendunt
qui ex amore [illegible] [illegible]
aliquorum [illegible] vel [illegible]
aliorum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quam oportet ¶ Quarto tamen hoc
offendunt qui scilicet et ficte [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
vel ficte ipsorum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ficcionem [illegible]
horribiliter detestantur ¶ Tercium
autem modum sub specie [illegible]
[illegible] primo vendunt illi qui in
[illegible] offendunt sicut mali in
[illegible] et mali advocati qui
[illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible]
[illegible] nisi pro emolumento
[illegible] ¶ Secundo tamen hoc offendunt
illi qui iusticiam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] qui ex odio
[illegible] non ex amore iusticie
[illegible] [illegible] qui [illegible]
hoc [illegible] [illegible] [illegible]
Vel malus advocatus qui
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] qui [illegible] [illegible]
illi [illegible] quem advocat ¶ Tercio
tamen hoc offendunt qui [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Et tales
mortaliter peccant et tenentur
ad restitucionem illis qui pas
[illegible] [illegible] [illegible]

ut talia statuta inveniunt nomine
legis sed magis iniuriose nomine
2º narum nomine habet. Item hoc eciam
sunt usurarii de ex talibus quod non
bono conferunt et vivunt in mala
sua conscientia. Alii non directe
lego h[ic] potius corruptibile. Item
hoc eciam peccatum incidunt qui
religiosis et personis pauperibus detrahunt
vel qui alios a suis
beneficiis avertunt dicentes
ipsos aliorum elemosinis non indigere
tam magnis structuris firmas
quia non adeunt tam paupertate
tate virtus et vestitus hoc faciunt
et in suum affectum dei
honorem et quietum statum deo famulantium
in talibus intendat.
¶ Item eciam hoc offenduntur qui
contra libertatem ecclesie aliquid statuta
statuunt firmant. Et hoc fit
tribus modis. Primo ut privilegio ecclesie
libertatis in rebus consistat. Primum
est quod clericus liberam non
posset. Unde qui hoc fecerit
vel fieri mandaverit vel eciam
firmaverit pro posse non ipse
duxerit excommunicatus est ipso iure.
¶ Secundum est quod clericus ad iudicium
trahi non possit. ¶ Tertium
quod clericus exactionibus publicis
data non sit obligatum. Unde si
quis statuit quod clericum posset
gravari in iudicio [illegible] vel et
compellere dicere vel videre
quod clericus eciam suis in foro
3º [illegible] concupisci non posset vel
quod dare dare exactiones vel
tenere vigilias [illegible] in talibus
talibus ipso facto sunt excommunicati
[illegible] incurrunt. Et de sancto [illegible]

Ex predictis patet quid sit concupiscere
huius precepti sit consideratio. ixm preceptum

N

onum preceptum est Non concupisces rem proximi tui. Ubi
licet prohibeat explicite concupiscentiam
oculorum in rem alienam implicite
tamen hic prohibet universaliter
omnes concupiscentias suas impedientes
volunt [illegible] respectu alicuius [illegible]
superius in septimo precepto [illegible]
diunt opus prohibent. Hic autem
prohibet cupiditatem cordis. ¶ Et
est notandum quod hic non prohibet concupiscentia
quod inest ex corruptione forme
vel delectatione sensualitatis
quia impossibile est quod iste concupiscentie
non sint in nobis. Sed nimis fortis
corruptio. Sed hic prohibentur
concupiscentie et appetitus qui inest
ex consensu rationis. Et hoc preceptum
similiter habet in se explicite exposicionem.
¶ Prima est non concupisces
rem proximi tui. Cuius scilicet per alium
modum approbando sed et per iniustam
viam optinendo. ¶ Ad cuius evidenciam
est sciendum quod res alienas
possunt concupisci sub triplici differentia
differencia quidem. Videlicet eciam
concupiscunt rem alienam. Sed sic
quod non possit obtinere rem concupitam
concupiscentiam non consequentur. Sed autem
sciunt se posse consequi tamen
propter formam non audent ad perquirendum
concupitam in effectum. Et
iste valet in concupiscencia (?) peccatum
mortaliter. Et hoc in peccato mortali
concupiscentie mortalibus. ¶ Tertii sunt illa
qui concupiscunt rem alienam et
in vivendo opponere laborant
quod talis rem alienam obtinuerit quin
concupiscens eius non obtineatur

mortaliter tamen peccamus et grauius
quam prius Sic etiam quidam gentiles
qui aliquid in fine et latine pro
fitentur et rapiunt laboratoribus
quamvis in effectum non faciunt
nec rapiunt peccant tamen mor
taliter et grauius quam prius Item
sunt quidam qui non solum tamen
concupiscunt alienum sed etiam rapiunt
prius rapientibus assentiunt Sed
isti per omnibus aliis grauius peccant
et sunt quidam concupiscentes mor
tales ut patet in furibus et
raptoribus rerum concupiscentiarum
illicite obtinentibus Et istis
nunquam dimittitur peccatum nisi prius
restituant ablatum ut dicit Augustinus
Non tamen remittitur peccatum nisi restituatur ablatum
De prima quidem concupiscentia scribitur prius
quod Si nunquam in mente non esset ma
tris conceptum nunquam in mente
teneatur Vt si quis detrahere non
faciat nec rapiat sed tamen a furto
et rapina abstineat non propter deum
nec propter iustitiam sed propter penam
quam timet suspendium talis non
est innocens et mortaliter pec
cat propter avaritiam de alieno ap
petendo contra deum iustitiamque Deus
quamvis sit peccatum ordinatum Augustinus
libro de libero arbitrio sic dicit
Radix autem omnium malorum subiec
tus malus cupiditas dicitur quia
de quadam omnia mala oriuntur et
omnia peccata proveniunt ex ea procedunt
Et ideo bene scribitur Ecclesiastici
Avaro nichil scelestius
Sumus vero assignat incontinentiam i
de vilitate humane glorie derelicte
Avarus offendit deum offendit proximum
et offendit seipsum Item deus
dicit a Christo proxime derogat Item
seipso subtrahit opportuna Item
gula enim multi ut diceret seplat

corpus exterminat in lucem quod
dat Sic in avarus querit ipso
in nichilo sicut Item magistris et
proximo spiritus Illos eum proximum dili
git que reddit et repellit non
sunt permittit

Secunda consideratio Item
superfluitas enim propter tur
pia sunt iniusta et ad iniustum appe
tendo et in nullo fine ordinato
Aliud eciam est appetere alienum per
iniustitiam quod fit in prima consideratione
Aliud est appetere ad iniustitiam per
ad vanam gloriam ad luxuriam ut
ad opulentiam sicut divites sicut fuit luc
qui epulabatur cotidie splendide
Et ista eciam non minus peccata gen
tes propter religione genitrix quod
quo uno anno pro possit et
omnino per deformitatis Sicut nec
aliquis fuit ut comede in
electum vel opulenter aut populus
esset Sed hic intelligendum non
solum circa istud proprie sunt
qui alienum concupiscunt sed eciam qui
sua male et illicite expendunt
ut voluptuose pompose sicut
vanis et huiusmodi Sed per omnibus a
his in hoc tamen magis peccant
clerici quorum bona omnia sunt
pauperum et domus eorum omnium
dicit ecclesie et plus ceteris de
bent vigilare in susceptione
peregrinorum et hospitum ut patet per
quod Item hoc clerici sancti
non teneantur deinceps
temporalibus quamvis ad proximi usum
tenentur tamen eis deinceps quamvis
ad assequendum quam non debent
tamen asserere deo talem sicut laici
Sed hic designetur tamen in rapina
Item rapinus rapto est enim
temporalem deposito ut scribitur
quia Item Calo deum sunt // Item

aut quia minus dant assiduitatem
temporalia quam lucrum est · quia sol
licitudo temporalium impedit spiritualia
¶ Clericus autem ideo dicuntur · quia sunt
in sorte dei vocati et divino cul
tui spiritualiter mancipati ¶ Et ideo so
li deo debent contemplacioni et
oracioni et ab omni strepitu temporali
semoti ¶ Unde rede[?] psalmo medium
melius si clericus ut monachus quam
clericus inter nimis se immis
cent temporalibus et secularibus
negocijs sicut et voluntate
in tantum quod inevitabiliter impediuntur
libertate spiritus qua deo soli in
tendere debent quod pertinet maxime
talibus ubi forte lucra ipso tenen
tur pertinent quamvis non est in
ducendum quod negocijs secularibus non
debent immisceri

Secunda compositio illorum
preceptorum est per tria opera
scilicet aut retinendo vel credendo contra
ipse non concupiscendo ¶ Primo nichil
aliud est furtum quam rei aliene
per violenciam auferre ut 14 quaestio
q. 4a ¶ Item secundum Augustinum non solum autem
tunc est qui rapit aliena sed etiam
qui nimis cupide retinet sua ¶ Et ideo Am
brosius ut dicit Augustinus angelus
aliquid luxurie [?] per scripturam ut scribitur
20 · q · 1 · ¶ Non minor est crimen
habenti tollere cum possis et hec
bundas quam indigentibus negare
¶ Esurientium panis est quem tu deti
nes ¶ Nudorum vestimentum est
quod tu recludis · miseria et
calamitas est quam apud te in castris
et est dampnum ex eo ¶ Secundo pet
patet quod omnibus cupidinibus concupiscitur aut
in appetendo alienum quod est iniu
riam ut in compositione patet ¶ Aut

est ad iniustum ut patet in compositione
racione ¶ Aut est in retinendo cupide per
avariciam quod contingit in ista composi
cione ¶ Circa hoc potest esse duplex
quia vel illicite retinet et congregat
aliena et sic est furtum vel rapina
prout quod superdictum est ¶ Aut retinet
propria et tunc hoc aut sit tempore
necessitatis quo ea propter tenacitatem
non communicat aliis ¶ Et sic retinens
impediuntur hominibus multitu
dine super dictum est ¶ Preterea fame
morientibus ¶ Aut sic retinet suam
ut ea tempore oportuno distribuit
¶ Et hoc contingit dupliciter quia
aut racione aut minus retinens que
sunt distribuit ¶ Et sic est peccatum mor
tale ut patet in divite epulone quia
mitatis lazaro negavit ¶ Aut ad
que distribuit et aliquis non · et sic
est peccatum veniale · et hoc magis vel
minus per maiorem vel minorem
facultatem est in divite ¶ Tercio
est quod ipse avaricia non producit vel
equitate ad ius suum pertinet sed
ad ius suum vehitur unum tunc
per suam avariciam est peruersio ¶ Exempla
narracio sicut beneditus super quarum
39 · scriptum vehitur quatuor
rotis vertitur que sunt pusillani
mitas · inhumanitas contemptus dei
et mortis oblivio ¶ Pusillanimitas
ipsius inhumanitas sunt tenacitas
et rapacitas ¶ Et hiis duobus
unus auriga presidet scilicet ardor
habendi ¶ Sola quidem avaricia
quam non comparat placet uno
auriga contenta est ¶ De autem
quantum quo et qualiter homo
sit habendi ad res possessas

ho(mo) prodig(us) dicit Seneca i(n) li(bro) pro-
verbi(orum) dicens: Pecunie ne(scit) imperare
non servire. Pecunia si scis uti
ancilla est, si nescis domina
est. Et io(hannes) nat(ura)le est aut reprimi
aut potentiam vilem habere. Et
io dicit Bernardus sup(er) cant(ica) ser-
mone xxx(o). Si n(on) tua sunt
que possides expende ad laude(m)
et pro bonis celestia querere.
Si ho(mo) n(on) vales stude te pe-
nitus n(on) esse divitem sed scienti-
am et bonis z beneficiis pos-
sessoribus dicit Gregorius i(n) libro
moralium: Homines cum divitiis
spe affluunt vero e(st) concessa
quia ho(mo) quod unus voluerit quod sepe
modo ad pauca in etiam multa
portavit. Et io aut largiendo
distribuunt aut defendendo contempnunt.
Circa illa q(uod) ista triplex
p(re)positio predicta potest intelligi
ex dicto c(apitulo) xlviii. Ho(mo) quia
Ubi dicitur homines actus ipsos
n(on) possimus nisi cupiditatem
eradicare omnium malorum abstinendam.
Et ho(mo) ... r ad primum exponitur.
Circa illud subdit vir
catholicus et propter filiorum
Stud(ium) nullo dicit implicand
... Sic nulla cupiditate
detur vivendum dicitur scriptum
Ro(manos) ... concupiscis nulli n(on) civib(us)
... cum fructus aurea ut
abstinendo vivere a munerib(us) ut
vir concessis nec preciatur ad ha-
bendum conservacio. Capitulum vel ad tertium
subdit: Sed dicit forte cupi-
dus quod iuste faciunt. Si a
bona non (?) ... delega-
tus ... Sed o imperan-
dus du(m) tu quia in habere i(n)
consuetudine ... de venere

rerum corporis quibus gestu fient
turbantur. Hoc nimis non vitet
modus corporis v(e) Tamen
ergo sciat te nullam bonam
posses p(er)tinere quod valeas vi-
tiis corporis huius propter sui
vilitatem primitus plaga univers
que unusquisque moderetur salus
fieri et liberum et sollici-
tudo possidendi temporalia non
solum impedit devocionem spiritu-
alem sed i(n) corde homini fuit
eius dei videns. Quia tamen devocio
orans et eius contemplationes
complecto furtim modo videns
habendi cupiditatis dicitur.
Ex predictis patet quod de istorum
tempore sit considerandum. Capitulum x(m)

De tercio propositum
non concupiscere uxo-
rem proximi tui. Ubi prohibe-
tur concupiscentia carnis secundum quod in
nono precepto prohibetur corporis
concupiscentia oculorum. Ideo autem
datur duo precepta ad prohiben-
dum habere duplicem concupiscentiam
eo quod ad cetera nostra naturaliter
inclinantur. Nam ad
concupiscentiam oculorum inclinat
nos sive consuetudo i(n) esse
individuo. Sed ad concupiscentiam
carnis inclinamur nos sive
speciei conservacionem. Ideo ponitur
Prohibetur enim hic inclusive
hec duplex concupiscentia propter illud
dampnum quod sequitur i(n) eius.
Primum est quia anima inficit
et maculat. Unde in textu est
quia concupiscentia carnis est
et fetida ... Contra
concupiscentiam oculorum est fetida ...
... ardentis recte effluens
Unde patet ... et cum

sit lumen intellectuale. Sicut ergo hec
duplex concupiscentia sit lumen spirituale
quo anima sordidatur et fuscatur
fetida et displicabilis redditur
i. concupiscentia dei ad modum lumen
inhabilis. ¶ Tercium est quod ad modum
ignis in combustibilibus animam
inflammat. De quo scribitur Job 20
ignis est usque ad consummationem devo
rans. Et non solum animam inflammat
sed etiam inflammando incendit. Sicut enim
superveniens fervor ignis sua fuligine
superbia vite que ad modum venti
in aliquo conflat et dilatat ignem in
tumens ad modum pulveris visum utriusque
distinguit. Et non de impio dicitur in
Ps. quia est tamquam pulvis quem pro
icit ventus a facie terre. ¶ Quarto
quia visus ad modum sitis in febrici
bus animam semper arescit. Unde
iste due concupiscentie sunt due filie
sanguisuge clamantes affer affer
ut scribitur Prov. 30. Nam concupiscentia
oculorum dicit affer divitias. Con
cupiscentia carnis affer delicias. Et
utriusque est in istis insatiabilibus appe
titus. Homo et mulier cum
ceteris et deliciis sensibilibus eque
sitiens perversus. Et ideo non est
mirum si non possit impleri
nec enim satiari. Hec autem prop
ter hoc exponere competenti
¶ Quintum est. Non concupiscere
rem proximi tui. i. non habere in
voluntate thorum proximi tui. ¶ Ubi
notandum est consuetudo quod si deus
solum voluntatem thorum precipere pro
hibet. quando quod nisi ignorare nostrum vo
luntatem facere inspiciens punit
et illos ponere qui pulchras
et castas et probas uxores ha
bentes tamen alias suas domi ponunt

que inseguntur sordidas quam
possessiones aliorum intendunt
sicut. Nam tamen contra consultis
inestis. Quarto. Quoniam videtur inquam mi
tendum ad concupiscendum etc. i. quod
concupiscentia transeat in affectionem
rationis et consentiat ut est
si facultas adsit sed differat
in mechando tamen in voluntate
est si fieri voluntatis perfectionis
reputatur. ¶ Secundum contra quod scribitur
89 d. Non satis est velle sed
etiam bene facere oportet. In
tantum satis est bene facere nisi pre
dat quod bono fieri in voluntate
voluntate peccatum de consecratione d. 4
c. 1. Cogitationes et voluntates
nemo punit pariter. ¶ Ad id
breviter quod doctorum auctoritatem
distinguendum est. Quando autem volun
tas habet facultatem operandi et si
voluntas non reputatur per se
In quo casu loquitur canones
in quam allegatis. Aut non habet
Et sic iterum distinguitur. Aut est
voluntas mala et sic per se re
putatur. et est per se peccatum mortale
in voluntate mala peccatum et in opere
quamvis non sit tamen peccatum mor
tale solum. Sicut et in aqua re
volutis. Et istud est verum quantum ad
iudicium dei qui intuetur corda. Sed
quantum ad iudicium ecclesie si volun
tas mala fuerit occulta sic quantum
non punitur ut dicit ulterius doctor
Et si voluntas perducitur ad ac
tum vel est ad tentandum sic in iure
nobis maioribus punitur solutio
nibus licet mechatio non ha
buit effectum. Unde sepe nominatur
ille puer qui misit cordam
honeste mulieris fuit in relo quod

et qui comedit de pe. d. i. c. io
In interdictis tamen omnibus
non punitur solus actus sed non
solum finis... licet solum finem crimi-
nis. ff. de furtis. Cum furti
Aut voluntas est bona. Et tunc
aut ea que vult tendit sub precep-
to aut sub consilio. Si primo mo-
do voluntas non reputatur pro
facto, ut in ieiuniis et clausu-
ris ab ecclesia institutis. Et hoc patens
se. qui voluntas habet similitudinem
predicandi in nobis. Si autem tendit
sub consilio tunc distinguendum quia
aut est depositum primum animo-
le. sic tunc voluntas reputatur
pro facto, ut patet de sancto mar-
tino de quo canit ecclesia O
sanctissima anima quam etsi gla-
dius persecutoris non abstulit
tamen palmam martyrii non amisit.
Aut non est depositum primum ani-
mole et sic voluntas non repu-
tatur pro facto quia non suffi-
cit pro premio meritorio sola vo-
luntas quando necesse actibus qu-
ando in opere teneatur.

Secunda oppositio illo-
rum concupiscentie uxoris pro-
prie non fornicabitur numquid
nec de uxore propria tamen cogi-
tet quam pulchra quam amabilis
quam graciosa sit. Contra hoc
preceptum peccabat multi faciunt
tamen viri quam mulieres qui
licet nolunt concupisci nec con-
cupisci ab aliis tamen vo-
lunt agere decem festivas nec re-
linquis nocturnis in tempore
cogitationum quod tamen nimis
periculosum est quia similiter ex
hoc peccatum mortale incurrit.
Ad placitum in sua conscientia

cibus ei dicit. Contemptum ad 4
libidinem ad delectationem ei consen-
tiendum ei consensu voluntatis fi-
at peccatum vel mortale vel etiam
veniale. Primum autem ei consensum
fiat per deliberationem consensus rationis
in ipsam delectationem interiorem
aut etiam in opus exterius concupiscentie
nisi mortale est mortale peccatum
fiunt. Et ut evidentius pateat
qualiter interior cogitatio et con-
sentientis delectatio sit peccatum mor-
tale et quando non secundum Gregorium
quod humana temptatio perficitur ex
tribus: suggestione, delectatione
et consensu. Si enim suggestio
ducit passionem que est subitus
motus animi cogitatione sine de-
lectatione in re cogitata sic est
veniale secundum glosam ibidem. Si autem
suggestio inducit passionem
que est secundum glosam ibidem quando ad
firmat vel deliberatio. Sed tunc
non sequitur delectatio in tali re
cogitata et sic non est peccatum ut
solum est veniale. Aut sequitur
delectatio in cogitatione et hoc
contingit dupliciter, quia tunc aut
deliberatio rationis non consentit in
delectationem et sic est veniale
ut prius. Aut consentit et sic
mortale. Sive consentiat in de-
lectationem interiorem actibus sive
consentiat in ipsum opus. Similiter
ratio est quia non solum consen-
sus verbis probatur tamen quando
consentit in opus est peccatum mor-
tale. Si etiam indirecte ut
tunc quando consentit in solam de-
lectationem interiorem et non in
opus. Et hoc habet veritatem
si delectatio tendat in obiectum
includens in se deformitatem

ad deum suum. Si autem quibusdam
delectetur in cogitacione turpi prius
si eis placuit cogitare de spe-
ciositate mulieris absque alia de-
liberacione consensus sit peccatum
tamen delectacio non est penitus
mortale sed potius veniale.

Tercia exposicio est illo modo: Non con-
cupisces uxorem proximi tui
id est non concupisces despondere ab uxore
proximi tui. Ut illa concupiscentia te-
neatur passive et relative. Et sic
primo est intelligendum quod istud pre-
ceptum tangit diversa genera hominum.
Primo delectatur que sunt et que
potissime hereticam delectacionem
[illegible] concupiscere virginem diversam
quo que sunt et que specialiter
heretica in mulieribus pudicis gaudent.
Tercio secundum quod sunt
qui habent preceptum tangit de
persone religiose licet sint facte
in prima professione voto continencie
astricte tamen adhuc delectantur
in spiritualibus carnalibus delectacio-
nibus. Et iste sunt plus filiis
Israel que recedentes de egipto
manna celeste fastidiebant et
cebulas velud egipti appetebant.
Sic et iste mundo renunciantes
tamquam ab egipto recedentes pro
tamen continencie propter voluntate
et vite observancie primisse-
runt professionem. Adhuc in deserto po-
siti hoc est in statu religioso
constituti in quo omnia delicias mun-
danas et mundi pro voluntate
contempnere debent et deserta
cebulas velud egipti appetere
et cibum celestem id est scienciam in mente
devocionis fastidiunt quando in
se retinent animi delectaciones

et omnes proprios sensus ut siluit.
Capitulo 16. Quarto sunt virgines et sancte
que statum suum viduitatis assumunt
plures cogitacionibus agitantur
quas delectantur. Jeronimus in dicit. Ka-
tus qui tenebit et stringet eum
in sinu et impetu illicite cogitacionis
et allidet parvulos suos ad petram
et primos motus carnalium
delectacionum ad petram id est Christum
sic proprii exemplis conformantur
qui [illegible] pudet [illegible] nostre
liberacionis [illegible]. Quinto sunt
qui licet velint concupiscere volun-
tarie concupiscunt quando videre per
tamen virgines et mulieres quando
hoc sit lumine et oculis in anima
[illegible] sunt que non solum in
choreis et in plateis sed eciam
in certa [illegible] virorum obambulant
et videntur dum eis nunc colli
albo nunc [illegible] nunc facie
colloquio nunc manuum nunc [illegible]
nunc veltus expositio nunc ocu-
lorum lascivia intuitu et lege
et omnium carnis pruritum. Sexto in-
cendit tamen quod talis converti
deberet et solum bonus mulie-
ribus intendere non [illegible] divina sunt
decreta non et decreta mulierum
quam quedam mulier licet pot-
est omnem ad complacenciam viro
suo non autem alterius alicuius
Clericus vero est quam sunt quibus
exponere ipso usu anima [illegible]
in debitis sunt amicus capud
domini complacenciam. Sed mulier
licet in debitis sunt moribus
ornari sed ad complacenciam viro
suo ut ex hoc animum mariti vi-
gorem et fides thori integra
conservet. Propter quod patet quod istud

cruciatus multo periculosius frequen-
tium. a virginibus incipiens quam in
mulieribus. Cum enim assignat
Augustinus dicit quod mulier vinci-
tur placere uni soli viro cum quo de sua
conplacentia tenet. Virgo autem compla-
cere omnibus conplacere ideo plurimorum
virorum oculos suo cultu et conplacen-
tia [illegible] post se. De quo etiam
[illegible] apostolus 2 ad cor. 6o. Ne-
mini dantes ullam offensionem.
Propter secundum quia [illegible] quia
homini [illegible] a delecta-
tione carnali [illegible]
[illegible] fugiens [illegible] in [illegible]
proprio. Sed [illegible] hec [illegible]
addunt [illegible] alia dampna [illegible]
[illegible] multum [illegible]
quia carnalis delectatio pri-
vat hominem bonorum [illegible]
[illegible] Tertio quia pri-
vat hominem [illegible] et [illegible]
[illegible] Quarto quia
[illegible] hominem a [illegible]
[illegible] que secundum Augustinum [illegible]
[illegible] et
delectatione [illegible]
[illegible]
[illegible]
plena [illegible]
Et quo [illegible]
[illegible] fuerunt qui [illegible]
[illegible] et momentanea delecta-
tione eternam dei contempla-
[illegible] Sed [illegible] dampna
[illegible] sunt [illegible]
[illegible] que [illegible] sunt
[illegible] a [illegible] hominem [illegible]
[illegible] sunt in quo [illegible]
[illegible]
in [illegible] Item
[illegible] ut bos [illegible]
[illegible]

bestialis et peiorum. Item ex-
clusus fuit a regno [illegible]
[illegible] in quo invenitur [illegible] pro
[illegible] divine visionis et consortiorum
[illegible] Propter quartum quia
quia tales sunt que possunt [illegible]
[illegible] Quinto quia [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] quia ipsi sensus [illegible]
[illegible] sunt quam quidam [illegible]
[illegible] et [illegible] pro
[illegible] Et ideo sunt [illegible]
[illegible] qui [illegible]
[illegible] hostibus tradit et [illegible]
[illegible] ut [illegible] ipsorum [illegible]
[illegible] et libere possidere [illegible]
[illegible]
[illegible]
quam per hec [illegible]
[illegible]
[illegible] dei [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sensus sunt [illegible]
[illegible]
[illegible] In cuius figuram precepit
[illegible] populo israhelitico
ut pedes suos ponerent super
colla [illegible] et [illegible]
[illegible] quos [illegible]
per hoc quod quinque sensus [illegible]
[illegible]
sunt per [illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Sexto quia facit
et [illegible] quod [illegible]
[illegible] sublimatur et sublimem
deprimit et sublimat et suo
[illegible]

desiderit. Propter quod nobis
mentis devotis eterne mortis mi-
re dicitur quem sponsus bibere
voluerit et in quo sponsam suam
quodam familiari colloquio ine-
briare summopere desiderat. Unde
illud canticorum Vadam ad mon-
tem myrre et ibi loquar sponse
mee. Quartum est passionis christi
[illegible] in devoto [illegible]. Sic enim
contemplationis [illegible] [illegible]
te ad montem [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] et in [illegible] [illegible]
i. christi vulneribus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
sue passionis. Et [illegible] [illegible]
super rivulos aquarum sue pas-
sionis [illegible] deplorando
et [illegible] mentis [illegible]
devotissime contemplando. Unde
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] hec est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Et
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
fugiat in petre foramina i. in
christi vulnera [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et passionis [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
Tercio [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] i. vinum [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] devotionis.
Hoc est vinum quod letificat
[illegible] et [illegible]. Quod vinum
nobis [illegible] gloriose v[irginis]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] filius [illegible] [illegible]
et [illegible] in [illegible] [illegible]. Amen.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Exemplum de [illegible] [illegible]

Legimus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Exemplum de [illegible]

[illegible] et flagellis [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sub [illegible] [illegible]

Exemplum [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
que in [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
et illi [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Incipit prologus ysidori episcopi in libro de virtutibus et de summo bono

Incipit prologus ysidori episcopi in libro de virtutibus et de summo bono

Domino venerando sancto
meritisque beato fratri
massono episcopo
ysidorus episcopus Veniens ad nos
famulus vester vir religiosus ni-
cetius litteras honorificentie vestre
nobis detulit. in quibus agni-
to salutis vestre indicio impatienter
maxime pro eius portitore cong-
ligua vivens epistola extat Unde
pro salute vestra gratiarum actiones
domino deo nostro rependimus. in quantum
valuit mediocritatis nostre vires
impensis studiisque rependere
posse tantos meritorum tuorum suf-
fragiis divinis nos commendare
appetentibus Unde quod conscriptum
in epistolis venerabilis fraternitatis
tue innotuit nulla est in humanis
sensibus dictorum diversitas in eo
quod alibi legitur in lapsu cor-
porali restaurandum honoris
gradum post penitentiam alibi post hoc
delictum nequaquam reparandum at-
que ordinis meritum // Hec enim
diversitas hoc modo distinguitur // Il-
los namque ad pristinos officii
gradus redire canon precipit
quos penitentie precessit satisfactio
vel digna peccatorum confessio
// At contra hii qui neque a
vicio corruptionis emendantur
atque hoc ipsum carnale delic-
tum quod admittunt etiam
vindicare quadam supersticiosa
temeritate nituntur nec gradum
utique honoris nec gratiam communionis
recipiant // Ergo ita est utrumque
diffinienda sententia. ut imo sit
illos in locum restaurari honoris
qui per penitentiam reconciliationem
meruerint divine pietatis
Hii vero merito consequuntur
accepte dignitatis statum qui per
emendationem penitentie recepisse
noscuntur vite remedium // Ideo
ne forte magis ambiguum sit
divine auctoritatis sententia confirmetur
// Ezechiel enim propheta sub typo
prevaricatricis iherusalem ostendit post
penitentie satisfactionem pristinum pos-
se restaurari honorem // Confun-
dere inquit o iudea et porta
ignominiam tuam Et post pau-
lulum Et tu inquit et filie tue
revertimini ad antiquitatem ves-
tram Cum dixit confunde-
re ostendit per confusionem id est
per penitentie opus deleri quicquid
erubescere et pro commissis
sceleribus venia fieri humi-
liter confitentium deinde. per
eo quod digne confusionis pre-
cederit opus Deinde precepit
ut portet ignominiam in dehono-
ratione nominis sue dignitatis
Ergo dum quisque per opera
confusionis sue confunditur
atque ignominiam deponens
sue lugens in humilitate por-
taverit renovari secundum prophetam
ad priorem statum poterit Io-
hannes etiam in angelo ecclesi-
e cuidam sub figura quedam
scribit Memor esto un-
de excideris et age penitentiam et
prima opera fac Alioqui

venia tibi cito et movebo can-
delabrum tuum de loco suo. Angelus an-
gelo enim prepositum utique i. sa-
cerdotem ostendit testis malachias
qui dicit Labia sacerdotis custo-
diunt scientiam et legem requirunt
ex ore eius quia angelus
domini exercituum est. Prepositus qui
lapsus in vitium per elationem ad-
monetur ut memor sit unde
ceciderit et penitentiam agat et
prima opera faciat ut non mo-
veatur candelabrum eius. Sed
candelabrum angeli dicitur
sacerdotalis vel honoris potestas
que gestatur velut lucerna quod significatum
est apud samuelem in dampnatio-
nem hely. Oculi eius caligare
ceperant nec poterat videre lu-
cernam dei antequam extingueretur
Lucerna quippe dei fuerat
quia dignitate sacerdotali pollebat
iustitie claritate fulgebat
Extincta lucerna archa dei ca-
pta est. dum ob scelera filiorum
sacerdotum pereuntium mediatorum
lumen amisit. Candelabrum
per quod intelligunt existimatio
honoris. nec penitus iterum tollitur
exigitur ut moveatur quia per delic-
ti casum neglecta penitentia admissa
scelera non deflentur. Movebo ei-
dem pro eo quod recedisti movebo
candelabrum tuum. Sed nisi
penitentiam egeris movebo cande-
labrum tuum. Ergo quemquam
prepositum penitentie si peniteat
prima delicti. utique sequitur et
reparatio melior. Et ut in proverbiis
dicitur qui abscondit scelera sua non

non dirigetur. Qui autem confessus
fuerit et reliquerit ea. misericordiam
consequetur. Quamvis et primi quod
ecclesiam reserunt quod sequentia ad
nos remeare penitentiam in
statum pristinum propter non habere
cleri epi ... partes.
Sed postea ex sinu dei melius
sanaverunt. Nam legitur
quod maria soror aaron prophetissa
dei obtrectationis adversus
moysen incurrisset delictum
illico stigmate lepre perfusa
est. Cumque pro ea peteret moyses ut
emundaretur precepit eam deus
extra castra septem diebus separari
post emundationem rursus eam in
castris admitti. Maria ergo so-
ror aaron non iniuste sacerdotes
qui dei superbie deditum sordi-
dus sit corruptionem contagiis
maculat. Extra castra septem dies
id est extra collegium sancte eccle-
sie septem annis peniteat. Ubi post
emundationem virorum locum suum
pristine dignitatis recipit in eis.
Ecce magna utilia consilia anti-
quitus diximus plane et
plena auctoritate sanctis sacris
testimoniis explanatum ostendi-
mus ipso honori posse restitui
viros qui per penitentiam satisfactio-
nem ipsa delicta deflentur. Ad-
huc non posse restitui qui
non lugent que gesserunt. Et lugen-
da sine ullo pudore religio-
nis vel more indiscreti domi-
nii ... Sed fine autem repre-
hensio hoc admonendum putavimus.
ut quamcumque studeas in gestis consilio-
rum destitutis sanctorum invenerunt illius

consilii magis teneat sive ea que antiquior aut potius competentius.
Datum sub die pridie kalendarum. Anno [illegible] regnante domino nostro Wicterico rege glorioso.

Incipiunt capitula sancti Ysidori episcopi in libro de virtutibus aut de summo bono

Quod deus summus et incommutabilis sit [et] quod incircumscriptus et opifex sit deus
¶ Quod ex creature pulchritudine agnoscitur deus
¶ Quod ex usu nostro quedam species ad deum referuntur
¶ Quod deo nulla temporum successio ascribatur
¶ De temporibus
¶ De mundo
¶ Unde malum
¶ De angelis
¶ De homine ¶ Quod diu creatus sit homo[illegible]
¶ De sensibus carnis
¶ De Christo ¶ De spiritu sancto
¶ De ecclesia et heresibus
¶ De gentibus ¶ De gentibus
¶ De lege ¶ De vii regulis legis
¶ De duobus testamentorum
¶ De simbolo et oratione
¶ De baptismo et communione
¶ De martirio ¶ De sanctorum miraculis
¶ De antichristo et eius signis
¶ De resurrectione ¶ De iudicio
¶ De gehenna
¶ De gloria sanctorum
¶ De penis impiorum

Summum bonum deus est quia incommutabilis est et corrumpi omnino non potest. Creatura non summum bonum est quia non summum est quia mutabilis est. Et dum sit quidem bonum non tamen esse potest summum. Quid est dei immortalitas nisi eius incommutabilitas? Nam et angeli et anime immortales sunt, sed incommutabiles non sunt. Ideoque solus deus dicitur immortalis quia solus est incommutabilis. Nam anima moritur dum deserente deo de bono in malum mutatur. Sic et angelus dum deserente deo in malum est lapsus. Materiam habet unde existit immutabile est quod de informi ad formam transit. Quod vero non habet materiam immutabile est sicut deus utique est. Bene ac scolastici sunt in deo incommutabilibus incommutabilibus. Unde et merito gentes ipse tulerunt carnem. Opus non consilium est apud deum. Sicut mutatio nec variatio est apud eum, quia pro varietate temporum diversa precepit, sed manet incommutabilis et eternus quod cunctis congruum esset temporibus ab ipsa eternitate in eius mansit dispositione consilii. Secundum usum nostrum aliud dei potentia, aliud pulchritudo eius atque aliud magnitudo eius tenemus, sicut aliud est homo et aliud pulcher, quia desinente pulchritudine homo permanet. At per hoc qui ita intelligit deum corporeum esse credit, dum pulchritudo et magnitudo dei ipse deus est. Ideo deus dicitur simplex, sive non amittendo quod habet, seu quia non aliud est ipse et aliud quod in ipso est. Superordinate consistit deus seu conferre virtus ea que ordinate in deo sunt imperite sophistis que aliquid dicitur per similitudinem et non est. Apud deum non sunt simplicitatis est. Iusticia habetur aliud et ceteris estimanda sunt. Capitulum secundum

Non ideo celum et terram
implet deus ut eo
contineant eum, sed ut ipsa potius
contineantur ab ipso. Item per plenitudinem
deus implet omnia, sed
non sit unum ubique tamen est totus.
Item non tali plenitudine est deus
in omnibus ut unicuique rei pro
magnitudine portionis sue ca
piat eum, id est ut maiora maius
et minora minus. Deus sit po
tius ipse totus in omnibus
sive omnia in ipso. Capacitatis
divine immensitatis contra parte
sive inclusionis concludit. Ut
evadendi potentia cuius conditum
invenire possit quin se
omni undique constringit.
Cuncta enim nisi divina virtute
et potentia continentur, sive
que creanda sunt ut salvan
tur, sive que dampnanda sunt
ut pereant. Item nullatenus ergo
posse effugere deum quempiam
credendum est. Quem enim
non habet placatum, magis eum
debet iratum. Item immensitatis
divine magnitudinis istud est ut
eius intelligamus intra omnia sed
non inclusum, extra omnia sed non
exclusum. Et ideo interior est
ut omnia contineat, ideo exterior est
ut incircumscripte magnitudinis sue
immensitate omnia concludat. Item id
ergo superior est omnibus et
altior. Item id non per inclusionem
gubernans omnia dominatur.
At ne ea que creata sunt
sine deo essent, deus continens
est ut omnia concludantur ab eo.
Item De continentia alicuius sui
ipsius. Deus autem quia
non est [illegible] qui est perfectus

Quod hic sermone de visu non
fruimur humane sapientie, sicut et
in aliquo ubi quoniam id quod
ineffabile nominare deum possit,
quoniam de deo nichil digne humanus
sermo dicit. Deum localem non
sit deus. Localis tamen in suis
scientiis ambulat. Deum de loco
in locum procedunt ab eis. Sanctus
deus quoniam nec loco movetur
nec tempore in secretis tamen suis
et tempore et loco movetur quo
nos ab eisdem localiter procedunt
dicitur deo nec secundum quantitatem nec secundum
qualitatem nec secundum formam nec secundum hominem
aut mentem aliquod digne dicitur.
Item est enim et quedam latitudo
caritatis qua ab errore corrigit
et continet in veritate. Item est
ei et longitudo qua nos lon
ganimiter malos portat donec
emendatos pacis fructu confirmat.
Item est ei et altitudo per quam
omnem sensum sive scientie intellectum
excipit. Item est ei et profundum
quo dampnando infideles inpenetrabili
equitate disponens predamnat.

Quoniam de deo loquens scriptura
plerumque dicit esse deum
non quasi visibile ostendit sed
ubique potentem significat. Item id
quod dicitur esse deus vel per im
mensitatem divinitatis eius nullus
possit sensibus attingere neque et
angelorum. Quoniam usque ad pa
radisum angelicum humana per
resurrectionem non perficit. et
ad contemplandum deum indesinenter
consurgit. Videre tamen eius
essentiam plene non valet, quia
nec ipsa perfectio angelica
in totum attingit sicut secundum apostolum
qui ait: Pax dei que exsu
perat omnem sensum et intellectum

eciam angelorum. ¶ Sola enim tantus sub
misse nomine est. et humanus a verbo
a xpo suscepta que trina in
trinitate persona. Intelligibiliter
quodam miro modo dei eciam
sciri pot dum et eum. opus
vero eius quod unque equari non
pot. atque videri a nullo potest
sciunt. Dei enim videntur non
puro sensu penetrari uel ange
lico uel humano. Et ideo quia
omnibus sensibus insita sunt tamen de
veritate ea opus est. et tamen
non distincte aut equare semper
apostolo qui ait. Quis enim cog
novit sensum domini aut quis
consiliarius eius fuit

Scilicet
ad incorporea creatoris
magnitudinem creature
corporea magnitudo componit
ut magnum consideret ex pluribus
et ex visibilibus invisibilia
estimet. atque ex pulchritudine
factorum effector operum agnoscatur.
non tamen parilitate consilii. sed ex
quadam subdita et rata speciebus bonis
sunt ars et artifex retorquet
laudem. ita rerum creator per
creaturam suam laudatur. et quanto
sit excellentior ex ipsis operibus
divine monstratur. Ex pul
chritudine enim superiore creature
pulchritudinem suam que con
scribi nequit. fecit deus uel
legi ut ipsius vestigiis redeat
homo ad deum quibus aversus
est. ut qui per amorem pul
chritudinis creature a creatoris
forma se abstulit. rursum
per creature decorem ad creatoris
pulchritudinem revertatur.
Quibusdam gradibus intel
ligencie per creaturam ascendit
homo ad intelligendum deum
creatorem. id est ab insensibi-

surgens ad sensibilia. a sen
sibilibus surgens ad racionabilia
a racionabilibus surgens ad cre
atorem. Intelligitur per se pollui
dum deum. Irracionabilia et
insensibilia non per se sed per
nos. dum ea considerantes deum
laudamus. ¶ Et ideo dicuntur
laudare ipsum quia eandem
laudem contemplari causa
dixerunt antiqui quod nichil secra
tum deus. quod non sensu
habeat in deum. Hinc est aliud quod
ex silicis duro scintilla erumpit
Et si ignis in saxo utique sibi
sensus sentitur. ubi se vi
eat non sentitur

Nostro usu deus gaude-
re dicitur uel dolere. Horum
enim neutrum apud deum perturbacio
nulla est. apud quem tranquil
litatis est summa. Non est enim per
turbanda mentis sed ut eciam
posse deo furoris uel muta
cionis accidit perturbacio. Sed
ipsam equitatem iusticie qua
reos punit. iracundiam sacra scrip
tura ideo nominat. quia quod in
deo mitis est apud furorem est
indigno parientibus. Sic ergo in
telligere opus est et alias pas
siones. quibus ex affectione
humana scriptura dicit ad deum.
ut et in se incommutabilis sit
credendus. et tamen per easdem
sermonibus ut facilius intelligant
ure locacionis et mutabilitatis
genere appellare. Tam clementer
deus consulit humane infirmitati
ut quia eum sicut est ipso
possumus agnoscere. ne locum
tamen nove scriptura nobis
insinuet. Unde et more membris

qualitatem habere scribitur et passiones
Indiget autem secundum diversas voluntates quantum ad
sui perceptionem nos habet et deus con-
descendit nobis conformando se
Multis modis deus ad signi-
ficandum se hominibus de invisibilibus
rebus species ad se trahit que
creatura insinuat per spiritalem similitudinem corporali-
ter et corporea constant. Plerumque
de corporibus ad deum sumuntur qualitatum
species que tamen in deo non est quia
in illa natura incorporeus est et
incircumscriptus. Sed pro efficientiis earum
rerum in ipso species scribuntur. ut quia
omnia videt dicitur oculus. et per hoc quod
audit omnia dicitur auris. pro eo
autem quod avertitur ambulat. pro eo quod
expectat stat. Sic et in ceteris hu-
manis similibus ab humanis membris trans-
latum similitudo ad deum. Sicut est obli-
viscens et recordans. Hinc est
quod et propheta dicit. Iuravit dominus
exercituum per animam suam. non quod
animam habeat. sed hoc modo narrat
affectum. Et alibi filii signum ca-
et vinis et similibus intelligitur
Nec mirum si vilibus significationibus
figuretur. quem usque ad nostrarum
passionum seu contumeliarum contumelias
descendisse cognoscitur. Nam et
sepius agnus non per naturam
sed per innocentiam. et leo pro for-
titudine non pro natura et ser-
pens pro morte et sapientia
non per naturam scribitur. Nam et a
prophetis plaustrum portantis fe-
ni species dicitur ad deum
Et hoc ideo per figuram dicitur
quia nichil est horum ad sub-
stantiam eius. Non sunt ergo
sed per similitudinem species divine
ad deum. Item pro rebus aspectabilibus
sed per efficientias causarum. Unde
et ostenditur deum nunquam visibilem ho-
minibus apparuisse nisi per assump-

tam creature speciem. Fallitur
quidam stultorum. qui dum legunt
ad imaginem dei factum esse ho-
minem. arbitrantes deum esse cor-
poreum. Cum non caro quod corpus est
sed anima que est spiritus dei imagi-
nem habeat. Non ergo credendum est
esse corporis formam in deum
qui hominem ad imaginem suam
fecit. quia mente non carne
ad similitudinem suam creavit. Co-
gitat ergo quale corpus habeat
videntis. Et deum non invenies
hoc est deus. Facies dei in scrip-
turis sacris non caro sed divina
cognitio intelligitur. ea ratione qua
per faciem conspectam quilibet cog-
noscitur. Hoc ei in oratione dicitur
deo. Ostende nobis domine faciem
tuam. Ac si diceret. Da nobis
cognitionem tuam. Os dei unige-
nitus eius est. Sicut enim sepe pro
verbis que per linguam fiunt
dicimus illa et illa lingua. ita
et pro dei verbo os ponimus.
quia mos est ut verba ore
formentur. Et si volumus quem
locutionis primo demonstrare. quo eius
qui efferuntur per id quod effertur
nominatur. bene os pro verbo
ponimus sicut linguam pro
verbis. sicut manum pro litteris
Vestigia dei sunt quibus
nunc deus per speculum agnos-
citur. Ad perfectum non oportet
pervenire dum in futurum facie
ad faciem quibusque electis
presentabitur. ut ipsam speciem
contemplentur. cuius nunc vesti-
gia comprehendere conantur. hoc
est quod videmus per speculum dicitur
hic et nunc

Omnia tempora predicit divine
eternitatis nunc in deo predicta

prius. futurum aliquid dicitur. sed omnia
presentia in deo dicuntur. quia eternitate
sua cuncta complectitur. ¶ Aliquid
mutabilis esset deus tendendus si
ei successiones temporum ascriberentur.
¶ Si semper aliquid in deo erunt
tempora. nec esset tempus. sed esset eternitas
initatis ut mutarentur tempora sed
sunt. Prius preteritum et futurum
iterum est habere non dei. Verbi gratia
Dicimus per presens teneo cadere
pro preterito tenui pro futuro tenebo
Immutabilitate vero deus tenet. et pro
tenuit et tenebit tenet dicitur.
Sic nec proprie angelorum decessio
vel accessio est temporum. Nam divi
nas ex consuetudine in omnibus rebus quia
vicissitudo temporum. non valet an
gelo. Sed quod immutabiliter
inheret creatori sine inicio illius
informium prius ex ea omnia que
spiritualiter illum voluit formare.
nec ipse utique volvebat tempus
¶ Tempus quoque non ad eas creatu
ras que super celum sunt. sed ad
eas que sub celo sunt extimatur
pertinere. Non enim angelis acce
dunt tempora vel succedunt
sed nobis qui sub celo versamur
in hoc infimo mundo

Nulla ante principium
mundi fuisse dicimus tempora
quia deus sit ipsius temporis
a creatura. In principio tamen mundi
factum ex creaturis est. Ideo quo prius
tempus dicitur. quia ex ipso tempore
accepit universitas exordium. Nul
lum spatium temporale habent
tempora quia ante abscedunt
pene quam veniunt. Ideo in re
bus nullus status est temporum. quia
stabilitatem creature motu mutantur
Nec tantum annum unum tempus
ut unum annum unum tempus est ut

unius mensis vel diei nec hore
quia dum hora omnino particulis
accedunt sunt et decedunt. quo
niam addunt est quod preterit. Ut
sit presens futurum ut tempus quod sit
prius et sit est. sicut ergo ubi est sed
adeo presentia in anima sunt po
tius requirenda. Nam ipsum pre
sens preteritum et futurum in anima ten
nemus preteritum reminiscendo presens in
tuendo futurum expectando presens
Igitur adveniente intuemur preteritum
revolvimus futurum expectamus
Hec non ita in deo sunt. cui omnia
simul assistunt

Mundus ex rebus visibilibus
et tamen invisibilibus
consistit. Homo autem ex utraque
universitate consistit. propterea
unde in brevi quodam mundus totus est
mundus. Ratio mundi de uno consi
deranda est homine. Nam sicut per
climationes etatum ad finem
vergitur homo sic et mundus per
hoc quod descendit tempore deficit
quia vir homo atque mundus esse
videntur. Inde utique minor mundus
homo dicitur. Per tantum vero tempora
deo veniente novum pro mundo
faciendo consilium fuisse rogantur
qui in suo manet eterno consilio
huius mundi constructio nec temporum
ante principium sed eternitas fuerit.
Tempus non a substantia creature
non creatura temporum a tempore. Quid
ante ante. Quid faciebat deus
antequam celum faceret. Cum nova
voluntas in deo ut mundum condi
derit est. Sed nova voluntas in
deo exorta non est. quia et si nun
ce mundus non erat. in eterna ra
tione et consilio semper erat.
Dicunt quidam. Quid subito
voluit deus facere mundum quem ante
non fecit. voluntatem dei mutantes
arbitrantes quia aliquid voluit

qd aliqd non voluit. Quidam
intelligendum est. Voluntas dei
deus est. non quia ipse aliud et
aliud voluntas eius. sed hoc est ipsi
velle quod ipse est. Et quod ipse
unus eternus et incommutabilis
est. hoc est ergo voluntas eius.
Materies ex qua formatus est
mundus. origine non tempore a se
facta precessit ut sonus cantum.
Hoc est enim sonus cantui quod
fundamentis cantilene ad sonum
vocis. non sonus pertinet ad sui
intentionem. atque per hoc utique simul
sunt. Sed ille ad quem pertinet
cantus prior est id est sonus. Mate
ria ex qua celum terraque forma
ta est. id informis materia est
quia nichil ex ea formatum erat
que formam desiderabat. De corpo
rea materia ex nichilo facta
erat. Aliud est. Aliud fieri pos
se. aliud fieri non esse. Fieri
necesse est quod deus naturis
inseruit. Fieri autem posse
est quod [illegible] [illegible] [illegible]
causas ut fiant qui voluit de
[illegible]. Non ex hoc aliam
habet credende sunt tenebre
quam dicit deus per prophetam Ego
dominus formans lucem et creans
tenebras. Sed quia angelorum na
ture non est peccatum super dicitur.
Illa autem que peccavit est te
nebrarum nomine nuncupatur.
Deus et in principio lucem a tene
bris dividerunt. Sed quia deus
et hos et illos creavit. inde
formans lucem et creans tene
bras dicitur. De corpore igitur bo
nos angelos non tamen creans sed
etiam formans. malos non
creans non formans. Hoc et
de hominibus bonis et malis acci
piendum est. Post creationem

celi terreque creaturam io ma
[illegible] in genesi spiritus sanctus
ut quia superferri [illegible] o
portebat ante illa nominentur
quorum creatorem spiritus sanctus
superferri dicitur. Quod et apostolus
dicit deus supereminentem viam
caritatis demonstrat. Ideo aliquis
sanctus dicitur spiritus quia do
num est dei in quo subsistentes
requiescimus atque prestando
nos superferimur nobis. Quia
quod natura sua pondere nititur
ignis autem et oleum natura
superius appetitur. quia per
[illegible] figuram superferri dici
[illegible] creature spiritus sanctus
appellatur. Dies prior factum
[illegible] sunt quorum [illegible] [illegible]
[illegible] non dies [illegible]
sed dies dictus est unus. Et
ideo ipse repetitum sit in
[illegible] creature. Quia dies
hoc est natura angelorum qui
creaturam [illegible] contemplabatur
quod dominus [illegible] [illegible] [illegible]
aut [illegible] in eius creatu
[illegible] sed laude eius ad deum
[illegible] [illegible] nichilo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
mane fiebat. Sed ut primi
nec neglecto creatore in cre
ture aspectu [illegible] non respexit
sed [illegible] [illegible] fuit. Deus se
[illegible] nichilo in deo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
que in deo maior est dicitur
super dicitur. Cognitio [illegible] sunt
in scriptura ad comparationem
cognitionis illius que est in deo
que longe inferior est vespere
nomine. [illegible] [illegible] [illegible]

mine fiebat · quia dum lux in
se cognitionem sibi sufficere non agnos
ceret ut se plenius nosse potuisset ·
ad deum sese referebat creatura · in
quo se dies agnoscendo melius
fieret. Non sic quemadmodum nos
transitorie dicimus fiat ad sic dixit
dixit deus fiat celum in principio
Illud enim sempiterne in verbo
unico dictum est. Ut transitorie
dictum esset a deo fiat · erat utique
creatura aliqua vel nova talibus fieret
vox. Sed quia antequam diceret
fiat · nulla erat creatura · ipsum
fiat quod dictum est in eterno verbo
non in sonis syllabis enunciatum est.
Non speremus a deo visa operibus
et laudata esse creatura · que antequam
fieret perfecte ab illo est visa · sed dum
nos singula videntes laudamus
tamquam ipse videat · laudatque per
nos secundum illud Non estis vos
qui loquimini · sed spiritus patris vestri
Unde ipse per nos loquitur · ita
videt et laudat per nos. Sed per
se perhenniter ac sempiterne videt ·
per nos vero temporaliter. Universa
de universitate creatura in principio
valde bona · quia et membra cor
poris non sunt singula · nisi tamen
bona fuerint · dum singula omnia
valde bonum corpus efficiunt.
Decor elementorum omnium in pulchritudine et apto
consistit · sed pulchritudo est constantia quod
per se scorsum est pulcherrimum ut homo
ex anima et membris omnibus con
stitutus. Apta vero est ut vestimentum
vel vestis / Ipse homo etiam dici
pulcherrimus ad se · quia non vesti
mento et vestitui est homo natus sed
iste homo. Vestis autem illa aptam
quia non sibi formatur homo pulcherrimum
· aut ad se · sed ad aliud · id est
ad hominem accommodata non sibi
met ipsi. Hoc et de ceteris

elementorum narratum dicimus est. Sicut
que sunt et facta sunt · multa
valde sunt · sed quemadmodum viderunt
Ipsa sic divina sententia opera ipsa
et cognitis iniustis · fecit deus que
valde bona. Nichil ergo natura
malum quia et ipsa que in creatura
videntur esse penalia · si bene u
tuntur et bona et prospera sunt · si ma
le utuntur nocent. Ita ergo pen
denda est creatura ex suo usu non
bona [illegible] ex sua natura valde
bona.

Unde malum

Malum a diabolo non est
creatum sed inventum. Et ideo
nichil est malum · quia sine deo factum
est nichil. Deus autem malum non
fecit · non quia nolet · aut dign[illegible]
creavit malum unde fiet diabo
lus · sed quia verum est. Di
ctus angelus bonus · superbie
factus est malus. Et ideo recte dicitur
ab eo inventum. Nulla est natura mali ·
quia natura omnis aut incommutabilis
ut deus est · aut commutabilis ut crea
tura. Malum vero non natura nullus est ·
· quia accedendo in bona nature
efficit ea vitiosam. Que dum
discedit · natura manet · et malum quod
erat nusquam est. Et eo quod vitium non
est natura agnoscitur. Vitium natura non est
· quia nichil quod natura est nocet.
Dum natura bona corrumpitur · per contrariam
voluntatem malum · ipsa mali no
bilitas testis est nature bone. Nunc
in mundo testatur · ea esse bona
ut illam deus pro malo non
relinquerit iudicium. Creditum
ab hereticis mentem a deo · vitam
a diabolo fuisse creatam. Unde ab
ipsis due nature bona et mala
putantur · sed una natura non sit
Et dum vero a diabolo fuit non
creatus creatura sed. Rursum ab

[illegible] singularia
[illegible] tum bona

[illegible]

causam permiserit deus mala sem-
per nisi ex contrariis malis
bonus nec decor eminet. Ille
modus iste etiam in verbis gratus est
Nam modus antitheta dicitur quod la-
tine oppositio vel contrapositio no-
minatur. Et fit pulchra domino-
rum mox contraria oppositis perfe-
ctio in rebus propositis est malo
ut natura boni ad comparatio-
operellet nem mali. Fecit deus omnia valde bo-
na. Nichil ergo natura mala-
rum et ipsa que in tantum vi-
dentur esse penalia si bene u-
tamur et bona et prospera sunt
si male utimur nocent. Igi-
tur pendenda est causa ex-
tra usum non ex sua natura valde
bona. Sed videas superbiam ho-
minis. Peccatum venit de minis. Sicut tonitrua
temporis igneus feditate. Sunt et
in universitate creature si omnia vi-
deantur natura mala dicentur
universe creature nimia fame.
Cuncta mala pro peccato primi
hominis pro pena sunt translata
in universitatem generis humani. Unde
quicumque videntur mala primum ve-
niunt nobis originem pro
culpa. Mala dicuntur multa
in tantum perversi ut ignis
quia urit ut ferrum quia
occidit. Ut serpens quia mordet.
Sed quomodo ipsorum non creator
homo accusetur in illis quod
sibi per omnia debet imperare. Neque
quam pro peccato ista facta sunt
nociva. quod et illi cum prius
fuerant cum primo subiecta
Nunc vero non sunt natura
nobis mala sed ea que nobis
nocent. Nam supra dicitur sit

bona. Infirmus oculus nocet al-
terum et cum oculos (?) vivum non lucet
est hoc et tota. Cum contradic-
tionibus et detentione ad in-
firmabilius homo videlicet.
Pro hoc culpe peccatorum ut deo
superbiens homo ea que in-
ferior sunt parant adversa.
Unde et in sapientia legitur. Et
deo pugnabit cum eo orbis ter-
rarum contra insensatos. Ille
vero ergo peccatorum homo actus est
ut naturam prospera ministret homi-
ni adversis. Unde et Salomon.
Creatura expavescit in tormentum
adversus iniustos et lenior est ad
benefaciendum hiis qui in
deo confidunt. Non est ergo
subiecta etiam ut vera indicati-
onem non est subditus alteri.
Tenetur autem recte subdendum
nobis omnia que sub nobis sunt
si nos subiciamur ei a quo illam et quo videtur subiec-
nobis etiam subiecta sunt ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ille pre- cre et quod est
cium subiectum eis que sunt subiectus
valere subiungens amodo cuius
que sibi subiecta constituuntur.

De angelis

Angelorum
nomine est officii non na-
ture. Sed nunquam spiritus nuncupa-
tur et de celis ad nunciandum
hominibus mittuntur. Ex ipso enim
nuntio angeli vocantur. Item natura
et spiritus sunt. Cum autem angeli
vocantur cum mittuntur. Natura
angelorum immutabilis est quam
nisi illis mutabilitas in na-
tura sunt eos incorruptores na-
turas semper in ... Creatio non

natura incommutabiles dicimus ange
los. Nam si natura incommuta
biles essent · diabolus unquam non
cecidisset. Mutabilitati eorum
nature suffragatur in illis con
templatio creatoris. Inde et pre
varicatus est apostata angelus
quia fortitudinem suam non a deo
sed a se voluit custodiri. Ante
omnem creaturam angeli facti sunt
unde dictum est fiat lux. De ip
sis enim dicit scriptura. Prior om
nium creata est sapientia. Lux enim di
citur participando lucem eterne
sapientie. Sapientia vero dicitur · inhe
rendo sapientie. Et dum sint
mutabiles natura · non tamen
sinit eos contemplatio mutari in
diuina(?). Ante omnem mundi creaturam
conditi sunt angeli et ante omnem
creaturam diabolus conditus est
sicud scriptum est Ipse est principium
viarum dei. Hic et ad compara
tionem angelorum archangelus
[struck through] appellatus est. Nam
cum ceteris preesset ordinibus
plenitudine(?) nec non tempore prior(?)
primatum habuisse inter angelos
diabolum; et quia fiducia cecidit
ita ut sine reparatione labatur.
Cuius plenitudinis excellentiam
propheta hiis verbis annunciat
Cedri non fuerunt altiores illo
in paradiso dei abietes non ade
quaverunt summitatem illius
· de ligno paradisi non est assimilandum
illi · quem speciosiorem fecit eum deus.
Distat enim conditio angeli a con
ditione hominis · Homo enim ad
similitudinem dei conditus est
Archangelus vero qui lapsus
est signaculum dei similitudinis
appellatus est · testante domino
per Ezechielem Tu signaculum simili
tudinis dei plenus sapientia
perfectus decore in deliciis para
disi fuisti dei. Quamvis ei simi
lior esset natura tamen ple
nius venit ad similitudinem divine
virtutis conspectus(?). Prior de celo
cecidit diabolus quam homo de
terra. Nam mox ut factus
est in superbia erupit et proie
ctus est de celo. Secundum impe
ritiores(?) testimonium ab initio men
dax fuit · et in veritate non stetit
· quia statim ut factus est cecidit
Fuit quidem in veritate conditus
· sed non stando confestim a veritate
lapsus est. Duo superbie lapsi
sunt deo per timorem se conferunt(?).
et homo cecidit et diabolus
Sed homo reversus ad penitentiam
deo se inferiorem esse cognovit
· Diabolus vero non solum in hoc gra
vius quod se deo equalem esse existi
mavit cecidit · insuper etiam
superiorem deo se dicit · sicut apostolus
dicit · qui aut(?) de ... adversatur et extollitur super
omne quod dicitur deus aut quod
colitur. Diabolus ideo non pe
tit veniam quia non compungitur
ad penitentiam. Membra vero
eius sepe per propositum com
punguntur · quod tamen per malam con
suetudinem adimplere non merentur.
Desinit humana miseria pro
ea causa venie promereri(?)
Deus persone(?) veniam dei mise
ro patitur(?). Hoc quia ipse
homo terrenus ex parte inferiore
infirmitatis peccandi hic ex
citatur(?) quia in inclusa carne de
tinetur. Apostate angelo ne

venia non habent quia carnalis
fragilitatis nulla infirmitate
gravati sunt ut peccarent. Ho
mines autem per carnem idcirco
redimuntur ad veniam. propter quod
ex luteo materia pondere corporis
infirmantur. Iob: Pro infirmi
tatibus condicionis redemit patri
hos ad salutem. Sicut et psalmista
dicit: Ipse scit figmentum nostrum.
Et item: Memento domine quod pulvis
sumus. Et item: Memorare quae
sit mea substantia. Post
apostasiam angeli ceciderunt, ceteri
perseverantia eterne beatitudinis
solidati sunt. Unde et post
celi creationem in principio repetitum
fuit firmamentum, et vocatum est
firmamentum celi nomine ostendens
quod post angelorum ruinam hii qui
permanserunt firmiter meruerunt
eterne perseverantie et beatitudinis
quam amiserant perceperunt. Pro duplici
electione condendum est angelorum
scientiam collectam scilicet vel perse
verantiam et beatitudinem quam nunquam
amiserant. Ideo oportet an
gelos quod multorum reparatis
societatem sui numeri habeant,
ut unde mali corruerunt, inde bo
ni proficerent. Decem angelorum
numeris qui per angelorum ruinam
lorum minuti et diminuti ex numero
electorum homines supplebuntur, quorum
numerus soli deo est cognitus. Inter
angelos distantia potestatum est,
et pro gradu dignitatis ministeria
eisdem sunt distributa. Aliique
aliis preferuntur tam dignitate
potestatis quam scientia virtutis.
Subministrant quidam aliorum
preceptis atque obediunt iussis.

Unde et propheta Zachariam ad
angelus angelum mittit et quasi
ad amittendum docet precepit. Novem
esse distinctiones angelorum
vel ordines sacre scripture testantur,
id est angeli, archangeli, throni, domi
nationes, virtutes, principatus, pote
states, cherubim et seraphim. Horum
ordinum numerum etiam Ezechiel propheta
distribuit sub totidem nominibus la
pidum, cum primum a primo an
gelo loquitur: Omnis, inquit, lapis
preciosus operimentum tuum: sardius
et topasius, iaspis, crisolitus,
onix, berillus, saphirus, car
bunculus et smaragdus. Quo
numero lapidum quo ordines desig
nati sunt angelorum, quos apos
tatam angelum ante lapsum quasi
in vestimento ornamenti sui af
fixos habuit. Nam quamquam
comparatione eius se clariorem cetus
aspexit, confestim ingemuit et
eos sua in superbia transcendere.
Angeli semper in deo gaudentes,
non in se. Malus vero diabolus
indecenter non que dei sunt sed
sua sunt requisierunt. Nullus
autem maior superbie quam non
in deo sed in se velle querere
gloriam. Angeli in verbo dei
cognoverunt omnia antequam fi
erent, et que apud homines
adhuc futura sunt. Angeli
a revelatione dei noverant.
Fiducia angelorum generi sub
antissima nobis manifestaverunt
venerari angelicam virtutem sancti.
Triplici vi in potestate ani
me vigent et subtilitate
corporis spiritali similitudine
superiorum principium. Renovet

deinde quoniam flagello huic
mundo instant ad ministerium
vindicte apostate angeli inni-
tuntur qui tamen divina potestate
coherentur ne tantum noceant
quantum cupiunt. Boni autem
angeli ad ministerium salutis
humane deputati sunt ut omnes
amministrent mundi et regant
omnia iussu dei testante apostolo
Nonne omnes inquit sunt
administratorii spiritus in ministe-
rium missi propter eos qui he-
reditatem capiunt salutis. Et
Angeli corpora in quibus homines
apparent de superno aere su-
munt solidamque speciem ex celesti
elemento induunt per quam
humanis obtutibus manifestius
demonstrentur. Singule gentes
prepositos angelos habere dicuntur
quod ostendit testimonio
angeli danieli loquentis. Ego
inquit veni ut nunciarem tibi
sed princeps regni persarum resti-
tit tibi. Et post alia Nemo
est qui me adiuvet nisi michael
princeps vester. Item
omnes homines angelos habere
comprobantur loquente domino in
evangelio. Amen amen dico vo-
bis quia angeli eorum semper vident
faciem patris mei qui in celis
est. Unde et petrus in actibus
apostolorum cum pulsaret ianuam
dixerunt intus apostoli Non est
petrus sed angelus eius est
Sed si angeli deum contemplantur
et vident cum petrus apostolus
dicat in quem desiderant angeli
deum prospicere. Item si eum non

contemplentur nec videant quomodo veritas dicit
dum angeli eorum semper vident faciem
patris qui est in celis. Sed utrumque
de sanctis angelis dicitur quod deum
angeli et vident et desiderant videre
et habent et habere festinant
et amant et amare intuentur. Si
enim sic videre desiderant ut effectu
desiderii non perfruantur desiderium
anxietatem habet. Et anxietas ista
penalis est et a beatis angelis
omnis pena longe est quia numquam
sibi pena et beatitudo conveniunt.
Rursum si eos divine contemplationis
visione satiari dicimus fastidium
habere solet. Et scimus illos dei
visionem quam et desiderant fasti-
dire non posse. Quid ergo dicimus
nisi miro modo sit utrumque
quia et desiderant et satiantur
sed desiderant sine labore et sa-
tiantur sine fastidio. Ne ergo
sit in desiderio anxietas deside-
rantes satiantur. Et ne sit
in satietate fastidium satiati desi-
derant. Videntur ergo angeli facie
eius per sanctitatem. Sed quia satie-
tas ista fastidium nescit angeli
desiderant in eum prospicere semper.
Utrumque in scripturis sacris
pro deo angelus ponitur. nec pro-
nunc spiritus sanctus. Sed pro redemptio-
nis dispensatione solus filius
intelligitur. Ante dominicam incarnatio-
nis adventum discordia inter an-
gelos et homines fuit. Veniens autem
propitius pacem inter angelos et ho-
mines fecit. Eo quippe tempore
clamaverunt angeli in terra pax
hominibus bone voluntatis. Incarna-
tionem per ipsum non solum deo re-
consiliatus est homo verum etiam

pax inter angelos et homines re-
formata est. // Discordia enim
ante adventum Christi angelorum et
hominum fuisse per id innuitur quod ag-
noscitur quod salvati in veteri testa-
mento ab hominibus angeli adora-
rentur et salutarentur. quod in no-
uo testamento a iohanne fieri non su-
stinuit angelus reverentiam suscipere vide-
re facias inquiens. // Ubi hoc
ergo homo in veteri testamento adora-
tum. nec resalutatum ab angelo
legimus quia homo adhuc non erat unitus
in deo. // Postquam suscepit enim homo
a deo et venerari et salutari ab an-
gelo. sed et Mariam angelus ga-
briel legitur salutasse et iohanni
evangelistae salutationem ab angelo
dicitur. Vide ne feceris. conser-
vus enim tuus sum et fratrum tuorum
per quod agnoscitur per unitionem
divinitatis pacem hominibus et an-
gelis fuisse redditam. De homine

Ostensa sunt [illegible] [illegible] spirita-
liter in [illegible] fuit. ho-
cuit per scripturam. Unde omnia [illegible]
referuntur ad eius similitudinem. Et
[illegible] hoc omnia [illegible]
ha et cum omnibus rebus que
consistunt. et in homine omnia continentur
quia in eo omnium rerum natura
consistit. Unde dicitur etiam homo
quod minor mundus. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] divine [illegible] // [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] homo digni-
tatem [illegible] ipsa venerand[illegible] dixit
[illegible] [illegible] ante omnem [illegible]
deus fiat. et sic sunt [illegible]
homo [illegible] [illegible] [illegible]
deliberatione voluit dicens fa-
ciamus hominem ad ymaginem et
similitudinem. Unde ei bonum

suumque naturaliter conditum. culpe quod
damno merito carent. nam mali sunt
effecti. Sicut posuit deus ho-
minem peccatorem. ita et posuit
[illegible] ille per suam gratiam reparari
cum suo [illegible] deperire potuisse.
Originaliter adam et eua sol-
cati sunt. specialiter vero per [illegible] [illegible]
de lane [illegible] formatum est. Unde
et illi lege non subiecta est. Di-
cit ergo conditi sunt vestri (?)
orine non tamen per temporis [illegible]
Vir ad ymaginem dei factus est. mu-
lier ad ymaginem viri formata
est viri et illi ut superius dixi de lege
non subiecta est. Item vir per
seipsum factus est. mulier vero
ob adiutorium viri edita est. Ho-
mo per peccatum suum ceteris est angelo
qui audiunt verba eius et in
terra ibis. Cum ei draco et dia-
bolus in [illegible] [illegible] Unde et [illegible]
[illegible] [illegible] prudens et pauens [illegible]
Serpens enim diabolus est. Di-
citur vero sic [illegible] et ipse [illegible]
[illegible] [illegible] Nunc pena iustitie
ad yma [illegible] recte ad bo-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible] esset si delectatio
flagitiorum [illegible] homo non per-
[illegible] quibus ad bene vi-
vendum [illegible] velle sufficit.
et sine difficultate [illegible] [illegible]
[illegible] // Divisio et pugna
ut sunt in homine ad penam [illegible]
est quod primo homine in omnes eius
filios propagata. ut qui nunc
noluit ab [illegible] esse et [illegible]
[illegible] divisus. Et cum [illegible]
[illegible] noluit esse subiectus
fuit [illegible] rebellis [illegible]
[illegible]. Unde nec sibi po-
terit subiugari si prius deo
non fuerit subiugatus. Subiug[illegible]

seruiet nolens qui deo noluit volens. Quia vero per diuisionem humanum genus defluxit, dum stabilitati stabili semperque manenti unitatis soliditatem subripit. Nam opinio quodlibet appetit quod ut sibi in requie mentis infigat, dum ei non sufficit mutat, interdum ad alias atque alias actiones transit. Dumque per diuisionem solidam requiem quam tenet invenire in labore miser et vilitate vivit et vagatur a requie manet. Quare eadem mutabilitas non fuit homini creata, sed per vitio suo prime preuaricationis illi accessit. Ita tamen naturalis facta est, quia originaliter a primo homine sicut et mors in omnes homines transiit.

Vita hominis corporis anima. Vita anime deus est. Et sicut corpus mortuum est sine anima, ita anima mortua est sine deo. Anima hominis non est homo sed corpus quod ex humo factum est ad similitudinem hominis est. Inhabitando autem in corpore anima ex ipsa principatione carnis hominis nomen accepit. Sicut apostolus interiorem hominem dicit animam non immerito credimus esse ad dei ymaginem. Male ergo a quibusdam creditur animam hominis corpoream esse que ipsa id est ideo ad ymaginem dei facta est. Et si non commutabilis ut deus esset, tamen incorporea ut deus extitisset. Sicut angeli initium habent et tamen fine non carebunt. Nam quedam in eis temporalia sunt, quedam perpetua, quedam vero sempiterna. Temporalia sunt quibus est ortus et obitus. Perpetua quibus ortus non terminus. Sempiterna quibus nec ortus nec terminus.

Animam asserit non esse partem diuine substantie vel nature, nec esse eam priusquam corpori misceatur, sed tunc eam creari quando et corpus creatum cui admisceri videtur. Philosophorum sententie dicunt esse animam priusquam nascatur in corpore, quod vanum esse multis approbatum indiciis. Nam utrum antea fuissemus nunc ipsi nouimus nec quis homo dicat habemus. Non est ergo credendum quod querendo magis est irridendum. Aristoteles et Hermes de anima disputantes ... Sed quo de illa aliquid recte sentiant putant qui auctorem ad cuius ymaginem facta est non nouerunt. Et ideo multa errore digna dixerunt. Mutabilis est anima non localiter sed temporaliter suis affectibus. Corpus autem et loco et tempore mutabile, quia et tempore mutatur et variatur loco. Quod est ad corpus mutatio locorum, hoc est ad animam mutabilitas cogitationum. Tunc varietas nulla mutationis sine motione sua menti inhesit, qui ab eternorum contemplatione primus homo recedens in illo stare noluit a quo male recessit, et in dampnatione constante per terrenam corporis varietate deseruit. Quamuis ex sua natura splendorem possideat anima, sed fuscatur commixtione carnis qua tenetur inclusa. Ex eius et corpore venit in ad peccandum fragilitate ... Corpus corruptibile aggrauat animam. et ap

unt terrena nihilominus sensi
bilia cogitamus. De sensibus carnis

Non virtute non sensu
corporis sed intima mente
quae cellimus invalidus est. Nec
rebus corporeis vivendis suffi
cit sensus carnis, non prosperi
tatibus capiendis. Illecti
enim hortis usu corporearum rerum
nihil putaverunt aliud esse praeter
sensum carnis capiunt. Deinde
pellunt sibi corporei sensus
discrete locorum interstitia. Similiter vim
sentiendi pellunt. Nam pariter
enim et odoramus superius et poste
rioris loci et sentiendi longinquiore
sic auribus odoramus. Longius
audimus quam odoramus. Deinde oculis
longius et videmus
quam audimus. Animus autem et
loco et intuitu hos omnes quinque
sensibus superat. Hanc
et capitis quod illi corporaliter
non attingunt ille incorporaliter
contingit. Amplius excellit om
nium sensuum ceteris sensibus quaedam
quae ad alios pertinent. Sic
unde dicimus velut ni dicimus
vide quid sonat, vide quid
sapit, sic et cetera. Dicimus enim
oculus ut et animus ceteros videt,
se non intuetur. Aliarum
rerum imagines species et simili
tudines recipit. De se autem
talem vel cogitationem non facit.
Ut in his omnibus nihil ceterum
contemplet. O homo quid miraris
sideris altitudinem et maris
profunditatem. Intra abyssos intra
et mirare si potes. Quidem
cogitationes sine numero
et sine imaginibus varias co
talium creatos intueri
incorporalis inde eas plu

figentur vetera. Nullam quippe
intelligimus sensu quae aliquam
contemplari non possimus. Inanimos
et infantes opere non et magis
ob cogitationem quam memoria
gerunt unde nondum possunt
complete opere. Sic propter hoc in illis
etas et imbecillis non dum aliquid
aliud memoria et valentes nondum
contemplati illis singulis cor
poris nec adhuc opere non pos
sunt cogitationes movere. Ex
causa vocabulum sortitum est
cogitatio cogendo et animum
reminisci quod in eo congregantur
et cogitatio. Rerum omnium
thesaurus memoria est. Ipsa est
custos in rebus inventis. Ipsa
cogitationis, de quibus aliquid
diu difficile et aliquando diligentiae
quam grandis cuius plenitudo
eius et animus ipsa communiter
sensibus corporis remotum sine
specie similitudinem relinquit in
memoria. Beatitudinem autem
non per imagines sicut cetera
sed sicut gaudium sine imagine
reminiscimur. In oblivione
dei incurrimus non perfecte
adhuc. Quod si perfecte ad
esset utique obliviscemur. Quo
niam homo animalibus esse
maiorem constat. Nullus
vero animalibus irrationalibus
intellectum esse nisi homini
perdito ratione. Ceteris enim
in ipsa qualitate consideratione sine
sensibus carnis non intelligi
mus. De Christo et eternis

Filii dei perfecta natura
nec incipit esse nec desinit
nec perfecta sit si desinit. Et nec
imperfecta sit si adhuc sit.
Deo eterna atque perfecta

quatinus in ea natura eternitatis et
perfectio haberetur. Ex vero ut sit
minor dicitur patre per prius. videlicet
illa humana assumptione non ipsa
divinitate. Christus et in forma
servi servivit. et in forma servi
non servivit. In forma quippe ser-
vi deus servivit. in forma sui
hominibus dominus. Apostolus in forma servi
se comprehendens excellentia dei
et hominis. qui et servi suscepit ani-
me non tamen carnalis concupiscentie
libidinose venenum. Mediator
dei et hominum homo Christus Jhesus
neque alter in humanitate alter in
divinitate est. sed in utraque natura
idem unus est. Nec primus
homo conceptus est. nec prius natus homo
editus est. nec postea unitus
ut deus esset acceptus. sed deus
verbum manente inmutabili sub-
stantia que illi cum patre et spiritu
sancto est eterna. Assumpsit
carnem pro salute humana in
qua et inpassibilis pati et
inmortalis mori et eternus
ante secula temporalis posset oriri.
Mediator dei atque hominum homo
Christus Jhesus. quamvis aliud sit
ex patre. aliud ex virgine. non
tamen alius ex patre et alius
ex virgine. sed ipse eternus
ex patre. ipse temporalis ex matre.
Ipse qui fecit. ipse qui factus
est. Ipse de patre sine matre.
ipse de matre sine patre. Ipse in
divinitate templi. ipse conditor tem-
pli. Ipse auctor operis. ipse
opus auctoris manens unus
utroque et in utroque unitate nature
copulatione confusus neque naturarum
distinctione geminatus. Idcirco deus
in homine venit quia per se ipsum
ab hominibus cognosci non poterat

Sed unde nobis consulunt inde
despectum pertulit quia infirmitatem
quam pro nobis suscepit homo superbus
despexit. Ob hoc infirma mundi
stulta mundi elegit ut fortia
et sapientia per que non consistebat
confunderet. Sicud cibum fortem inva-
lidus infans capere non potest nisi
a matre prius esus in lacte
fuerit versatum. ut quod in cibo
non poterat uti sugendo perciperet
in lacte per carnem. Ita et nos
dum essemus infirmi ad compre-
hendendam verbi eternitatem factum est
ipsum verbum caro. ut nutriti
per carnem formaremur efferri ad
solidum idem verbum dei videndo per
speciem contemplando ut angelorum
fratrem. Quia dei donum est quod
nos nobis reddidit et ostendit qui
dum viveremus sub reatu culpe
et iniustos nos esse celabamus
Venit in carne et passus est
voluntate in composuit semet ipsum
et de sua morte nobis medi-
cinam aptavit ut non esset
censor tamen voluntas sed salvator.
Primum ad Israel venit Christus
sicut ait ipse Non sum missus
nisi ad oves que perierunt
domus Israel. Ideo prophetica
Israel primum venit sed quia non cre-
diderunt in prophetis non tacuerunt dicere
Primus ad Syon dicet ecce assunt
et ad Jherusalem evangelistam dabo
Et vidi et non erat nec ex istis
quisquam qui iniret consilium et
interrogatus responderet verbum. Sed
quia ad gentes transivit sapientia
Ecce servus meus suscipiam eum
et electus meus complacuit sibi
in illo anima mea. Dedi spiritum meum
super eum et iudicium gentibus
proferet. Igitur ordine nostre
liberationis nostre diabolus

stituit terminu q p salutacione homi
Xpc aduenit Sz q sua idem
nos morte redimeret ignorauit
vn et eu occidit Nam si sc
xpm p morte sua redimere
humanu genus sciuisset no vtiq
permisisset Sz nouit dyabolus
q salute mundi gentib xpm
venisse. evangelistis testibus
docem Sic vt vidit virgis
pcinnit dicens Quid nobis
et tibi fili dei ut venisti an
tepus pdere nos Xpus g
perud quod pena dignu e
no admisit. vnu et penam pro
nob suscepit ut p redempcione
penam suam debitam ablueret
culpam nostram Vt p hoc autem
dyabolus quos reos tenebat
du vnu interfecit qui nichil pro
admisit Ideo quos quasi
iuste tenuit amisit q iniuste
redemptorem nostrum occidit Il
lusus e diabolus morte dni
sicut auis in hamo Nam
cum sit xpus sue carnis mor
talitate qua in vera corpore
tebat. abscondit diuinitatem ut
laqueum quo eum veluti auem
incautam prudenti nectet
decipula Nam si inveniens
no occideret hoc a diab p puri
tatem addictus hic absolu
Dyabolus du in xpo carne
humanam appetit que patiebat
sicut hamo diuinitatis captus
e que latebat Est enim i xpo
hamus diuinitas. esca aut caro
Linea genealogia vo eius e
que i evangelio recitatur. Cet
vo hanc lineam deus pr de quo
dicit apostolus Caput xpi deus
Luras lineam gradatim xpo
ab imis ad summa gradatis

inchoat a ioseph et consumat
i deu dicens qui fuit hely
Et pfiteus lineam gradatim
dicit qui fuit dei Idcirco dns
i infernu descendit ut hij qui
ab eo no penaliter detinebantur
via aperiret reuertendi ad celum
Sz testimonium ysaie prophete dicit
Posuisti in pfundo maris viam
ut transiret liberati Via quippe
xpus i pfundo maris posuit
qn i infernum descendens sco
ter ad celos redeundi monstra
daturi eo tempore resurrectionis
statim ut de corpore exierunt xpo
mox ad celestem habitacionem
ascenderunt et ascendunt Ho
diecina die quod antiquis pa
tribus aditum celestem xpus non dabat
Nam an aduentum saluatoris quamuis
sine pena supplicium tamen no
i celo sz i inferno scorum aie tene
bantur pro quibus absoluendis
dns i infernum descendit Sic
i celum ascenderet discessit de
carne. Sz prius e manifestare
Sz aliud quod ait Sine ego
vobiscum sum usq ad consumma sc
seculi Nos xpus ad dex
teram patris. no ut corporaliter
corporalem sede patri hm. Sz
d potestate patris beatitudo sit
intendit similitudine

Spiritus.
scimus cum e scs
patri. et verbum testimonium perhibet
i pr dni secit me et inspiracio
omnipotentis viuificauit me
Spus scus pris et filij e
et inde viuus sit pris e filij
et nichil ht pater qd no
habeat filius Non et rebus

vna et dñe consubstancialis
potest semel aliquis peccare sit.
similiter nisi vnum fuit ergo
prodit Spm sanctum pignus
accepit celica ut per eum in
vno corpore vnum fiunt redemptis
per que pater et filius vnum essen-
cialiter sunt . ipso filio teste ad
patrem dicente Ut sint vnum
sicut et nos vnum sumus Et
hec tamen a patre sed etiam a spiritu
sancto se missum testatur dicens
propheta Accedite ad me et audite
non a principio in abscondito
locutus sum ex tempore antequam
fieret ibi eram et nunc dominus mi-
sit me et spiritus eius Spi-
ritus ergo cum consolator sit
paraclitus dicitur Item textus
paraclisis consolatio dicitur Et
tercio in dona sacramentorum
distribuit complexum ac plurimum
Credo equidem quod magna
[illegible] sentit qui aliquando re-
velante spiritu didicit Dona
sancti spiritus in [illegible] con-
sigillata dividere et in singulis
singula dona tribuere Xpi
autem omnem plenitudinem gratiarum
habuit De quo ita legitur
plenus gratia et veritate
In xpo ergo omnis plenitudo gra-
tiarum est In aliis singulis autem
singula tribuuntur dona In
spiritu sancto omnis gratia donorum
confertur Ipse enim prout vult
quibusdam donat linguarum . aliis
donum sermonis sapiencie . aliis
sermonem scientie . aliis fide
-ance vnicuique [illegible] sed
spiritus diuisio gratiarum tribuitur
et in omnibus idem unus habetur
Ipse enim eorum [illegible]

derat quod persona humana sa-
mo non posset Aliud advenit
tu dominus tuus prophete et psalmi
quod omnis propheta in ista domino spiritus sa-
[illegible] prophetabant Prophete autem
domino spiritus sancti gratis e [illegible]
tibus distributus ut quod per prophe-
tam dominus loquitur dicens Et erit
in novissimis diebus effundam de
spiritu meo super omnem carnem Credebat
et inter gentibus gratia sancti
spiritus concessa est [illegible] in paucis
sit in populo israel sed in omnem eandem
multitudinem spiritus sancti gratia
manet Nequaquam [illegible] dignus
et repletis donis spiritus [illegible]
[illegible] sancti data est prophetia
et baalam Unde et multi in
fine dicturi sunt domino Nonne
in nomine tuo fecimus Quibus dic-
turus est dominus Nescio vos unde
sitis Xpi adventum non
tantum plebs iudee sancti prophe-
tantes prospectaverunt sed fuis-
se etiam in nationibus plerosque
sanctos viros prophetas dominum
huius quibus per spiritum sanctum re-
velabatur adventus [illegible]
sicut baalam qui xpi [illegible]
predicaverit adventum Con-
sto genuino vetere populo latebat
sed tamen in consilio dei erat
ut fieret Et tunc a sanctis prophe-
tis occulte per spiritum sanctum predi-
cabatur adventus xpi . sicut
dicit propheta Cum appropinquaverit
in medio annorum cognosceris . cum ad-
venerit tempus ostenderis Nunc
vero revelando patet quod tunc
[illegible] latebat . spiritali-
bus vero nota erat Quando
tamen manifeste dicebantur

eo q tepus discessionis non dicit

Geminina e ecclie pulcri
tudo vna qua hic
bene viuendo consequitur.
Altera p quam illic eo retribu
cione glorificabitur. Ecclie p
sopus gemine tribulaciones gesse
runt. id est sine quibus a paga
nis pertulit in initio. siue
quas ab hereticis pfert in di
uersis contrarietatibus. Vtrosqz
aut p graciam dei conpescit. pri
pferendo. secundum resistendo. Vera
ecclia catholica sicud male
viuentes in se patient tolerat
ita male credentes a se repel
lit. Sancta ecclia contra
gentiles atqz hereticorum pru
dencia summope sapienciam et
scienciam habere studet. Quia com
sapiencia cum tempta verbis. com
pacia autem temporum gladiis.
Causa sumitur heretici. ce
rum e paganorum eccle. Sed
antea simplici tandem fide
vigebant. Hereticorum itaqz
occasione magis sunt docto
res in fide et p examen he
sis magis eccle clarunt.
Tam tunc claruit manifesta
veritatis assercio quod patuit
quidem dissencio. Sancta ecclia
io dicitur catholica p eo q
vniuersaliter p omnem mundum sit
diffusa. Nam hereticorum ecclie
in partibus mundi coartantur. hec
vero in toto orbe diffusa co
panditur. apostolo attestante
Gracias inquit ago deo meo
p omnibus quia fides vestra
annunciatur in vniuerso mundo. Heretici

aut in aliqua angulo mundi aut
in vna gentem inveniuntur. vbique
Ecclia vero catholica sicud p totum
mundum extendit ita et in omnium
gencium societate construitur. Qui
sunt heretici vel heretici nisi qui
relicta dei ecclia priuatas ele
gerunt societates. De quibus
dicit dominus. Duo mala fecit po
pulus meus. me dereliquerunt
fontem aque viue et effoderunt
sibi cisternas dissipatas que
continere non valent aquas. Ca
hereticis ob quam rem sit quibus
olim confirmanda fidei. Vtinam
p quam sit obstinacionis condicione
permanere in quem aliquibus hereticis
aliud quam iste se hic intelligunt
fecit ce pmt quia ipsum ppi
quod coeunt hereses in non fit
equale eum sentiendo sicud
non accipiunt. Ad mihilud eum
credunt heretici ingenii studio me
dacia sua defendunt et labore
vehementi ne ad veritatem con
vertantur detinent. De quibus
p Johannem dicit Ecce Tene
runt linguam suam loqui men
dacium et ut inique agerent la
borauerunt. Tunc vero heretici
virissimi mutuo se lacerant
qui alterutro sese in pprobositatis
tales induunt. Sunt tamen
invicem se collidunt ut non
certamen pacis errore sepius dicit
tenuit. Et qui invicem sunt diuisi
in aduersitate eccle simul conse
tur vniti. Ecce qui p eo
q tn valeant heretici vel
habere victoriam hoc intendendum
est. Non ad salutem prouidi
sunt mundi. que plerique intra
gualiter mundum occupant

et prius saluti bona relinquam

Non posse de hereticis

Non hereticus habere veniam nisi
per ecclesiam catholicam sicut et amici
iob non per se deum sibi placare po-
tuerunt nisi per eis iob sacrificium
obtulisset // Opera bona que
heretici faciunt et iusticia eorum non
et nichil prodest eis. testante
deo per ieremiam Omnia mea
oblitus es. Ezechiel ego annuncia-
bo iusticiam tuam et opera tua non
proderunt tibi / Heretici quamuis le-
gem et prophetas adimpleant ex-
eo tamen quod catholici non fue-
runt non est deus in eorum conventibus
ipso domino testante. Si steterit
moyses et samuel coram me
non est anima mea ad populum istum
Eice eos a facie mea ut
egrediantur. Per moysen quippe
et samuelem legem accipe et
prophetas Quos quamuis heretici ope-
re impleant condempnantur. quia cum ad-
huc videantur a nobis aliquid fa-
cere. Et a iusticia et veritate
separantur. Paganus et here-
ticus Ille quidem numquam fuit ad-
dei populo. iste quia recessit
sit a dei populo. Vterque recedit
a christo ad diabolum pertinet
Tamen prius quam ab ecclesia
ad iudaismum transeunt. et quam
prophetam de malo ad malum la-
buntur et dum non regenerantur
quia de infidelitatis errore
in errorem alium transeunt
Unum doctrinam quisque sequitur.
hunc et filius nominatur sed
et per prophetam amorreum pater
et cetheam mater tua ex israhele

dominus dicit non vnquam iusto deo
secundum imitando / Sic et melius
patrem imitando filii dei non
appellantur qui propter deum in-
ducunt Vnde vos non natura
secundum adoptionem clamamus deo
dicentes Pater noster qui es in
celis Non solum natiuitate sed
etiam imitatione filios pos-
se alicuius vocari docemur
Nam iudei secundum carnem filii
abrahe secundum quia factorum filii
diaboli nuncupantur. Ac per hoc
illi fuit semen abrahe quia eius
imitantur fidem non qui ex
eius generati sunt carne // De
errore auctoris christum a
quibusdam et nomine et vocabulo
pa ut ipsius vocabulo re-
seruatum eorum et errorem sequuntur
sicut eorum paganum et chri-
tum in apocalipsi dicit Ha-
bes illic tenentes doctrinam
balaam et iezabel Doctrinam
sequuntur balaam et iezabel illi
habentur dum per imitationem
non per primum corporalem

Philosophi de philosophis

Philosophi genere non sunt ope-
ret dei querentes in angelos
inciderunt principatus et potestates.
Fatentes et illis mediantibus
diabolus ad mortem. sicut
nobis christus ad vitam Mul-
ti philosophi mundi predicant in
dimensione temporum cursus
syderum et discussione ele-
mentorum. et tamen hoc nisi a
deo hiis sunt Voluerunt
enim superbe ut aues per ae-
rem et mergentes in profun-
dum ut pisces nunquam et

Nota hereticum

ut pecora concedentes per terram
despiciantur. Item terram arguit
mus. Verumptamen non inter-
ductorum eorum intelligere nolue-
runt. Quando non potuit ani-
ma bruta interrogando. Quando
nescitur respondit. Quia non dis-
similes gentiles heretici aut
libris extiterunt qui etiam
non considerantes et ipsa apostoli
diligentes usque ad eorum animas
cumulemur. Unde responsio
quoniam in ea non concedentes non
venit ad deum. Philosophi
autem mundi utique deum cognove-
runt. Sed quia displicuit illis
humilitas Christi in mundo triste
et non in via. Ideo eminen-
tes gloriam dei in mendacio
mutaverunt et rectitudinem
vie relinquere in anfractum
errorum tenderunt. Primum
utrumque est scire quo appetit
secundum vero est idem quod appetit
apprehendat. Cui perfecto quippe
est scientia quo tendas scire
et nescire iter per quod perve-
nias ire. Quid enim prodest
si quis famis tempore uber-
tatis regionem videat et viam
per quam ad illam perveniat ig-
noret. Et ne prodiit quippe
per. Sed si viam [illegible] et
iendo concedentem non perveniendo
[illegible] qui ambulat tanto
magis ab eo quod querit elon-
gatur. In via regiam
hoc est per opus deserens. et si vi-
deat veritatem, alioquin videt.
per ipse viam non [illegible] quoad

eam perveniat. Unde si concedens
per desertum leviter [illegible]
[illegible] dei in dia-
[illegible] habent. De lege

Ista viam per quam itur ad
rapidum legis. Per quam va-
dunt ad deum hii quibus bene
est et qui intelligunt. Quam scrip-
turarum altitudo quam motes pas-
cue sunt. Ad quas deus quoslibet
iustorum conscendit pascue in descen-
tis rectum. Quia si [illegible]
In scripturis sanctis quasi
in montibus excelsis viri perfecti
hunc sublimia intelligentie in
quibus consilia contemplationis quasi
[illegible] eriguntur. Et simplices
quasi parva animalia [illegible]
modicos intellectus ad quos
humiles ipsi refugiunt. Scrip-
tura sancta in minimis et sensi-
bilibus sed historiam humiles
videt in verbis. Cum aut
lectoribus aut [illegible]
innotescit dum eis sua mysteria
pandit at per hoc utrumque
[illegible] et parvulis utrumque
et perfectis. Scriptura sacra
per utrumque lectorem intelli-
gentia vadit. Secundum autem
quod ipso vetere per singulos p
delectatur. Varia dabit sp-
onsio [illegible] sensus [illegible]
capacitatem [illegible]
dum regitur. Et cum se
per utrumque intellectum [illegible]
esse [illegible] perveniat vivens
fides in libris sanctis plenam
obstruendo [illegible] aptam expendit

de lege

Nō

ut intellectus lectoris et stu-
dium augeatur. Nam si gesta
paterent statim intellecta vi-
lescerent. Rursum si gesta clau-
sa persisterent confestim diffiden-
tiam generent. Ut ergo de
obscuritatis desperatio fiat, ea
que manifesta sunt sciamus.
Et ne intellectus fastidium
pariat, ea que clausa sunt
desideremus comprehendere. Nam
plura que quanto magis la-
tent tanto magis dulce-
scunt plerumque. In scripturis
sanctis sepe ea que fu-
tura sunt quasi facta nar-
rantur, sicut est illud. De-
derunt in escam meam fel et
in siti mea potaverunt me
aceto. Et futura quasi
preterita proferuntur, nisi quia
ea que adhuc facienda
sunt in opere iam facta sunt
in divina predestinatione. No-
bis igitur temporaliter accidunt
que a domino omni sine
tempore providentur. Prophe-
cia vero futura de gestis
principibus miscet rebus
ut ita teneatur alia sunt
quemadmodum ista revideret (?) et
compleat. Mos enim suus
est pro ... de futuris loqui
sicut in psalmo achitofel causa (?)
et sed in psalmo cherubim (?) de
hedinis (?). De factis divinis
plenius et dei potius idcirco
quod operare natura dicitur (?)
... dicende ipso spatium. Sed
scriptum est. Dixit et facta sunt

mandavit et creata sunt. Audi
scripture sancte unum locum (?)
sententia repetit aut confir-
matur (?) et aut mistice sicut et
lex et gratia. Sed tamen quasi pro-
fessio (?) bonum et malum.
Lex divina in tribus distin-
guitur partibus id est in historia, in
preceptis et in prophetia. Hys-
toria est in hiis que gesta
sunt. Preceptum in hiis que
iussa sunt. Prophetia que futura
promulgata sunt. Lex divina
triplici sententia est modo per-
cipienda. Primo ut historice, secundo ut tropologice,
tertio ut mistice intelligatur.
Historice namque intelligimus,
tropologice id est moraliter
sentimus, mistice spiritualiter
intelligimus. Ergo sic his-
toriam secundum fidem teneamus ita ut
et moraliter deinde interpretamur
et spiritualiter intelligamus. Item
decem precepta sunt. Tria
tendunt ad amorem dei. Primo
septem ad hominem. Illa tria
que ad deum pertinent in una
tabula scripta fuerunt. Reli-
qua septem in secunda. Et in
prima tabula tria mandata.
Hoc in primum est. Diliges
dominum deum tuum. In ea ho-
nora patrem tuum et matrem
tuam. Hoc est quod salvator
scribe interroganti quod
preceptum primum in lege est:
Audi israhel, dominus
deus tuus deus unus est.
Hoc primum est. Secundum simile est (?)

hunc diliges proximum tuum sicut
teipsum. Unum namque praeceptum de
prima tabula dicit quod ad dei amo-
rem pertinet. Aliud vero de alia
tabula quod ad homines pertinet
dilectionem

De vii regulis legis

Septem et regulas i-
nuit ticonius sacrarum
scripturarum · Quarum sapientes
docuerunt. Prima regula est de domino et
de eius corpore quae de uno aut
ad unum loquitur. Aliquando in una per-
sona caput cum corpore ostendit
sicut per ysaiam. Induit me
vestimento salutis quasi sponsum
sic ornavit monilibus sicut
sponsam. Unum tamen persona duplici
vocabulo notatum et caput i(d est)
sponsum et corpus i(d est) sponsam
manifestavit. Unde necesse
est sapientis qui spiritualiter caput
discernitur · quid et caput et cor-
poris cum quia ex utroque transitur
ad unumquemque aut ab alio ad
alterum · sicut quid capiti quid
corpori conveniat prudens lector
intelligat. Secunda regula est de domini
corpore vero et permixto sicut eo
ad omnes loquitur scriptura ut
boni redarguantur in malis et
mali laudentur pro bonis, sed quid
ad quem pertineat · qui prudenter
legerit discernet. Tertia regula
de littera et spiritu i(d est) de gratia · lege
per quam praeceptum servandum a-
monemur · gratia per quam ut opere-
mur iuvamur. Vel quod litteram
tam historice sed etiam spiritualiter
sentiendum sit. Nam et histo-
riae eo fidem tenere et spiritualiter

legem intelligere. Quarta regula
de specie et genere per quam pars pro
toto et totum pro parte accipitur.
velut sic uni populo vel civitati
loquitur deus et tamen intelligitur
omne genus mundum. Sicut sub
adversus una civitate babilonia
per ysaiam prophetam dominus comminatur
· tamen dum contra eam loquitur
transit ad genus de specie · et con-
vertitur contra totum mundum sermo-
nem. Certe si non diceret adversus
universum orbem non adderet inferi-
gendus et disperdam omnem terram
et visitabo super orbe mala et
terram quae sequuntur ad universum
mundi pertinent. Unde et dicit hoc
est consilium quod cogitavi super
omnem terram et hic est manus exten-
ta super omnes gentes. Itaque propter
sub persona babiloniae argumentum
universum mundum in specie ad genus
quod de genere ad speciem redditur
diversis quae eidem civitati congruunt
Cum sustinebo eos medos qui
regnaverunt babilonia a medis
obtentum est babilonia. Hic et in omni
ergo ex persona eiusdem totius vult
intelligi mundi dicendo · et con-
tinere sicut egyptios adversus
egyptios et regnum adversus reg-
num · non egyptum non unum reg-
num sed unum hic esse destituatur
regnum. Quinta regula est de temporibus
per quam aut pars maxima temporis
per partem minorem videtur. Aut per
numerum temporis per partem minorem
intelligitur. Sicut est de triduo
dominicae sepulturae · dum non sit

declinans plenitudine ac incredulitatis iacuit
in sepulchro sed tamen tertio tempore
assurget. Vel sicut aliud quod, per
decem generationes annos produxit
filios israel in egipto servierunt
et tunc inde egressi sunt. Nam
tamen dicitur ioseph egipto dominatus
fuit. Nec steterunt per quadra-
ginta annos egressi sunt ut
fuerit in repromissione. Sed quadragesi-
mis figuram patribus ex egipto
recesserunt || Restat regula
est de recompensatione. Recom-
pensatio est ex dei sacro pre-
ciosa causa fuerunt ministe-
rium secundum in genesi dicitur
sexto die hominem dicit fecisse
septimo deinde recompensavit sex-
ta die || Fecerat enim deus
deus hominem ad ymaginem suam
sexto et ubi completis omnibus
diebus dicitur dicit quod septimo
die requievisse recompensando
subiungit. Iste gradationes acci-
dere sunt in die qua erunt celi
et terra et omne virgultum
agri antequam oriretur super terram
et homo non erat qui operaretur
terram sed fons ascendebat de
terra irrigans universam superfi-
ciem terre. Hec est recompen-
satio in serie narrationis re-
bus factis narratur. Non nunc superiori
dierum ordine hic patet videlicet.
¶ Septima regula est de ala-
tione corporis quae sepe dicitur
corporis capitis quam sunt membra
continent corpori sepe non videtur
cuius dextera membra et non nisi
capiti congruunt sicut in psalmo di-
citur. Nam babilonem. Hoc est quod
diabolus membris suis spiritus serviunt

comprehendens. In his capitibus
ad diabolum orientis fecerunt diaboli
membris. Que non est audistis de celo
luciferi qui mane oriebaris etc.

Octava de tempore

Quidam non tempori conveniunt
per eo quod aliud in tempore preterito
aliud aliquid in novo non intelligi-
tes per demum quod eadem diversa
tempora mutavit quamvis distribuere
gesserat. Sicut in lege impera-
vit precibus in evangelio regnantibus.
In lege oculum pro oculo auferri
in evangelio alteram prebere precepit
maxillam. Sed ille per tempore fuit
populo. Iste non perfecto. Vir
tamen pro tempore suo quibus conveniebat.
Et tamen propter istam mutationem non
est credendus deus mutabilis
sed potius admirabilis per que
dicitur et quod mutabilis immutabilis
quod eadem in diversis tempori-
bus congruentia fuerunt mutavit non distri-
buere gessit. Sub veteri
testamento indicavit culpe cum
patre quam in eo non ipsis
vitiis sed verbis prophetis adim-
pleta in testamento novo prop-
ter alcioribus manifestari fue-
runt quando. Quia illi populo quo
vinculum veritatis dispensavit
et vobis disponenda nobis pro-
pria. Illic vero sermonis
et tribulationum in eo permissi-
sunt non inducere. In testa-
mento novo autem accidens
deleriter se adimpleret

De simbolo et oratione dominica.

Fidei symbolum et dominica
oratio post totam legem precul-
cata ad salutem regnum sufficit
cum psalmodia. Dicit enim laudando

respondet in eadem oratione dominica
et symboli veritate confitendum
Unde et propheta ysaias dicit Abre-
viationem audivi a domino deo exer-
cituum super universam terram. Atten-
dite et audite eloquium meum. Quasi
abbreviatio autem illud intelligitur quod
dominus dicit omnem legem et prophetas
in duobus preceptis dilectionis dei
et proximi pendere. Aut scilicet ipsam
orationem dominicam et symboli
veritatem in quibus ut predictum est
omnes responsiones continentur terminum
brevitudine

Solam tamen
catholicam
ecclesiam baptismum ad salutem zacha-
rias propheta testatur. In die
illa erit inquit fons patens
domui david et habitantibus in ierusalem
in ablutionem peccatoris et men-
struate. Domus quippe david
in ierusalem christi ecclesia est in
qua manet fons in ablutionem
peccatoris. Hereticorum autem id solum
regenerationis conformantur sacramentum.
Itaque illis baptismus non ad
remissionem peccatorum sed ad sup-
plicium damnationis testimonium prodest.
Solo enim catholico sacramento licet in
infantes nuper natis infundendo
peccatis si veniam per lavacrum
non fuerint. Proinde nec
nuper natus damnatur si
si non regeneratur. quoniam ad gehenne
non baptizati puniuntur. Cum
parvuli originali peccato tenentur
per baptismum. et nondum christi
humanis delictis a bestiis ...

lavantur. Hic ergo causa est baptismum
cum a peccato eterno non a penis
vite supplicio liberatur. Et si a pecca-
torum ... liberarentur per baptis-
mum, ipsum primitus baptismum
peccatum non illud eterni. Ergo solum
in carne peccato manent eterne quod
... peccato ut illa vita
... que est a peccatis
omnibus aliena. Nullum autem
fidelium ... per baptismum in quo
peccata deleantur ...
... ad deum non debet
queri. Et quamvis semper
ipsum sit ... agendum. tamen
... suscipit sufficiet. Non
in ... fuit non
... baptizatus non fuit, quoniam
qui ... adhuc ...
et si ipsum non potest ...
Itaque ... respondeo
... non potest quia ... non
prestet. Nam ... viventem
in ecclesia et ... non desinere
penitentes se ... confitentur.
Dicitur nichil ad ...
... Unde
est quod dilectus meus in domo
mea fecit scelera multa.
Numquid carnes sancte auferent
a te malicias tuas
Et apostolus probat se inquit
homo et sic de pane illo edat
et de calice bibat

De martirio

De ceteris adimplere
ullum non ... .
... ... confessione ...
se ... offerre ut ...

pro veritate distendit. Sepe quidem dis-
cipulis ad martirium diligendum qui
[illegible] nos ad coronam perducat.
Et quod fuit ordine postremum, fiat
in intencione primum. Pre-
sentauit uel in agone pro eterna
se deo offerre uictimam. Sed tamen
si agonis fructum videt ubi mi-
nor de [illegible] laboris pericu-
la. Si maior est labor quam [illegible]
[illegible] laboris
minimum [illegible] augmentum. Dis-
cit sicut apostolus se ulterius dedit [illegible]
[illegible] lucrum vidit. Et
[illegible] se periculo [illegible]
quod ponere laborem quam lu[crum]
[illegible] Plerumque se paulus
apud ephesum periculis obiecit
quia portus periculo lucrum
vidit. Permissum [illegible] a
periculo subtrahit semetipsum quia
nullum periculum [illegible] arbitrij
est fructum. Videre quo se ad
martirium offerat [illegible] ulterius
uel quo [illegible] dei [illegible]
ab alio et quod [illegible] spe-
[illegible] quod et [illegible] glorie
futuram. De eterne [illegible]
gaudij et [illegible] passionibus [illegible]
[illegible] subiret quod [illegible]
[illegible] Sepe [illegible] sub
[illegible] de [illegible] vel
laude [illegible] quibus
in [illegible] et [illegible] eterne
[illegible] et [illegible]
[illegible] Item [illegible]
[illegible] de reparacione humana [illegible]
[illegible] ad salutem [illegible]
de spe reparationis gaudet. Et
de [illegible] et [illegible]
periculis [illegible] De secundo [illegible]
A[illegible] si apostolus [illegible]

data est virtutis signorum pro
fide gentium [illegible] [illegible]
[illegible] data est virtutis [illegible]
[illegible] fide [illegible] Et
[illegible] apostolus plus [illegible]
[illegible] virtutis [illegible] quam [illegible]
signorum. Item [illegible] carita[te]
plus est [illegible] quam signum
facere. Item [illegible] caritas [illegible]
[illegible] fuerunt que sub apostolis
et per eos fiebant. Et causa
est quia tunc oportebat [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] bonis operibus [illegible]
[illegible] Item [illegible] signa
fiebant [illegible] fide[s]
roboraretur. Iam fide [illegible]
[illegible] requirit [illegible]
ut [illegible] requirit [illegible]
[illegible] Lingue in signum sunt
non fidelibus sed infidelibus.
[illegible] signum non est fidelibus
[illegible] quam [illegible] infi-
delibus ut [illegible] Item pau-
lus [illegible] non [illegible] infidelis
[illegible] infirmi[illegible]
[illegible] [illegible] Infir-
[illegible] thimothei [illegible]
non [illegible] sed [illegible]
Ut [illegible] pre-
[illegible] non per fideles.
[illegible] appareat
virtutes ab ecclesia et signum
cessabunt. [illegible] quam
[illegible] [illegible]
Ob hoc cessabunt sub anti-
christo signa ab ecclesia et
virtutes. Ut supra [illegible]
[illegible] et [illegible] qui [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]

et persequendo crudeliter fidem xpi
effugerunt **De antixpo et eius signis**

Omnes qui sive preter
sive contra normam aut vivunt
vivunt aut christi doctrine antixpi sunt
¶ Multique ante tempus antixpi
non visibilis fuerunt et tamen de
membris antixpi numerandi sunt
¶ Antiqui vero antixpi membra
in membris precesserunt et pre-
cursores medio capite ipso per-
venerunt. Sed aplis temporibus qui
ta nequitatis misterium operatur
illius efferunt circa antixpi re-
velationem ut magnitudo signorum sub
antixpo ut electi si fieri potest
in errorem mittantur. ¶ Sed si electi
quo fuit in errorem mittendi
¶ Dicitur in errorem titubationem ad
modicum per multitudinem prodigiorum
non tamen durabile sunt a stabi-
bilitate sive terrore compulsi
atque signorum. ¶ Unde et idem
potest si fieri potest quia electi
perire non potest. ¶ Sed tamen deficient
omnes ordines errorem de religio-
ne adherebunt. Sicut de pater
ne a deo esse ut dum ipso
fecerunt ad carnem suam non electi
electi. ¶ Tam multa fient
prodigia et signa dum ve-
nit antixpus ut eum electi
quodammodo credi(?) compelluntur
suspicando. ¶ Sed tamen eos
defendit in illis cum per quod
fuerunt in dampnatione reprobatione
et electione probatione eadem
fient signa. Que ipse per pecca-
tum gloriosi erunt sunt.
qui non per miracula fiunt

nitentes fuerunt precones illius
prenuntie sustinebunt et similes
prodigia. ¶ Unde et dum nobis sus-
tinebimur bellum quod non sola
tenui persequitur. Si et cum inveniet
nobis ad constituendos dimicandum
fuerunt. ¶ Nunc sub antixpo
pluribus tenuit collatum
synagoge. Quod in ipso adducti sol
natis hominibus et persecutione
¶ Due in mundo diabolus in communi
inimici crudelitate contra legem
in crudelius crudelius tunc et
sub antixpo temporibus qui contra se
solidius. ¶ Unde si tamen le
generis fieri potest quam pluri-
mi fuerunt. ¶ Maior supplicium
fuerunt unde diabolus videt
tanto crudelius persequitur que
erit ut quanto sic gratia dei
maior apparet fideles sibi multi-
plicat in quibus gehenne signi-
bus addiderit. ¶ Primo breve
tempus videt sibi restare di[abo]l[us]
ut dampnat. ¶ Tamen in magna
persecutione nos eruet dominus
iustorum potentiam in gloriosi-
oris iustis fortitudinem reposi-
et ut diaboli esset durior dap-
natione sua. **De resurrectione**

Tercium premium sanctorum erit
habere vitam non per se. ¶ Unde autem
erit plenitudo pacis. Deo ad
de complendo absorbetur in-
vin infirmitate consumetur
¶ Resurrectionem immortalitatem aplis
est in unica persona in nostram
carnem plenitudo corporis totus
suum est. Si in eam iniquitate
que persona non indigeat et

absque verbum ... defectibus in presen- [illegible]
[illegible]

De iudicio

[illegible]

tranquillitate xpo illis solis appa-
reat terribilis quos conscientia accusat in
malis Quattuor sunt ordines hominum in
iudicio et hoc est electorum et reproborum
qui cum diuiduntur in quatuor Perfectorum
ordo unus est qui cum deo iudicant
et iudicant atque tunc cum xpo regnabunt
Alius ordo reproborum perditorum in duobus
diuiditur hii qui intra ecclesiam sunt mali iudi
candi sunt et dampnandi Qui uero extra
ecclesiam inveniendi non sunt iudicandi sed
tamen dampnandi Primus ordo qui tamen iu-
dicantur et pereunt opponitur illi ordini
bonorum de quo sunt qui iudicantur
et regnant Secundus eorum ordo qui non
iudicantur et pereunt opponitur illi ordini
perfectorum in quo sunt hii qui non iudicantur
et regnant Tertius ordo eorum qui
iudicantur et regnant illi ordini e
contrario de quo sunt qui iudicantur
et pereunt Quartus ordo eorum qui non
iudicantur et regnant opponitur illi con
trario ordini in quo illi sunt quos qui
non iudicantur et pereunt Reia punit.
Fiunt sunt impii dum aut hic pro
suis meritis mentis cecitate percutiuntur
ne veritatem uideat aut dum in fine
dampnabitur ut debitas penas exsoluat.

Duplex // De gehenna

Duplex dampnatorum pena est in gehenna
quorum et mentes urit. et tam
et corpus flamma mira vicissitudine peccatorum
ut ex eo quod mente peccauerunt quod per
ferunt corpore simul et animo patiantur. Et
corporeus Ignis gehenne constat ad ali
quid lumen habere et ad aliquid non
habere hoc est habere lumen ad dampna
cionem ut uideant impii unde doleant
et non habere ad consolationem ne uideant
unde gaudeant. dampnati sit compedio.
De camino trium puerorum ad exemplum
ignis gehenne Nam sicut ille ignis
non arsit ad tunc puerorum supplicium
et arsit ad combustionem ligaminum vin
culorum ita ignis gehenne et luce
bit miseris ut augmentum penarum
uideant. unde doleant et non lu
cebit ad consolationem ne uideant
unde gaudeant. Nec huius uite et
future infelicitatis miseriam ulterius
distinctio est. Illuc enim et miseria
est per cruciationem et tenebre propter
lucis adiutionem Quorum unum in
habet uitium est miseria est aliud
non est in inferno aut utrum
quod est. De penis impiorum

Sicut fasciculi lignorum ad
combustionem de similibus colli
gantur ita in iudicio dei cum
similis culpa reos sibi similibus iungit
et ex pena constringat quasi in
fasciculum quos actio similes fecit in
malis Sicut unusquisque sanctus in futuro
iudicio pro qualitate uirtutum glorificabitur
ita et unusquisque impius pro quanti
tate facinorum condempnabitur. Nec
deerit in supplicio futuro dampnationis
ordo sed iuxta qualitatem criminum
discretio erit penarum prophetia firmante
De cetero quorum sidorum supplicijs
audit etiam pena defunctis sicut
apud inferos diuiti simo predicat
exigit lucem sic pro agendum inter sup
plicijs. dicit etiam psalmus Commo
ti admoneat filij eius et men
dicent. Impij ex hoc durius punien
dur sunt iudicio mentis dolore ex quo
visum sit iustorum glorie beatitudinem me
ruisse Luctus videntibus est perpe
tuitate diabolos qui sub aspectu omni
bonorum angelorum et hominum eius ex
qui de parte eius erunt in ignem eternum
mittendus est. Dum sublatus fuit
diabolus ut dampnetur multi electi qui
in corpore sunt inueniendi domino ad
iudicium venientes metu concuti
di sunt. videntes talia supra infirmi
ex punitum quo clarioris purgandi Ergo
si quid eis ex corpore peccati remansit
metu ipso quo diaboli dampnati con
spicient purgabuntur. hinc est quod
ait Job cum sublatus fuit timebunt
angeli et exterriti purgabuntur.

Multos posse perire ex eis in die
iudicij qui nunc electi videntur et
sancti docente propheta. Vocabit dominus in
diem ad ignem et devorabit abis-
sum multam et comedet partem domus
Eos quippe domus devorabit quia
illos etiam inferni absorbebit qui
nunc se esse in preceptis celestibus glorian-
tur. De quibus et dominus dicit. Multi dicent
michi in illa die. domine domine non-
ne in nomine tuo prophetavimus et in no-
mine tuo demonia eiecimus atque virtutes
multas fecimus. Tunc confitebor
illis quia numquam novi vos. Disce-
dite a me qui operamini iniquita-
tem nescio qui estis. De sanctorum gloria

Non faciet in futurum cor-
ruptionem iustorum conpassio dam-
natorum condolentia afflic-
tio. ubi tanta erit sanctorum
de dei contemplacione gaudium
et leticie nullus turbatur introitus.
Sicut coniungit color candidus
nigro colori fit pulchrior ita et
sanctorum requies conparata dampnacioni
malorum gloriosior. Sic iusticie iusti-
tie sic virtus vicio. Extat quod sanctorum
gloria dum debite dampnatorum. impii pena
Post resurrectionem sanctis in
carne promissa est celorum ascensio
dicente ad patrem Christo. Volo ut
ubi ego sum et ipsi sint mecum. Si
enim membra capitis sui et unus in
se et in nobis est Christus utique ubi ascen-
dit ipse et nos ascensuri sumus.

Explicit liber primus sancti ysidori episcopi
de summo bono
Incipit tabula libri secundi

De sapiencia — i
De fide ij
De caritate iij De spe iiij
De gratia v De predestinacione vj
De conversis vij
De primordiis conversorum viij
De conflictu conversorum ix
De remissa conversacione x
De exemplis sanctorum xj
De conpunctione cordis xij
De confessione peccatorum et penitentia xiij
De desperacione peccatorum xiiij
De hiis qui a deo deseruntur xv
De hiis qui ad delictum post lacrimas
revertuntur xvj
De peccato xvij
De levioribus peccatis xviij
De gravioribus peccatis xix
De manifestis et occultis peccatis xx
De peccati amore xxj
De peccandi necessitate xxij
De peccandi consuetudine xxiij
De peccati recordatione xxiiij
De cogitacione xxv
De consciencia xxvj
De intentione mentis xxvij
De sensibus carnis xxviij
De sermone xxix
De mendacio xxx
De iuramento xxxj
De viciis xxxij
Quod ex viciis vicia et ex virtutibus vir-
tutes oriuntur xxxiij
De male usis virtutibus xxxiiij
De simulatis virtutibus xxxv
De appetitu virtutum xxxvj
De pugna virtutum adversus vicia xxxvij
De superbia xxxviij
De fornicacione xxxix
De continentia xl
De cupiditate xli
De gula xlij
De ebrietate xliij
De abstinentia xliiij

Expliciunt capitula Incipit liber secundus De sapientia

Omnis qui secundum
deum sapiens est beatus
est. Ista vita regalis
dignitatis. Cognitio
dignitatis virtus boni
operis est virtus boni operis fructus

cfunctus est. Qui in seculo seculi
sapiens est seculo deo stultus est. Unde
et propheta: Stultus inquit factus est omnis homo
a scientia sua. Primum est scire studium querere
deum, deinde honestate vite cum innocentie
ope. Nullus sapientiam dei recipit plene nisi
qui se abstrahere ab omni actionum
cura contendit. Unde et scriptum est: Sapientiam
scribe in tempore ocii, et qui minoratur actu
ipse percipiet eam. Non ad plene intelli-
gentie arcem pervenisse est qui secreta
dei se penetrare non posse. Tunc autem
deum perfecte cognoscimus, cum perfecte nos
scire denegamus. Interdum quedam
nos scire convenit. Nullus autem in cul-
pa maior est quam ille qui deum nescit.
Investigationem veri multorum est
querere, sed paucorum est invenire. Ea
autem que super hominis intelligentiam sunt
scrutanda non sunt. Quicquid supra
hominis intellectum est querendum non est.
Consilio autem divino resistendum est ut
homo credat iusticia quod divine placuit
voluntati. Non enim potest esse iniustum quod
iusto complacet iudici. Omnis sapientia ex
scientia et opinatione constare consistit.
Melior autem est scientia quam ex opinione ve-
niens sententia. Nam illa vera est, ista du-
bia. Ad maiorem culpe cumulum pertinet
scire quemque quod sequi debeat et sequi
nolle quod sciat. Unde dominus: Servus inquit
sciens voluntatem domini sui et non faciens
digna plagis vapulabit multis. Et Iacobus:
Scienti inquit bonum et non facienti peccatum
est. Simplicitatem cum ignorantia vocari
stulticiam, simplicitatem vero cum pruden-
tia vocari sapientiam. Utile est multa
scire et recte vivere. Quod si utrumque non
valemus, melius intelligit bene vivendi studium
quam multa sciendi sequamur. Non pertine-
re ad beatitudinem consequendam scientiam veri-
tatis esse beatum multa scire sed esse mag-
nis beate vivere. Nichil prodesse hominem
prodesse scire prudenciam cum ignorantia
dei et nichil obesse scientibus deum
ignorantiam mundi. Perfecte autem scit qui
deum prius et ista non pro se sed pro
deo scit. Nichil obesse cuique si per

simplicitate aliqua de elementis ig-
na sentiat, divino de deo vera pronun-
ciet. Nam quamvis de incorporeis corpo-
reisque naturis negat quisque disputare,
bonum tamen facit vitam rectam cum
fide. De fide

Non posse ad veram beatitudinem
pervenire nisi per fidem. Beatum
autem esse qui et recte credendo
bene vivit et bene vivendo fidem rectam custo-
dit. Deus qui credit merito invo-
catur et queritur, ac per hoc tunc perfecte
laudatur qui perfecte et creditur. Non tamen
id credendum est quod sensu carnis
dinoscimus, sed magis quod intellectu
mentis conspicimus, id est deum. Sine fide
nemo potest placere deo. Omne enim quod
non est ex fide peccatum est. Fides nequaquam
vi extorquetur, sed ratione atque exemplis
persuadetur. A quibus autem exigitur violenter
perseverare in eis non potest, exemplo ut
ait quidam novelle arboris, cuius si quis
cacumen violenter impresserit, denuo
dimissum laxatum in id quod fuerat confestim
revertitur. Sicut homo libero arbitrio
conditus sua sponte deviat a deo, ita
et propria mentis conversione credendo revertitur
ad deum, ut et liberi agnoscat arbitrii
per propriam voluntatem et beneficium gratie per
acceptam fidei veritatem. In corde respicit deus fidem. Ubi non possunt se homines
excusare qui ore simulant veritatis
professionem et corde retinent errorem
impietatis. Sicut nichil proficit fides
quam ore retinet et corde non credit,
ita nichil proficit fides quam corde tenet
si ore non proferat. De tali enim fide
propheta ita obiurgat quosdam dicens: Periit
fides, ablata est de ore eorum. Fides enim
quam corde credit oris confessione ad
salutem profertur. Vacua esse sine operibus
fide. Et frustra sibi de sola fide blan-
ditur, qui bonis operibus non ornatur.
Qui crucem portat, de mundo moritur.
Nam ferre crucem mortificare semet
ipsum est. Ferre et non mori simula-
torum ypocritarumque est. Qui per fidem cognitione
dei lucet et operibus obscuratur, exem-
plum balaam sequitur qui credens

ope oculos aptos habuit per contemplacionis fidem. Carnales fidem querunt non pro veritate anime sed pro commodo temporali. Unde et dominus dicit: Queritis me non quia vidistis signa sed quia manducastis ex panibus. Cristianus qui malus est, dum secundum evangelii doctrinam non vivit, etiam fidem quam verbo colit oborta temptacione facile perdit. Multi fide tantum christiani sunt, opere vero a christiana veritate dissentiunt. Multi quidem fidem Christi non amant, sed eandem humano timore per ypocrisim tenere se simulant; et qui non possunt aperte esse mali, per timorem ficte boni noscuntur. Amatores mundi pugnant aliquando pro fide et aliis quidem proficiunt, ipsi vero amore terreno implicati celestia non recipiunt, sed verbo tantum fidem defendunt. Pugnant pro fide etiam heretici eos insequuntur, sed per arrogantiam eos qui intra ecclesiam sunt corripiunt. Adversarios quidem fidei confutant pro infidelitate, sed fideles perimunt falsitate superbie.

caritate iii

De caritate

Quamvis nonnulli fide atque operibus sanctis videantur esse precipui, sed tamen quia privantur a caritate fraterne dilectionis nullum habent incrementum virtutis. Nam sicut ait apostolus: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nichil michi prodest. Sine amore caritatis quamvis quisque recte credat, ad beatitudinem pervenire non potest. Quia tanta est caritatis virtus ut etiam prophetia et martirium nichil sine illa esse credantur. Nullum premium caritati compensatur. Caritas enim omnium virtutum obtinet principatum, optimum unum et vinculum perfectionis. Caritas ab apostolo dicitur, eo quod universe virtutes eius vinculo religentur. Dilectio dei morti comparatur, dicente Salomone: Valida est ut mors dilectio. Ideo quia sicut mors separat animam violenter a corpore, ita et dilectio dei segregat hominem a mundano et carnali amore. Qui dei precepta contempnunt deum non diligunt. Neque enim regem diligit qui si odio leges eius habeat. Tenendum est cum sanctis viris unitatis caritatis; quanto se quisque subtrahit mundo, tanto opus est ut se associet bonorum consorcio. Caritas in dilectione dei et proximi constat. Servat autem in se dilectionem dei qui a caritate non dividitur proximi. Qui a fraterna societate secluditur, a divine caritatis participacione privatur. Nec potest deum diligere qui nescit proximum diligere. Cristus deus est et homo totus; ergo Cristum non diligit qui hominem odit. Bonorum igitur discrecio est non odire personas sed culpas, et iterum dilectio pro falsis non spernere sed portare. Qui iniusti sunt in dei amore sepe a viciis separari disponunt, sed pondere viciorum gravati rursus ad ea vicia que optaverant relinquere revolvuntur.

De spe

Qui male agere non desistit, vana spe de dei pietate indulgenciam requirit, quam recte quereret si ab actione prava cessarent. Metuendum valde est ut neque per spem venie quam promittit deus perseverantes peccemus, neque quia iuste peccata distringit venia desperemus, sed utroque periculo evitato et a malo declinemus et dei pietate veniam speremus. Omnis quippe iustus spe et formidine nititur, quia nunc illum ad gaudium spes erigit, nunc ad formidinem terror gehenne addicit.

De gratia

Interdum peccantibus nobis sua deus dona non retrahit, ut ad spem venie propiciacionis mens humana consurgat. Nam non potest conversum spernere quem peccatem suis beneficiis ad se provocat redire. Confessionem hominis non esse humane virtutis. Nam si confessionem bonum opus non in nobis deus operatur, cur per prophetam dicit: Confessio et magnificencia opus eius? Ab illo enim nobis omnia bona, cum facientem

donantur. Nam nihil boni operis
dedimus per quod confessionem fidei acci
pere meremur. profectus hominis donum dei est
nec a se potest quisque sed a domino corrigi
Non enim quorumque bonum habet proprium cuius
via non est eius testante propheta sciò domine
quia non est hominis via eius nec viri est
ut ambulet et dirigat gressus suos
Sciant liberi arbitrii defensores nihil
posse in bonum hominis prevalere virtutem
nisi divine gratie sustentent iuvamine
Unde et dominus dicit per prophetam perditio
tua israhel tantum in me auxilium tuum.
Quasi diceret ut pereas tuum est meriti
ut salveris mei est auxilii Homo meritum
suum gratie non ut veniat invenit sed postquam
venerit facit atque ad indignam mentem
veniens facit in ea meritum quod remu
neret que solum invenerat quod puniret
ret Quid enim ex se ille latro meruit
qui de faucibus inimici crucem ascendit
de cruce paradisum adiit. Reus quidem
ille et fratrum sanguine erat cruentus sed
divina gratia in cruce mutatus. Credendum
quod et multa sit iusticia in hiis que re
agimus et dei gratia eo quod eam mereamur.
Hec enim et dantis dei et accipientis sunt
hominis sicut et panem nostrum dicimus que
tamen a deo accipere postulamus Spiritales
gratias non omnibus distribuunt sed cuique
electis datur. Non enim fides est omnium
quamlibet et si plurimi suscipiant opus
tamen fidei non consequuntur. In divisione
donorum diversi perceperunt diversa dei mu
nera non tamen concedunt omnibus omnia
ut sit pro humilitatis studio quod alter
admiretur in altero. Nam quod in eze
chiele animalium ale altera ad alteram
percutiunt virtutes designat sanctorum
mutuo sese affectu provocantium atque
altrio exemplo sese erudientium Mu
nera gratiarum aliis ista aliis vero donantur
illa nec dantur ita huic unum ut non
egeat alterius Posse fieri dubium non est
ut hii quos quidam virtutum excellen
tia attollit dei repentina preve
ti gratia quosdam compendio sanctitatis
proveniant. et dum sint conversatione

postremi subito efficiuntur utuntur
culmine primi Unusquisque a quo donum
accipit non appetat amplius quam quod me
ruit. ne dum alterius membri officium acci
pere temptat id quod meruit perdat. Con
turbat enim corporis ordinem totius qui
non suo contentus officio surripit alie
num. Mali dona ideo ad dampnationem
accipiunt quia illis non ad dei laudem sed
ad suam utilitatem utuntur. boni male utuntur
quia ea que illis a deo donata sunt
in malos usus assumunt sicut ingenium
sicut et cetera dei dona Multa dei
dona habere gaudemus quod nos ab eo percepisse
cognoscimus Nam quod sapientes sumus
quod divites quod potentes existimus non aliquis
sed potius divino munere sumus Utinam
gratie optime divinis beneficiis quantumque et
dedit non peniteat dedisse et nobis acce
pisse sit utile Auferre deus dicitur
homini donum aliquod quod homo non habuit
idest quod accipere non meruit sicut et
obdurare dicitur deus. hominem non eius faciendo
duritiam sed non auferendo eam
quam ipse sibi nutrivit. Non aliter
deus et obcecare quosdam dicitur non quod in eis
ipse caliginem ipse cecitatem faciat. sed quod
pro eorum inutilibus meritis cecitatem
eorum ab eis ipse non auferat. Plerisque
dei dona dantur perseverantia vero doni
non datur. Et inde est quod quidam prima
primordia habent conversionis boni fine vero
malo claudunt. Alii vero et conversionis
donum accipiunt ac perseverantiam doni
Ea quoque causa est quod quidam bene incipiunt
et bene finiunt De predestinatione

Gemina est predestinatio sive
electorum ad requiem sive repro
borum ad mortem Utraque
divino agitur iudicio. ut semper electos superna
et interiora sequi faciat semperque reprobos
ut in infima et exteriora delectentur
deserendo permittat. Sicut ignorat
homo utrum lucis vel tenebrarum vel
utriusque rei quis finis sit. ita plenius
nescit quis autem sive fine lucis iustitie
perveniat vel quis peccatorum tenebris usque
in suum finem obscuretur aut

quib post lapsu tenebrarum conversus resurgit ad lucem. Cuncta hec deo patent. hoi vero latent cunctis iustorum conversacio in hac vita probabilis sit incertu tamen est ad que sint fine perducti nati sed omnia reservari futuro examini. Mira dispositione distribucionis qua iustus hic amplius iustificatur. impius amplius sordidatur. malus alius ad bonum convertitur. bonus ad malum alius deflectitur. Vult quis esse bonus et non valet vult alter esse malus et non permittitur. Indonatur ei qui esse vult bonus ut sit bonus alius nec vult nec ei datur ut sit bonus. Iste nascitur in errore et moritur ille in bono quod cepit usque in finem perdurat. Tam diu iste stat quousque cadat. Ille male diu vivendo in fine salvatur respectu quo convertitur. Vult quis esse in bono iustus non prevalet vult nocere iniustus et non valet. Iste vult deo vacare et a seculo impeditur. ille negociis implicari cupit non perficit. Vocatur malus bono bonus dampnatur pro impio. impius honoratur pro iusto et in hac tanta obscuritate non valet homo divina penitus disposicione et occultum predestinacionis comprehendere ordinem.

Versis

De conversis

Non inchoantibus premium promittitur perseverantibus datur. sicut scriptum est. Qui perseveraverit usque in finem. hic salvus erit. Tunc enim placet deo nostra conversio cum bonum quod inchoamus perseverante fine complemus. Nam sicut scriptum est. Ve qui sustinenciam perdiderunt idest opus bonum non consumaverunt. Indulgenciam peccatorum sciendum est. ubi vel cui vel qualibus datur. Ubi quippe nisi intra ecclesiam catholicam. Quando nisi an venturi exitus diem quia ecce nunc tempus acceptabile ecce nunc dies salutis. Qualibus nisi conversis. qui per humilitatem ad penitencialem transeunt vitam cum visitacione de quibus dicitur. Talium est enim regnum celorum. Nemo comprehendere potest quanti sit ponderis iusticia vel quanti fulgoris radio iusticia clareat. nisi quis per totum convertatur mente ad deum quamvis ipso lumine quo illustratur et suam fecditate cognoscat et lumen quod ante corde non intuebatur intelligat. Tunc autem inmarcessibilem intelligi posse iusticiam dum eam quisque sequi conversus temptaverit quia lux non intelligitur nisi cum videtur. Iudicium quod in hominibus presente consistit conversionis est genus per quod nos metipsos iudicamus cum fleuerimus mala nostra penitendo et bono quod ex deo nobis inest solidum inhesimus. Cruciatus solebat esse vinculum perfectum conversi idest primum corrigendi a malo et secundus faciendi bonum. tercium consequendi boni operis premium. Nam quod propheta ait solve fasciculos deprimentes mali est emendacio quod vero adiecit frange esurienti panem operis boni est actio. In eo vero quod subiecit tunc erumpet matutinum lumen tuum operis boni est retribucio. Ergo non proficit facere bonum nisi correxerit malum nec potest quispiam ad contemplacionem dei perfici nisi se prius bonis actibus studuerit exercere. Multos modis trahit deus homines ut vel sero convertantur atque exinde magis erubescat quod tam diu exspectati sunt ut redirent. Nam nunc minis nunc plagis nunc quosdam revelacionibus convertit ut qui voluntate converti despiciunt commoti terroribus corrigantur. Alii quoque ex sola mentis devocione convertuntur ad deum. Nonnulli non coacti plagis convertuntur qui ex devocione non convertebantur. iuxta capitulum psalmi dicentis In chamo et freno maxillas eorum constringe qui non approximant ad te. Plerique ante deum devocione non convertuntur. plage stimulis feriuntur qui tamen nec sub verbere senciunt ut aliquatenus corrigantur. sicut egiptus qui et penas dedit et emendari nequivit. De talibus enim ait propheta percussisti eos et non doluerunt. attrivisti et renuerunt suscipere disciplinam. Nonnulli viri seculares elacione mentis tumentes postmodum conversi ad deum religiosa sequuntur obvia tristitia et qui ante celsitudine

mundiali timebat postea ipsam elacionem in studio humilitatis commisit. Quidam sunt qui iam secretum conversi sunt quorum conversio quia non procedit ad publicum apud estimacionem humanam quales fuerint tales adhuc esse putantur iam tamen in dei oculis surrexerunt. Et quidam adhuc humano iudicio stare cernuntur iam tamen in dei oculis ceciderunt. Multi apud homines reprobi sunt apud deum electi. Atque item multi apud homines electi putantur et apud deum reprobi existunt salomone dicente. Vidi inquit impios sepultos qui cum adhuc viverent in loco sancto erant et laudabantur in civitate quasi iustorum operum. Nullus ergo se putet electum ne forte apud deum sit reprobus.

De primordiis conversorum

De primordijs conversorum

Trimodum genus est conversionis ad deum inchoacionis cum dulcedine medietatis cum labore perfectionis cum requie. Sed tamen plerique per alia a temptacionum amaritudine. Omnis conversus autem ex fletu inchoet peccatorum et sic transeat ad desiderium supernorum. Prius enim lacrimis purganda sunt vicia que gessimus et tunc mundata mentis acie id quod querimus contemplemur ut dum antea flendo peccati a nobis caligo detergitur mundatis cordis oculis libere superna inspiciant. Ante necesse est timorem converti ad deum ut et metu futurarum penarum carnis illecebre vitantur. Deinde oportet abiecto timore ad amorem vite eterne transire perfecta enim caritas foris mittit timorem. Qui autem timet penam habet et non est perfectus. Unde et apostolus: Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore sed accepistis spiritum adoptionis per quem sicut iam non peccati pena servos cogunt sed amor iusticie liberos reddit. Hec est omni converso ut post timorem ad caritatem dei consurgere debeat quasi filius ne semper iaceat sub timore quasi servus. Tunc enim amore nostre conversionis ostendimus si deum ut patrem diligimus quem prius servili mente vere ut dominum formidavimus. Primordia conversorum blandis resovenda sunt mediis ne si ab asperitate incipiant exterriti ad priores lapsus recurrant. Qui enim conversum cum asperitate erudit exasperare potius quam corrigere novit. Conversus quisque ante ab opere corrigendus est postea vero a cogitacione ut prius refrenet pravum actum deinde appetitum ac delectum quod iam in opere non apparet nequaquam in cogitacione permanet. Omnis nova conversio adhuc pristine vite habet commixtionem. Preterea ea virtus procedere nequaquam ad hominum oculos debet donec conversacio veteris vite ab animo extirpetur. Quisquis ex deteriore iam melior esse cepit caveat de acceptis extolli virtutibus ne gravius per gloriam corruat quam prius per lapsum viciorum iacebat.

De conflictu conversorum

~~de conflictu conversorum~~

Quisque conversus si mox omnes stimulos calcare cupiat et summa virtutum subire contendat si forte adhuc aliqua adversa de carnis molestiis toleat non frangatur quia dispensator bonorum novit adversitates reprimere viciorum successione virtutum. Tunc magis gravari se quisque impulsu viciorum agnoscit dum ad dei cogitaciones accesserit sicut populus israhel graviori oppressione ab egipciis premitur dum per moysen divina illis cognicio aperitur. Vicia enim ante conversionem quasi pacem in homine habent quem autem expellunt acriori virtute consurgunt. Sunt autem initia conversionis conversio que peccatori prospere blandiebantur. Atque ita blanda conversio fuit quem peccatori adversa exciterat. Multos enim habet conflictus dei servus ex recordacione operum preteritorum. Multi quem post conversiones etiam nolentes motum libidinis sustinent quod tamen ad dampnaciones non tollerant sed ad probaciones scilicet ut semper habeant per exercitandam inerciam hostem cui resistant divino non consenciat. Multi et noverunt servum dei se etiam iam esse a peccatis mundatos sed tamen adhuc cogitacionum turpium per interpellacionem pulsari. Ante conversionem procedit turba

viciorum post conversionem sequitur tur-
ba temptacionum. Illa se obiciunt ne
ad deum convertamur. Ista se ingerunt
ne liberis oculis cordis deum cernamus.
Utriusque tumultus insolencia nobis gig-
nit strenuorum que in manu sepe fraude mul-
tiplici mercedem. Utile est dei servo
post conversionem temptari quatinus a
corpore negligere sollicitantibus viam
ad virtutes animi per excidium viciorum
preparet.

De remissa conversione

Multos remissa conversio in
pessimos errores reducit ac
vivendi tempore resolvit. Horum
ergo exempla quisque conversus evitat
ne dum a tempore incipis viri sub mun-
danis erroribus languescat. Tepidus
in conversione ociosa verba et va-
nas cogitaciones et noxias non cog-
noscit. Nam si a tempore inicii emigr-
lavit ea que levia estimabat. Con-
festim que horrenda atrociaque per-
inesciat. Frigus et desidia in omni bo-
no opere formidanda est. Frandem
deo facimus quociens de bono ope-
re nosmetipsos non deum laudamus.
Desidiam agimus quociens per tor-
porem languide ea que dei sunt operamur. Dis-
ares huius seculi strenuos amatores
habent et ad exequendum promptissimos.
et hoc proinde fit quia presentem habent
operis remuneracionem. Ars vero divini
timoris pleros que habet sectatores
languidos tepidos pigricie torpore
congelatos. Et hoc proinde fit quod la-
bor eorum non pro presenti sed pro fu-
tura remuneracione differtur.
Ideo quia dum eorum laborem mercedis
retribucio non statim consequitur spe
perire dissoluti languescunt viri et
illorum magna gloria preparatur qui
bone conversacionis principia augmento
solidiori consummant. Cum enim primo co-
nversionis calore ad virtutes se accin-
gunt accedente vero pigricie dis-
moderate terrenis rebus incubuit
pulsis. infirmum appetitus obscuratur.
Unde in dictis de bonis senibus.

dicit. Quod autem cecidit in spinis hic
est qui audivit verbum dei et sollicitudo seculi
vel fallacia diviciarum suffocat verbum
et sine fructu efficitur. Ruper. conver-
si nequaquam debent in eius exterioribus conpre-
hendi. Nam si implicentur consistunt quasi
plantata arbuscula et nedum radice
profixa continuntur pereunt et arescunt. Utilis
interdum conversis pro animi salute mutacio
loci. Plerumque enim dum mutatur locus
mutatur et mentis affectus. Congruum
enim est inde eciam corporaliter evelli ubi
quisque prave vixit. Homini asperum me-
ntis opponit quod semper ibi vel cogita-
vit vel gessit.

De exemplis sanctorum

Ad conversionem seu correp-
cionem mortalium multum
prosunt exempla bonorum.
Nam certa perfectorum exempla mores
inchoancium non queunt perficere ad bene
vivendum. Reprobi autem non attendunt
documenta bonorum que vivunt ad me-
lius sed proponunt sibi exempla malorum
que ad suorum perversitatem imitantur in
peius. Ob hanc utilitatem scribuntur sanctorum
ruine et reparaciones ut spem faciat
salutis humane ne quisque post lapsum pe-
nitendo desperet veniam dum conspicit
sanctorum reparacionem fuisse etiam post ruinam.
Faciant flagicio edocti ad quam valeant
eorum exempla proponuntur sanctorum scilicet ut aut
sint quos vivunt ad reparacionem aut
certe ex eorum comparacione durius de
mobilia puniantur. Propterea virtutes sanctorum
ad exemplum nostri deus proposuit ut
quanto de imitacione eorum conferri potuit
nobis iusticie premia tanto de perseverancia
mali sunt graviora tormenta. Si eis
ad boni incitamentum divina quibus ammo-
nentur precepta deerunt. Pro lege nobis
sanctorum exempla sufficerent. At cum et dum
et deus preceptis nos ammonet et vite sanctorum
boni operis nobis exempla proponit nulla
est iam de reatu excusacio. quia et
lex dei aures nostras cotidie pulsat
et sanctorum documenta bonorum cordibus
nostris intima provocant. Et si apti fue-
rimus iniquos imitari in malum cu-
pere si sumus imitari iustos in bonum.

Et si preteritorum sepe secuti fuimus exempla cur non imitemur sanctorum digna et deo placita facta. Orandus deus ut virtutes quas sancti perceperunt ad exempla nobis sint ad profectum posite non ad penam. Pertinent autem ad profectum nostrum si tota exempla volumus imitari virtutum. Certi si ea fortiter admisimus que imitati fuimus ad complacendum inimico quur ea sequendo implere neglexim(us). Multi sanctorum vitam imitantur et de moribus aliorum effigiem virtutis sumunt tamquam si imago quelibet intenta et de eius similitudine species facta formetur. Sic quod fit ad imaginem similis ille qui ad similitudinem vivit imaginis. Cum sanctum virum imitatur quasi exemplum aliquod intuetur seque in illo quasi in speculo prospicit ut addiscat quod deesse virtutum agnoscit. Nemo enim seipsum ex semetipso considerat sed dum alterius intendit id quod minus est sibi adicit. Perfectorum est iam virorum non quelibet sanctorum imitando sed ipsam veritatem intuendo ad cuius imaginem facti sunt iustitiam operari. Hoc indicat apostolus scribens: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Quam ipsam intelligendo imitatur divinitatem ad cuius factus est similitudinem. Iste ergo tantus est ut non egeat hominem demonstratorem iustitie sed ipsam contemplando imitetur iustitiam. Exempla sanctorum quibus edificatur homo varias continent virtutes: humilitatis ex Christo, devotionis ex Petro, caritatis ex Iohanne, obedientie de Abraham, patientie de Ysaac, tolerantie de Iacob, castitatem de Ioseph, mansuetudinis de Moyse, benignitatis de Samuele, misericordie de David, abstinentie de Daniele. Hec et cetera sanctorum priorum quo labore quo moderamine qua intentione vel compunctione gesserunt vir sanctus imitanda considerat.

De compunctione cordis

Compunctio cordis est humilitas mentis cum lacrimis exoriens de recordatione peccati et timore iudicii. Illa est conversis perfectior compunctionis affectio que a se omnes carnalium desideriorum affectus repellit et intentionem suam toto studio in dei contemplatione defigit. Geminam esse compunctionem quam propter deum anima cuiusque electi afficitur id est vel dum operum suorum mala considerat vel desiderio eterne vite suspirat. Quatuor esse qualitates affectionum quibus mens iusti tedio salubri in hac vita compungitur, hoc est memoria preteritorum facinorum, recordatio futurarum penarum, consideratio peregrinationis sue in huius vite longinquitate, desiderium superne patrie quatinus ad eam quantocius valeat pervenire. Quisquis peccatorum memoria compungitur ad lamenta tunc se deo visitari sentiat presentia quando ex hoc quod se admisisse recolit intus eum bescit suoque iudicio penitendo iam punit. Nam tunc Petrus flevit quando in eum Christus respexit. Unde et psalmus: Respexit inquit et commota est terra. Ingressus dei sunt in cor hominis interioribus per quam bona desideria surgant et calcentur mala. Cum gressus isti in corde hominis fiunt sciendum est tunc deum respicere cordi humano. Unde se tunc magis homo acuere ad compunctionem debet quando sentit deum intus operantem. Quomodo mens iusti hominis ex vera compunctione rapiatur et qualiter infirmata veritatis degustatione lucis magnitudine illuminasse posse qui experti iam aliquid gustaverint. Sunt qui non ex vera compunctione cordis sui accusatores fiunt sed tamen ad hoc se esse peccatores affirmant ut ex ficta humilitate confessionis locum inveniant sanctitatis.

De confessione peccatorum et penitentia

Ex eo unusquisque iustus esse incipit ex quo sui accusator extiterit. Multi autem contra semetipsos peccatores fatentur et tamen a peccato se non subtrahunt. Magna iam iustitie pars est seipsum nosse hominem quod peccator est ut ex eo divine virtuti subdatur humilius ex-

ex quo suam infirmitatem agnoscit. Dum se iudicat iustus in hac vita, ne iudicetur a Deo damnatione perpetua. Tunc autem de se iudicium quisque sumit, quando per dignam penitentiam sua prava facta condempnat. Amaritudo penitentie facit animum et sua facta subtilius discutere, et dona Dei que contempserit flendo commemorare. Nichil autem peius quam culpam agnoscere nec deflere. Duplicem debet habere fletum in penitentia omnis peccator, sive quia per negligentiam bonum non fecit, sive quia per audaciam malum perpetravit. Quod enim oportuit non gessit, quod agere non oportuit gessit. Ille penitentiam digne agit qui reatum suum satisfactione legitima plangit, et condempnando scilicet ac deflendo que gessit, tanto in deplorando profusior quanto extitit in peccato proclivius. Ille penitentiam digne agit qui reatum suum satisfactione legitima plangit, sic preterita mala deplorat ut futura iterum non committat. Nam qui peccatum plangit et iterum committit peccatum, est quasi si quis lavet laterem crudum, quem quanto magis laverit tanto amplius lutum facit. Quamvis quisque sit peccator et impius, si ad penitentiam convertatur, per eam consequi posse veniam credat. Nullus enim de bonitate Dei dubitat, sed sola actionum pravitas conferri sibi indulgentiam abnegat. In hac vita tantum penitentie habetur libertas, post mortem vero nulla correptionis est licentia. Unde et Dominus dicit: Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est; veniet autem nox in qua nemo operari potest. Hinc et propheta: Date, inquit, gloriam Domino Deo vestro antequam contenebrescat, id est antequam mors etiam perveniat; in hac vita dum estis, Deum per penitentiam glorificate. Adhuc in hoc seculo penitentiam operantibus Dei misericordia subveniet; in futuro autem iam non operantur, sed rationem operum ponunt. Per id deteriores plerique nunquam quo per patientiam Dei

spatium accipiunt emendandi, quia illi mora vivendi non utuntur ad penitentiam sed peccandi usum per audaciam. A malo autem in deterius vadit qui tempore sibi indulto ad libertatem pravam operis utitur. Festinare debet ad Deum penitendo unusquisque dum potest, ne si dum potest noluit, cum tarde voluerit omnino non possit. Divinum propheta ait: Querite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est. Et ubi inveniri potest nisi in hac vita, in qua etiam et prope est omnibus invocantibus se. Nam tunc longe erit qui dixit: Ite in ignem eternum, tunc quando eum non videtur et prope est; tunc autem videbitur et prope non erit, quia et videri non poterit et non poterit inveniri. Si quis quamvis peccator penitet, vitam quam suam vivendo ab omni crimine corrigit, non dubium quod moriens ad eternam transeat requiem. Qui autem perverse vivendo penitentiam agit in mortis periculo, sicut eius dampnatio incerta est, sic et remissio dubia. Qui ergo certus esse cupit in morte de indulgentia, sanus peniteat, sanus perpetrata facinora defleat. Sunt qui penitentibus securitatem cito pollicentur, quibus bene per prophetam dicitur: Curabant contritionem filie populi mei cum ignominia, dicentes pax pax, et non est pax. Cum ignominia igitur curat contritionem qui peccanti et non legitime penitenti promittit securitatem venie. Confusi sunt qui abhominationem fecerunt, id est confusi sunt non penitendo sed patiendo. Aliter enim confunditur coram iudice reus dum plectitur, atque aliter qui de malo opere erubescens corrigitur. Ille enim quia deprehensus est confunditur, iste quia se male egisse memorat. Quamvis per penitentiam peccatorum fit remissio, sine metu tamen homo esse non debet, quia penitentie satisfactio divino tantum pensatur iudicio, non humano. Proinde quia misericordia Dei occulta est, sine intermissione flere necesse est. Neque enim unquam oportet penitentem habere de peccatis securitatem. Nam securitas parit negligentiam, negligentia autem sepe reducit

ad vicia rursus reducit. Unde post
penitentiam fuerit expulsa ab homine vita
si forte post hoc incedere securitate
quelibet culpa subrepserit confestim de-
lectationes pristine viciorum mentem ani-
mi irrepunt pulsantes quam hominem in con-
suetis operibus graviora perpetrant ita ut
fiant novissima illius peiora prioribus.

De desperatione peccantium

Non per loca spatia sed per affectum
bonum vel malum itur recedit
quis a deo. Neque enim gressi-
bus pedum sed gressu morum elongamur
vel appropinquamus ad deum. Perpetrare
flagitium aliquod mors anime est. contemp-
nere penitentiam et permanere in culpa
descendere post mortem in infernum est.
Ergo peccare ad mortem pertinet desperare
vero in infernum est descendere. Unde
et scriptura ait Impius cum in profundum
malorum venerit contempnit. Saepe diabolus
eos quos culpa aspicit ad penitentiam
immanitate scelerum perculsos ad desperatio-
nem deducit. ut subtracta spe venie
trahat in diffidentia quos non potuit
perseverantes tenere in culpa sed penitens
prudenter debet callidas contra se hostis
insidias. sicque dei iusticiam metuat ut
tamen prius in magnis sceleribus de misericordia
eius confidat. Amplius letatur deus de
anima desperata et aliquam causa quam de ea
que numquam extitit perdita sicut de prodigo
filio qui mortuus fuerat et revixit
perierat et inventus est. De cuius regres-
su magnum fit gaudium patri. Non aliter
coram deo et angelis eius copiosius
est gaudium de eo qui a periculis liberatur
quam de eo qui numquam novit periculum peccati
Quanto enim constat res perdita tanto
magis si fuerit inventa letificat sicut
in ewangelio pastor ille exultat qui perdi-
tam ovem inventam humeris suis gaudens
reportat. Nullus desperare debet veniam
etiam si circa finem vite ad penitentiam
convertatur. Unumquemque enim deus de
suo fine non de preterito iudicat. Hoc quip-
pe et latronis testimonio edocemur quia hoc

de extremo suo iudicet. Quod deus pro-
phetam primogenitum ovis iussit offerri
hoc est caudam vite post imitatam et
moretiam bonum finis. Unde et caudam
iubet offerri in hostia id est vite extre-
mam penam. Multi summa respectu gratie
in extremis suis ad deum revertuntur
per penitentiam et quecumque mala gesserunt
cottidianis fletibus puniunt. atque
in bonis factis male gesta commutant
quibus iuste totum quod deliquerant ignoscitur
quia ipsi quod male gesserunt penitendo
cognoscunt. In vita hominis finis queren-
dus est quia deus non respicit quales
antea vixim(us) sed quales circa finem
vite erimus.

De hiis que a deo deseruntur

Deo deserente nullum deserunt.
Deserente deo respiciente sua cri-
mina queant videre et plangere
et unde ceciderit cogitare. Nonnulli
aut ita despiciunt a deo ut deplorare
mala sua non possint etiam si velint
Consilium inimicorum spirituum hoc est ut
quia ipsis negatum est post prevarica-
tionem regredi ad iusticiam obstinere addi-
tione hominibus cupiant ne vel ipsi reu-
tant ad deum eos quos socios in perditione
habere contendunt quibuscumque fraudibus
insistentes aut deserit a deo aut
flagiciis immanitate desperent ingenium
credens est migit et postposita securi-
tate languorum ne dei secreto et iusto
iudicio deserit hoc et perdendus in par-
te demum relinquat. Nam veniunt
que deus deserit demones suscipiunt
Divini contemptores preceptis statim ut
audiunt a deo et a malignis spiriti-
bus occupantur a quibus etiam ut mala
faciant persuadentur. Hinc est illud prophe-
tie Inimicos dei persequentur tenebre
que intelliguntur demones. Unde et in psal-
mo legitur Immissiones per angelos suos
malos. Multi reprobi in potestate demo-
num occulto dei iudicio et iustissimo
rediguntur. Ysaia testante Ipse misit
eis sortem et manus eius divisit eis

in mensura usque metum possidebit eam. Quidam electorum dimittuntur divina iusticia incidere in errore peccati sed tamen misericordie eius reducti demum corrumpuntur. De talibus enim per prophetam dominus loquitur. Et dimisi eum et reduxi eum et reddidi consolacionem. Nonnunquam vero rectus deus ad hominem quem deserviebat rursus affligens visitat et per lamenta lacrimarum ac prime afflictione a peccatis expurgat. dicente Iob ad deum. Propter inquit superbiam quasi leenam capies me. reversus quod mirabiliter cruciabis me. Revertens enim deus hominem cruciat. qui quem peccatorem deserviebat flagella domum iterum visitat. Malis contra nos actibus celestem iracundiam provocare nequaquam debemus. quin potius si penitendo digna deo acta gesserimus severitatem eius in clemenciam commutabimus. Nam ille qui nos malos tolleravit non dubium est quod conversis clementer ignoscat. Nam quod servatur nobis tempus prime et non simul morte obruimur. perspicitur si detur nobis locus satisfactionis. Hoc totum de dei procedit clemencia ut nos non deciperet crudeliter sed expectavit ad penitentiam patienter. De hijs qui ad delictum post lacrimas

~~[illegible] ad delicta [illegible]~~

1 Irrisor est non penitens qui adhuc agit quod peniteat nec videtur deum poscere subditus sed subsannare superbus. Canis reversus ad vomitum et penitens ad peccatum. Multi lacrimas indesinenter fundunt nunc deo reminiscente usu ea que fleverint iterando committunt. Qui peccata vult plangere et actionibus secularibus incubare iste mundiciem non habet qui adhuc agit que penitendo deflere possit. Ysaias peccatoribus dicit Lavamini mundi estote. lavatur itaque et mundus est qui et peccata plangit et flenda iterum non admittit. lavatur et non est mundus qui plangit que gessit. nec deserit et post lacrimas ea que fleverat repetit. Sic denique alibi ad ipsam penitentem sermo increpat divinus. Quam vilis facta es nimis iterando vias tuas. Quisquis ergo culpas preteritas plorat hunc tenere est ut modum teneat. sic admissa defleat ne iterum flenda non committat. Ut inquit ysidoro. qui et penitendo retroacta negligo et adhuc penitenda committo.

Duobus modis // De peccato committitur peccatum id est aut vi cupiditatis aut metu timoris dum vel quisque vult adipisci quod cupit vel timet quod incurrat quod metuit. Quatuor modis committitur peccatum in corde quatuor in opere perpetratur. Committitur in corde suggestione demonum delectacione carnis et consensione mentis defensione elacionis. Committitur opere nunc latenter nunc palam nunc consuetudine nunc desperacione. Istis ergo gradibus et corde delinquitur et opere malicia perpetratur. Tribus modis peccatum geritur. hoc est ignorancia. infirmitate industria. Periculo autem peccantes divisa sunt. Ignorancie namque modo peccavit in paradiso Eva sicut apostolus ait. vir non est seductus in prevaricacione mulier aut seducta in prevaricacione fuit et ergo Eva peccavit ignorancia Adam industria quia non est seductus sed prudens sciens quod peccavit. Qui vero seducitur quid consenciat cuncte ignorat. De infirmitate autem peccatum deliquit qui ad metum interrogantis ancille Christum negavit. Unde et post peccatum amarissime flevit. Gravius tamen infirmitate quam ignorancia quemquam delinquere. graviusque industria quam infirmitate peccare. Industria namque peccat qui studio ac deliberacione mentis malum agit. infirmitate autem qui casu vel precipitacione delinquit. Nequius autem et de industria peccat qui non solum non bene vivit sed adhuc et bene viventes si potest et a virtute divertit. Sunt enim qui ignoranter peccant et sunt qui scienter et sunt etiam et qui pro ignorancie excusacione scire nolunt

ut minus culpabiles habeantur qui tantum seipsos non muniunt sed magis decipiunt. Nescire simpliciter ad ignorantiam pertinet velle vero scire ad contumacem superbiam. Voluntatem quippe domini velle nescire et quid est aliud quam velle deum contemptibiliter superbiendo contempnere. Nemo igitur de ignorantia se excusat quia deus non solum eos iudicat qui a cognitione sua recesserunt sed etiam illos qui nescierunt testante eodem domino per prophetam. Dispergam inquit homines a facie terre et eos qui avertuntur post tergum domini et qui non quesierunt dominum nec investigaverunt eum. Et psalmista. Effunde inquit iram tuam in gentes que te non noverunt.

levioribus peccatis

De levioribus peccatis

Multi vitam sine crimine habere possunt sine peccato non possunt. Nam quamvis in hoc seculo magna iusticie quis preclaritate resplendeat numquam tamen ad purum sordibus peccati caret iohanne apostolo testante qui ait. Si dixerimus quia peccatum non habemus ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est. Quedam sunt facilia peccata sed si bono animo fiant non sunt peccata ut parvulis si non ulciscendi cupiditate sed magis corrigendi studio ulciscitur. Item sunt peccata levia que ab incipientibus cotidiana satisfactione purgantur que tamen a perfectis viris velut magna crimina vitantur. Aliud est homines de magnis sceleribus agere debent et qui etiam parva levia quasi delicta quasi gravissima lugent. Non solum gravia sed et levia cavenda sunt peccata. Multa enim levia unum grande efficiunt sicut solent ex parvis et minimis guttis immensa crescere flumina. Numerositas enim in unum coacta exundantem efficit copiam. Peccata que incipientibus levia sunt perfectis viris gravia reputantur. Tanto enim maius cognoscitur esse peccatum quanto maior qui peccat habetur. Crescit enim delicti cumulus iuxta ordinem meritorum et sepe quod minoribus ignoscitur maioribus imputatur.

gravioribus peccatis

De gravioribus peccatis

Ex primo motu minorum peccatorum maiora committuntur peccata ut durius feriantur de magnis sceleribus qui de parvis corrigi noluerint. Iudicio autem divino in reatum negociorum labuntur qui distringere sua flagitia contempserunt. Multi a crimine corruunt in crimine qui dei cognitionem habentes timorem eius negligunt et que noverunt per scientiam per actionem non venerantur. Ideoque occulto divino iudicio puniendi committuntur et in pena commissi flagitiorum deterius addunt. Sepe peccatum alterius peccati causa est. Dum committitur aliud ex ipso quasi sua soboles oritur sicut fieri solet nasci libidine ex nimia ventris ingluvie. Pena vero peccati peccatum admittitur quando pro merito cuiusque peccati deo deserente in aliud peccatum et deterius de quo amplius qui admiserit sordidatur. Ergo precedens peccatum causa est sequentis peccati sequens vero peccatum pena est precedentis delicti. Precedit itaque peccatum sequentium criminum causa ut illa que sequuntur sint precedentium pena. Precedentium peccatorum pena ipsa vocatur induratio veniens de divina iusticia. Hinc est quod ait propheta. Indurasti cor nostrum ne timeremus te. Neque enim deus quemquam iustus a deo impellit ut mali fiant sed dum mali iam sunt indurantur ut deteriores existant sicut et apostolus dicit. Quia caritatem veritatis dei non receperunt ut salvi fierent immisit illis deus spiritum erroris. Facit ergo deus quosdam peccare sed in quibus iam talia peccata precesserunt ut iusto iudicio eius mereantur ire in deterius. Talia quippe peccata aliis precedentibus peccatis probantur in penam. Quedam de ira dei veniunt peccata que pro meritis aliorum compensantur peccatorum. Unde et propheta. Ecce tu inquit iratus es et nos peccavimus in ipsis fuimus semper. Tamquam si diceret quia semper in ipsis peccatis fuimus iratus es ut deterius peccaremus. Quod ira dei meretur quid vero provocare perimens leon

debet scire. Grauior namque est ira
que prouocatur quam que meretur. Nam nemo
qui ignorando peccauerit prouocamus
qui scimus bonum facere nec volumus. Ne-
ira dei vitare dum viuimus possimus. Pro-
uocamus ergo ne veniente illo terrore
iudicii sentiri possit. De manifestis et
occultis peccatis.

Maioris culpe est manifeste quam oc-
culte peccare. Dupliciter enim
reus est qui aperte delinquit
quia agit et docet. De talibus enim
ysaias ait: Et peccatum suum quasi sodoma
predicauerunt nec absconderunt. Multi
enim publice delinquentes sine ullo pudo-
re flagitia sua predicant nec ulla retinentur
sceleris verecundia. Quedam iam iusti-
cie portio est homini iniquitatem suam ab-
scondere et in semetipso de peccatis
propriis erubescere. Peccatum perpetrare tantum
est peccatum predicare clamor. De quo
et apostolus ait: Et clamor auferatur
a vobis cum omni malicia. Idem tamen ipsis peccatis.
Ex eo ipso quod quisque peccatum suum abscon-
dit iam iudicii est indicium quia non
erubescit nisi de conscientie reatu. Ergo
ex hoc ipso quod quisque de facto suo erubes-
cit ipse sibi iam iudex fit. De peccati
amore.

Aliud non peccare
amore dilectionis dei aliud timo-
re supplicii. Qui enim amore
caritatis dei non peccat horrescit
omne malum amplectendo iusticie bo-
num. Nec eum delectat peccatum etiam si scelus impu-
nitas promittatur. Qui vero solum
pena supplicii in se vicia reprimunt quamuis
non expleant opus peccati viuit tamen in eo
voluntas peccandi dolet quod sibi illici-
tum quod lex prohibere dinoscitur. Ille
igitur mercedem boni operis percipit qui
amando iusticiam facit non is qui eam
solo metu penarum inuitus custodit.
Quidam et diligunt peccatum et faciunt
et quidam diligunt tantum et non faciunt
plerique faciunt tantum et non diligunt. Nonnul-
li peccatum non faciunt et tamen iusticiam oderunt.
Grauius autem peccat qui non solum
diligit et facit quam qui non facit et
diligit. Grauius namque iniquus qui di-
ligit et non facit quam qui facit
et odit. Grauissimum est non solum facere
sed et diligere peccatum. Nam sunt qui
confestim peracto flagicio confunduntur.
Et sunt qui non solum non dolent gessis-
se malum sed etiam de ipso malo opere
gloriantur. Hic quanto comparatione mali
fit deterior dum de viciis gratulantes ex-
tolluntur in peius. De talibus ait Salomon:
Qui letantur cum malefecerint et
exultant in rebus pessimis. De pec-

Item mali quod eciam neci-
ssimus necessitate potius non ex vo-
luntate existimus. Perpetrandi est
aut necessitas mali in voluntate boni.
Plerique non voluntate sed sola necessitate
peccant pertimescentes temporalem inopiam.
Et dum preuisa necessitate refugiunt a futuris
bonis priuantur. Ita nonnulli peccatum non neces-
sitate sed voluntate committunt nulla quippe
coacti inopia existunt iniqui sed tamen grauius
cupiunt esse mali. Neque enim ipsam rem quam
appetunt amant sed ipsa tantum peccati malicia
delectantur. De peccandi consuetudine.

Melius est peccatum cauere quam emendare.
Facilius enim resistimus hosti a quo
nondum deuicti sumus quam ei a quo
iam superati ac deuicti cognoscimur. Omne
peccatum antequam admittatur amplius
pertimescitur. Quamuis autem graue sit
dum in vsum venerit leue existimatur
et sine ullo metu committitur. Istis fomiti-
bus quasi quibusdam gradibus coalescit
omne peccatum. Cogitatio namque praua de-
lectationem parit delectatio consensionem
consensio actionem et actio consuetudinem
consuetudo necessitatem. Sicque his vinculis
homo implicatus quadam cathena viciorum
tenetur astrictus ita ut ab ea nequaquam
euelli valeat nisi diuina gratia manum iacen-
tis apprehendat. Peccatum admittere cadere est
in puteum. Consuetudinem vero facere peccati
os putei est coangustare ne is qui
cecidit valeat exire. Sed interdum deus
etiam tales liberat dum eorum desperationem
ad libertatem conuersionis commutat. Ipso
enim miserante peccata dimittuntur quo
protegente fit ne in deterius peccando ca-
nequissimum est peccare. peius est pec-

cauendi consuetudine facere. Ab illo facile et ab hoc cum labore resurgit. Quia male consuetudini repugnatur. Male agendi consuetudine recessu ut propheta asserit in profundum et tamquam vsu quasi quadam lege homo tenetur astrictus ut etiam qui non vult peccatum admittat. A lapsu cito cito resurgere non est in profundum ire. Apostolus legem peccati dicit esse in membris nostris que lex consuetudo est qua peccando constringimur et non ab ea cum volumus discedimus quia iam necessitatis vinculo per consuetudinem retinemur. Multum vero amor agit in homine sed resultat cauendo male consuetudinis lege. Vnde ait pro loco constricta exultat qui valentur in se repugnat quod insolenter impugnat. Frequenter peccare cauendum est. Ita hominem quod de malo suo plerumque nobis deus salutem operatur. Quanto mirabile est tanto periculum est propterea metuendum est confidere ita saluari. Et ne forte dum expectamus a vitiis sanari et vitia multiplicemus et salutem non adipiscamur. Ergo studeamus aut non cadere aut cito conuersi a lapsu consurgere. Quo peccare cauendum est quod si lingua fragilitate peccatum subrepsit confestim erit corrigendum quod nequiter sentit commissum. Cito enim corrigitur culpa que cito cognoscitur. Tardius autem sanatur vulnus quod iam putrescentibus membris longo post tempore curationibus adhibetur. Iteratio peccati grauior est sicut si morbus super morbum veniat et sicut si vulnus super vulnus occurrat. Mora peccatum in animam nimis facit sterilis. Vnde et propheta Ve inquit qui trahit iniquitatem in funiculis vanitatis et quasi vinculum plaustri peccatum. Trahit enim iniquitatem ut funiculum qui tardat conuerti ad deum. Trahere est enim iniquitatem mora facere in iniquitate. Vnde et psalmus Prolongauerunt iniquitatem suam. Dominus iustus concidet ceruices peccatorum etc.

De peccati recordatione

Bonum est homini semper ante oculos propria adhibere delicta secundum psalmum suum Et peccatum meum coram me est semper. Sicut enim non oportet reminisci peccati affirmando sic semper necesse est vnumquemque sua in deflendo commemorare peccata. Apud iustum recordatio peccati facit tedium animi. Qui autem luxurie et cupiditati subditi sunt contumaci superbia etiam de ipso peccati opere gloriantur. Seruo dei tanta recordandus esse peccati ut ea que gessit semper lamans confiteatur. Vnde et psalmus dicit Conuersus sum in erumpna mea dum configitur spina. Peccatum meum cognitum tibi feci et dixi pronuntiabo aduersum me iniusticiam meam domino. Superius enim dixerat quia tacui non confessus sum inueterauerunt omnia ossa mea dum clamarem tota die. Quid gemo tacuisse se penitet nisi confessionem peccatorum. Quid clamasse se dolet nisi defensionem malorum. Qui enim peccatorum suorum defensor extitit necesse est ut penitendo accuset quod sibi bene praue admisit.

De cogitatione

Bipertita causa peccandi est opere et cogitatione. Quorum vnum iniquitas dicitur quod opere gerit, alterum iniusticia quod cogitatione admittitur. Prius autem actio resecanda est post cogitatio. Prius praua opera postmodum desideria. Vicissim autem et a cogitatione opera procedunt et ab opere cogitatio nascitur. Huius quisque ab opere malo vacat presolutus tamen cogitationis praue malicia non erit innocens. Vnde dominus per ysayam Auferte inquit malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Non enim solum factis sed et cogitationibus delinquimus si eis illicite occurrentibus delectemur. Sicut vipera a filiis in vtero positis laceratur perimitur ita nos cogitationes nostre intra nos enutrite occidunt et concepto intus vipereo veneno consumunt animam quam nimis crudeli vulnere perimunt. Non est arbitrium nostri cogitationis praue suggestiones preuenire iacet autem in animo cogitatione nostre attinet voluntati. Illud gignit culpam non redigit istud proprie culpe imputatur. Nam cogitationes illicitas occurrere demonum est cogitationibus oblectari peruersis nostrum est plerumque fieri solet ut unde corporalium rerum species quas

videlicet variis mentibus opponantur et nolentes eas cogitemus et quantumque ab eis aciem mentis avertere nitamur tanto ille se magis acrius ingerunt. obscenis quoque motibus in nobis obrepunt. Licet fit hoc pro conditione mortali qua meruit primus homo in pena supplicium. Dum unusquisque divina illuminatione preventus statim molestiis turpium cogitationum pulsatur. Sed dei servus iudicio tiorum dei earum temptamenta a semetipso reicit bonisque contra obiectus cogitationes turpes a se repellit. Magna observantia circa cordis est custodia adhibenda quia aut bene aut male rei ibi consistit origo. Nam sicut scriptum est ex corde exeunt cogitationes prave. Ideoque si primis pravis cogitationibus resistimus in lapsum operis non incurrimus. Non est timendum si bona mala que in cogitatione veniant sed magis gloriandum est si mens bona a malis intellectu rationis discernat. Item nil nocet quod mens boni et mali sensum prudentiori discrimine iudicans aut mala cogitata caveamus aut bona intellecta faciamus.

De conscientia

Humana conditio diversis vitiositatibus mentis continue [illegible] ut etiam ante penas gehenne per inmunditiam anime appetitum iam penas conscientie patitur. Quam fugere potest homo preter cor suum. Non enim potest a se quisque recedere. Ubicumque enim abierit reatus sui conscientia illum non derelinquit. Omnis humana iudicia subterfugiat omnis qui male agit iudicium tamen conscientie sue effugere non potest. Nam et si aliis celat quod egit sibi tamen celare non potest qui plene novit malum esse quod gessit. Duplex ergo in eum fit iudicium quia et hic sue conscientie reatu punitur et illic perpetuali pena dampnatur. Hoc enim significat abissus abissum invocat in voce cataractarum tuarum. Abissus abissum invocare est de iudicio sue conscientie ire ad iudicium dampnacionis perpetue. In voce cataractarum tuarum idest in predicatione sanctorum.

De intentione

Oculus hominis intentio operis eius est. Si ergo intentio eius bona est et opus intentionis eius bonum est. Alioquin mala intentione etiam si bonum in factis opus appareat bonum tamen non est quia ex sua intentione aut comprobatur bonum aut reprobatur indignum. Bona est ergo intentio mentis que propter deum est, mala vero que propter terrenum lucrum aut vanam gloriam est. Qui in opere bono intentione non facit propter hoc mercedem carebit operis propter quod illuminari poterit. Unusquisque bonum opus quod agit intentione quia si mala intentione bona agit ne plerumque bonum opus perdimus et nimium a culpa vacamus. Sepe que apud homines iudicia bona patent apud examen dei iudicis reproba deteguntur. Ideoque omnibus studiis verendum ne forte bonum quod agit pro aliqua animi intentione mala in oculis dei reprobum sit.

De sensibus carnis

Per sensus carnis morbus irrepit menti. Unde et per prophetam dominus dicit Omnes cogitationes terre ab aquilone venient et ponet unusquisque solium suum in introitu portarum iherusalem. Regna aquilonis vitia sunt que sedes suas in portis ponunt quia per sensus carnis labem anime subingerunt. Ideoque in ipsis portis idest in ipsis sensibus regnant. Neque enim aliunde peccatum nisi videndo audiendo attrectando gustando atque tangendo. Unde et alias dicitur Intravit mors per fenestras nostras. Et alibi et extranei ingrediebantur portas eius et super iherusalem miserunt sortem. Extranei quippe immundi spiritus sunt qui tamquam portis per portus illi per sensus carnis in animam irrepunt.

et eam illecebrando devincit

De sermone

Duo sunt quedam prava viciorum verba
non evitanda in magno lingue
prolabium. cavere. Et dum fra-
tres quidam nimis garrulitate labe libere ac sine
metu committunt in deteriora scelera et
horrenda peccandi consuetudine labuntur.
Sicut plerumque multiloquiorum stulticia re-
prehendit. ita rursus nimis tacentium vicium
denotat. Illi enim satis laxando lingua
inerciam vicium defluunt. isti nimis re-
ticendo ab utilitate torpescunt. Inperiti
sicut loqui nesciunt. ita tacere non
possunt. Mente enim insipienti ore loqua-
ces verbis perstrepunt sensu nichil dicunt.
Dicunt fluitantes cum a prudentibus pecca-
re nesciunt. ita ociosa verba a prudentibus viris
vitantur. Nam sicut ait quidam pro ocio-
so verbo ratio ponitur. pro sermone iniusto
pena exsolvitur. Nam sermones in ore
christiani esse non debent. Ita sicut malos
mores bona colloquia corrigunt. ita
prava colloquia bonos mores corrumpunt.
Custodia ori ponitur. dum quisque non se
iustum sed quod magis verum est peccatorem
fatetur. Manum super os ponit qui bonis
operibus lingue excessum operit. Manum
super os ponunt qui bonis operibus lingue
excessum operit. Manum super os ponit qui
male locucionis culpas bone actionis
velamine tegit. Loquens ad deum pertinet
nec faciens et si inutilis sibi est audi-
entibus tamen prodest. Qui de sapientia se lau-
dem affectant loquele proprie magis atten-
dunt. Ve qui sapientes estis in oculis
vestris et coram vobismetipsis prudentes.
Recte ex sua dicit qui veri sapiam
gustu interni sapores sentit. Ita a sene-
ca qui sua dicit. Ac ph'ce rrogantes
qui sine humilitate dicunt non de sua
Ille enim sapit qui recte ac sincere sapit
In sua dicit Cornelia doctores si du-
sint ab eis dicta sapientes nimium tamen
eloquet horret enim sapientia spumen-
verborum ambitum ac fucum mundialis eloq.

inflatis sermonibus pompatum. Quod
curiosi delectantur audire quoslibet sapien-
tes non ut veritatem ab eis querant sed
ut facundiam sermonis eorum agnoscant
more poetarum qui magis composicionem
verborum quam sentenciam veritatis sequuntur.
Quadrimodum est dicendi id est quia pri-
dendum est quid cum quo vel quo aliquid
proferatur. Item quadrimodum est dicen-
di id est quia aut bene sentiendo quid
bene profertur. aut nichil sentiendo nil
dicitur. aut parum sentiendo loquacitatis
sola ostenditur. aut optime sentiens non eleganter
profert quod intelligit. Item quadripartita
est loquendi id est quia vel bonum bene vel
malum male seu bonum male vel malum
bene profertur. Bonum quippe bene loquitur
qui ea que recta sunt humiliter annunciare
videtur. Malum male loquitur qui aliquod
flagicium persuadere conatur. Bonum ma-
le loquitur qui quodcumque rectum arroganter
proferre videtur. Malum bene loquitur qui
aliquod narrando vicium detestatur ut
ab eo homines avertat. Corde bene loquitur
qui caritate non simulat. Ore bene
loquitur qui veritatem annunciat. Factis
bene loquitur qui alios bonis exemplis
Corde male loquitur qui interius cogita-
ciones noxias meditatur. et cogitat
Lingua male loquitur qui pro eo quod
male agit flagellatur. et murmurat
Factis male loquitur qui male vivendo
exemplis suis alios ad pravum agendum
informat. Semel bene loquitur qui se
penitendo redarguunt. Bis bene loquitur
qui et bene vivunt et bene docent. Semel
male loquitur qui post vicium semel co-
rrigit. Bis male loquuntur
qui et male vivunt et docent. Item bis
male loquitur qui et bonum quod debuit
non egit et malum quod non oportebat
admisit. Mali mala respondent pro
bonis et adversa pro optimis. Boni bona
respondent pro malis et prospera pro
adversis. Adversus contra lingue for-
titudo adhibenda patie ut temptacio ver-
bi que foris impugnat tollerancie

virtute devicta discedat. Non omnis qui patitur probra est iustus, sed qui pro veritate innocens patitur, ille certissime iustus est. Inter vituperationes lingue et opprobria hominum isto se remedio mens iusti corroborat, ut tanto solidius in Deum figatur interius, quanto exterius ab humanis sensibus spernitur. Qui illatas sibi contumelias tranquillo animo prodit, dolorem cordis aperit et virus quod fervet dato foras facile reicit. Vulnera enim infecta aperta cito exhalant, clausa nimis excruciant. Qui dolorem anime clauso pectore tegit, quanto amplius silentio linguam premit, tanto acriore dolore intrinsecus intrat. Unde et vere quidam poeta gentilium dixit: Quoque magis tegitur, tanto magis estuat ignis. Secretus languor vehementior est, ac nimium quia tacitum vivit sub pectore vulnus.

De mendacio

Mendaces faciunt ut nec vera dicentibus credatur. Fallit enim sepe hominem multa falsitas, etiam in veritate suspectum. Sepe vera permittit qui falsa dicturus est, ut cum primum acquisierit fidem, ad reliqua mendacia audientes credulos faciat. Multi videntur vera esse que falsa sunt, et ideo non ex Deo sed ex suo mendacio loquuntur. Nonnumquam falsitas veriloquio adiungitur, et plerumque a veritate incipit qui falsa confingit. Latent sepe venena circumlita melle verborum, et tam diu deceptor veritatem simulat quousque fallendo decipiat. Nonnumquam peius est mendacium meditari quam loqui. Nam interdum quisque incautus solet ex precipitatione loqui mendacium; meditari autem non potest nisi per studium. Gravius ergo ille ex studio mentiri probatur quam is qui ex precipitatione sola mentitur. Summopere cavendum est omne mendacium, quamvis nonnumquam sit aliquod mendacii genus culpe levioris, si quis quidem pro salute hominum mentiatur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur occidit animam, et: Perdes omnes qui loquuntur mendacium, hoc quoque genus mendacii perfecti viri summopere fugiunt, ut nec vita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur, ne sue anime noceant dum prestare alienam vitam nituntur; alienam carnem quamquam hoc ipsum peccati genus facile credimus relaxari. Nam si quelibet culpa sequenti mercede purgatur, et quanto magis hec facile abstergitur quod merces ipsa comitatur. Adulatores multa que fugiunt homines per hominum laudes seque fit ut et isti mendacio pereant et alios quos laudant ad inanem glorie ruinam perducant. Sicut boni sibi conscii non metuunt aliene lingue convicium, ita et qui laudantur ab aliis non debent errore aliene lingue attendere, sed magis uniuscuiusque testimonio sue conscientie credat, tamquam ipse plus probat esse quam ille qui eum laudat. Opus enim suum unusquisque probet, ut ait apostolus, tunc in semetipso tantum gloriam habebit, id est occulte in conscientia sua, non palam in aliena lingua. Perfecti qui alta radice fundati sunt, et si flamine laudationis ac vituperationis utcumque quasi ventorum circumventi impulsu feriuntur, tamen non decidunt, sed pertinaci firmitatis radice ad se redeunt. Bona mens ad malum nec premiis nec terroribus vincitur. Nam iniqui terrore blanditiasque miscent, ut aut oblectatione quapiam decipiant aut terroribus frangant. Qui laudatur auditorum amorem inserit. Sed si veraciter et non ficte laudat, hoc est si vera sunt que de eo dicuntur.

De iuramento

Sicut mentiri non potest qui non loquitur, ita periurare non poterit qui iurare non appetit. Cavendam igitur esse iurationem divinis nec eam utendam nisi in sola necessitate. Non est contra Dei preceptum iurare, sed dum usum iurandi facimus periurii crimen incurrimus. Numquam ergo iuret qui periurare timet. Multi dum loquuntur iurare semper delectantur, dum oporteat hoc tantum esse in ore: est est, non non. Amplius autem quod est non a malo est. Multi ut fallant periurant, ut per fidem sacramenti fidem faciant verbi. Sicque fallendo dum periurat mentitur, et homines mentiendo

decipiunt. Interim et falsis lacrimis se
ducti decipiuntur et credunt diu plurimi
quibus credendum non erat. Plerumque
sine iuramento loqui disponimus sed pro
incredulitate eorum qui non credunt quod
dicimus iurare compellimur. talique ne
cessitate iurandi consuetudinem facimus
Sunt multi ad credendum pigri qui non
mouentur ad fidem verbis. Grauiter
autem delinquunt qui sibi loquentes
iurare compellunt. Quacumque arte ver
borum quisque iuret. deus tamen qui conscien
tie testis est ita hoc accipit sicut ille cui
iuratur intelligit. Dupliciter autem reus
fit qui et nomen dei in vanum assumit
et proximum dolo capit. Non est conser
uandum sacramentum quo malum incau
te promittitur. veluti si quispiam adulte
re perpetuo cum ea manendi fidem polliceatur.
Tollerabilius enim est non implere sacra
mentum quam permanere in stupri flagitio
Iurare dei est illa prudentia qua sta
tuit non euellere statuta. Penitentia autem
dei rerum mutatio est. Non penitere autem
statutum non reuocare ut est illud.
Iurauit dominus et non penitebit eum id est
quod statuit non mutabit. De viciis

R ecedens homo a deo statim
viciorum traditur potestati ut dum
patitur in se seva vicia rever
tendo unde ceciderat resipiscat. Et
si sancti tot annis contendunt superare vicia
nec extinguunt quid agunt hii qui non
solum non odiunt vicia sed toto ea amore
sectantur. Satis delicate sese palpat qui
vult sine labore vicia superare. Dum pecca
ti lege quam sibi deseruiendo viciis fecit
non possit sine violencia doloris rese
care. Perfecte renunciat vicio qui occasio
nem vitat in perpetrando peccato.
Nam si velis tantumde non peccare
et data occasione peccaueris tu tibi
et reus et iudex es. qui et commissa
dampnas et dampnata committis
Hec autem iudice reus est qui vicia et
accusat et perpetrat. Quidam vicia
dum non perfecte vitant suos in se faciunt

relabi auctores. Nam si unum vicium
districte vitetur et alia negligantur ina
nis labor est. Non enim potest in unius ob
seruacione virtutis perdurare cum alia vicia
dominantur in corde. Nonnumquam hominem sua
vicia persequuntur. quia nimirum qui prius
volendo ea fecit sibi sordida postea
sentit eciam nolens stimulosa. Non
nulli non antea in errore viciorum
labuntur nisi prius interioris cordis per
diderint oculos. Sicut Sampson non
antea ab allophilis ad errorem ligatus
est machina nisi postquam eius sunt lumina
oculorum extincta. Culpa negligentie
mentis verum ... viciorum superantur in
cursu sicque deinde intenciones bonorum
operum perdunt. sicut rex babilonis
in oculis eius sedechie prius filios
ipsius interfecit. et sic postea oculos
eius euulsit ac per hoc per malorum operum con
suetudine et intencione bonorum perit
quorundam et cetera. Quod ex viciis vicia
et virtutibus virtutes oriantur

S ic gignitur ex peccato peccatum ut
tamen non evitantur pena incidant
in maxima et dum defendunt
admissa non lamentantur ex flagicio
ad scelera itur. Unde fit ut duplicati
criminis sit reus qui et admittit sce
lera prolixitatem et defendit ea
per contumacie tumorem. Sic vicium vicio
gignitur sicut virtutibus virtute concipitur.
Ex vicio enim gignitur vicium sicut
david qui dum non evitauit adulte
rium perpetrauit homicidium. Et sic virtus
virtute concipitur sicut per virtutes
evangelia predicatores virtute martyrii
apostoli meruerunt. In cordibus secularium
vincientium invicem sibi succedunt vicia
ut dum unum abierit succedat aliud
iuxta iohelis prophete testimonium qui ait
Residuum eruce comedit locusta et
residuum locuste comedit bruchus et re
siduum bruchi comedit erugo propter
id ergo sub viciorum allegoria isti col
liguntur quia sequitur Expergiscimini ebrii

Quod ex viciis vicia et ex virtutibus virtutes oriantur

et flete. Aliquando utilius minimis vitiis sit, ut maiora utiliter caveant. Lege Paulum apostolum in modica permittentem peccata, ne maiora perpetrent. Veraciter autem vitia sanantur, quae virtutibus non vitiis excluduntur. Quorundam autem quaedam latentia vitia tunc apparent, quando ab aliis vitiis desinunt.

De male usis virtutibus

De male usis virtutibus.

Interdum male usae virtutes ex se vitia gignunt, quod fit per intentionem [?] cum ad appetitum dum non sufficit alicui donum quod meruit, nisi inde laudes aut lucra dampnanda adiunxerit. Interdum virtutes vitia gignunt, dum aliquando pro tempore oportuno minime relaxantur. Sic quippe fit, ut congruo loco virtutes sint, in incongruo vitia deputentur, veluti si pro professionis adiectu canonicum non solvat [?]. Retinemus virtutum ergo discretionem a Paulo summo apostolo, qui ad tempus egit quod agendum esse omnino prohibuit. Item quaedam virtutes dum discretionem non servant in vitia transeunt. Nam saepe iustitia dum suum modum excedit crudelitatis vitium gignit, et nimia pietas dissolutionem disciplinae parturit. Et dum zeli fervor plus est quam oportet, in iracundiae transit vitium. Et multa mansuetudo torporis segnitiem gignit. Prudentis viri discretio sollerter prospicit, ne bonum intemperanter agat et de virtute in vitium transeat. Item aliquando quosdam ex virtute vitium gignit, dum quisque de castitatis et abstinentiae meritis gloriatur. Nam qui elemosinam vanae gloriae causa impertit, ex virtute vitium facit. Item et is qui de sapientia arrogantiam habet, et qui de iustitia primum appetit, et qui aliquod donum quod meruit in sua laude convertit et in malos usus assumit, procul dubio in vitium transfert. Homines ex virtutibus vitium nutriunt ex quibus pereunt. Item deus arte potentissima ex ipso vitio virtutes format, quibus nos ab iniquitate reformet.

De simulatis virtutibus

De simulatis virtutibus.

Quaedam vitia speciem virtutum praeferunt, et ideo perniciosius suos sectatores decipiunt, quia se sub velamine virtutum tegunt. Nam vitia quae sponte virtutibus germina apparent, cito dum in palam venerint emendantur; propter quod sequaces eorum de illis erubescunt. Carnales autem plerumque per sensualitatem inertes non agnoscunt vitium esse culpabile quod dignum virtute [?] dampnatione. Ipsi quidem vitia speciem virtutum esse credunt, sed tamen virtutes non sunt. Nam interdum sub praetextu iustitiae crudelitas agitur et putatur esse virtus quod minimum est vitium, sicut et remissa segnities mansuetudo esse creditur, et quod agit torpens negligentia pietatis. Item [?] saepe etiam virtute largitatis vitium prodigae effusionis, et virtutem parcitatis tristis tenacia imitatur. Et vitium protervitatis absconditur sub virtute constantiae. Item timor sub specie obedientiae occultatur, et dicitur virtus humilitatis quod tamen vitium est timoris. Et procacitas vocis pro veritatis libertate accipitur, et vitium pigritiae quietis virtutem imitatur. Porro vitium inquietudinis virtutis se vult vocari sollicitudinis, et perpetrationis infelicitas fervor boni studii creditur, et tunc agendi tarditas consilii esse maturitas videtur, dum tamen istud sit virtus, illud vitium. Tali igitur exemplo vitia virtutum speciem imitantur, et inde se non nulli esse iustos confidunt, unde maxime reprobantur. Aptum exemplum vitiorum de latronis specie sumitur. Nam sicut ex insidiis latro prodit et se iter agentibus iungit, fingens se socium, donec decipiat [?], et dum subito erupit ad exitium, latro manifestus ostenditur: ita se iungunt vitia interdum periculose virtutibus, quousque omnem boni operis efficaciam in suis usibus rapiant, ut anima quae sibi erat placens de virtutibus, deceptam se conspiciat vitiis dampnabilibus.

De asp[eritate] [?] virtutum

Ad virtutes tanti [?] difficile consurgimus, ad vitia sine labore dilabimur. Ista enim prona, illa ardua sunt. Grandes enim sudores perpetimur, ut ad celum conscendere valeamus, quemadmodum ad virtutum tem

dentes culmen non a summis inchoant
sed a modicis ut sensim ad altiora per-
gunt. Ita et qui dilabuntur ad vicia
non statim a magnis viciis incipiunt
sed a modicis assuescunt et sic in maxi-
ma ruunt. ita a modicis virtutibus gradatim
ad ea que sunt excelsa conscendunt. Qui e-
nim inordinate virtutes comprehendere nititur
cito perdidit. Hec est causa in rerum
natura ut quecumque velociter ad perfectum veniunt
sine dubio celerius finiuntur. Sicut
herbe que tanto festinus pereunt quanto cele-
rius crescunt. At vero contra arbo-
res alta radice firmitate longe perdurant
diucius quia gradatim ad perfectionem perveniunt.
nichil prodest amisso malo aliquid agere
boni sed prius cohibendum est a malo de-
inde extendum boni. Hoc enim indicat
propheta cum dicit. Quiescite agere perver-
se. discite bene facere. prius vicia extir-
panda sunt in homine deinde inserende vir-
tutes. Ita cohere et coniungi non pot-
est veritas cum mendacio pudor cum petu-
lancia fides cum perfidia castitas cum lux-
uria. Quedam sunt summe virtutes quedam
medie. Fides spes caritas summe virtutes
sunt nam a quibus utique veniunt huius
alienus. Virtutes medie sunt quia ad
utilitatem et ad perniciem esse possunt si de
eis quisque arrogantes intumuerit
ut puta doctrina ieiunium castitas. Seu
sine temporales divicie de quibus scilicet
et bene operari possumus et male. Unus-
quisque ex deteriore in meliorem se cepit
caveat de acceptis extolli virtutibus ne
gravius per virtutes corruat quam prius
ex lapsu viciorum iacebat. Cum deus iusti-
ficat ne illum se de virtutibus erigat
quedam illi virtutum dona tribuit quedam
retrahit ut dum mens de hoc quod habet
erigitur tamen de hoc quod nequaquam habet
cognoscit humiliet. Quisquis dono
celestis gratie inspiratus ad virtutes
erigitur si forte moderantis dei manu
aliqua adversitate reprimitur ne de ac-
ceptis virtutibus extollatur. frangitur non
deicitur quia et hoc ipsum quod plagis humiliatur

equanimiter ferre procul dubio virtus
est magne. **De pugna virtutum adversus vicia**

Hinc sancti viri a viciorum
colluvione se detergunt dum
ab eis contra singula vicia
virtutes singule opponuntur. Superbia
vicia cum virtutibus ad utilitatem confli-
gunt ut ipso certamine vel mens exerceatur
vel ab elatione conclusa aliquid restrin-
gatur. Adversus ipsa namque vicia quibus vir-
tutibus est pugnandum. Contra luxuriam
namque cordis adhibenda est mundicia
contra odium dilectio preparanda contra
iracundiam paciencia proponenda. Porro
contra timorem fiducie adhibenda
est virtus contra corporis zeli plurimum
tristicie quoque gaudium. accidie forti-
tudo avaricie largitas superbie humi-
litas opponenda est. Sic quoque singule
virtutes nascencia contra se vicia
reprimunt ac temptacionum motus
virtute divine caritatis extinguunt.
libidinem abstinencia domat. Nam quan-
tum corpus inedia frangitur tanto
mens ab illicito appetitu revocatur.
Adversus iram tollerancia dimicat.
Ira autem semetipsam necat. sustinendo
autem pacientia victoriam portat. tristicie
merorem spes eterni gaudii superat et
quem turbata mens de exterioribus afficit
dulcedo interioris tranquillitatis lenit.
Adversus invidiam preparatur caritas. et
adversus ire incendium mansuetudinis
adhibetur tranquillitas. Superbia diabo-
li primatum. superbie adversus quam opponitur
humilitas Christi qua humiliantur electi.
Principalium septem viciorum regina
et mater superbia est. Ceterique septem
principalia multa de se proferunt vicia
quia ita sibimet quadam cognacione
iunguntur ut ex altero alterum oriatur.
Tradit princeps septem viciorum superbia
nos eorum potestatibus subdit ita repus
septiformi gracia plena adiuvatur
viciorum a dominatu viciorum nos eruit
et quos illa adducit septemplici vicio
iste liberat septiformis gracie dona

De superbia

de pugna virtutum adversus vicia

de superbia

Omni vicio deterior est superbia seu propter quod a summis personis et primis assumitur seu quod de opere iusticie et virtute exoritur minusque culpa eius sentitur. Luxuria vero carnis ideo notabilis omnibus est quoniam statim per se turpis est et tamen pensante deo superbia minor est. Sed qui detinetur superbia et non sentit labitur in luxuriam carnis ut per hanc humiliatus et a confusione resurgat et a superbia. Omnis peccans superbus est eo quod faciendo vetita contemptum habeat divina precepta. Hinc est quod initium omnis peccati superbia quia nisi precesserit mandatorum dei inobediencia transgressionis non sequitur culpa. Omnis superbia tanto in imo iacet quanto in alto se erigit tantoque profundius labitur quanto excelsius elevatur. Qui enim per propriam superbiam attollitur per dei iusticiam inclinatur. Qui inflantur superbia vento pascuntur unde et propheta: Omnes inquit pastores tuos pascit ventus, hoc est superbie spiritus. Qui de suis virtutibus superbiunt ex ipsis interficiuntur suis operibus quibus pro virtutibus utuntur quia bona rem non bona voluntate faciunt. Nam revera sine humilitate et sine caritate virtus quelibet in vicio deputatur. Merito superbie dyabolus a superna beatitudine corruit. Qui ergo de virtutibus attollunt dyabolum imitantur et ex inde gravius corruunt quia de excelsis labuntur. Superbia sicut origo est omnium criminum ita ruina est omnium virtutum. Ipsa enim in peccato prima ipsa in conflictu postrema. Hec enim aut in exordio mentem per peccatum prosternit aut novissime de virtutibus deicit. Unde et omni peccato est maior quia tam per virtutes quam per vicia humanam mentem extinguit. Ibi cadit superbia ubi et nascitur et non sit superbis aliud culpa aliud pena. De superbia nascitur arrogancia non de arrogancia superbia. Nam nisi precesserit occulta elacio mentis non sequitur aperta iactancia laudis. Ita ergo in culpa preponitur superbia arrogancie sicut prefertur origine. Plerumque ad elacionis emendacionem providencia dei aliquo casu nonnulli cadunt pro quo casu reprehensi a semet ipsis humiliter sapiunt et de muneribus dei laudari non appetunt sed laudant deum a quo acceperunt unde laudari se volunt. Utilius est arrogantibus quoque vicio labi et humiles post casum deo fieri quam per elaciones superbire graviorisque ruine dampnationem per superbiam succumbere. (marg.: vel incurrere)

De fornicatione

Et culpa superbie plerumque in abhominandam carnis immundiciam itur. Ita alterum pendet ab altero. Sed sicut per superbiam itur in prostituciones libidinis ita per humilitatem mentis salva fit castitas carnis. Deus autem non umquam occultam mentis superbiam per carnis manifestam ruinam. Libidinis unde nascitur immundicia de causa occulta superbia exemplo primi hominis qui mox ut per superbiam contra deum tumuit statim carnis libidinem sensit et pudenda operuit. Unusquisque sine dubio reputet culpe unusquisque quod cecidit quociens libidine vincitur quia nisi precessisset latens superbia non sequeretur libidinis manifesta ruina. Demum quisque gemino vicio a dyabolo expugnatur et occulto per elacionem et publico per libidinem. Sed dum evitat quis libidinem cadit in elacionem. Item dum cante declinat elacionem cadit sequitur in libidinem. Atque ex occulto vicio elacionis itur in apertum libidinis et de aperto libidinis itur in occultum elacionis. Sed dei servus discrete utrumque pensans sic cavet libidinem ut non incurrat elacionem et sic premit elacionem ut non resolvatur cum ad libidinem. Luxuriosis atque superbis demones plus famulatores existunt. Denique in ceteris viciis spiritus maligni deserviunt, his tamen maiori familiaritate iunguntur eisque amplius iuxta desiderium famulantur. Principaliter his duobus viciis dyabolus humano generi dominatur id est per superbiam mentis et per luxuriam carnis. Unde et dominus in iob loquitur de dyabolo dicens Sub

umbra dormit in secreto calami in locis humentibus. Per calamum quippe elacionis superbia, per loca vero humentia carnis demonstratur luxuria. Per hec enim duo vicia diabolus possidet humanum genus: vel dum mentem per superbiam erigit, vel dum per luxuriam carnem corrumpit. Multi luxurie subditi sunt et contumaci superbia de ipso luxurie opere gloriantur, et inde magis elati sunt unde humiliari debuerunt. Ad comparacionem mali sit dictum, qui non solum flagicia committunt, sed eciam de ipsis flagiciis velut de laudabiliter factis extolluntur, sicut scriptum est: Laudatur peccator in desideriis anime sue. Unde eciam per eos quod in flagiciis miseros gaudere de quibus iam debent copiosiusque deplorare. Libido tunc magis crescit cum videtur. Nam sicut quidam sapiens ait: prima fornicacionis oculorum tela sunt, secunda verborum; qui non capitur oculis potest verbis resistere. Sufficit victoria ubi adhuc liber affectus est. Qui delectacionem refrenat libidinose suggestionis non fuisit ad consensum libidinis. Cito enim resistit operi qui titillanti non accommodat animi delectacioni. Durius impugnatur qui usque ad consensionem et si non usque ad perpetracionem temptatur, quam is qui sola suggestione pro condicione carnis temptantur sollicitatur. Stimuli carnis qui in Paulo excitante Sathana angelo ierunt ex lege peccati erant quod in membris hominum de necessitatibus sunt, quia reluctatorem in se repugnans efficit, et de infirmitate libidinose titillacionis virtute suscepit glorie eternis. Servorum dei multa certamina de sua carne moventur. Nam quamvis in amore dei eorum sit inconcussa intencio mentis, tamen de carne quam exterius gestant iniuria tollerant. Deus autem quod hoc ad probacionem permittit gratia protegente non deserit servos suos. Frequenter electi lapsu carnali corruunt ut a vicio superbie qua de virtutibus tument sanentur. Et qui de virtutibus existunt superbi ut

cadunt carnis vicio humiliantur ut surgant. Antequam perficiatur adulterium in opere iam existit in cogitacione. Ex corde enim primum fornicaciones sunt auferende et non prorumpunt in opere. Hinc est quod propheta dicit: Accingite lumbos vestros super ulcera vestra; hoc est in corde libidines resecate quod ad lumbos pertinet. Nam cor super ulcera est, non tamen lumbis; libidinis immoderata licencia nescit habere modum. Nam dum se viciosis animus replenti fornicacione carne linea vicante laxavit, nichilominus ad alia nefandiora scelera suadentibus demonibus transit. Dumque immoderate membris pudoris excesserit, cunctis omnibus doctoribus paulatimque ad deteriora procedit. Non ita suavis est amaricium ymo anime eius detenta carnis libido sicut experta; ut ita delectat fornicacio dum primum committitur, ita repetita maiorem delectacionem ingerit. Iam vero si in usum vel venit tanto peccatis dulcior fit ut fugari difficile possit. Unde et sepe ex consuetudine delinquendi quasi captivi ad peccandum cum quadam violencia trahimur. Sensus quos in nobis contra rectam voluntatem in nobis rebellare sentimus. Tunc plus oblectat mentem delectacio fornicacionis quam amor castitatis, adhuc in homine peccatum regnat. Certe si amplius delectat pulcritudo interne castitatis, iam non regnat peccatum sed regnat iusticia. Non solum de commissa fornicacione peccatum regnat in homine, sed si adhuc delectat atque animum teneat, procul dubio regnat. Fornicacio carnis adulterium est, fornicacio anime servitus ydolorum est. Est autem spiritualis fornicacio secundum quod dominus ait: qui viderit mulierem ad concupiscendam eam iam mechatus est eam in corde suo. Omnis immunda pollucio fornicacio dicitur, quamvis diversa turpitudinis voluptate prostituat. Ex delectacione enim fornicacionis varia gignuntur flagicia quibus regnum

dei claudit et homo a deo separatur
Inter cetera septem vicia fornicacio maior
est scelere quia per carnis immundiciam tem
plum dei violat tollens membrum christi facit
membrum meretricis Maxime per carnis lux
uria humanum genus subditur diabolo quam per
cetera vicia Ut enim ille variis tempta
menti illectos homines conetur pervertere ma
gis aut mechandi desiderium suggerit
quia utriusque sexum in hoc vicio amplius
egrotare attendit Demones scientes
pulchritudinem esse anime castitatem et per
hanc hominem angelicis meritis ex quibus
illi lapsi sunt coequari livore perussi
iudore mittunt per sensus carnis opus
desideriumque libidinis quatinus a celestibus
deorsum deiectam animam pertrahant secum
quam quasi vicerint gloriantes ad tartara
ducant Vir impulsu demonum mens
ad delectationem fornicationis impellitur
diem iudicii metus et eternum tormentum
incendii ante oculos proponat quia nimis
omnibus pena gravior est supplicii forni
cationis suffocatur Sicut enim clavus clavum
expellit ita sepe recordacio ardoris gehen
ne ardorem excludit luxurie Cum
da in iuventute luxuriose vivetes
in senectute continentes fieri delectantur
Et tunc eligunt servire castitati quando
eos libido servos habere contempsit Nequaquam
quam in senectute continentes vocandi
sunt qui in iuventute luxuriose vixe
runt Tales non habent premium quia la
boris certamen non habuerunt Eos enim
exspectat gloria in quibus fuerit laboriosa
certamina

De continencia

Audio dicitur continencia sed perfe
cte et accipiet Tunc autem tri
buitur quando deus gemitu intimo
pulsatur Platum esse virginitatem imp
cois Illud enim bonum hoc optimum Con
iugium concessum est virginitas amoni
ta tantum non iussa Ideo tantum ammonita
quia nimis excelsa Geminum bonum
est virginitas quia et in hoc seculo sol
licitudinem mundi amittit et in futuro
eternum castitatis premium percipit Vir
gines feliciores esse in vita eterna

ysaya testante Hec dicit dominus eunu
chis Dabo eis in domo mea et in
muris meis nomen et locum melius
a filiis et filiabus nomen sempiternum
dabo eis quod non peribit Nec dubium
quod qui casti perseverant et virgines ange
lis dei efficiuntur equales Amandi est
pulchritudo virginitatis seu castitatis cuius
degustata dulcedo dulcior invenitur
quam carnis Castitas est enim fructus
suavitatis pulchritudo inviolata scorum
Castitas securitas mentis sanitas
corporis Unde et aliquos gentilium
perpetua invenimus abstinentia carnem
ipse ne virtute libidinem fringerent Luxu
riosa namque vita carne cito debilitat
fractamque celeriter ducit ad senectutem
Quae prius per primum recipit vulneris
sanitatem virginitas ante si labitur
nullatenus reparatur Nam quamvis penitendo
venie fructum percipiat incorrupcionem
tamen nullatenus recipit pristinam Virgo cor
pore non mente nullum premium habet in
repromissione Unde et insipientibus
virginibus salvator in iudicio veniens
dicet Amen dico vobis nescio vos
ubi enim iudicans mentem corruptam
invenerit carnis procul dubio incorrup
cionem dampnabit Nichil prodest in
corrupcio carnis ubi non est integri
tas mentis Nichil quod valet mundum esse
corpore enim qui pollutus est mente Quid
tibi sit reprobos qui carnalis corrupte
le contagium nesciunt, qui sicut steri
li sunt corpore ita steriles manent et
mente operis boni fecunditate Quasi in
de virginitate gauderent si aliis se
pravis operibus non inservirent Qui
se continentes profitentur et ab aliis terrenis
desideriis non subtrahit quamvis hunc lux
uria carnis non polluat diversa tamen
mundane conversacionis operacio maculat
Virgines de suis meritis gloriantes
ypocritis comparantur qui gloriam boni
operis foris appetunt quam intus conscien
tias suas habere debuerunt Tales igitur ad
premia celestia non perveniunt quia ipsi
sibi virginitatis premium per elacionem vicium

auferunt. Hoc est enim in euangelio
non habere virgines oleum in vasis id est
non seruare intra consciam boni operis
testimonium sed in facie gloriari apud
homines non in corde apud deum. Ruina
adulterij excipitur doctrina magistro in
chelius [illegible] est [illegible] quando [illegible] libidi
nis ardore [illegible]. Quidam coniugale
decus non [illegible] gignendis filijs deleantur sed
hoc turbulenta carnis et libidinosa
consuetudine appetunt sicque bono male
utuntur. Vicia per se mala sunt. Coniugia
vero et potestas per se quidem bona sunt
[illegible] vero que circa sunt mala existunt
Et quod dicit apostolus. Qui autem cum uxo
re est cogitat que sunt mundi et propter for
nicationem vitandam unusquisque suam habeat
uxorem. Sic et potestas propter elationem
oppressione [illegible] iusticie quoque prevaricati
onem male existunt. Nocent enim imperia.
Nocent et potestates sed [illegible] quod eis iuncta
ponitur non per se exemplo itineris recti
iuncta quod spine nascuntur que surgentes
exulacere nocent eis qui recto itinere
gradiuntur. De cupiditate

Non posse quempiam spiritualia
bella suscipere nisi prius carnis
edomuerit cupiditates non
potest ad contemplandum deum se mens
erigere que desiderijs huius mundi et
cupiditatibus inhiat. Neque enim alta
conspicere potest oculus quem pulvis
claudit. Omni peccato peior est avaricia
et amor pecunie. Unde Salomon dicit
Nichil est scelestius quam amare pecuniam
hic enim animam suam venalem facit qui
in vita sua proicit intima sua. Cupi
ditas omnium criminum materia est unde et
apostolus ait. Radix omnium malorum est
cupiditas quam quidam appetentes
erraverunt a fide. Si ergo succiditur
radix criminum non pullulat cetera sobo
les peccatorum. Multi causa cupiditatis
etiam ipsam fidem renunciaverunt.
Cupiditas enim etiam Christum vendidit. Ita

et plerisque tantum in rebus alienis
est desiderium ut etiam homicidium
perpetrare non vereantur. Sicut achab
qui appetitu cupiditatis sue sanguine
expleuit effusione. Sepe iniqui ma
la que concupiscunt assequuntur quatinus
de effectu mali desiderij forcius puniantur.
Electos autem suos dominus non dimittit
ire in desideriorum malorum perfectionem
sed in dolorem mentis convertit eorum
propter id quod in seculo nequiter appetunt ut
hac experientia resipiscant converti
ad deum [illegible] quod huius mente cesserint
Unde gregorius sibi perpetim adversari qui quod
temptatur concupiscit non permittit ad
implere secreto autem dei iudicio fit ut
dum [illegible] perveniant. [illegible] quorum cupiditates
effectus statim sequitur actionis [illegible]
quia saciari nescit cupiditas semper
enim avarus eget. Quanto magis autem ac
quirit tanto amplius querit nec solum
desiderio augendi excruciatur sed etiam
amittendi metu afficitur. Inopes nasci
mur in hac vita inopes recessuri a
vita. Si bona mundi huius pictura cre
dimus cur pictura tanto amore con
fingis. Plerique potentes tanta cupi
ditatis rabie inflamantur ut de confi
nijs suis pauperes excludant nec ha
bitare permittant. Quibus [illegible] propheta
dicit. Ve qui coniungitis domum ad domum
et agrum ad agrum copulatis usque ad
terminum loci. Numquid vos soli habita
bitis in medio terre. Tales quippe
homines infernum id est dyabolum ipse
ad perdicionem [illegible] propheta semper annun
ciat dicens. Propterea infernus dilatavit
animam suam et aperuit os suum sine
ullo termino et descendent fortes eius
ut sublimes gloriosi que ad eum. Nec mi
rum si iniqui morientes infernum
ignibus deputentur qui vincti flama
cupiditatis sine [illegible] extinxerunt.
Qui in desiderio cupiditatis exestuat

flatu dyabolice inspiracionis vritur.
Accendit enim mentem eve superbia ut
de ligno vetito manducaret. Accendit
mentem caym invidia ut fratrem oc-
cideret. Accendit salomonem luxurie
fratribus ut per amorem libidinis ydo-
la adoraret. Accendit achab cupi-
ditate ut homicidium avaricie comit-
teret. Hiis ergo inspiracionibus
diversis corda hominum occultis depravat
gula cupiditatibus. De gula

PRima gule concupia suggestio
panis est. Cum si minime ce-
dit diversa edacitatis desideria
concipimus. Vide et daniel. Panem
inquit desiderii non comedi hoc est
eius concupiam non expleui. Prima est
· luxurie materies saturitas panis.
Vide et propheta sodomam de panis
satietate accusat dicens. Hec fuit
iniquitas sodomorum superbia saturi-
tas panis et habundancia aque. Pane
quippe sodomite inmoderate sume-
tes in turpitudines defluxere fla-
giciorum. Atque inde meruerunt com-
itante superbia celestibus adversi incen-
diis ex quo modum non tenuerunt
edacitatis. Utile est gula cavere ciborum
quam concupiam. Quid enim tam noxium
quam ut avis serviat ventri et esce.
Que sunt destruenda testante apostolo
ac dicente. Deus autem et hunc et hanc
· destruet. Prima est ventris libido
sicut loco sic vicio. Ubi enim venter
circa ibi et eorum que circa ventrem
sunt genitura. In ordine namque membrorum
genitalia ventri iunguntur. Unde
vine ex hiis inmoderate reficitur
· aliud ad luxuriam excitatur. Non ad
luxuriam nec ad satietatem sed tantum
modo ut corpus sustentetur epulis est
utendum. Nam ut philosophi disserunt cibos
mediocres esse ut contineant animam non
ut corrumpant. Quam enim minimis cibis
utuntur quanto magis ventrem
pascunt tanto magis sensum mentis
obtundunt. Nam greci dixerunt
ex crasso ventre subtilem sensum gigni
non posse. Nam gule saturitas in
via sensus mentis obtundit. Obtundit in-
· genium quia ebrietas facit libidinis ignes
ciborum fomentis increscunt. Corpus autem
· quod abstinencia frangit temptacio non
vincit. Vide et tres pueros absti-
nentes flamma babilonii incendii et si
tetigit non combussit quia nimirum et
si desideriorum carnalium ignis absti-
nenciam mentes inflammet usque ad con-
sensum tamen concupiscencie vel operis non excitat.
· Quibus epularum habundancia ardentius
immittitur intendat supplicium. Cum tan-
ta in fine inter ignes erat copia quan-
ta hic epularum fuat copia. In hoc seculo
esurire et sitire nolunt noluit propter
ea illic inter flammas sitientes stillam aque
quesivit non meruit. Considerandum
quam vehementer arguuntur comessaciones
et superfluosa convivia cum per prophetam
ita commitetur dominus non se dimissurum
hanc iniquitatem hiis qui ea libenter
ambiunt. Dicit enim per ysaiam Ecce
gaudium et leticia occidere vitulos iugu-
lare arietes comedere carnes et bibere
vinum. Non dimittetur iniquitas hec vobis
· donec moriamini. Sicut omnes carnales
motus abstinencia resecantur ita omnes
anime virtutes edacitatis vicio destruuntur.
Inde est quod princeps cocorum muros iherusalem
subvertit quia et venter cum servitur
acceptas virtutes anime destruit. Neque
enim posse quempiam virtutum perfectionem
attingere nisi prius ventris continuerit
· ingluviem. Nemo dimicari potest ceteris
viciis nisi prius ingluviem ventris restrin-
xerit nec quisque facile potest a semet-
ipso inmundos spiritus expellere nisi per ab-
stinenciam gule. Hii enim hostes qui
extra nos sunt vicia extinguuntur.
· Nam frustra foris agit bellum qui
intus habet periculum. Non qualitatem
· ciborum sed eorum cupiditatem caveamus

Nam sepe accurata atque preparata sine gule concupiscentia degustantur, et sepe abiecta et vilia edendi cupiditate sumuntur. Sicque fit ut non sit in qualitate ciborum culpa, sed id imputetur vicium quod cum desiderio degustatur. Quatuor sunt genera distinctionum in gule appetitu, id est quid, quando, quantum et quomodo. Quid appetatur, quid ad ipsam rem pertinet. Quando, si ante legitimum tempus quod appetitur. Quantum vero ad immoderationem refertur. Quomodo ad ipsam festinacionem ascribitur. Nullus est homini importunius exactor quam venter, qui cottidiana refectione cottidianam famis exactionem adimplet. Cum ceteris enim vitiis et si interdum nascimur, interdum tamen cum eis non morimur; cum isto autem et nascimur et cum isto et morimur. Plerumque voluntas reficiendi tamquam sub obtentu necessitatis obrepit, ut dum putatur saluti necessitati desiderio serviat. Nec facile discernitur utrum quod accipitur gule an indigencie deputetur.

De ebrietate

Plus crapula potus ebrietatem generant. Ebrietas ante perturbacionem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas mentem alienat ut ubi sit nesciat. Unde etiam malum non sentit quod per ebrietatem committit. Verum est quod dixit propheta: Fornicacio et ebrietas aufert cor. Fornicacio enim, sicut ait Salomon, infatuat sapientes. Ebrietas sicut Loth sensum mentis captivat. Unde et in Proverbiis potentes monet qui iracundi sunt, vinum non bibant ne cum biberint obliviscantur sapientiam. Plerisque laus est multum bibere et non inebriari. Audiant hii conversum sermone dicentem prophetam: Ve qui potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad miscendam ebrietatem. Primo multum deditos et luxuriose viventes Ysaias sic arguit dicens: Ve qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam et potandum usque ad vesperam ut vino estuetis. De talibus in alio loco dicitur: Ve tibi tibi civitas cuius rex iuvenis est et cuius principes mane comedunt. Illi enim a mane usque ad solis occubitum ebrietati et gule et voluptatibus serviunt, nec intelligunt curvati sed consuetudine beluina detenti luxurie tamen tota die epulisque deserviunt. Clamat Iohel propheta hiis qui ebriati sunt dicens: Expergiscimini ebrii et flete et ululate omnes qui bibitis vinum in dulcedine. Quo testimonio non ait tantum flete omnes qui bibitis vinum, ut bibere omnino non liceat, sed adiecit in dulcedine, quod ad voluptuosam potacionem et prodigam effusionem. Nam competens sacre est necessitati, edocet Thimotheo bibere apostolus dicens: Vino modico utere. Non solum ex vino inebriantur homines, sed etiam ex ceteris potionum generibus que vario conficiuntur modo. Unde et nazareis qui se sanctificabant a domino preceptum vinum et siceram non bibere. Utraque enim sensum mentis evertunt et ebrios faciunt. Luxuriam quoque carnis utraque equaliter gignunt. Continentes sicut panem cum pondere edunt, ita et aquam cum mensura sumunt, asserentes ad castimoniam carnis etiam aque convenire abstinentiam.

De abstinencia

Hoc est perfectum et racionabile ieiunium quando homo exterior ieiunat, interior orat. Facilius per ieiunium oracio penetrat celum. Tunc enim spiritualis effectus angelis coniungitur, deoque liberius copulatur. Per ieiunium etiam misteriorum celestium occulta revelantur, divinique sacramenti archana panduntur. Sic namque Daniel ab angelo revelante misteriorum sacramenta cognoscere meruit. Hec enim virtus et angelorum manifestacionem et eorum annunciacionem ostendit. Ieiunia fortia tela sunt adversus temptamenta demonum; cito enim per abstinentiam devincuntur. Unde etiam dominus et salvator noster eorum incursus ieiuniis et oracionibus premonet superare dicens: Hoc genus non eicitur nisi per oracionem et ieiunium. Immundi enim spiritus ibi se magis inferunt

de abstinencia

vbi plus viderint esca et potu. Sa-
pe dum in huius seculi vita inhiant
desiderio superni itineris corpus suum ardere
portet. Vnde et psalmista: Sitivit inquit
in te anima mea quam multipliciter tibi caro
mea. Caro enim tunc deo sitit quando per
ieiunium abstinet et arescit. Abstinentia
et vivificat et occidit. Vivificat animam
corpus necat. Sepe abstinentia simu-
late agitur ieiuniaque per ypocrisim
exercentur. Quidam enim intra tedia cor-
pus suum lamiat et exterminantes sicut dicitur
in ewangelio facies suas ut appareant
hominibus ieiunantes. Ore namque pallescunt
corpore atteruntur cordis alta suspiria
ducunt. ante mortem quoque mortiferis
suppliciis se tradunt tamquam miseri labo-
ris exercitium non pro dei amore sed pro
sola humane laudis iactantia sequuntur.
Quidam incredibiliter abstinent ut ho-
minibus curiosis sancti appareant sed hoc
bonum abstinentie talibus non est virtus
reputanda sed vicium quia bono ma-
le vtuntur. Ieiunium et elemosina in
abscondito se esse amat ut solus deus
qui inspicit omnia meritum bonorum operum
rependat. Nam qui ea sub populari
manifestatione faciunt nequaquam a deo
iustificantur quia iuxta sermonem
ewangelicum mercedem suam ab hominibus re-
ceperunt. Ieiunia cum bonis operibus
deo acceptabilia sunt. Qui autem a
cibis abstinent et prave agunt demones
imitantur quibus esca non est et nequi-
cia semper est. Illi enim bene a cibis
abstinent qui et a malicie actibus et
a mundi ieiunant ambicionibus. Cum
execrationis studio non abstinentie
voto ab escis carnium se suspendunt
hii potius execrandi sunt quia dei
creaturam usibus humanis concessam
reiciunt. nichil enim fidelibus inmunda-
tum nichil quod esse iudicatur inmundum
paulo attestante apostolo. Omnia munda
mundis coinquinatis autem et infidelibus
nichil est mundum sed polluta sunt
eorum et mens et consciencia. Spernitur ieiu-
nium quod in vespere repletione ciborum re-
ficitur. Neque enim reputanda est abstinentia
ubi fuerit saturitas subsecuta. Sper-
nitur ieiunium quod in vesperis vesperum deliciarum
compensatur. dicente ysaia propheta. Ecce in
die ieiunii vestri invenitur voluntas vestra.
Voluntas enim delicie intelliguntur. Sicut
enim repeticio debiti et lites et contenciones
et percussio ita et delicie implent ieiunium
propheta. In ieiunio. Tota enim die epulis
in cogitatione ruminat. qui ad explen-
dam gulam vespere sibi delicias preparat.
Non est corpori adhibenda inmode-
rata abstinentia ne dum amplius gravatur
caro pondere inedie non malum agat
postea nec bonum facere incipiat et que
addicitur ut usum mali careat simul et
boni officium dum plus premitur perdat.
Sollicita igitur discretione carnis mo-
deranda est inedies. scilicet ne aut nimium
extinguatur aut inmoderate laxetur. Infir-
mitate nimia prevalente ad perfectionem
pertingere nemo potest. Nam quamvis sancti
amorem quisque habeat exequi tamen non
valet operis meritum cui intencio cordis
deservire conatur. Corporis debilitas
nimia etiam vires animi frangit mentis
quoque ingenium facit interire et non valet
quidquam boni pro inbecillitate perficere.
Illa quidem cum modo et temperamento
fit salutare est. Quodque ad minus
et ultra modum est perniciosum sit studium
quod suum in contrarium vertit. In omnibus
ergo opere modum et temperamentum obser-
vare. Nam omne quod excedit periculo-
sum est sicut aqua que si nimios
ymbres prebeat non solum nullum usum
exhibet sed etiam periculum exhibet.

Explicit liber secundus ysidori de sum-
mo bono Deo gratias.

Incipiunt Capitula tercii libri
De flagellis dei
De gemma pressione
De infirmitate carnis
De tollerancia divine correpcionis
De temptacionibus dyaboli
De temptacionibus sompniorum
De oracione
De lectione
De assiduitate legendi
De doctrina sine gracia
De superbis lectoribus
De carnalibus lectoribus et hereticis
De libris gentilium
De collacione
De contemplacione et actione
De contemptoribus mundi
De sanctis qui se a consorcio secularium separant
De preceptis alcioribus monachorum
De opere monachorum
De humilitate monachorum vel opere
De monachis qui curis seculi occupantur
De hiis qui amore mundi impediuntur
De iactancia
De ypocrisi
De invidia
De simulacione
De odio
De dilectione
De fictis amicis
De amicicia munere ornata
De malorum concordia
De correpcione fraterna
De prepositis ecclesie
De indignis prepositis
De indoctis prepositis
De doctrina et exemplo prepositorum
De hiis qui bene docent et male vivunt
De exemplis pravorum sacerdotum
De prepositis carnalibus
De iracundis doctoribus
De superbis doctoribus
De humilitate prepositorum
De doctrina et discrecione
De silencio doctorum
De prebenda sacerdotali protectione in plebe
De disciplina sacerdotum in delinquentes
De subditis
De platis
De regibus
De iusticia principum
De paciencia principum
De delictis principum vel exemplis
Quod principes legibus teneantur suis
De disciplina principum in ecclesia
De iudicibus
De pravis iudicibus
De verbosis et iracundis iudicibus
De accepcione personarum
De muneribus et de testibus
De causidicis
De oppressoribus pauperum
De tribulacione iustorum
De amatoribus mundi
De amatoribus mne
De brevitate huius vite
De exitu huius seculi

Incipit liber tercius
De flagellis dei Capitulum j

Divine sapiencie subtilitas sicut antiquus iusticie testis servatur. conscius in internis exterius iterrogat penas. ut verum sit testimonium prophete. quia ipse est testis et iudex. Miserere domine misero ysidoro indigna agenti et digna patienti assidue peccanti et tua flagella continue sustineti. Ordinata est in servicio dei que prius hic hominem per flagella a peccatis emendant et postea ab eterno supplicio liberat Electus enim dei doloribus huius vite atteritur

ut pfeccionem vite future luceret.
Neq̃ tamen deus delinquenti parcit. qui peccatore aut flagello temporali ad purgacionem ferit aut iudicio eterno puniendum relinquit aut ipse in se homo penitendo punit quod male commisit. Ac per hoc est quod deus delinquenti non parcit. Iusto temporalia flagella ad eterna pficiunt gaudia ideoque et iustus in penis gaudere debet. impius in prosperitatibus timere debet. Neque iusto neque reprobo deus manum et iusticiam abstrahit. Nam et bonos hic per afflictionem iudicat et illuc remunerat per eternam clemenciam et illuc punit per eternam iusticiam. In hac vita enim deus parcit impiis et non parcit electis. In illa autem parcit electis et tamen non impiis parcit. Periculosa est securitas in hac vita malorum et bonorum dolor tranquillus. Nam iniquus post mortem ducitur cruciandus iustus vero dormit post laborem securus. Non tamen de corporalibus passionibus sed etiam de spiritualibus oportet intelligi ut quanto quisque aut in corpore aut in mente flagella sustinet tanto se in fine remunerari speret. Sepe occulto dei iudicio extra flagella correpcionis sunt reprobi in hoc mundo. Cum quod multa dampnabilia commisisse videantur. despecti tamen a deo nullo emendacionis verbere feriuntur. Filius corripitur flagello qui a deo diligitur. Si peccaverit dicente amos propheta. Tantummodo vos cognovi ex omnibus nacionibus terre. idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. Quem enim diligit dominus corripit flagellat autem omnem filium quem recipit. Valde necessarium est iustum in hac vita et viciis temptari et verberari flagello ut dum viciis pulsatur de virtutibus non superbiat. dum vero aut animi aut carnis dolore atteritur a mundi amore retrahatur. Temptari autem oportet iustum sed temptacione plage non temptacione luxurie. Duriter circa suos electos in hac vita deus agit ut dum fortioribus flagelli stimulis feriuntur. ista oblectamenta presentis vite delectent. sed celestium patriam ubi certa requies expectatur indesinenter desiderent. Electos vite huius adversitate probari ut secundum petrum iudicium a domo domini incipiat dum in hac vita electos suos deus indi cum flagello castiget. De geminaa percussione

Gemina est percussio divina. vnam in bonam partem qua percutimur carne ut emendemur. alteram qua vulneramur. consciencia ex caritate ut deum ardencius diligamus. Gemino autem modo deus respicit vel ad veniam vel ad vindictam. Ad veniam sicut petrum ad vindictam sicut sodomorum se descensurum et visurum testatur. Trimoda vero deus quos vult percutit. ideo ad dampnacionem reprobos. ad purgacionem quos emendare videt electos ad preparandam meritorum gloriam iustos. Primo namque modo egiptus cesa est ad dampnacionem. secundo modo pauper lazarus ad purgacionem. tercio modo percussus est iob ad probacionem. Flagellatur plerumque homo a deo ante peccatum ne malus sit. ut paulus qui sathane angelo instigante carnis tollerabat stimulos. Flagellatur eciam post peccatum ut corrigatur sicut ille in apostolo qui traditus est sathane in interitum carnis ut spiritus salvus sit in die domini. Non tamen iuste murmurat eciam qui nescit cur vapulat. Nam deus ideo plerumque iustum flagellat ne de iusticia superbiens cadat. In hac vita tanto minus parcit deus quanto magis expectando flagellat. Sed alios feriendo inficit corrigit alios vero feriendo inficit. Feriendo inficit de quibus dicit. Ego quos amo arguo et castigo. Feriendo punit quos incorrigibiliter delinquentes aspicit quos

non iam sub disciplina ut filios premit
sed destinata dampnacione ut hostes ad-
versarios percutit. De quibus dicit Flagel-
lo inimici percussi te castigacione crudeli
Et iterum Quid clamas ad me super contricione
tua Insanabilis est dolor tuus Unde unus-
quisque festinet et timeat ne simul se-
rvatam vitam eius cum culpa flagellum
namque tunc dirimit culpam cum mutaverit
vitam Nam qui mores non mutat acci-
ones non expiat Omnis divina percussio aut
purgacio vite presentis est aut inicium pene
sequentis Nam quibusdam flagella in hac
vita inchoant ut in eterna percussione per-
durent Unde per moysen dominus dicit Ignis
exarsit in ira mea et ardebit usque
ad inferni deorsum A quibusdam dici
solet Non iudicabit deus bis in idipsum
hominem qui tamen non attendunt quod alias
scriptum est Jhesus populum de terra egipti
liberans secundo eos qui non crediderunt
perdidit Omnis enim una culpa bis feri-
tur una tamen percussio intelligitur que
hic cepta illic perficitur ut in hiis qui
omnino non corrigunt precedentem percussio
flagellorum sequentium sit inicium tormen-
torum Hinc est quod in psalmo scriptum est
Operiantur sicut diploide confusione
sua Dyploys enim duplex vestimentum
est qui figuraliter induuntur qui et tempora-
li pena et eterna dampnantur Unde et
Jheremias Contricione super contricionem idest
gehenna dampnacio et hec est infinita o
Et idem alibi Et duplici contricione con-
tere eos idest gehenna pena presenti scilicet et
futura Quibusdam secreto dei iudicio
hic male est illic bene ut dum hic
castigati corriguntur ab eterna damp-
nacione liberentur Quibusdam vero
hic bene et illic male sunt dum ti-
bi accidunt qui hic potencie claritate
te conspicui post mortem vero gehe-
nne incendiis traduntur cruciandi Porro
et quibusdam hic male est et illic
male qui corrigi nolentes in hac
vita et flagellari incipiunt et in eterna

percussione dampnantur In tantum in-
mergi quibusdam quosdam desperacionis
profundo ut nec per flagella valeant emen-
dari De quibus dominus per Jeremiam dicit
Frustra percussi filios vestros non receperunt
disciplinam Plerumque iustus
plangit et nescit verum pro omnibus
peccatis suis presencia patitur flagella
an pro uno tantum et nescit que culpa illa
sit pro qua meruit hec nimis pati sup-
plicia et pro ipso ambiguo maxime
in merore versatur Omnis flagella presencia
iustum a peccatis absolvant adhuc tamen sub
metu vindicte turbatur ne insistentes
ei plage non sufficiant ad purgan-
da delicta Proinde ergo dum presencia
patitur et futura pertimescit quod dupli
sicut ait propheta pro suis peccatis dupli-
cia recipit De infirmitate carnis

Esse non nullos eius qualitatis
homines qui nesciunt corrigi ni-
si alios viderint flagellari sicut
proficiunt a passione malorum dum sibi ti-
ment idem timent in quo deprehendere alios
vident Quosdam videns deus nolle pro-
pria corrigi adversitatum tangit sti-
mulis Quosdam eciam prosciens multum
peccare posse in salute flagellat
eos corporis infirmitate ne peccent ut
eis utilius sit frangi languoribus
ad salutem quam permanere incolumes ad
dampnacionem Visitacio dei non semper in
bonum accipitur nec semper in malum In
bonum accipitur sicut est illud Visita nos
in salutari tuo In malum vero ut est
illud In tempore visitacionis sue peri-
bunt Tribus ex causis infirmitates
accidunt corpori idest ex peccato ex
temptacione ex intemperantie passione
Sed hiis tamen novissime humana
medicina potest succurrere illis vero
sola pietas divine miseracionis Quidam valen-
ciores sunt et sani utile est illis
infirmari et non peccare ne per vi-
gorem salutis illicitis sordideant cum
pravitatis et luxurie desideriis.

infirmitate ms

Duricia que mentem premit nec sen-
titur velut in carne mutatur ut sen-
ciatur atque intellecta emendetur. Nam
ticius volnera cordis senescunt q-
aie ioq; per carnis flagellum erratis
ticius corrigitur. Hoc quippe indi-
cavit in paulo squame infidelitatis
que dum innitate sunt per increpacionem
oculis carnis confestim resoluta
est duricia mentis. Et perniciosa sa-
nitas que homini ad iobiam ducit.
Est salubris infirmitas que per divina cor-
repcionem mentem a duricia frangit.
Languor ait iterum per eorum infirmi-
tas perniciosus est de quo eciam dicit
apostolus. Quis infirmatur et ego non
infirmor quis scandalizatur et ego
non uror. Nam infirmitatem carnis
utile esse idem apostolus approbat dicens. Cum
infirmor tunc forcior sum.

tolleracia de correpcione

De tolleracia divine correpcionis

Murmurare in flagellis dei
homo peccator non debet quia
maxime per hoc quod corripitur emen-
datur. Unusquisque autem tunc levius por-
tat quod patitur si sua discusserit mala
pro quibus illi infertur retribucio iusta.
Distat non murmurande qui mala pa-
titur eciam si ignorat cur mala paciatur
ut per hoc se iuste pati arbitretur per
quod ab illo iudicatur cuius nunquam iniusta
iudicia sunt. Qui flagella sustinet
et contra deum murmurat iusticiam
iudicantis accusat. Qui vero se cognos-
cit iusto iudicio pati quod sustinet
eciam si propter quid paciatur ignoret
per hoc iam iustificatur per quod et seipsum
accusat et dei iusticiam laudat. Dum
ex rebus prosperis utilia iustus exempla
prestat hominibus necesse est eum iterum et ad-
versitatibus tungi quatenus eius paciencia com-
probetur ut denuo fortitudinis docu-
menta ex eo sumat qui prosperitatis eius
temperanciam agnoverunt. Cum passio-
nibus insidiante adversario cruciatur
non ideo se credat alienari a christo
qui talia patitur sed magis per hoc deo
commendabilem se existimet si dum
patitur laudet deum pocius non accuset.
Ad magnam utilitatem divino iudicio
mens iusti diversis temptacionibus agi-
tatur pro quibus si deo gracias egit sue
quam culpe quod talia dignus sit pati reputa-
verit hoc quod ex passione tolleravit ei
pro virtutibus reputabitur quia et divinam
agnoscit iusticiam et suam intelligit
culpam.

De temptacionibus dyaboli

Multis calamitatum temptacio-
nibus mens iusti in hac vita
pulsatur. Unde et optat ab hoc
seculo evelli quo et erumpnis careat
et fixam illic securitatem inveniat. Inter
eas penas quas iustus in corpore pati-
tur atque eas quas mente per fraude dyaboli
tolerat multum interest. Nam graviores
fert eas quas intus luget quam eas
quas exterius sustinet. Has enim et loco
evitat et tempore. illas nec loco evitare
potest nec tempore. Nam amplius temptat
electos dyabolus quam permittit dei voluntas.
Temptando autem profectibus sanctorum serviunt
eciam si nolens. Utilitati sanctorum servit
dyabolus quando eos temptacionibus suis non
decipit sed pocius erudit. Nam temp-
taciones quas ille ad humanum interitum
movet in eorum spiritus ad exercicium virtutum
salubri utilitate convertit converti tunc
Insidie dyaboli atque astucie quamvis hinc
atque illinc occurrentes que devorent dif-
fundantur a potestate tamen divina non egrediun-
tur ne tamen noceant quantum maliciose con-
tendunt. Nam quis sanctorum virtus tantum
tollerare potuisset si superna dispensacio
pro modo nimie nequicie demonum
non refrenaret. Et licet dyabolus tempta-
cione iustorum mentibus inferre cupiat
tamen si a deo potestatem non accipit nulla-
tenus adipisci potest quod appetit. Unde et
omnis voluntas dyaboli iniusta est et tamen
permittente deo omnis potestas iusta. Ex
se enim quoslibet iniuste temptare appe-
tit sed eos qui temptandi sunt non nisi
deus temptari iuste permittit. Unde
eciam et in libris regum de dyabolo scriptum
est quia spiritus domini malus irruebat
in saul. Ubi iuste queritur si domini

cui malus si malus cui dni sed
duobz verbis cōprehensa est et di
ptas iusti et dyali volūtas iniusta na
spus malus p nequissima voluntate
et ide spus dni p acceptaz iustissima
ptatem Dyalus nō est inmissor sed
inflator poci9 viciorz Neque enī ali
bi corrupte fomenta succendit n ubi
prius de cogitationibz delectationes as
pexerit quas si a nobis spiritu9 sine du
bio confisus ille abscedit. statī qz fra
gunt iacula concupie ei9 confecte q
latent et sine luce faces illi9 Solliti
te hostis insidias intelligē pitere et
cauere dei seruū oportet sicqz ino
centia vite existē simplicez ut tamē
oporteat cū simplicitate eē pruden
tem Qui prudentiaz simplicitati nō
iunxerit iuxta pphām Columba ē sedu
cta nō hns cor Sed nō columba quia
simplex nō aut cor non hns quia
ignara prudentie ē Sepe simus sa
thane scōrz cordibus aperit qn p
spem boni angelū se silans luc dn
nitit electos decipe detegit atqz con
tepnit Ut et vba fallacis doctrine
scōs suos sepe deus facit intelligē
quatinus dyabolicū errore inti9 cog
noscant atqz sollicite caueat Dis
cretio sanctorz tanta ee debet ut
int boni et maluz spiritus inde diiu
dicent ne eos dyabolus p spem boni
fallat Hec est penetracio iosue di
centis Noster es an aduersariorz
Iter hoc et iheremie dicit Si sepa
rauerit pciosū a vili quasi os meū eris
Tūc enī bene de se iudicat sicut qui
eos deus fallacia demoniz tempta
menta facit intelligē. Multi decipiu
a dyalo et ignorant se ee deceptos
Ozee pphē testio declarante
comederūt inquit alieni robur ei9
et ipse ignorauit Alieni naqz spus
maligni significat qui virtutes
mentis comedunt sed hoc corda neg
ligenciū nō intelligut Tamqz

meri9 dyalus vicit in quo de
apta quantitate iniquitate hoīem
depravare conatur Primat9 vero tu
incedit dsi p spem sctatis et virtus
ea que sancta sunt destruit qn et
qui decipit sua detrimeta non sen
tit sed tamqz sint virtutes que sunt
vicia sectatur et diligit In oculis
carnaliu dyalus ho horribilis e
In oculis electorz terror ei9 vilis
est Ab incredulis ut leo timetur
a fortibz in fide ut vermis cōtemp
nitur atqz ad momentū osten
sus repellitur Qui suggestiones
nō recipit dyali et ei9 insidias int
transit Tam facile in consequti
ope repellitur si pma oblectamēta
illi9 respuat Dyabolus enī serpēs
ē lubric9 cui9 si capiti idest pme
suggestioni non resistitur totus i
intima cordis dū non sentit illabit
Temptacōnū dyabolicarz initia
fragilia sunt que si nō caueat sed p
vsū in cōsuetudinez transeat i nouis
simus fortiter conualescut ita ut a
nimis aut cū difficultate vincunt
Dū in tota vita dyabolus pvarica
re hoiem cupiat amplius tn in fi
ne molitur decipe Hinc ē qd in pri
cipio contra prothoplaustiz serpenti
dictū est et tu insidiaberis calcaneo
ei9 Quia multa hoiez quem dyal9
in cursu pteite vite nō decipit i nō
uissimis supplantare decipit disposi
tione Qm9 quisqz sit iust9 tn
qz necesse est ut in hac vita sit secu
ri9 sed sp huius caueat semp que
ne i fine corruat sollicit9 pmanes
cat. Dyalus suis fautoribz blanditur
dei seruis molitur temptamēta cōtra
ria exemplo dni qui se post bap
tismū passus est a dyalo temptari
Dyalus scōs hoies nō terrendo pos
sidet sed temptando psequitur Nā
quem nō in eis intus regnat cōtra
eos exti9 pugnat et qui inti9
amisit dominiū exti9 mouet

bellum. Tunc contra eos quos possidet
acrius sevit qui se virtute divina ab eis
expellendos cognoscit. Unde et immundus
spiritus tunc decerpsit gravius puerum
in quo habitabat quando ad Christi imperium
exire ab eo coactus est. Quod serium et
ad verba Iob respicit ubi in novissimis
behemoth caudam suam quasi cedrus as-
trinxit. Plus contra eos dyabolus di-
versis temptacionibus molitur insiste-
re qui per et alios sua utilitate professe
lit dum illi impediuntur non proficiant.
qui docendi sunt. Maligni spiritus quod
inter nos imiudere cupimus sine
intermissione temptat etiam sordidare
Pauci aut presago spiritu eorum insidias
pinoscunt et quidem in semetipsis tole-
rare senciunt indesinenter operibus suis
hauriunt ut in intimis penitus inveni-
antur. Eodem blandimento decipiuntur nunc
per dyabolum homines quo prothoplausti in
paradiso sunt decepti. Multis enim viciorum
prestigiis mentes reproborum pertemp-
tando deludit. Nunc enim promissis
decipit nunc rebus transitoriis
quasi necessariis allicit. Nunc etiam
ipsa inferni supplicia quasi levia et
transitoria suggerit quatinus miserorum
corda in cupiditatem lasciviam quam dis-
solvat secumque ad tartara ducat. Ar-
gumenta machinationum malorum que
cogitacionum semina que in cordibus homi-
num dyabolus fundit illa sepe viciorum capta
impleat animam ut ex qua parte quisque
evadere sunt temptaverit sine periculo
exire non possit. Veluti si mures hoc
facere quod si fecerit peccet si non fecerit
punietur suos. In tanto ergo mali discri-
mine ut evadendi aditus pateat.
minora potius eleganda sunt ut malo
ta vitentur. Dyabolus qui quemque de-
cipere querit prius naturam uniuscuiusque intendit
et unde se applicet unde aptius hominem
ad peccandum inspexerit. Ex ea parte
homines dyabolus temptat qua eos per ex-
crescente humorem facile inclinari

ad vicia conspicit ut secundum humoralem
complexione adhibeat et temptaciones Le-
ge bilaam qui in figura dyaboli postquam
populus dei ex ea parte pernitiosos perspexit
pretendere laqueos ex qua sensit eos fa-
cilius esse lapsuros. Ita et qui aquam
alicubi deducit non eam per aliam partem
mittit nisi ubi impetum eius intendo.
Nullus culpa non estimet quia ex con-
fessione propria sustinet sed quatinus va-
let contra id quod tollerant pugnet. Na-
si consensioni cedit temptacioni vel vicio
nequaquam resistit. Ideo dyabolus in sacris
eloquiis behemoth id est animal dicitur quia
de celis lapsus ad terras cecidit. Le-
viathan idest serpens de aquis qui
in huius seculi mare volubili versatur
astucia. Avis vero propterea notatur quia
[...] quia per superbiam ad alta sustol-
litur. Et recte hiis tribus vocabulis
appellatur quia pro suo merito aeris
quasi avis pro carcere meruit et ita
ut animal brutum ima delectatur serpens
eo quod huius seculi mare in sanctitate iacta-
fluctua(n)t Et unde enim quia per inebria
sua dyabolus operatur sortitur vocabula
ita quod singuli agunt incitante illo
ipse nominatur ex eo. Quare enim non deci-
pit dyabolus unde avis est hoc est per
carnis luxuriam luxuria temptat
unde serpens est hoc est cupiditatis
ac nocendi malicia. Quare aut nec
sic decipit. Quare aut nunc sic decipit
insidiatur unde avis est hoc est superbie
ruina. Undique enim dolos preparat quibus
quousque inveniat via per quam teme-
re decipiat aliud est intrare in mentem
cuiusque dyabolus aliud vero inhabitare
Nam in secundum cordibus ingreditur dum
malas suggestiones inseminat sed non
habitat in eis quia in suo corpore eos
non transformat. Cum vero in corpo-
re eius sunt in ipsis habitat quia ipsi sunt
templum eius. Et sic subripiat mentes

electorum. dyabolus non tamen in eis habitat sicut in cordibus reproborum. Ita calore fidei mox excitatur ut ab eis exeat. Nonnulli quos iam auido ore dyabolus devoraverat divini iudicii rursus occulta miseratione ab eius ore eripuit et saluti restituit. Ita sepe multos quos antiquus hostis luxurie voragine absorbebat postea divina potencia ab eius faucibus traxit. Cuius bonorum initium propheta dyabolus dicit esse escam. Unde alibi scriptum sit de eo fenum sicut bos comedet. id est qui in oculis dei sunt fenum et quod electis tibi solidi homines esse videntur. Ac per hoc qui de bonorum numero perit apud homines esca apud deum fenum exstitit. Cum dyabolus iam deglutisse se dicat: que post scelera devorasse videtur. Eum vero quem non deglutivit operis perfectione sed temptationum illecebris morsu ut devoret adhuc in maxillam mandit. Unde et paulus stimulos habet carnis quibus humiliet non tamen peccandi perfectionem qua degluciatur. Os dyaboli verba eius sunt. verba vero eius inspirationes occulte sunt quibus corda hominum occultis urit cupiditatibus. Quidam ob incorrectibilem iniquitatem quia sponte non corrigunt immundis spiritibus vexandi traduntur ut arripiendi eos demones corporaliter habeant potestatem terroribus quorum corum afflicti humilientur peniteat et salventur. Sicut et apostolus corinthiis scribens ait tradere huiusmodi sathane in interitum carnis ut spiritus salvus sit. Utile enim quosdam peccantes ut anima salvetur sathane corporaliter deputari quatinus ex presenti correptione futurum iudicium teneant timeant et de cetero delinquere non valeant. Quidam autem ad emendationem presentem demonum deputi quidam non despecti a deo ad solam perditionem traduntur. Numquam dyabolus adversus homines iustos temptationum certamina desinit commovere. Aut enim tribulationes cordi illi exaggerat aut dolores corporis suscitat. Hinc est enim quod apostolus ait datus est michi stimulus carnis mee angelus sathane qui me colaphizet. et sepe iustorum mentes variis vexationum doloribus demones cruciant atque interdum usque ad desperationis angustiam coartant. Permanente autem in dei amore anime et ipsa talis angustia ad meritum proficit. Ita sive in anima sive in corpore per instinctum immundorum spirituum quibuslibet adversitatibus premitur et dei utique permissu id patitur quod si hoc ipsum ad dei gloriam humilis referat et dicat quod pro corporis passione iob dixit. Si bona suscepimus de manu domini mala autem quare non sustineamus. iste non separatur a deo sed eo iungitur quibuslibet atroci angustia torqueatur. Multa adversa iusti in anima patiuntur isti gaccie demonum sed talibus temptamentis perire vite eterne non potest quia prius dominus ad dampnacionem culpe non reputat quod de sue maiestatis permissu nolens qui patitur portat. Nam ibi peccatum ubi per cupiditatem vel voluptatem deflectitur. Ubi non violenter addicitur et si facinus a flagitio non est misericordia tamen pro flagitio et facinore est. Hinc quod deum pro irrogata laudat iniuria commisso procul dubio caret facinore. De tempta[illegible] somniis

De temptamentis sompniorum

Plerumque demones in noctibus occurrentes humanos sensus per visiones continuabunt ut formidolosos faciant. Aliquotiens vero ex desperatione peccatorum mentem conversi per soporem continuabant horrenda quasi gehenne incendia minitant. Non quasi autem et apta pugnacione grassantes humana corpora verberant quod tamen permittente deo malis fit ad vindictam iustis ad tolerantie gloriam. Plerumque immundi spiritus eos quos incubare in amore seculi conspiciunt dormientes quadam vana spei prosperitate deludunt quosdam non quos formidine aliqua adversa sentiunt dormientes nimium terrore genuunt sicque miserorum

corda varijs illusionibus ineptitates
mo uicium pspitate demulcet. mo
uicium pspitate uana formidine terret.
Qui autem nullis criminis sunt conscij
delictis aut nunquam aut raro nocturnis
fatigantur terroribus sed placito sopno
qescentes intendunt etiam per soporem quod
archana et mistica continet et videt.
Qui uero corda sua grauioribus vicijs
polluerit conscie pauore illusi spes tre
mendas aspiciunt. Fallax enim yma
go mentes miserorum diuersis eludit
ymaginibus et quos vigilantes in vicia
traxit dormientes frangit ut nunquam
securos requiescere sinat. Nonnunquam etiam
electorum mentes horrendis ymaginibus
sompniorum spiritus immundi terrificare conatur
et quos vigilantes vicijs temptans
non superauit attemptus dormientes impug
nant. Hij autem et si ad momentum huius
visionibus commoueantur mox euigilantes
illusionum vanitates despiciunt inten
tionem quoque suam protinus ad deum conuer
tunt. Diuerse sunt qualitates sompniorum.
Quedam autem ex saturitate seu inani
cione ventris occurrunt. que etiam per
experienciam nota sunt. Quedam vero
ex propria cogitacione oriuntur. Nam sepe
que in die cogitamus in nocte recognos
cimus. Nonnulle autem visiones immundorum
spirituum sunt illusiones salomone probante. Mul
tos inquit errare fecerunt sompnia et
illusiones vane. Porro quedam misce
sunt mo idest supne reuelacionis
ministro sicut legitur in lege de Joseph
filio iacob qui sompno fratribus preferendus
dicitur. Vel sicut in euangelio de Joseph spo
so marie qui ut fugeret cum puero in
egiptum sompno admonetur. Nonnunquam
et pmixte accidunt visiones idest
cogitacione simul et illusione vel atque
inter cogitacione et reuelacione danie
le probante. Tu inquit rex cogitare
cepisti in stratu tuo quid esset futurum
post hoc et qui reuelat misteria
ostendit tibi que ventura sunt. Etenim sepe
ea in quibus cogitacionum intra sensu
porrigimus per mentis excessu
reuelantur. Dum requiescimus Quamuis
non nulla vera sint sompnia facile tamen
credi eis oppinion est quia ex diuersis
ymaginacionum qualitatibus oriuntur
et vnde veniant raro consideratur. Ita
facile igitur sompnijs fides adhibenda
non est ne forte sathanas in angelum
lucis se transformans quibusdam credentium fal
lat et aliqua erroris fraude decipiat.
Nonnunquam demones deceptoria fraude
ita quosdam curiosos obsuates quod illu
dunt ut sompnia non aliter eueniant quam
ostenduntur ut eum in multis fallat inter
dum et vera pnunciant. Quamobrem ita
accidant contempnenda sunt a nobis ne
forte de illusione pereat recolentes
testimonium scripture dicentis. Sompnia sicud
sunt augurijs et qui ea intendit reuera
augurium nescit. Non vera semper
sompnia que cogitatur aliquis die nocteque sibi
ymaginatur. Mentes enim nonnunquam ipsa
sompnia sibi fingunt. Sepe dum priora
mala per tristem memoriam ad mentem
reducimus et per hec gehenne vindictam
nobismetipsis recolendo ymaginamur
huius mentis ymaginacione aut de preteritis
admissis aut de futuris supplicijs memo
rie vigilantibus fiunt ut per visiones
sompnia que occurrunt et cogitacionum
mentes conueniunt. Nam vna in me
moria fiunt vtraque siue vigilantibus
siue dormientibus nobis. Tali enim memori
am monicione horribili pauore etiam
per quietem concutimur et quod grauia sunt
que commisimus et quam dura que pertimes
cimus mentis asperitatem etiam in sompnijs con
templamur. Non est peccatum quod nolentes
ymaginibus nocturnis illudimur
sed tunc est peccatum si antequam illudamur co
gitacionibus affectibus preuenimus. Luxurie
quippe ymagines quas in veritate
gessimus sepe dormientibus in animo appa
rent. Sed innoxie si concupiscendo occurrunt
Cum nocturna illusione polluitur quamuis
si extra memoriam turpium cogitati

cionum sese presenciat inquinatum, tunc hoc ut temptaretur culpe sue tribuat suamque immundiciam statim fletibus tergat

De oracione

Hoc est remedium eius qui viciorum temptamentis exestuat ut quocienscumque quolibet tangitur vicio, tociens se subdat ad oracionem, quia frequens oracio viciorum impugnaciones extinguit. Tam perseveranter intendere oportet animum orando atque psallendo, et importunas desideriorum carnalium suggestiones que nostris obstrepunt sensibus fortissima intencione superemus ac tamdiu insistere quousque persistendo vincamus. Nam negligentes oraciones nec ab ipso homine impetrare valent quod volunt. Cum quisque orat, sanctum ad se spiritum advocat. At ubi venerit confestim temptamenta demoniorum que se humanis mentibus ingerunt presenciam eius ferre non sustinentes effugiunt. Oracio cordis est non labiorum. Neque enim verba deprecantis deus intendit sed orantis cor aspicit. Quod si tacite cor oret et vox sileat, quamvis hominibus lateat, deum latere non potest qui consciencie presens est. Melius est autem cum silencio orare corde sine sono vocis quam solis verbis sine intuitu mentis. Nunquam est sine gemitu oracio. Nam peccatorum recordacio merorem gignit. Dum enim oramus culpam ad memoriam reducimus, et magis tunc reos nos esse agnoscimus. Ideoque cum deo assistimus gemere et flere debemus, reminiscentes quam gravia sint scelera que commisimus quamque dira inferni supplicia que timemus. Mens qualem se in oracione offert talem se post oracionem conservet. Nam nichil proficit oracio si denuo committitur unde venia postulatur. Ille enim precibus desideratum effectum sine dubio percipit qui quod orando abluit postulat delinquendo non iterat. Mens vera celestis est et tunc orando deum bene contemplatur quando nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Apta enim ad bonum in sua natura, in aliena vero turbatur. Pura est oracio quam in suo tempore seculi non interveniunt cure. Longe autem a deo est animus qui in oracione cogitacionibus seculi fuerit occupatus. Tunc ergo veraciter oramus quando aliunde non cogitamus. Sed valde pauci sunt qui tales habeant oraciones, et licet in quibusdam sint, difficile tamen est ut semper sint. Mens que ante oracionem viciis deo illicitis cogitacionibus occupatur, dum in oracionem venit, confestim illi ymagines rerum quas nuper cogitavit occurrunt aditumque precum obstruunt ne se mens libera ad celeste desiderium erigat. Purgandus est itaque animus primum atque a temporalium rerum cogitacionibus segregandus, ut pura acies cordis ad deum vere et simpliciter dirigatur. Nam revera tunc impetranda deum et munera credimus quum simpliciter affectu assistimus dum oramus. Multis modis interrumpitur orantis intencio, dum se per incuriam vana desideria mentibus ingerunt. Tunc autem magis diabolus cogitaciones curarum secularium humanis mentibus ingerit quando orantes aspexerit. Duobus modis impeditur oracio, ne impetrare quisque valeat postulata. Hoc est si aut quisque adhuc mala committit, aut si delinquenti sibi debita non dimittit. Quod geminum malum dum quisque a semet ipso absterserit, protinus securus studio oracionis incubuit, et ad ea que precibus impetrare cupit mentem libere erigit. Qui leditur non desistat orare pro se ledentibus, alioquin iuxta dei sentenciam peccat qui pro inimicis non orat. Sicut nullum sufficit in vulnere medicamentum si adhuc ferrum in eo sit, ita nichil proficit oracio ipsius cuius adhuc dolor in mente vel odium manet in pectore. Tantus esse debet orantis erga deum affectus ut non desperet precis effectum. Inaniter autem oramus si spei fiduciam non habemus. Petat ergo ut apostolus ait unusquisque in fide nichil dubitans. Nam qui dubitat similis est unde maris que a vento fertur atque dispergitur. Diffidencia nascitur impetrandi oratori si adhuc

animo se sentiat circa peccatorum affectionem
usarii Non enim potest habere peccator etiam fi
duciam qui adhuc in preceptis dei pigritat
et peccati recordatione delectatur. Cum
a preceptis dei avertitur quod in oratione postu
lat non meretur nec impetrat ab illo bonum
quod poscit cuius legi non obedit Sic enim
quod precipit faciunt id quod petunt sine du
bio obtinent Ita scriptum est Qui au
tit aurem suam ne audiat legem oratio eius erit
execrabilis Multum apud deum utra
que sibi invicem conveniunt ut oratione
operatio et opere fulciatur oratio. Unde et
iheremias ait levemus corda nostra cum
manibus ad deum Cor enim cum manibus
levat qui orationem cum opere sublevat.
Nam quisquis orat et non operatur cor
levat et manus non levat. Quisquis
ergo operatur et non orat manus levat
et cor non levat Sed quia operari neces
se est et orare bene iuxta utrumque dictum
est levemus corda nostra cum manibus ad
deum ne de negligencia mandatorum
corde reprehendamur dum salute utrumque
optime aut sola oratione aut sola operatione
ne contendimus Rursum bonorum operibus agi
mus lacrime orationum fundantur ut meri
tum orationis humilitas impetret precibus
Culpabiliter manus ad deum expandit Sicut
qui facta sua iactanter oratione profert Sicut
phariseus in templo iactanter orabat
seque magis quam deum in orationibus operibus
suis iustis laudari volebat. Quorundam
oratio in peccatum vertitur sicut de iuda prodi
tore scribitur. Qui enim iactanter orat
laudem appetendo humanam non solum oratio
eius non delet peccatum sed etiam ipsa vertitur
in peccatum Sicut iudei vel heretici qui licet ie
iunare et orare videantur eorum tamen oratio
non illis ad purgacionis proficit meritum
sed minuitur potius in peccatum Ideo interdum
oratio electorum in pressuris eorum differtur
ut impiorum perversitas augeatur Verum
dum iusti temporaliter audiuntur pro eorum fit
salute qui eos affligunt ut dum illis tempora
li remedio subveniunt ~~prius~~ oculi pravorum
ad conversionem aperiantur Unde et trium

puerorum frigidus ignis fuit ut nabu
godonosor deum verum agnosceret sicut et
propheta vel psalmista ait Propter inimicos
meos eripe me. Proinde tardius exau
diuntur quorundam orationes ut dum differuntur
fortius excitati maioribus premiis cumu
lentur exemplo primiciarum. et repressio
ne messium in quibus quanto tardius semina
exeunt tanto cumulatius ad frugem
crescunt Quociens orantes non cito
exaudimur nostra nobis facta in celis proponamus
ut hoc ipsum quod differimur divine imputemus
iusticie et culpe nostre. Interdum quod plerumque
tamen orantes non exaudiuntur utilitatis
nostre est non adversitatis Sepe enim multos
tos deus non exaudit ad voluntatem ut
exaudiat ad salutem Multi orantes
non exaudiuntur quia providendo illis deus
meliora quam petunt permittit sicut contin
git solet parvulis qui ne in scolis vapulet
deum exorant sed datur illis postulacio
nis effectus quia impedit talis exaudicio
ad profectum Non aliter contingit quibus
dam electis Deprecantur enim deum pro non
nullis vite huius commodis vel adversis pro
videntia vero divina temporaliter eorum desiderio
minime consulit quia meliora illis reddendum
permittit Oracio privatis locis oportunius
funditur magis quam optentum impetrat
Deo tamen teste deponitur Primum autem
ypocritarum est offerre se in oratione viden
tibus quorum fructus est non deo placere
sed gloriam ab hominibus comparare Non in
multiloquio exaudiuntur homines a deo qua
si pluribus verbis eum conentur inflectere nisi
conciliat eum multiplex orantis sermo
sed pura sincera orationis intencio Bo
num est corde semper orare. bonum etiam
et sono vocis deum hymnis spiritalibus glo
rificare Nichil est sola voce canere
sine cordis intentione Sed sicut ait
apostolus cantantes in cordibus vestris domino
hoc est non solum voce sed etiam corde psal
lentes Unde et alibi psallam spiritu psal
lam et mente Sicut orationibus regi

mur. ita psalmorum studiis delectantur.
psallendi enim utilitas tristia corda
consolatur. gratiores mentes facit fastidiosos
oblectat. inertes exsuscitat. peccatores ad
lamenta invitat. Nam quamvis dura sint
carnalium corda statim ut dulcedo psal
mi insonuerit ad affectum pietatis
animum eorum inflectit. Cum christianis non
vocis modulatio sed tamen verba divina que ibi
dicuntur debeant commovere. Nescio quo
tamen pacto modulatione canentis maior nas
citur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur
qui suavitate commoti sua crimina plangunt
atque ex ea parte magis flectuntur ad lacri
mas ex qua psallentis dulcedo insonuerit
suavissima. Oratio in presenti tamen vita pro
remedio peccatorum effunditur. psalmorum autem
decantatio perpetuam dei laudem demonstrat
sicut scriptum est. Beati qui habitant in
domo tua domine in secula seculorum lauda
bunt te. Cuius operis ministerium quicumque fide
liter intenta que mente exequitur quodammodo
angelis sociatur. De lectione

Orationibus mundamur. lectionibus
instruimur. Utrumque bonum si li
ceat si non liceat melius est orare
quam legere. Qui vult cum deo esse frequenter oret
et legat. Nam cum oramus ipsi cum deo loquimur.
Cum vero legimus deus nobiscum. Omnis
profectus ex meditatione et lectione procedit.
Que enim nescimus lectione discimus. que
autem didicimus meditationibus conservamus.
Geminum confert donum lectio sanctarum scrip
turarum sive quia intellectum mentis erudit
seu quod a mundi vanitatibus abstractum hominem
ad amorem dei perducit. Excitati enim sepe
illius sermone subtrahimur a desiderio vite
mundane atque accensi in amorem sapien
tie. tanto vana spes mortalitatis huius nobis
vilescit quanto amplius legendo spes
eterna claruerit. Geminum est lectionis
studium. Primum quo scripture intelliguntur.
secundum qua utilitate vel dignitate dicantur.
Erit enim antea quisque promptus ad in
telligendum que legit sequenter idoneus
ad proferendum que didicit. Lector strenuus
potius ad intelligendum quod legit quam ad

sciendum erit promptissimus. Minor enim
pena est nescire quid appetas quam ea que noveris
non implere. Sicut enim legendo scire
concupiscimus sic sciendo recta que didicimus
implere debemus. Lex dei et premium habet et pe
nam legentibus eam. premium in his
qui eam bene vivendo custodiunt. penam
vero qui eam male vivendo contempnunt.
Omnis qui a preceptis dei discedit opere qui
quotiens eadem dei precepta legere vel au
dire potuerit corde suo reprehensus confun
ditur quia id quod non agit memoratur. et
teste conscientia interius accusatur. Unde et
david propheta deprecabatur dicens. Tunc non
confundar cum respicio in omnibus mandatis
tuis. Erunt namque unusquisque confun
dentur qui mandatum dei vel legendo vel au
diendo respiciunt quod vivendo contempnunt.
Corde enim reprehenditur dum mandatorum
meditatione docetur quia non implevit
opere quod divina didicit iussione. De as
siduitate legendi

Nemo potest sensum scripture sanc
te cognoscere nisi legendi fa
miliaritate sicut scriptum est
Ama illam et exaltabit te. Glorificaberis
ab illa dum eam fueris amplexatus. Quanto
que quisque magis in sacris eloquiis as
siduus fuerit tanto ex eis uberiorem
intelligentiam capit. sicut terra que
quanto amplius excolitur tanto uberius
fructificat. Quanto amplius ad quam
libet artem homo conscendit tanto magis
ad hominem ars ipsa descendit sicut in
lege scribitur. Moyses ascendit in mon
tem et dominus descendit. Verum etiam de
ocio spiritali quod ille tantum secreta di
vinorum scrutabitur multiplicatorum qui
ab actione terrene cure avocaverit animum
et sedula familiaritate scripturis sanctis
inheserit. Nam sic cecus et videns pariter
quidem uterque ambulare sed non consi
militer dum cecus peregrinus quo non videt
offendat. videns vero offendicula
caveat et quo sit pergendum agnoscit.
sic et qui nubilo terrene cure fuscatur
si temptet dei perscrutari iusticia non
valet et caligine curarum non videt

~~De assiduitate legendi~~

Quia ille tandem efficere valet qui se de exterioribus seculi curis abstrahit et totum in scripturarum meditatione defigit. Quidam habent intelligencie ingenium sed negligunt lectionis studium et quod legendo scire poterant negligendo contempnunt. Quidam vero amorem sciendi habent sed tarditate sensus impediuntur. Qui tamen assidua lectione sapiunt ea quae ingeniosi per desidiam non noverunt. Sicut ingenio tardi et si non per naturam per assiduitatem tamen lectionis augmentantur. Ita quibus sensus ebetudo sit frequens tamen lectio intelligenciam adhibet. Sicut qui tardus est ad capiendum pro intencione tamen boni studii premium percipit ita qui possibile sibi a deo ingenium intelligencie negligit condempnacionis reus existit quia donum quod accepit despicit et per desidiam delinquit. Quidam dono dei iudicio domini sciunt quod negligunt accipiunt ut divinitus de rebus creditis puniantur. Tardiores autem ideo quod scire cupiunt difficulter inveniunt ut per maximo cum exercicio laboris maximum premium habeant retribucionis.

De doctrina sive gracia

Doctrina sine adiuvante gracia quamvis infundatur auribus ad cor nunquam descendit. Foris quidem perstrepit sed intus nichil proficit. Tunc autem dei sermo infusus auribus ad cordis intima pervenit cum dei gracia mentem intus ut intelligat tangit. Sicut enim quosdam deus flagrantissima caritatis sue illuminat ut vitaliter sapiat ita quosdam frigidos torpentes que derelinquit ut sine sensu persistant. Plerique acumine intelligendi vivaces existunt sed loquendi copia angustantur. Quidam vero in utroque pollent quia et sciendi copiam et dicendi efficaciam habent.

De superbis lectoribus

Plerique sciencia accepta scripturarum non ad dei gloriam sed ad suam laudem utuntur. Dum ex ipsa extollunt et ibi peccant ubi mundare peccata debuerant. Nunquam consequuntur legendo perfectam scienciam arrogantes. Ita quibus in superficie sapientes videantur medullitus tamen archana veritatis non tangunt quia superbie imbre perdunt. Semper enim superbi legunt querunt et nunquam inveniunt. Divine legis penetralia humilibus et bonis ac devote intrantibus patent. Superbis autem atque superbie claudunt. Ita quibus divina eloquia in lectione arrogantibus sunt aperta in misterio clausa atque occulta sunt. Dum sermo dei fidelibus lux, reprobis autem ac superbis quo tenebrescit. Et unde illi illuminantur inde isti cecantur.

De carnalibus lectoribus et hereticis

Nequaquam legit legem intelligit qui per carnaliter verba percurrit sed is qui eam sensu interiori intelligencie perspicit. Nam qui litteram legis intendunt eius occulta penetrare non possunt. Multi enim intelligendo spiritualiter scripturas nec eas recte sentiendo in heresim devoluti sunt atque in multis erroribus defluxerunt. In solis fidelibus relegata est lex testante domino per prophetam: Signa testimonium, signa legem in discipulis meis ne eam videns intelligat vel hereticus quia non est Christi discipulus. Veritatem quippe sacre que Christus docuit non sequuntur. De quo idem dominus dicit: in hoc cognoscet omnes quia mei estis discipuli si dileccionem habueritis. Scripturis hereticis sano sensu non sapiunt sed eas ad errorem pravum intelligencie ducunt. Neque semetipsos eadem intelligencia sensibus subdunt sed eas ad errorem proprii sensibus perverse trahunt. Doctores errorum primus persuasionibus ita per augmenta fraudulenter illiguunt auditores ut eos quasi in laberinto implicent a quo vix exire valeant. Tanta est hereticorum calliditas ut falsa veris mala quoque bonis permisceant salutaribusque rebus plerumque errorem sui virus interserant quo facilius possint pravitatem perversi dogmatis sub specie persuadere veritatis. Plerique sub nomine catholicorum doctorum heretici sua dicta conscribunt ut indubitanter lecta credantur. Nonnunquam et blasphemias suas latenti dolo in libris inserunt sanctorum doctorum ut veram eorum ulterius doctrinam corrumpant Scilicet vel addendo que ipsi sunt vel auferendo que pia sunt. Caute meditata caute quoque sensu perpendenda sunt que leguntur ut iuxta apostolica

monita teneamus que recta sunt et refu-
temus que contraria veritati existunt Sicut
bonis instruamur ita a malis illesi perma-
neamus

De libris gentilium

Ideo prohibetur xpianus figmenta
legere poetarum quia per oblectamenta
inanium fabularum mentem excitat
ad incentiva libidinum Non enim solum thu-
ra offerendo demonibus immolatur sed etiam
eorum dicta libentius capiendo Quidam amplius
delectant meditari gentilium dicta propter
tumentem et ornatum sermonem quam scripturam
sanctam propter eloquium humile Sed quid prodest
in mundanis scripturis proficere et inanescere
in divinis caduca sequi figmenta et celestia
fastidire misteria Cavendi igitur sunt tales
libri et propter amorem sanctarum scripturarum
vitandi Gentilium dicta exterius verborum elo-
quentia nitent intus vacua virtutis sapientia
manent Eloquia autem sacra exterius incompta
verbis apparent intrinsecus autem mistica
sapientia fulgent Unde et apostolus Habemus inquit
thezaurum istum in vasis fictilibus Sermo
quippe dei occultum habet fulgorem sapientie et
veritatis repositum in verborum vilissimis vasculis
Ideo libri sancti simplici sermone conscrip-
ti sunt ut non in sapientia verbi sed in ostensio-
ne spiritus homines ad fidem perducerent Nam
si dyaletici acuminis versutia aut rethori-
ce artis eloquentia editi essent nequaquam
putaretur fides xpi in dei virtute sed
in humane eloquentie argumentis consistere
Nos quoque crederemus ad fidem divinis
inspiramine provocari sed potius verborum cal-
liditate seducti Omnis secularis doctrina
spumantibus verbis resonans ac se per eloquen-
tie tumorem attollens per doctrinam simpli-
cem et humilem xpianam evacuata est
sicut scriptum est Nonne stultam fecit deus
sapientiam huius mundi Fastidiosis atque loquaci-
bus scripture sancte minus propter sermonem
simplicem placent Gentilium enim eloquen-
tie comparata videtur illis indigna Que si eius
humilia mistica illius intenderent confestim ad-
verterent quam excelsa sunt que illi
despiciunt In lectione non verba sed
veritas amanda est Sepe autem inve-
nitur simplicitas veridica et composita
falsitas que hominem suis illicit erroribus et
per lingue ornamenta laqueos dulces as-
pergit Nichil aliud agit amor mun-
dane scientie nisi laudibus extollere hominem nam
quanto maiora fuerint litterature studia tanto
animus arrogantie fastu inflatus maiori
intumescit iactantia Unde et bene psal-
mista Quia non cognovi litteraturam introi-
bo in potentias domini Simplicioribus litte-
ris non est preponendus fucus grammatice artis Me-
liores enim sunt communes littere quia sunt simpliciores
et ad solam utilitatem legentium pertinentes
ille vero nequiores sunt quia ingerunt hominibus
perniciosam mentis elationem Meliores esse
grammaticos quam hereticos Heretici enim hau-
stum letiferum hominibus persuadendo propinant
grammaticorum autem doctrina potest proficere ad
vitam dum fuerit in meliori usu assumpta

De collatione

De collacione

Quantum sit utilis ad instruendum
lectio adhibita autem collatione ma-
iorem intelligentiam prebet Melius
est enim conferre quam legere Collatio do-
cibilitatem facit Nam propositis inter-
rogationibus cunctatio rerum excluditur
et sepe latens veritas obiectionibus
approbatur Quod enim obscurum est
aut dubium conferendo cito perspicitur Mul-
tum prosunt in collatione figure Res
enim que minus per se adiuvant per compara-
tione rerum facile capiuntur Nam sepe
sub specie alia spirituales causas scriptura
sancte insinuat et nisi per aliqua evidentem
ostensionem vix apparet occulta legis mis-
teria Sicut instruere solet collatio
ita contentio destruit Hec enim relic-
to sensu veritatis lites generat et pugnan-
do verbis etiam in deo generat blasphemia
Inde hereses et scismata quibus subver-
titur fides et veritas corrumpitur scin-
ditur caritas Contentiosorum studia
non pro veritate sed pro appetitu laudis
certant tanta quippe est in eis perversitas
ut veritati cedere nesciant ipsamque
recte doctrinam evacuare contendant Sin

disputacoe fidelium carenda est. ppo
nunt artificiosa subtilitas q callidis ob
iectionibus recta tendit. Ita enim ver
sutis assercionibus prauorum inmodice disputa
ntium iterata esse simulent q puersa psuadet.
Lectio memorie auxilio eget. Et si fuit
naturaliter tardior frequenti tamen meditacoe
acuitur. ac legendi assiduitate colligitur.
Sepe plixa lectio longitudinis causa
memoriam legentis debilitat. Et si
breuis sit submotoque libro sua retrac
tet. in animo tunc sine labore legitur. et
ea que lecta sunt recolendo memoria
minime excidunt. Acceptabilior est sen
sibus lectio tacita quam aperta. amplius enim
intellectus instruitur qui uox legentis
quiescit et sub silencio lingua mo
uetur. Nam clare legendo et corpus laxatur.
et vocis acumine obtunditur.

contemplacio et accione

De contemplacione et actione

Actiua vita innocencia est operum bo
norum contemplatiua speculacio su
periorum. Illa communis multorum est. ista
vero paucorum. Actiua vita mundanis
rebus bene utitur. Contemplatiua uero mundo
renuncians soli deo viuere delectatur. Qui
prius in actiua vita proficit bene ad contempla
cionem conscendit. Merito enim in ista
sustollitur qui in illa vtilis inuenitur. Quicun
que adhuc temporalem gloriam aut carnalem affec
tat concupiscenciam a contemplacoe prohibetur. ut
posit prius in actualis vite operacionibus purgetur.
In ista enim per gentium exercicium boni operis
prius cuncta exhaurienda sunt vicia. ut
in illa iam pura mentis acie ad contempla
dum deum quisque pertranseat. Et licet co
uersus statim ad contemplacoem conscen
dere cupiat. tamen racione cogitur. ut prius in actiue
vite actibus exerceatur. Exemplum actiue vite
et contemplatiue de iacob sume. qui dum
ad rachel. hoc est ad visum principii festi
naret que contemplacoem significat. lyam
illi hoc est laboriosa vita supponitur. que
actiuam demonstrat. Sicut sepultus ab
omni terreno negocio priuatur. ita et et con
templacioni vacans. ab omni occupacoe
actuali aufertur. Et sicut ab actuali vita
conscendentes in contemplacionis quiete sepeliuntur.
ita ab actione secularis recedentes. eos
vita actiua in se quasi sepeliendos sus
cipit ac per hoc mundane vite actiua. et
vite actiue contemplatiua sepulchrum est. Viri
sancti sicut a secreto contemplacionis egre
diuntur ad publicum actionis ita rursus
ab actionis manifesto ad secretum conte
placionis intime redeuntur. ut intus deum
laudent. vbi acceperunt vnde foris ad eius
gloriam operentur. Sicut aquile moris
est semper oculum in radium solis infigere.
nec deflectere nisi solius esce obtentu. ita
et sancti a contemplacoe ad actualem vitam
interdum reflectuntur. considerantes illa
summa sic et vtilia et tamen ista humilia
sunt paululum mundi indigencie necessaria.
In actiua vita humana intencio presenciam
incedit in contemplacoe autem sese per
intuallum resumit quia diuturnitate co
templandi se lassat. Visio animalium in eze
chiele que ibat et non reuertebat pertinet
ad actiue vite perseueranciam et iterum ea
animalia que ibant et reuertebant pertinet
ad vite contemplatiue mensuram in qua dum
quisque intenditur sua reuerberat. ipsum
tate reflectitur. atque iterum renoua
ta intencione ad eam vnde descenderit
rursus erigitur. Ex fine in actiua vita
non potest de qua si quisque reflectatur.
uel ad modicum statim viciorum excipi
tur. Oculum dextrum scandalizantem
quem deus euelli precepit. vita contempla
tiua est. Duo oculi in facie. actiua vita
et contemplatiua in homine. Et si quis
quod per contemplatiuam vitam errorem incur
rit. melius est si euellat contempla
cionis oculum seu seruans sibi vnum vite
actualis obtutum ut sit illi vtilius per
simplicem actionem ire ad vitam quam per con
templacionis errorem mitti in gehennam. Sepe
mens ad summa ab ymis erigitur. et
sepe a summis ad yma ponderante carnis
nequicia reflectitur. Multos deus ex
carnalibus sua gracia visitat. et ad con
templacionis fastigium eleuat multos
quoque a contemplacione iusto iudicio desi

De contemptoribus

et lapsos in terrenis operibus delinquunt
De contemptoribus mundi
Ea que seculi amatoribus cara
sunt sancti quasi adversa refugiunt
plusque adversitatibus mundi gau
dent quam prosperitatibus delectantur. Alienos
esse a deo quibus hoc seculum ad omne
comodum prosperatur. Servis autem dei cuncta
mundi huius prospera sunt ut dum ista
adversa senciunt ad celeste desiderium ar
dencius excitentur. Magna apud deum re
fulget gratia qui hunc mundum contemptibi
lius fugit. Nam revera vite est ut
qui mundum odit diligat a deo. Viros iustos
in hoc seculo peregrinos esse et hospites.
Unde et reprehendit petrus qui tabernaculum
in monte fieri cogitavit quia sanctis in hoc mundo
tabernaculum non est quibus patria et domus
in celo est. Sancti viri ideo cupiunt contemp
nere mundum et mentem ad superna
renovare ut ibi se colligant unde flux
erunt et in sese retrahant ubi dispersi
sunt. Iusti qui rebus honoribusque ac vite
blandimentis renunciant primum se ab omni
terrena possessione mortificant ut deo
vivant. Ideo huius seculi blandimenta cal
cant ut validiores ad ad vitam illam
de huius vite mortificatione consurgant. Cunc
ta quippe temporalia quasi herbe virentes
arescunt et transeunt. Ideoque pro eternis rebus
que numquam arescunt recte ista dei famuli con
tempnunt quia in eis stabilitatem non aspiciunt.
Qui post renunciationem mundi ad secularia pristina
sanctis desideriis inhiant ab hac terrena
intencione quibusdam pennis spiritualibus
erigitur et tunc quo lapsus erat pro gemitu
conspicit et ubi pervenit cum gaudio
magno intuetur. Cum vero a contemplatione
mens regressa reflexus in cursu huius secu
li incidit si ad memoriam suam revertatur pertristis
ingemiscit quantumque fuerit tranquilla
que perdidit et quia confusa sit in quibus
cecidit ex ipsa laboris sui difficultate
cognoscit. Quid enim in hac vita labo
riosius quam terrenis desideriis estuare
Aut quid hic securius quam huius nichil
appetere. Nam qui enim hunc mundum diligunt
tribulentur eius curis et sollicitudinibus
conturbantur. Qui autem oderunt nec se
quietis tranquillitate.
fructus future pacis regnique quam illic
exspectant hic quodammodo habere iam incho
ant. De sanctis qui se a consorcio secularium

De sanctis qui se a consorcio secularium separant

separant
Sancti viri funditus se separant
a seculo renunciantes ita huic
mundo moriuntur ut soli deo vi
vere delectentur. Quantoque ab huius conversacione
seculi se subtrahunt tanto interne mentis
acie presentiam dei et angelice societatis
frequentiam contemplantur. Malorum tam
prava sunt opera manifesta ut hii qui
servire priori desiderant non solum mores
eorum sed et consortia fugiant. Unde
eciam corporali desiderant ab iniquis se
parari ut eorum non polluantur delictis.
Nonnulli et si non corporali discessu
spirituali tamen ab eis intencione recedunt
Qui et si communes sunt conversatione discreti
tamen sunt corde vel opere. Et licet sepe in
medio carnalium vitam degens pertegat electorum
tamen varium satis est ut quisque inter
seculi voluptates positus a viciis ma
neat illibatus in quibus si non cito implicetur
aliquantum attrahitur. Regnum enim dominum tutius
esse potest quam periculo prememus fuerit via
sine offendiculo vita monachi sine
cupiditatis et timoris impedimento. Dum
enim quisque a consorcio mundi abstrahitur
nec cupiditas eum obligat consencientem
nec cruciat sciencem. Bonum est corporaliter
remotum esse a mundo sed multo melius
est voluntate utrumque vero perfectum est. Ille
ergo perfectus est qui hunc mundo corpore
et corde discretus est. Onager ut ait
iob contempnit civitatem et monachi se
cularium civium conversacionem. Hii adversa
vite mee appetunt prospera contempnunt
ut dum ab eis hec vita despicitur futura
inveniatur. De preceptis aliorum monachorum

De preceptis aliorum monachorum

Alia sunt precepta que dantur fi
delibus communem in hoc seculo vitam
degentibus atque alia huic mundo
renunciantibus illis enim dicitur ut sua

omnia bona gerant isti ut sua omnia
derelinquant Illi preceptis generalibus abstra
guntur isti precepta generalia perfectionis vir-
tute transcendunt Ad perfectionem non sufficit
nisi abnegatis suis omnibus etiam se ipsum
quisque abneget Sed quid est se ipsum
abnegare nisi propriis voluntatibus renun
tiare Ut qui superbus erat sit humi
lis qui iracundus esse studeat mansuetus
Nam si ita quisque renuntiet omnibus que pos
sidet omnibus ut suis non renuntiet mo
ribus non est christi discipulus Qui enim
renuntiat rebus suis sua abnegat
Qui non renuntiat moribus pravis se
ipsum abnegat unde et dominus Si quis
vult venire post me abneget semetipsum

~~de ope monachorum~~

De opere monachorum

Qui non rigida intentione mo
nachi professionem sectantur quan
to superiori amore propositum disso
lute appetunt tanto [illegible] ad mundi
amorem denuo reducuntur nam professio non
perfecta vite prioris repetit desideria in quibus
et si nondum se monachus illiget ope-
re tamen alligat cogitationis amore Lon
ge quippe est animus a deo cum hic adhuc
vita dulcis Iste enim quid de supernis
appetat quid de infimis fugiat nescit
Nam sicut scriptum est qui apponit scientiam
apponit et dolorem quantum enim quisque
potuit superna scire que appetat tanto de
infimis acrius quibus inheret dolere
debet Propter hoc enim et iacobus apostolus
dicit Miseri estote lugete et plorate
risus vester in luctum convertatur et gau
dium in merorem Hinc etiam dominus Bea
ti qui lugent quoniam ipsi consolabuntur
Ve vobis qui ridetis quia flebitis Qui
ad hoc conversationem sanctitatis prendit ut
aliis quoque preesse desideret iste non est
christi discipulus sed pravitatis sectator
existit quia non pro deo sed pro seculi ho-
nore portare studet crucem christi

~~humilitate monachorum~~

De humilitate monachorum

Summa virtus monachi humi
litas summum vicium eius superbia
est. Tunc autem se quisque monachum
iudicet quando se minimum existimaverit et
cum maiora virtutum opera gesserit Qui
mundum deserunt et cum virtutes ma
gnas faciunt sine cordis humilitate sequuntur
isti quasi de excelso gravius corruunt
quia deterius per virtutum elationem ceciderunt quam per
vicia labi potuerunt Servus dei serviens de
suis meritis non debet attolli dum posse
videat ex inferioribus sibi placere fieri
Noverit autem se omnis sanctus altius non
proponere sanctitati Semper conscientia servi
dei humilis debet esse et tristis scilicet ut
per humilitatem non superbiat et per utilem me
rorem cor eius lascivia non dissolvat Dei
servus dum bonum aliquod opus agit utrum
ei ad bona remuneracionem pertineat que
facit incertus est ne forte discussione ce
lestis iudicis reus pensetur et in hiis que
dei sunt negligens aut simplex aliquid
operatus fuisse inveniatur Ideoque pro hoc ipso
tantis meritis quod efficit atque indesinenter
turbatur reminiscens procul dubio scriptum
esse maledictus qui facit opus dei negli
genter Nam veraciter condempnantur si per
torporem ea que bona sunt agimus dei sinum
legere sine intermissione orare et operari
oportet ne forte mentem ocio deditam
spiritus fornicationis surripiat Cedit enim
labori voluptas animi ante vacantem
tito preoccupat Contuere salomonem per omnia
milies fornicationibus involutum et per forni
cationis vicium usque in ydolatriam lapsum

De monachis qui curis secularibus occupantur

[illegible]

Hii qui dei timore seculo renun
ciant et tamen curis rerum familia
rium implicantur quanto se rerum
studiis occupant tanto se ipsos divine sub
trahunt caritati Qui simul et rebus
parere curis et divinis exercere studet utrum
que simul complecti non valet nam duas
curas esse pariter pectore humano et duabus
sufficere dominis utrisque placere difficile est nisi
non sub a secretioribus cordis expellatur
importuna secularium curarum multitudo
Nam que extrinsecus iacet nequaquam resur

get Ita dum se primas seculi cogitaciones aspicit ad consideracionem sui se nullatenus colligit arguit. eorum temporum qui deo vacare volentes et mundo renunciant et curas proprias assumant sed dum propinquorum utilitates curant a dei amore se separant vir spiritalis iter perdens sue propinquitati debet ut dum illius gratia carnis prestare studet ipse a spirituali proposito non declinet Multi enim monachorum amore parentum non solum externis curis sed et forensibus iurgiis involuti sunt et pro suorum temporali salute suas animas perdiderunt Iudicium ordinata discrecio est dum negatur parenti quod prestetur extraneo ut noverit non prohiberi pietatis officium sed negari carnalitatis affectum Proximus enim carnalis prestatur quod extraneis pie impendit sicut in te nobis non odienda e anima sed eius carnales odio habere debemus affectus ita nec putes odio a nobis esse habendi sed eorum impedimenta quae nos ab itinere impediunt dum tu ita precepit dominus nobis parentibus obedire sicut et in abraham nostris figura sanctorum virorum renunciancium seculo vacans designasse a loco philisteorum archam dei gestantes nam sicut ille pignorum affectibus arrepto itinere minime digresse ita et vir mundo renuncians parentele in obtutu non debet a bono impediri proposito

[illegible]

De hiis qui amore mundi impediunt

Multi renovare cupiunt ad gratiam dei sed timent carere oblectamentis mundi. Revocat quidem eos amor Christi revocat cupiditas seculi. propterea ab lvisunt voti eius caput illecebris vanitatis Quecumque mens pecullis huius mundi involveris lignum crucis inde crucis ut amari id est tempestatem huius seculi liberis Nam nullus te a laqueo mortis salvabit nisi Christus eruerit Qui seculo renunciare disposuit transgressionis reatu astringitur si votum minuerit Atrocius enim in discussione divini iudicii arguendi sunt qui quod professione spoponderunt implere opere contempserunt qui a bono proposito voluptatibus mundi abstrahuntur sicut soporato homo Iste enim conatur re ad deum retinet eum cupiditates seculi qui dormitat exurgere conatur et sopore deprimitur Iste iam novit ad bonum novit redire sed voluptatum fascibus non sinitur Iste melius eligit vigilare sed soporis torpore tenetur. A bono in deterius lapsos supra carbones frigidos fieri nigriores quod pro torpore mentis ab igne caritatis dei extincti sunt et pro mundi appetitu a luce superne illuminationis privati nigredine peccatorum fuscantur Cantum intencione bone operacionis metu exigunt inopie non permittit infirma mens desiderata perficere et cum indigere in mundo metuat a gloria superna semetipsos abscidunt Multis consiliorum argumentis insidiatur enim dyabolus in acquirendo plurima qui in paucis et modicis honorat esse contenti Opprimit in eorum mentibus futuras filiorum egestates persuadet habere plura quam egenis sufficiat quatinus hiis blandimentis intencionem bone devocionis subtrahat atque ab intentis lucri decepta mentem reducat Multis argumentis insidiatur dyabolus hiis qui seculo renunciat ut eius iterum amori se substernat Erant quam actiones in concupiscentiis seculi fecit quos post renunciaciones ad mundi amorem reduxerit et maxime per cenodoxiam subicit sibi dyabolus monachum ut quem per seculi amorem retinere non potuit ab humilitatis culmine retrahat et per fulsam superne tuore sibi subditum faciat Dei servus per fallentis dyaboli fraude debet insidias et magis in bonis operibus cordis debet adhibere cautelam ne per vanam gloriam perdat semetipsum ac pereat cuncta que bona amittat quod recte agendo optinuerat

De Penitencia

~~penitencia~~

Tam in factis quam in dictis cavenda esse iactancias valde Est enim flenda ruina et quique magis

ab hominibz laude compare q̄ deo placē
Vanus est a͡i9 qui famaz cupit appetē
et ad cupienciam t͡rena laudes studiu
dare Circumspice temetipm homo
michil tibi arroges sz poti9 quē et
quanta ī te sint pcc͡a sollicite consider͡a
n declines ad dexteram vl' ad sinistra
Nō declinat ad dextera· q' non sibi
sed deo t͡bu͡it bona q̄ agit nc ad si
nistra se v͡tit q' de di͡ua indulgencia
peccandi licencia· nō p͡sumit hoc est
qd' p͡pha ait· hec via ambulate in
ea neqz ad dextera· neqz ad sinistra
Vanū est q͡ exspectat delectari ī laudibz
sz tu͡e re͡e· si in deo non ī se quisqz
laudet͡ sicut sc͡ptuz est· In dn͡o lau
dabit͡ a͡ia mea Et aplus qui gl͡atur
ī dn͡o gloriet͡ Sepe namqz gl͡am co
tepne͡do in aliud elacionis gen9 in
dit͡ duz ī se quisqz gl͡atur pro eo
q͡ cotepnat ab hoibz laude Quibus
daz concessu͡ est tm̄ bn͡ age͡ 7 fructu
boni opis nō h͡re· que ipi sibi aufert
p studiuz hu͡ane iactancie Peruip
sua feditate q' vane glorie fauores di
ligunt et p͡didisse se opus suuz doleant
quod pro hu͡ana ostentac͡oe fecerint·
Amator vane glorie· vn̄ possit laudari
q̄re͡ nō cessat et subin illi vires uirtutis
prauus appetitus augeat· Boni opis
inchoacio· non debz eci9 pala ad cog
cione hoim venire ne duz boni inchoa
cio hu͡anis oculis reserat͡ a v͡tute
p͡fcōnis tabescat incepto sc͡itatis Ante
enim maturitate temp9 messes flore͡s
cito pereunt gra͡nna qz inutilia fiunt Vir
tutes scilz p ostentacionis appetituz dimo
demoniorz insidiis subiciunt͡ sicut eze
chias rex q' p diuicias suas chaldeis
p iactanciaz p͡didit et p͡ptea picturas
p p͡phaz audiuit ut significaret ded
serum v͡tutes suas· duz vane glorie
p͡diderit f͡oe et statī demones suorz
operz dnos face͡· sicut ille p ostetac͡oez
chaldeos rerz suarz dnos fecit Opti
ma est illa discrecio ut et nota sint
opera· a· nr͡a ad dei agetuz gl͡iaz et

occulta placē vitādā hu͡ana Ille at
debz publicare bo͡ni qd' agit q' p͡fcta hu͡i
litate fundatus nulla iam elac͡oe tan
git Raro ē is qui se intelligit adhuc
amore laudis pulsari f͡ecta bona ī oc
culto agat ne forte qd' egerit p͡dat
Inde͡qz viri sancti duz cupiunt fun
dit9 mutabilitatez sua corrige͡ alii
tiore tangunt͡ dac͡ionis sue co͡scij actio
nis iusticie sed ab hui9 surrepc͡oni
malo hu͡ilitatis c͡opunct͡oe purgant͡ Viri
sc͡i nō imp͡ de se audientes instruunt et
tn̄ in hijs alta se consideracōe custodiu͡t
ne duz alios co͡terrena a t͡rena inteno͡e
erigunt ipi intus laud' appetitu deiiciant
Quidam p ieiunitaz v͡tutuz iactanciam rela
buntur ad vicia et quidaz du͡ viciorz ī
pulsu frangunt plagantur de ipa infirmitate
p hu͡ilitatez valid9 conualescunt Pleru
qz vtile est arrogantibz deseri a deo qua
tinus sue infirmitatis conscij ad hu͡ilita
tez redeant 7 hu͡iles post casu͡ existant
Nonnulli falsa opinione arrogantie se ee p͡fectos
existiant duz non sint obiectis temptacio
nibz molestiis Tanto quisqz veritati
vicinior quanto se ee longi9 ab ea fuit ar
bitrat9 Hec enim humilitatis est q' deo
hoiem iungit· Sz qui se aliqd' ee putat
ēē h' iactātia oculos quib9 de9 videri
poterat claudit Sicut radius solis dum
conspicit͡ oculorz acies ebetat͡ sic et q'
immoderate alta de se scrutat͡ ab interio
ne vitatis obtitorit͡ sicut Aquila ab alto
ad escas collabit͡ sic ho de alto boe co͡u
sac͡ois p carnale appetituz ad inferiora
demergit͡ De ypocritis

Ypocrita vba scilz habz opa nō
hz Et quos p sermone doctrine p
genuit· non fouet exempl
sed deserit quia quos vbo edificat vita
et moribz destruit Ypocrite simulatores
dicunt͡ q' iusti ee nō querunt sed tm̄ vi
deri cupiunt Hij mala agunt et bona
p͡fitent͡ p ostentac͡oes quippe boni ap
parent· p actones vero mali existunt

Quia parum est a simplicibus vicia perpetrari
simulatores vero et ypocrite non committunt tantum
a male astuti per calliditatem valentibus vi
cia sub specie virtutum celare et non veram
sanctitatem obire. Hii non solum gloriam supra
modum suum non appetunt sed etiam hoc ipsum
videri refugiunt quod esse meruerunt. Ypo
crite autem maliciem suam occulta tegentes
ante oculos hominum quadam se innocencie sancti
tate vestiunt ut veniant. Quibus brevi divina
voce dicitur: Ve vobis ypocrite qui siles
estis sepulchris dealbatis que foris quidem
apparent hominibus intus vero plena sunt ossi
bus mortuorum et omni spurcitia. Ita et
vos foris quidem apparetis hominibus iusti
intus vero pleni estis avaricia et iniqui
tate. Dupliciter dampnantur ypocrite sive pro
occulta iniquitate sive pro aperta simula
cione. Ex illo enim condempnantur quia iniqui
sunt, ex isto quia ostendunt quod non sunt. Non semper
latent ypocrite nam et si in principio sui quidam
non fiterat plus tamen vita eorum finiatur
quod simulate vixerit detegitur. Omne
enim sincerum manifestum nam quod simulata sunt diutius
esse non possunt. Non eorum despicienda est salus
qui adhuc aliquid terrenum sapiunt dum
possunt et in occultis agere unde iustificentur.
Hii enim meliores sunt ypocritis eo quod in aperto
mali sunt in occulto boni, ypocrite vero in
occulto mali sunt et bonos se palam ostendunt.
Ypocritam iustus arguere prohibetur ne deterior
castigatus existat dicente Salomone: Noli ar
guere derisorem ne oderit te. De invidia

Livor alienum bonum suum punit.
Auctore vero Invidia unum bonum proficit
unde invidus contabescit. Homines
perare videntes sicut de bonorum lapsibus
gratulantur ita de eorum tectis factis bonum
quod prosperam consumitur. Invidus membrum
est dyaboli cuius invidia mors introi
vit in orbe terrarum sicut et superbiamne
brum est dyaboli de quo scriptum est: Omne
sublime videt et ipse est rex super omnes filios
superbie. Nulla est virtus que non habeat
contrarium invidie malum. Sola miseria
caret invidia quia nemo invidet misero
enim revera non livor obicitur si sola miseria
adhibetur. Multi et bonos imitari nolunt
et de bonorum profectibus invidie livore tabes
cunt. Quo fit ut nec illi corrigantur
a malo suo sed per invidentiam detrahentur
et bonos a recto studio quantum in ipsis est
si potuerit depravare conetur. Cum ma
los bonum efficere videt non scandalizentur
sed quem sint fine habituri mente cogitet.
Hoc omnis invidus aliemis virtutibus prestat
quod beato Iob Satham prestitit. Ita dum emulatur
prosperitatibus eciam bonorum adversa. Quod enim se
credidit dyabolus prestare posse inde
eius aucta sunt merita atque inde claruere
runt probabiliora patrie documenta. Ita
requirunt invidi aditum male fame per
quem bonorum vita maculet sicut querebant
ostium Sodomite quo domum Loth
nocturni introiret. Illi non cecitate
erroris deteri parietes viderunt ostium non
invenerunt. Non aliter invidi videndo re
lucidi parietem virtutes dissilant vicia non
perquirunt per que eorum conscientiam intrant.

Fraudulentie De simulatione
gens in modum pharatre subtilis
lis insidiarum sagittas celat
ut flamam faciat securitatem decipiat
eum callide contra quem molitur occul
te. Cavendus est igitur inimicus quam manifestus
est sed magis ille qui videri non potest. Facile
enim vincimus quem videmus quem autem non
videmus difficile a nobis expellimus. Paro
nocet homo ab extraneis si sui eum
non noceant. Magis enim invidet insidiis
quam aliorum perditum. Latent enim venena
... in melle verborum et tandem decep
tor bonitatem simulat quousque fallendo deci
piat. De odio

Non hominem sed vicia odio ha
benda inflebiliter aut deflendi
sunt deplorandi qui odio in fratre tabes
cunt et contra alios ~~prius~~ pernitiosum
et dolum servat a regno dei sese se
parant qui seipsos a caritate dissociat

Sicut nonnulli etiam plene ab hominibus hereticis
puniuntur. sed tamen eos redeuntes ad se benigna
caritate amplectitur. ita et singuli unum-
quemcumque inimicorum sustinemus reuertentes
nimia unanimitate amplecti statim debemus.
Cito est ignoscendum cuique. dum veniam pos-
tulat. Non enim posse peccata dimitti ei qui
in se peccanti debita non dimittit. Formam
enim nobis indulgentie deus ex nostro condi-
cionis iure imposuit. dum ita orare nos
precepit. Dimitte nobis debita nostra sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris.
Iustum ergo dei iudicium tunc patitur a se
indulgeri oportet quantum alteri unus-
quisque in se offenso indulget. quidam de
suis meritis fidentes pigre se delinquentibus
veniam prestant. Sed nichil proficit esse illibatum
a culpa qui non est paratus ad veniam. Dum
potius hec magna sit culpa quando tardius
relaxantur peccata fraterna. Qui enim fratrem suum
sibi tardius reconsiliat deum sibi tardius
placat. frustra enim sibi propicium deum querit
qui cito placari in proximum negligit.

Duo sunt erga dilectionem **De dilectione**
proximum conseruanda unum ne
malum quis inferat alterum ut
bonum impendat. Primum ut caueat le-
dere. sequens ut discat prestare. Amicicia
est amicorum societas. Hec quippe a duobus
incipit. Nam minus quam inter duos dilectio esse
non potest. Amicus dicitur de societate duorum
una esse animam in duo corpora propter unum scilicet
amoris sicut in actibus apostolorum legimus Erat
illis cor unum et anima una. Non quia multa
corpora unam habebant animam sed quia vinculo
et igne caritatis coniuncti unum omnes
generaliter sine dissensione sapiebant. Ami-
cicia et prosperas res dulciores facit. et
aduersas compassione temperat leniores reddit
quia dum in tribulacione amicus adiungitur
consolacio non frangitur. amicus non eadem patitur.
Tunc vere amicus amatur. si non pro se sed pro
deo ametur. Qui non pro se amicum dili-
git insipienter eum amplectitur. Multum
in terris deuenisse est qui carnaliter hominem
mortuum plus diligit quam oportet

Qui enim intercurrentem amicum amat
pro seipso magis illum non pro deo amat. quod
ergo bonum est. qui propter deum suum diligit tanto
preciosius quanto eum propter seipsos amplecti. Ple-
rumque diligit in alio homo quod odit in se
reprobet in facultatibus. Amamus enim quan-
dam eorum ignauiam et tamen odimus quia ig-
naui esse nolumus. Sic lapides equorum
qualitatem diligimus sed tamen nolimus hoc esse etiam
si possimus **De fictis amicis**
Quito per aduersa fraudulentus patet
amicus. Nam in prosperitatibus incerta
est amicicia nec scitur verum persona
an felicitas diligatur. Sepe per simulacio-
nem amicicia colitur ut qui non potuit aper-
te decipere decipiat fraudulenter. Tunc ma-
gis quisque sit pietati iniustus quam diuine co-
gnitus qui despicit amicum aliquando aduersi-
tate percussum. Quanta enim et sibi compassio-
nem uicedis tollit et erga percussionem
proximi crudelis existit velud actum est inter
diuitem superbum et lazarum ulcerosum. Res
aduersa igitur et prospera comprobat si vere
vere diligatur. deus et proximus quia dum ad-
uersa peruenit amicus fraudulentus detegitur
statim quod despicit quem se diligere simula-
bat. Amicicia certa nulla vi excluditur.
nullo tempore aboletur. Ubicumque enim se vertat
tempus illa firma est. Karis sit qui sunt usque
finem existat cari. Ita multos a cari-
tate et aduersitatis temporis a contencio cogitacionibus
actionis auertit. Sepe et per honore quorum-
dam mutantur et mores Et quos ante con-
glutinatos caritate habuerint postquam
ad culmen honoris venerint amicos spre
despiciunt **De amicicia vnanimorum**
Inter veros amicicia ex beni-
uolencia oritur inter fictos benefi-
cio adiungitur. non sunt fideles in
amicicia quos munus non gratia copulat
nam cito deserit nisi quod acceperit. Dilec-
tio enim quam munus glutinat eodem suspenso
dissoluitur. Illa uera est amicicia que nichil
querit ex rebus amici nisi sola beniuolentia

salz ut gr̃us amet amatez plerq̄.
amicitia ex neccitate ul' indigentia oritᵘʳ
ut sit p que quisq qd' desiderat conse
quat. Ille at ea veritat qrit q nichil
egentido ea appetit Na illa ex copia
bo[n]is est ista no pura atq ppetua

De malo[rum] concordia

Amicitia in reb[us] tm bo[n]is lauda
est na q ea i malo vtut no
sibi amici s inimici existit
concordia[m] malo[rum] bono[rum] ee contraria
Et sicut optandu[m] est ut boi pace heant
inuice sic optandu[m] ut mali sint discor
des. Unanimitas quippe malo[rum] bono[rum]
societati ee contraria paulus aplus
approbat q malos contra se diuisit quos
i nece sua concordes esse conspexit in
et i lege mare rubru[m] h' est concordia
malo[rum] diuidit ut elec[torum] via tenden
ad btitudine no impediat Impeditur
ae iter bono[rum] si mare rubru[m] h' est vni
tas no diuidit iniquo[rum] De corrections fr̃na

Non deb[et] vicia coe fr̃na
aliena corripe q adhuc vicio[rum]
contagionib[us] seruit Improbu
est em arguere i alio qd' adhuc depre
dit i semetipo Cui veritat wlt fr̃na
corripe ac sanare infirmitate[m] tale[m] se
pstare fr̃ne vtilitati studeat ut eu[m]
q corripe cupit humili corde moueat
Et h' fr̃iens ex copassione qi oms pictu
li forte z ipe subiciat temptacoi Sic
viri spũales aliei pcti emendacione ex
spectant ita pt[er]i delinquetib[us] exultat
et qntu in ipis est eos isanabiles putat
ut desinant cor ad copaciendi iniu[m] sed
supbientes detestatᵘʳ z blasphemat Non
nuqᵃ accidit ut inter amicos aliqua
redarguicois causa discordia maiore
postea caritate[m] pturiat ut poie qui
corrigitᵘʳ ea q in amico displice vide
tm et h' quide[m] r amonit' no sine
quada[m] emulacoe suscipit sed correct'
postmodu[m] grãs agit. At contra multi
pro pua lesione vnu caritat' refundo
et ab amore dilecoinis sese phennit

retrahunt Plerique correpcione sua
officiu[m] caritat' existimant. pleri
q[ue] no h' ipm qd' ex caritate corri
piuntᵘʳ ad iniurie q̃rela[m] trahunt
unde occurrit ut ex eo detiores efficiatᵘʳ
p qd' emendari obediendo potuerit Salu
bre' accipiunt iusti q̃rene de fine eras
sib[us] arguuntᵘʳ Superba aut est humilitas
eo[rum] q se gessisse accusat que no admi
serunt Cu no sine arrogancia bona
fcta sua puniciant ptis dubio nequaq
peccant Est quo[rum] da[m] excusaco puerso[rum]
qui du[m] pro suis facinorib[us] arguunt
vba insto[rum] p censura declinand abi
ciunt suaues se diuio iudicio quo punic
dist duriq du[m] spiritualit contempnunt se
iudicari ab hoib[us] Iniquis molestu est
veritatis et amara disciplina insidetur
delectantᵘʳ ut placencia ppire ibecillitat'
iustitie feruidi et steriles verumtamen ceci
ad cotuendu[m] luce[m] et oculati ad tenebra[m]
inspiciendu[m] errore[m] Corda reprobo[rum]
lubrica s ad male q̃sciendu[m] et flexa
ad bn̄ q̃senciendu[m] durissima pbat salon
et iusti emendacoe[m] correpti et stulti
obstinacoe[m] amoniti dicens Dicere iusti
et festinabit accipe De stulto aut ayt
Qui erudit derisore[m] ipe sibi iniuria
facit Nonnullos ee prauitat' hoies
q du ipi a malo corrigi negligunt
correptores suos fla criminacoe detrec
tant et ad sui scelerᵉ solaciu[m] vsurpant
si uel falsu[m] coperit qd' infamia bono[rum]
obiciant sicut e ill' ex salone Bona
i malu[m] conuertet ipi get i elcos iponet
maculam Ve aut illis q et sua reminit
vita[m] corrige et bono[rum] no desinut de
trectare Plerique mali siles sibi i ma
lu[m] defendunt et proximo suo primos
contra correpcione bono[rum] suscipiunt
ne vn displicent emendentᵘʳ Diliges
i se aliea delicta ut no tm desinis malis
sed etia[m] de alio[rum] facinorib[us] punatur
quo[rum] pcca defendunt De ppositis ecclie

Vir ecclasticus et tm
figi debet mundo p mortificaco
nem xpe cruino et dispensator
ecclastici ordis si ex dei volutate puenit

Nolens quid· sed hominibus gubernanda suscipiat· Multos incipit sathanas· fraudibus· eos· qui vite et sensus utilitate· prestantes pesse et prodesse nolunt aliis· et dum eis regimen animarum imponitur· renuunt consilii arbitrantes in ocio vitam degere quam lucra animarum insistere· Sed tamen decepti agunt per argumentum dyaboli fallentis eos· per speciem ut dum illos a pastorali officio retrahit nequaquam proficiant qui eorum verbis et exemplis instrui poterant· Veri viri nequaquam occupacionum secularium curas appetunt· sed occulto ordine super positas sibi gemunt· et quamvis illas per meliorem intencionem fugiant tamen propter subditorum utilitatem portant· Quas quidem si liceat· summopere vitare festinant sed timentes occultam dei dispensacionem· suscipiunt quod fugiunt exeunt quod vitare nosciunt· Intrant eum corde et ibi consulunt quid velit occulta dei voluntas· seseque subditos debere excelsis ordinacionibus cognoscentes humiliant cervicem cordis iugo divine dispensacionis

indigni prepositi

De indignis prepositis·

Nam sunt preminendi ad regimen nemine qui adhuc viciis subiacent Hinc est quod preceptum est David· non edificare visibile templum quia virum sanguinum belli frequencia erat· Quia figurat illi spirituales admonent qui adhuc corrupcioni sunt dediti ne templum edificent hoc est ecclesiam dei docere presumat· Non debet honoris dignitatem suscipere qui nescit subiectos melioris vite tramite preire Neque enim ad hoc quis preficitur ut subditorum culpas corrigat et ipse viciis serviat Qui regimen sacerdotii contendit appetere· ante in se discuciat· si vita honori sit congrua· Et si non discrepat· humiliter ad id ad quod vocatur accedat· Reatum congregat culpe si quis cum culpa ad sacerdotale culmen aspirat· Heu me in serium inexplicabilibus nodis astrictus· Si enim susceptum regimen ecclesiastici ordinis retineo culmine consumor· Timeo si deseram ne decior sit culpa susceptum gregem relinquere amplius formido· Undique miser metuo· et in tanto rei discrimine quid sequar ignoro· Unicuique casus tanto maior est cuius quanto plus quam cadet maioris erat virtutis· Precedencium namque magis virtutum crescit ad cumulum sequencium delictorum· Clerici enim sacerdotes· sine magis utilitatis causa quam gregis ex prodesse desiderant· non ut presint presules fieri cupiunt sed magis ut divites fiant et honorati· Suscipiunt enim sublimitatis culmen non pro pastorali regimine sed pro solius honoris ambicione atque abiecto opere dignitatis solam appetunt nominis dignitatem· Dum mali sacerdotes deo ignorante non fiunt tamen ignorantur a deo· ipso propheta testante· Principes extiterunt et non cognovi· Scire dei hic nescire reprobare est· nam deus omnia novit

De indoctis prepositis

Sicut iniqui et peccatores ministerium sacerdotale assequi prohibentur· ita et indocti ita et imperiti a tali officio retrahuntur· Illi enim exemplis vita bonorum corrumpunt· isti ignorancia· iniquos corrigere nesciunt· Quid enim docere poterit quod ipse non didicerit· Presumant locum docendi suscipere qui nesciunt docere· Ignorancia quippe presulum vite non congruit subiectorum· Cecus enim si ducatum ceco prebeat· ambo in foveam cadunt· Sacerdotes indoctos per ysayam prophetam ita deus improbat Ipsi inquit pastores ignoraverunt intelligenciam· Et iterum speculatores eius ceci omnes idest imperiti episcopi· Resterunt inquit universi canes muti non valentes latrare· hoc est plebes commissas non valentes resistentes malis per verbum doctrine defendere·

De doctrina et exemplis prepositorum

Tam vita quam doctrina clarere debet ecclesiasticum doctorem Nam doctrina sine vita arrogantem reddit vita sine doctrina inutilem facit· Sacerdotis predicacio operibus confirmanda est· ita ut quos docet verbo instruat et exemplo· Vere enim illa doctrina qua vivendi sequitur forma nam nichil turpius est quam si bonum

q quisq predicat explere opere negligat. Nec enim predicacio utilitatem profert quam efficacia implet. Vnusquisque doctor et bone actionis et bone predicacionis habere debet studium. Nam alterum sine altero non facit effectum. sed precedit ut instruat bene facere ut sequenter possit bene docere. Sicut in numismate metallum et figura et pondus inquiritur ita in omni doctore ecclesiastico quid sequatur quid doceat quo vivat. Per qualitatem igitur metalli doctrina per figuram similitudo factorum per pondus utilitas designatur. Qui ergo ab hijs rebus discrepaverit non metallum sed terra erit.

Qui bene docet male vivit

De hijs qui bene docent male vivunt

Inter dum doctoris vicio ipsa vera doctrina vilescit. Et qui non vivit sicut docet ipsam quam predicat veritatem contemptibilem facit. Arcus perversus est lingua magistrorum docencium bene et viventium male. Et ideo quasi ex perverso arcu sagittam emittunt dum sua prava vita proprie lingue ictu confodiunt. Qui bene docet et male vivit tamquam es et cymbalum sonum facit alijs. ipse sibi tamen manet insensibilis. Qui bene docet et male vivit quod docet bene viventibus proficit quod vero male vivit seipsum occidit. Sic sacerdos qui digne agit ut sacerdotem decet misterium eius et ipsi et alijs utile est. Indigne autem vivens alijs quidem utile est. Vilius loquendo se aut nichil facit prave vivendo. Idest hoc quod in illo mortuum est proprium eius est. quod enim vivit in eo idest sacrum misterium quod est vitam alienum. Qui bene docet et male vivit. videtur ut cereus alijs dum bona exponit lucem prestare. se vero in malis suis consumere atque extinguere. Qui bene docet et male vivit videtur bonum malo congerere lucem tenebris permiscere veritatem mendacio mutare.

Exemplis pravorum

De exemplis pravorum sacerdotum

Sepe per quos iusticia docetur per ipsos peccati morbus incipit et mors ad plebes pertransit scilicet dum vel mala docent vel dum faciunt prava. Plerique sacerdotes et clerici prave viventes formam ceteris in malum existunt qui in bonis exemplum esse debuerant. De hijs enim quoscunque exemplo male conversationis perdunt. et de illis sine dubio racionem reddituri sunt. Ex carnalium prepositorum exemplo plerumque deterior fit vita subditorum et plebis merito sunt tales sacerdotes qui exemplo deteriore destruant non edificent. Ex multo enim plebium nequiciam episcopi depravantur quanto plerumque corrumpant qui sequuntur. Capite languente cetera corporis membra inficiuntur. Unde et scriptum est. Omne caput languidum et omne cor merens a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Caput enim languidum doctor est agens peccatum. Cuius malum ad corpus pervenit dum eo vel peccante vel prave docente pestifer languor ad plebes subiectas transfertur. Deteriores sunt qui sine doctrinis sine exemplis vitam moresque bonorum corrumpunt hijs qui substancias aliorum et predia diripiunt. Hij enim ea que extra nos sed tamen ea que nostra sunt auferunt. Corruptores vero morum proprie nos ipsos decipiunt quia divitie hominum mores eorum sunt. Multum enim distant mores a dampnis temporalium rerum dum ista extra sunt. mores vero in nobis.

De prepositis carnalibus

De prepositis carnalibus

Providencia plerumque divini consilij ordinantur prepositi mundanaque et exteriora sectantes ut dum temporalibus rebus se totos impendunt spirituales tuicionem vite contemplacionis exerceant quia dura est quidem vivere volentibus sarcina eorum curam. Providet sepe deus curis deditos secularibus ad suscepcionem regiminis ut dum hij sine tedio exteriora peragant spirituales viri interioribus rebus sine impedimento rerum eternarum deserviant. Dei igitur ordinacionem accusat quia ipse instituit quos episcopos condempnat. Dum minime spiritualia sed magis terrena sectantur. Ex divini enim tabernaculi disposicione obumbracionis mundi ferculis et tribus quosdam instituit episcopos secularibus curis insistentes ut qui minus signa desiderant

nullo freno obsistente negocio libere hoc quod amant intendat non est itaque iudicandum a plebe rector si ordiat quod magis pro plebis vocatur sui fuisse meriti peruersi regimine suscepisse pontificis. Na pro meritis plebium disponitur a deo vita rectorum. exemplo dauid. peccatis ad compacionem principii qui ex merito plebis prauaricantur. Sima dampnatur cham filius noe qui suorum prepositorum culpas in publicum prodiunt. Sicut cham qui patris pudenda non operiunt sed deridenda mostrant. Iudicis sunt meritum sem et iaphet qui reuerenter operiunt que prepositos suos excessisse cognoscunt. si tamen patrum facta mala non diligunt. sed tamen operiant non puniuntur. Nam sunt qui prepositos suos peruerse iudicant. dum freuius studijs. eos plus viderint esse infectos si uel parum ipsi iam de spiritualibus cogitauerint. Rectores quoque a deo iudicandi sunt exemplo domini qui per se vendentes columbas et nummulariorum mensas propo euitit flagello et pellit a templo. Vel etiam sicut dicitur. Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deos discernit. Et si a fide exorbitauit rector tunc erit arguendus a subditis pro moribus uero reprehensibus collaudandus magis erit quod distinguendus a plebe. De iracundis doctoribus

Iracundi doctores per ..... rabiem furoris disciplinae modum in inhumanitates crudelitatis conuertunt et vnde emendare subditos poterant. inde potius voluerunt. Ideo simensura vlciscitur culpas prepositus in cumdo quia cor eius dispersum in rerum curis non colligitur. Tamorem vim quo deitatis aufugiens eum solutum in diuisione catholica caritatis non astringitur. sed male laxata male ad omnem occasionem mouetur. De superbis doctoribus

Bonus rector est qui et in humilitate seruat disciplinam et per disciplinam non incurrit superbiam. Elati autem pastores plebes tirannice premunt non regunt. quique non dei gloriam sed suam a subditis querunt. Multi sunt qui in verbo doctrine non humiles sed arrogantes existunt quique ipsa recta quod predicant non studio correpcionis. sed vicio elacionis annuntiant. Multi sunt qui non ex consulto edificandi sed ex timore superbiendi docere non ut prosint sapientes sunt sed ut sapientes videantur docere student. Est vitandus prauus aruo gantium sacerdotum per quam vitantur seueri gore discipline et sequi negligunt caritatis affectione. Videri nolunt rigidi seueritate. et ferina humilitatis prestare requirunt ut magis terribiles quam mitiores videantur. Superbi doctores vulnerare potius quam emendare nouerunt salomone testante. In ore stulti virga superbie quia increpando rigide feriunt. et compati humiliter nesciunt. Bene alieni peccati curandi vicia suscipit qui hoc ex cordis dileccione ac humili constantia facit. Ceterum qui delinquentes superbo uel odioso animo corripit non emendat sed peruertit. Quicquid enim pelligit uel indignatur aut protulerit obiurgantis furor et non dilecto corrigentis. De humilitate prepositorum

Omni proficitur ad regimen tale erga disciplinam subditorum prestare se debet ut non solum auctoritate vera ecclesie humilitate claruit sed tamen in eo erit virtus humilitatis ne dissoluatur vita subditorum in vicijs. atque ita auctoritatis aderit potestatis ne per timorem cordis seueritas exsistit a mo deracionis. Hoc est in dei sacerdotibus vera discrecio qua non per libertatem superbi neque per humilitatem remissi sunt. Hinc est quod sancti cum multa constancia redarguerunt eciam principum vicia. In quibus cum fuerit humilitas loco tamen necessario liberius transgressores inprobabat iusticie. Aliqui eciam subditus hos oportet animo esse humiliores

qui facta subditorum iudicant a nobis
nostra vero deus iudicat Agnoscat episcopus ser-
vum se esse plebi non dominum verum hoc caritas
exigit non condicio

De doctrina et discrecione doctorum

Non omnibus una eademque doctrina
est adhibenda sed pro qualitate
morum diversa erit exhortacio doctorum
Nam quosdam increpacio durior quosdam
vero exhortacio corrigit blanda Sicut
periti medici ad varios corporis morbos
diverso medicamine funguntur ita ut iuxta vul-
nerum varietates diversa medicina sit sic
et doctores ecclesie singulis quibusque congruum
doctrine remedium adhibebunt et quid cuique
oporteat secundum etatem sexum ac professionem
annunciat Non omnibus ea que sunt clausa ape-
rienda sunt multi enim sunt qui capere non
possunt Quibus si indiscrete manifestentur aut
detrahunt aut negligunt Prima quippe pru-
dencie virtus est ea qua doceri oporteat
existimare personam Rudibus populis seu car-
nalibus plana et communia non summa atque
ardua sunt predicanda ne immensitate doctrine opp-
rimantur potius quam erudiantur Unde et pau-
lus apostolus ait non potui vobis loqui quasi
spiritualibus sed quasi carnalibus tanquam parvulis
in christo lac vobis potum dedi non escam Car-
nalibus quippe animis non alta nimis de
celestibus sed terrena convenit predicare sed me-
diocriter ut vicia eorum mores quos desiderant
edoceri Corvus dum suos pullos viderit
albi coloris nullis eos cibis alit sed tandem
attendit donec paterno colore nigrescant et
sic illos frequenti cibo reficiat Ita et ecclesie
doctor strenuus non eos quos docet
videt ad suam similitudinem prime confessione
nigrescere et nitore seculari deposito lamen-
tacionis habitum per recordacionem munde nitore
adhuc potioribus hoc est carnalibus non
aperit intelligencie spiritualis profundiora
misteria ne dum audita non capiunt postius
incipiant contempnere quam venerari mandata ce-
lestia Aliud est agendum erga eos qui
nobis committuntur regimini sed offendunt atque
aliud erga eos qui nobis commissi non sunt Cum
si nostri sunt verendi sed si non delinquunt

pro sola caritate ut locus corripi-
endi sunt non tamen cum severitate sicut hii
qui nobis regendi commissi sunt Primus
docendi sunt seniores plebis ut per
eos infra positi facilius doceantur Unde
et apostolus Hec inquit commenda fideli-
bus hominibus qui ydonei sunt et alios do-
cere Ingenium boni doctoris est incipere
tibi a laudibus eorum quos salubriter ob-
iurgatos corrigere cupit sicut apostolus
ad corinthios facit quos a laudibus inchoat
et increpacionibus probat Sic erat apostolus
corinthiis quod et laude et increpacione dignum
erat Ille non indiscrete sic utraque lo-
quitur omnibus ut omnibus utriusque genere
videatur

De silencio doctorum

de silencio doctorum

Pro malo merito plebis aufertur
doctrina predicacionis pro bono me-
rito audientis tribuitur Sicut doctoris
in potestate divina consistit cui velit de
doctrina verbum dare vel cui auferre Et hoc
aut pro docentis aut pro audientis fit
merito Ut modo pro culpa plebis aufe-
ratur sermo doctoris modo vero pro
utilibus meritis tribuatur Ita et bonus
docet bonum et malus malum et bonus
malum et malus bonum quod tamen iuxta
meritum populorum non omnia tempora congruunt
doctrine secundum salomonis sentenciam dicentis
Tempus tacendi et tempus loquendi non quidem
per timorem sed per discrecionem propter populorum
incorrectibilem iniquitatem non nunquam electos
oportet a doctrina cessare Interdum doctores
ecclesie calore caritatis ardentes quiescunt
a docendo quia non est qui audiat testante
propheta Civitates austri clause sunt et
non est qui aperiat Qui docendi accepit
officium interdum ad tempus prorsum sicut ti-
ceat quod statim corrigere neque existat
nam si corrigere potest et dissimulat verum
est quod consensum erroris alieni prebeat Plerique
quoque sunt doctores pro multi plurima quia iugis
emendare nequeunt huius tacere disponunt sed
calore spiritus quo aguntur ferre non sustinent
tres iterum in increpacionem prosiliunt iniquorum.
De prebenda sacerdotali que [illegible] a plebe

Quibus docendi forma commissa
est multum subeunt periculi si con
tradicentibus veritati resistere nolue
runt. Unde per prophetam doctorem ecclesie instruat
ad summum usque iusticie pervenire cum dicit
Super montem excelsum ascende tu qui
evangelizas Syon stilum ut ita primineat
multo sicut et grandi Consequitur ne for
te debeat a docendo timore restringi ad
dit exalta in fortitudine vocem tuam
et noli timere. Unde Jheronimus ita dicit
ait. Accinge lumbos tuos et surge et
loquere ad eos. Ne formides a facie eorum
nec enim timere te faciam vultum eorum ...
et apparet qua et non timent dominum dei est
Cum ergo personam potentis accipit et
veritatem loqui pavescit graviter multatur
culpe sue. Multi enim sacerdotes metu
potestatis veritatem occultant et a bono opere
vel a iusticie predicacione rei alicuius formi
dine aut potestate timide abstinent. Sed
heu proh dolor multi metuunt qui vel rerum
secularium amore implicantur vel actus sui
noris opere confunduntur. Multi presules et
desidiarum timentes ne amiciciam perdant
et molestias odiorum incurrant peccatores
non arguunt et corripere pauperum oppresso
res verentur. Nec pertimescunt veritate
reddende racionis pro eo quod conticescunt
de plebibus sibi commissis quia a potentibus
pauperes opprimuntur. ad eripiendos eos boni
sacerdotes protectionis auxilium ferunt
nec verentur cuiusque inimicicias molestias
si pauperum oppressores palam arguunt et
increpant excommunicant. Nunquam metuunt eorum
nocendi insidias eciam si nocere valeant.
Pastor enim bonus animam suam ponit pro
omnibus sicut fungil pastor contra bestias
oves custodire solet ita et dei sacerdos
super gregem Christi sollicitus esse debet ne ini
micus vastet nec pressor infestet ne
potencioris cuiusque cupiditas vitam
pauperum inquietet. Plurimi autem pastores
non habent curam de omnibus si sicut legitur
in evangelio de mercenariis videntes lu
pum venientem et fugiunt. Cur fugiunt

quia potentibus tacet et malis resistere me
tuit. De dis[tinctio] .iii[a] sacerdotum in hiis que deliquit

Sacerdotes pro populorum iniquita
te dampnantur si eos aut ignorantes
non erudiant aut peccantes non
arguant dicente domino per prophetam Specu
latorem dedi te domui Israhel Si
non fueris locutus ut se custodiat impius
a via sua mala ille in iniquitate sua mo
rietur sanguinem autem eius de manu tua
requiram. Hic enim Hely sacerdos pro filiorum
iniquitate dampnatus est. Et licet eos delin
quentes amonuit sed tamen non ut oportebat
redarguit. Sacerdotes exquirere debent
peccata populorum et sagaci sollicitudine unum
quemque probare iuxta testimonium domini ad Jhe
remiam loquentis Probatorem inquit dedi te populo
meo robustum et scies et probabis vias
eorum. Sacerdotes studio corrigendi fratrum peccata
scrutari debent sic ut correctores ut emendatores
lucrari possint Sicut autem peccatorem co
venit arguere ita iustum non exulcerare.
Sacerdotes enim debent habere de hiis qui peccant
ut eorum redarguti corrigantur a peccatis
qui si incorrigibiles existunt ab ecclesia
separentur. Atrocius enim arguitur qui pec
cante non recipiunt sponte nec altius de
lictum tamquam proprium ingemiscunt. De
talibus per ysayam dominus comminans dicit qui
dicunt recede a me recede a me ne
appropinques michi quia mundus es isti
fumus erunt in furore meo ignis ardens
tota die. Inde est quod apostolus ait. Omnibus
omnia factus sum non simulatione erroris sed
compassionis misericordie stilum ut ita
vicia aliena fleret quamadmodum si talis et
ipse implicaretur errore. Boni pastores
populi debent peccata flere et totos se plan
tibus tradere virtutibus Jheremiam prophetam
dicentem. Quis dabit capiti meo aquam
et oculis meis fontem lacrimarum et plo
rabo die ac nocte interfectos populi mei.
Tamquam propria igitur delicta mea plebis

peccata sacerdos flere debet si afferri corri-
piendi non actione commissi. Atrociter itaque
arguuntur qui decipiendo peccantes non
solum non arguunt, sed peccato suo etiam adula-
tione percipiunt decipiunt dicente propheta Et
erunt qui beatificant populum istum seducen-
tes et qui beatificantur precipitati. Nonnulli
presules gregis quosdam pro peccato a com-
munione eiciunt ut peniteat, sed quali sorte vivere
debeant ad melius exhortando non visi-
tant quibus congrue sunt digna increpationis
comminatur. Pastores qui pascitis populum meum
vos dispersistis gregem meum eiecistis et
non visitastis eos ecce ego visitabo su-
per vos maliciam studiorum vestrorum. Bonorum
studia sacerdotum cetera principia sunt plebium
requirunt ut dum in minimis subditorum
peccatis se acrimonias prestant maiores malos
cautos sibi subditos que ac sollicitos faciant
Sicut medici morbos imminentes curan-
dos suscipiunt futuros non ne irrepant
medicine obiectu quadam prestia antecedunt
Ita et doctores boni sic ea que male acta
sunt resecant ut ea que admitti possunt
ne perpetrentur doctrina sufficiente precaveant
Qui blando verbo castigatus non corrigitur
acrius necesse est arguatur. Cum dolore enim
abscidenda sunt que leniter sanari non possunt
Qui admonitus secrete corrigi non vult
de peccato publice arguendus est ut vulnus quod
occulte sanari nescit manifeste emen-
dari debeat. Manifesta peccata non sunt oc-
culta purgatione curanda. Palam enim
arguendi sunt qui palam nocent ut
dum aperta obiurgatione sanantur hii qui eos
imitando deliquerunt corrigantur. Dum
unus corripitur plurimi emendantur. Necesse est
enim ut pro multorum salvatione unus condemp-
netur quam per unius licentiam multi periclitentur.
Ita erga delinquentem sermo proferen-
dus est sicut eius qui corripitur expostu-
lat salus. Et si opus est aliqua medica-
menti salute verbo increpationis asperi-
tatem tamen corde est opus retinere
Doctores nonnumquam ferunt increpationi-

bus duris subditos et tamen a caritate
eorum quos corripiunt non recedunt. Sepe
ecclesie censura arrogantibus videtur esse
superbia et quod a bonis pie fit crudelis
fieri putatur a pravis quia non discernunt
recto oculo quod a bonis recto fit animo. No-
tandum ab omni pontifice vehementer ut tan-
to cautius erga commissos agat quanto
durius a Christo iudicari formidat. Ita
sicut scriptum est in qua mensura mensi
fueritis remetietur vobis. Cottidie namque
omnes delinquimus et in multis erroribus
labimur. Qui enim in nostris delictis clemen-
tes sumus in alieno peccato nequaquam rigorem
tenere debemus. Multi aliorum vicia cernunt
sua autem non aspiciunt. Et cum ipsi maioribus
criminibus obnoxii teneantur minora pecca-
toribus non dimittunt. Hii portantes trabem
in oculo suo consistentem non sentiunt
et habentem festucam in lumine fratris intu-
dunt. Facilius reprehendimus vicia aliena quam
nostra. Nam sepe que perversa in aliis iudi-
camus in nobis nociva esse minime esse
sentimus et quod in aliis reprehendimus agere
ipsi non erubescimus. Facilius vero invenimus
vicia quam virtutes intendimus nec quid boni
quisque gesserit agnoscere sed quid mali
egerit perscrutamur.

De subditis

Propter peccatum primi hominis huma-
no generi pena divinitus illa-
ta est servitus ita ut quibus
aspicit non congruere libertatem, hiis
misericordius irroget servitutem. Et licet
peccatum originis humane tamen equus deus
ideo discrevit hominibus suos alios servos
constituens alios dominos ut licencia
male agendi servorum potestate dominancium
restringatur. Nam si omnes sine metu
quis esset qui a malis quempiam cohiberet
Inde et in gentibus principes regesque
electi sunt ut terrore suo populos a malo
cohercerent atque ad recte vivendum legibus
subderent. Quantum attinet ad racionem
non est acceptio personarum apud deum
qui mundi elegit ignobilia et vilia

et ea que non sunt ut ea que sunt destru
eret ne glorietur omnis caro hoc est car
nalis potens coram illo. Omnes enim dominus
equaliter fert consilium et dominus et
servus. Melior est subiecta servitus quam ela
ta libertas. Multi inveniuntur deo libe
re servientes sub dominis constituti flagicio
sis. qui et si subiecti sunt illis corpore pre
lati tamen sunt mente. De prelatis

de prelatis

Vir iustus aut omni potestate secu
lari exuitur aut si aliqua cingitur
non illa curvatur ut superbiat timeat
sed eam sibi subicit ut humilius tractet.
Probatur enim hoc apostolico exemplo qui
data sibi potestate etiam ne ad hoc visus
est usus quod licebat sed dum possit uti
lucris abiecit seseque ut parvulum in
medio eorum quibus preerat ostendit.
Cum in appetendis honoribus seculi ac
prosperitatibus mundi instanti desudat
labore et hic et in futuro vacuus invenietur
a requie tantoque sarcinis peccatorum gra
vatus quanto a bonis operibus alienus. Qua
to quisque amplius secularis honoris dig
nitate sublimatur tanto gravius curarum
ponderibus aggravatur eisque magis mente et
cogitatione subicitur quibus sublimitatis
gradu preponitur. Nam ut quidam patrum
ait omne quod supereminet plus merori
bus afficitur quam honoribus gaudet. Quan
to quisque curis mundi maioribus occu
patur tanto gravioribus viciis premitur.
Sed enim vix valet peccata vitare qui tanto
quanto magis occupacione seculari defixus.
Non statim utile est omne insigne pote
statis sed tunc vere est utile si bene geritur.
Tunc autem bene geritur quando subiectis prodest
quibus terreno honore prefertur. Potestas
bona est que a deo donante est ut malum
timore coherceat non ut malum teme
re committat. Nichil autem peius quam per potesta
tem peccandi habere libertatem nichil quoque
infelicius male agendi felicitate qui
intra seculum bene temporaliter imperat

sine fine perpetuum regnat et de glo
ria seculi huius ad eternam transmeat gloriam.
Qui vero prave regnum exercent post
vestes fulgentes et lumina lapillorum nudi
et miseri ad inferna torquendi descen
dunt. De regibus

de regibus

Reges a recte agendo vocati sunt
ideoque recte faciendo regis nomen
tenetur peccando amittitur. Nam
et viros sanctos proinde reges in sacris e
loquiis vocari legimus eo quod recte agant
sensusque proprios bene regant et motus re
sistentes sibi racionabili discrecione com
ponant. Recte igitur illi reges vocantur
qui tam semetipsos quam subiectos bene regen
do modificare noverint. Quidam ipsum no
men regis ad immanitatem transferunt cru
delitatis. Dumque ad culmen potestatis venerint
in apostasiam confestim labuntur tantoque se
tumore cordis extollunt ut cunctos sub
ditos in sui comparacione despiciant eosque
quibus preesse contingit non agnoscant. Qui
bus congruenter Ecclesiasticus dicitur Ducem te
constituerunt noli extolli. Dum mundi re
ges sublimiores se ceteris senciant morta
les tamen se esse cognoscant nec regni glo
riam qua in seculo sublimantur as
piciant sed opus quod secum ad inferos
deportent intendant. Sic ergo caream
tur huius temporis gloriam illo agant quod
post finem sine fine possideant. Dum
apostolus dicat Non est potestas nisi a deo
quomodo per prophetam de quibusdam principibus
dicit Ipsi regnaverunt sed non ex me. quasi
diceret non me propicio sed me irato. Unde
inferius per eundem prophetam Dabo inquit tibi
regem in furore meo quo manifestius
eluceat bonam malamque potestatem a deo ordi
nari sed bonam propicio malam irato. Reges
quando boni sunt muneris est dei quando vero mali
sceleris est populi. Secundum meritum enim
plebium disponitur vita rectorum testante Iob
Qui regnare facit hominem ypocritam propter
peccata populi. Irascente enim deo talem

rectorum populi suscipiunt qualem pro peccamine merentur. Nonnumquam pro malicia plebis eciam reges mutantur. Et qui ante videbantur esse boni accepto regno fiunt iniqui.

De iusticia principum

Qui regni utitur potestate ita prestare se debet omnibus ut quanto magis honoris celsitudine claret tanto semetipsum mente humiliet proponens sibi exemplum humilitatis David qui de suis meritis non tumuit sed humiliter sese deiciens dixit: Vilis incedam et vilis apparebo ante deum qui me elegit. Qui recte utitur regni potestate factis magis formam iusticie quam verbis instituit. Iste nulla prosperitate erigitur nulla adversitate turbatur non innititur propriis viribus neque a domino recedit cor eius regni fastigio humili presidet animo non eum delectat iniquitas non inflammat cupiditas sine defraudacione alicuius ex paupere divitem facit et quod iusta potestate a populo extorquere potuit sepe misericordi clemencia donat.

Dedit deus principibus presulatum pro regimine populorum et illis eos preesse voluit cum quibus una est eis nascendi moriendique condicio. Prodesse ergo debet populis principatus non nocere neque dominando premere sed condescendendo consulere ut vere sit utile hoc potestatis insigne et dono dei pro tuicione utantur membrorum Christi. Membra quippe Christi fideles sunt quos dum ea potestate quam accipiunt optime regunt bonam vicissitudinem deo largitori utique restituunt. Bonus rex citius ad iusticiam facilius a delicto regreditur quam de iusticia ad delictum refertur ut noverit aliquando esse casum illic propositum. In proposito eius esse debet numquam egredi a veritate et si casu titubare contigerit mox resurgere.

De paciencia principum

Plerumque principes iusticie eciam malorum errores dissimulare noverunt non quod iniquitati eorum consenciant sed aptum tempus correpcionis exspectet quo eorum vitam vel emendare valeat vel punire. Multi adversus principes conjuracionis crimine deteguntur sed probare volens deus clemenciam principum illos male cogitare permittit istos non deserit. De illorum malo bonum ipse facit dum culpas quas illi agunt isti mira paciencia indulgent. Reddere malum pro malo vicissitudo iusticie est sed qui clemenciam iusticie addit pro malo culpatus reddit sed bonum pro malo offensus impertit.

De delictis principum vel exemplis

Difficile est principem regredi ad melius si viciis fuerit implicitus. Populi enim peccantes iudicem metuunt et a malo suo legibus coarcentur. Reges autem nisi solo dei timore metuque gehenne coherceantur libere in precipites corruunt et per abruptum licencie in omne facinus viciorum labuntur. Quanto quisque in superiori constitutus est loco tanto maiori versatur periculo et quanto quisque splendoris honore celsior est tanto si delinquat peccat maior est. Potentes enim potenter tormenta pacientur. Cui enim plus committitur plus exigitur ab eo eciam cum usura penarum. Reges vitam subditorum facile exemplis suis vel edificant vel subvertunt ideo principem non oportet delinquere ne formam peccandi faciat peccati sui impunita licencia. Nam rex qui ruit in viciis cito viam ostendit erroris. Sicut legitur de Ieroboam qui peccavit et peccare fecit Israel. Illi autem ascribitur quicquid exemplo eius subditus perpetrat. Sicut nonnulli bonorum principum deo placita facta sequuntur ita facile nonnulli prava eorum exempla sectantur. Plerique autem apud iniquos principes necessitate magis quam voto mali existunt dum imperiis eorum obediunt. Nonnulli autem sicut principes sic se reges in malum sic pigri sunt [illegible]

de paciencia principum

non malum

de delictis principum vel exemplis

illos in bonum. Sepe viri mali preficiuntur ut de boni iustificantur dum precedentium cupiditatem et malicia corrigunt. Nam venerea peccatis eorum communicant si quod illi diripuerint isti retentant. Cuius peccati quisque sequitur necesse est ut eius penam consequatur. Neque enim impar erit supplicio cuius erroris quisque par est ac vicio.

Quod principes legibus teneantur suis

Iustum est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet quando et ipse illis reverentiam prebet. Principes legibus teneri suis neque in se posse dampnare iura que in subiectis constituunt. Iusta est enim vocis eorum auctoritas si quod populis prohibent sibi licere non patiantur. Sub religionis disciplina seculi potestates subiecte sunt. Et quamvis culmine regni sint predite vinculo tamen fidei tenentur astricte ut et fidem Christi legibus suis predicent et ipsam fidei predicationem moribus bonis conservent.

De disciplina principum

Principes seculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adepte culmine tenent ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necesse non essent nisi ut quod non prevalet sacerdos efficere per doctrine sermonem potestas hoc impleat per discipline terrorem. Sepe per regnum terrenum celeste regnum proficit ut qui intra ecclesiam positi contra fidem et disciplinam ecclesie agunt rigore principum conterantur. Ipsamque disciplinam quam ecclesie humilitas exercere non prevalet cervicibus superborum potestas principalis imponat. Et ut venerationem mereatur virtutem potestatis impertiat. Cognoscant principes seculi deo se debere reddere rationem propter ecclesiam quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax aut disciplina ecclesie per fideles principes sive solvatur ille ab eis rationem exigit qui eorum potestati suam ecclesiam tradidit. De moribus. Capitulum lv.

De iudicibus Capitulum lv.

Ad delictum pertinet principum qui pravos iudices contra voluntatem dei fidelibus populis prebuerint. Nam sicut populi delictum est quando principes mali sunt sic principis est peccatum quando iudices iniqui constituuntur. Boni iudices sicut nocere cuiquam nesciunt ita prodesse omnibus noverunt. Alios autem potestatis censura iusticie alios bonitate iudicia sine personarum acceptione suscipit, non infirmat iusticiam avaricie flamma nec studet auferre alteri quod placeat sibi. Boni iudices ad solam obtinendam salutem etiam suscipiunt iusticiam nec eam muneribus acceptis distribuunt ut dum de iusto iudicio temporalia lucra non expetunt premio eterno ditentur. Omnis qui recte iudicat stateram in manu gestat et in utroque penso iusticiam et misericordiam portat. Sed per iusticiam reddit peccati sententiam per misericordiam peccati temperat penam ut iusto libramine quedam per equitatem corrigat quedam vero per miserationem indulgeat. Cum dei iudicia in oculis suis proponit semper timens et tremens quippe in omni negocio reformidat ne de iusticie tramite declinans cadat et unde non iustificatur inde potius condempnetur.

De pravis iudicibus

Nec enim stultum vel improbum oportet iudicem esse. Nam stultus per ignoranciam ignorat iusticiam improbus per cupiditatem fallit ipsam quam didicit veritatem. Gravius lacerantur pauperes a pravis iudicibus quam a cruentissimis hostibus. Nullus enim predo tam cupidus in alienis quam iudex iniquus in suis. Latrones in accessibus finium ac latebrosis latentes insidias disponunt isti palam rapacitatis avaricia seviunt. Hostes in aliorum sanguinem tantum intendunt iudices quasi crudelissimi carnifices civium oppressione sua subiectorum vitas extinguunt. Cum enim destruant multi sunt rari sunt qui populos legum moderamine regant. Plerumque et boni iudices sunt sed ministros rapaces habent horum figura ut ait quidam scilla fingitur

atque describitur: ipsa quidem humana
specie, sed capitibus caninis accincta et
circumdata. Non aliter quibusdam principibus
accidit, ut ipsorum humanitatem inhumanitas
reliquorum sociorum perturbet. Saepe iudices pravi
cupiditatis causa aut differunt aut
pervertunt iudicia, nec finiunt coepta partium
negotia, quousque marsupia eorum qui cau-
santur exhauriant. Qui enim iudicant,
non causam sed dona considerant, et sicut
negligentes sunt in discussione causarum,
sic in eorum damnum solliciti sunt. Iudices
pravi iuxta prophetae verbum, quasi lupi vespere
non relinquunt in mane, hoc est de praesentis vi-
tae commodis, non de futuris. Vita enim
ista vesperi, futura vero mane acci-
pitur. Et bene ait quasi lupi, quia raporis mo-
re cuncta diripiunt et vix pauca pau-
peribus derelinquunt. De verbosis et iracundis iudicibus

Verbosi iudices
et elati, ut sapientes esse videantur,
non discutiunt causas, sed assert-
sicque conturbant iudicii ordinem, dum
non suo contenti officio aliena praesumunt.
Quidam dum iudicare incipiunt, irascuntur,
ipsamque iudicii summam in insaniam vertunt. De
quibus per prophetam dicitur: Qui convertit in furo-
rem iudicium mutat et ante profert summam
quam agnoscat. Furor in iudice investiga-
tionem veri non valet attingere, quia mens
eius turbata furore a serenitate aliena est.
Iustitiae iracundus iudex iudicii examine
non valet plene contueri, quia caligine furo-
ris non videt. Qui autem repulso furore
discutit, facilius ad conveniendam verita-
tem mentis serenitate consurgit et sine
ulla perturbatione ad eius intelligentiam
pervenit. De acceptione personarum

Non est persona in iudicio consideran-
da, sed causa. Scriptum est enim: Non
accipies personam in iudicio. Et iterum:
Non misereberis pauperis in iudicio. Qui enim
consanguinitatis vel amicitiae favore sive
inimicitiarum odio iudicium pervertunt, sine
dubio in Christo, qui est veritas et iustitia,
peccare noscuntur. Iniqui iudices er-
rant in veritate iustitiae, dum intendunt
in qualitatem personae, et conculcant saepe
iustos, dum impie defendunt iniquos.
Qui enim recte praesidere studet, nec in pec-
catis palpare novit, nec cohibet a iustitia
dicere. De muneribus

Qui recte iudicat et praemium
inde remunerationis exspectat,
fraudem in Deum perpetrat, quia iusti-
tiam quam gratis impertiri debuit accep-
tione pecuniae vendidit. Bonis ma-
le utuntur qui iuste temporali lucro iudicant.
Tales quippe ad veritatem non iustitiae
defensio, sed amor praemii provocat; quibus
si spes nummi subtrahitur, confestim a defen-
sione iustitiae recedunt. Acceptio mu-
nerum praevaricatio veritatis est. Unde et propheta
de iusto dicit: Qui excutit manus suas
ab omni munere, iste in excelsis habitabit. Citius
muneribus corrumpitur iudex pau-
per, ...
...
opprimunt. Cito violatur auro iustitia,
nullamque reus pertimescit culpam quam
redimere nummis existimat. Plus enim obti-
net in mente censoris amor lucri quam
aequitas iudicii. Tres sunt munerum accep-
tiones quibus contra iustitiam humana
vanitas militat, id est favor ami-
citiarum, adulatio laudis et corporalis acceptio
muneris. Facilius autem pervertitur acceptione
rei corporeae muneris quam gratiae laudis
vel favoris. Quatuor modis iudicium
humanum pervertitur: timore, cupiditate, odio,
amore. Timore, dum metu potestatis
alicuius veritatem loqui pavescimus.
Cupiditate, dum praemio muneris alicuius
corrumpimur. Odio, dum contra quemlibet
adversari molimur. Amore, dum ami-
co vel propinquis praestare contendimus. His
enim quatuor causis saepe aequitas vio-
latur, saepe innocentia laeditur.

De testibus

Et si mendacium grauius dicitur
quanto magis si venale comparatur
neque enim deest multiplex
conuictis falsorum si tamen puritas sit mi-
norum. Testis falsidicus tribus personis est
obnoxius. primum deo quem periurando
contempnit. sequenter iudici quem men-
tiendo fallit. postremo innocenti quem falso
testimonio ledit. Testibus falsis conuictis
tur dicitur mendacium falsitas reperitur. Et si
separati fuerint examine iudicantis cito
manifestatur. Nam sicut in unitate
plurimorum concordis est fortitudo ita in
separacione maior infirmitas et frau-
dulenter cito deprehenditur mendacium fal
sidicorum. eorum testimonium sibi non conuenit
Unum pene crimen habent et qui falsitatem
promunt et qui supprimunt veritatem quia
et ille obesse vult. Peior est autem testis
qui dedit quod prestare non vult. nam ille
malignus iste inutilis. Iniquus testis
quamuis sua falsitate corpori rebus que
impediat anime tamen nichil mali confert
Erit autem ille apud deum condempnatus
qui aduersus innocentes falsum testimonium
vel dicit vel dicenti credit. Nam non
solum ille reus est qui falsum testimonium de alio
profert sed et qui cito aurem criminibus
prebet. Qui metu potestatis veritatem occul
tant. eiusdem veritatis iracundiam sibi
celitus prouocant. quia plus pertimescunt
hominem quam diuinam trepidant indignacio
nem. Beatus enim testimonio innocens ab
scelere obiecto purgatur. Impius enim
proditione etiam iniquus premitur. Neque
enim decet christianum morti obnoxium
prodere et ad effundendum sanguinem iniu-
licitum nocem testificationis proferre
Ministri enim iusti hominis tamen ad ministerium
dei esse et salutis. Ira enim indignacionis
et tribulacionis immissiones per angelos
malos. De causidicis

Causidici

Negociorum forensium sectato
res. apostolus Christi dilectionem secu
lare negocium deserere dent
aut etenim manente pro Christi caritate nego
cium sequatur terrenum. Quia per omnia est
ut in iniquitates caritas maneat
postponendum est rei causa ut perueniat
dileccio. Antiqui forensem eloquenciam carminum
facundiam nuncupabant. eo quod causidici
in certaminibus causarum omissis quod agitur velut
canes alterutrum sese lacerant. et iniquam
causarum ad iniuriis suas committant.

De oppressoribus pauperum

Pauperum oppressores eterne senciant
penarum dignos sincere qui preualue
runt. hiis quos nocere voluerint
nam tanto atrocius futuro supplicio condemp
nandi sunt. quanto hic fortius contra miser
orum vitam valuerint. Audiant iudices
et qui presunt populis. quia pro temporalibus mo
lestiis quas plebibus ingerunt eterno incen
dio cremabuntur testante domino per ysaiam
prophetam. Iratus sum inquit super populum
meum. et dedi eos in manu tua. Non posu
isti eis misericordiam. aggrauasti iugum tuum
valde. Descende in puluerem sede tace et intra
tenebras. veniet super te malum et nescies
et irruet super te calamitas quam non
poteris expiare. Veniet super te miseria re
pente quam nescies. Magis mala facien
tibus quam pacientibus dolere debemus. Illi
enim prauitate faciendo in malum proficiunt
isti paciendo a malo corriguntur. Deus
autem per malas voluntates aliorum in aliis mul
ta operatur bona. Malignancium hominum volun
tas nequaquam potest impleri nisi deus dederit
potestatem. Iniqua dum homines deo permittente mala
que concupiscunt perficiunt ipse dicitur facere quod per-
mittit. Unde est quod scriptum est per prophetam si
erit malum quod dominus non fecerit. Verumptamen
quod iniqui mala ex voluntate querunt iudi
cio dei perficiendi dat potestatem per sua bona
voluntate quia de nostro malo ipse multa
operatur bona. Quidam enim dei volun tati re
sistunt. nescientes consilium dei faciunt
quo nouerit sit deo subiectum esse omnia
ut et ipsi qui eius dispositioni aduersantur eius.

impleat voluntatem. Propterea in hac vita boni iudicantur a malis ut iterum in vita mali iudicentur a bonis. Sunt necesse sit hic bonis temporalibus afflictio ut illic eterna sit remuneracio. Dicto scilicet iniusti mali ut quotiens boni offendunt flagellentur ab illis. Hinc est quod assur virga furoris sui testatur dominus. Sed quotiens ita fit de dei indignacione procedit ut deus per illos in eos seviat quos flagellando emendare desiderat. Sed illa iniustissima voluntate illi ut sepe crudelissima intencione secundum quod per prophetam de eodem assur dicitur. Ipse autem non sic arbitratur sed ad conterendum paratum est cor eius. At tamen super eos divinum furorem venturum quod existunt persecutores et violenti fidelibus consolando eum per prophetam deus suos ita iudicare promittit. Adversus eos qui te iudicaverint ego iudicabo et cibabo hostes tuos carnibus suis et quasi musto sanguine suo inebriabuntur. Sed aliquando visum et malorum iniquitas quod dilectos dei suis motibus laniant ac per hoc vita impiorum sibi deperit. Iustorum autem non perit sed proficit dum eos mali per tribulacionum experienciam ad presentem odiendam vitam et futuram desiderandam erudiunt. Multorum enim prestat perversorum pravitas utilitati iustorum dum eos malicia sua erudiunt et ad regna celorum requirenda temporalis molestia impellunt. Probatur hoc exemplis israhelitice plebis quibus tunc durius agebatur in egipto cum oportebat eos per moysen ad terram promissionis vocari et ex malis que in egipto paciebantur discedere et ad promissam properare festinare. Iniqui dum constanciam iusti in persecucionibus suis aspiciunt mestis confusione tabescunt et dum adversa ostendunt non vincunt tandem de sue pusillitatis insania confunduntur. Multi contra bonos studium se assumunt quibus dum prosperitas elucet iactitant de suis meritis gloriantur et bonorum atque iustorum afflictionibus detrahunt dum quod eis adversa contigerit inopo (?) ad blasphemiam pusillanimitate eum convertunt. Unde simplicium nescientes dispensacionem dei malorum effectibus scandalizantur dicentes iuxta prophetam Quare via impiorum prosperatur bene est omnibus qui prevaricantur et inique agunt. Cum hoc ergo dicunt non mirentur quod primorum hominum temporalem et caducam felicitatem aspiciunt sed magis novissima eorum intendant et quanta illis post hec supplicia preparentur dicente propheta Ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt.

De tribulacione iustorum

de tribulacione iustorum

Iustus in adversis probari se sciat non deici. Viri sancti plus formidant prospera quam adversa et [illegible] Ideoque sancti viri constancia ita portare debent adversa ut frangi non queant. Quoniam magis dei oculi sunt super iustos qui eos affligi ab iniquis providet divina permittit. Ita tunc eis gaudia divina promittit etiam quam presentis tribulacione probatur. Omnes vite huius tribulaciones comparant agonis pereuntibus. Propterea ipsa si cui in hac vita tribulacio acciderit non stat sed celeriter transit. Cum vite future premia diligenter cogitat mala omnia vite presentis equanimiter portat qui ex illius dulcedine huius amaritudinem temperat et ex eternitate illius brevitatem huius deposcit. Transitorium quamvis cuique malo tempore pro utilitate temporali est eorum est qui vite istius mala perferunt quia dum in dolore gravantur cupiditatis ac luxurie viciorum quod ceterorum mala non appetunt. Plus posse saluti temptaciones seculi quam prosperitates. Ita ex prosperitate in deterius itur ex temptacionibus doloris in melius proficitur. Unusquisque animum ad temptaciones preparare debet. Quamquam eum dum spectat temptacio gravat durius at premit si non sperata advenit. Sapientis est contra omnia adversa ante meditari ut veniente casu det quod non dissipet illa eius premeditant.

de amatoribus mundi

De amatoribus huius mundi

Mundi amatores non solum ex eo rei sunt quod infima pro summis appetunt verum etiam et miseri fiunt hoc quod cum gravi erumpna ad ipsa desiderata perveniunt. Gravius torquentur ipsi exaggerando mundi commoda quam iusti tollerando adversa. Qui enim bona mundi diligit velit nolit timoris et doloris pene succumbit. Qui plus quam oportet res transitorias diligit maiorem sibi ingerit dolorem res ablate quam amore pertinebant possesse. Cum gravi enim dolore amittuntur que cum magno amore habentur. Nunquam autem carendo dolemus quod numquam possidendo diligimus. Amantes seculi lucra sectantes quantum sint vana vel adversa que diligunt quia etiam non in hoc seculo sine contricione gravi acquirunt et pro quibus in futuro seculo penas dabunt. Hiis qui in voluntate secularium desideriorum persistunt per testimonium prophete dicitur Effraim factus est michi panis subcinericius qui non reversatur hoc est ita obruuntur cecitate secularis amoris ut numquam resipiscant ad dei amorem. Aliter mortuus est mundo ipsi tamen vicissim mundo mortuus non est. Bona enim seculi diligunt et tamen ipsa que diligunt minime consequuntur. Hii utroque vicio quia et futura perdunt et presencia non acquirunt. Egestas est electorum quod peregrinantur a bono sempiterno et in hoc exilio diucius remorantur. Egestas est reproborum quod habundant diviciis et virtutibus vacuantur seque inopes nesciunt. Unde probatur per apocalipsim Iohannis qui contra huiusmodi mundi amatores sic ait: Dicis quia dives sum et locuples et nullius egeo et nescis quia tu es miser et miserabilis et pauper et cecus et nudus. Glorie temporalis sequaces et si mundo sunt foris fulgore potencie interius tamen vacui sunt elacione superbie sicut calami exterius quidem nitent sed intus vacua. Ob hoc reprobi comparantur ut calamus nitidi intus vacui. Electi vero comparantur arboribus et arborum corticibus fedi intus vero solidi. Presbiter cultum incomptum audiat prophetam quemadmodum detestatur corporalia ornamenta et quos sunt consueti habeat cultus compositus vel ornatus hoc est pro suavi odore fetore et pro zona funiculus etc. Legat divites prophetam quorum spes opulencia est et audiat prophetam dicentem: Ve qui opulenti estis. Quanto enim quisque potencia maior tanto magis libera periculo est. Nam primum in gravioribus temptacio est. Plus venerantur homines in seculo pro temporali potencia quam pro reverencia sanctitatis. Incipiunt enim quod magis divites sunt et quod homines sunt omnino despiciunt. Sunt quidam iusti qui sine lesione cum quibus suis rebus utuntur. Et sunt quidam divites humiles quos non inflat superbia rerum velut plerique fuerunt sancti veteris testamenti qui et affluebant diviciis et tamen humilitate pollebant. At contra quosdam divites superbos rerum copia facit elatos quorum non sunt opes in vicio sed voluntas. Natura enim in rebus non est sed in possessore. Est et elacio pauperum quos non divicie elevant sed voluntas sola in eis superba est. Hiis et si opes desunt propter mentis tamen tumorem plus quam superbi divites condempnantur. Nec illum vult esse dives pauper autem non vult. Sed quo erit dives querit que sibi sufficientius res ne amittat semper faciunt negocium. Et ideo elegit rectius cupiditatis negocium esse et timidum divitem quam securum pauperem contentum esse et pauperem. Bonus bene utuntur qui diviciis sibi concessis in rebus salutaribus utuntur. Qui autem iuste pro temporali lucro indicant et aliquid boni pro humane glorie appetitu faciunt utuntur utique istis bonis male. Malum male utuntur qui noxias cogitaciones operibus pravis efficiunt. Recte malis utuntur qui luxuriam carnis coniugali honestate

restinguit. Sed sicut malo uti bene bonum est sic bono bene uti melius est. Et sicut bono male uti malum est sic malo male uti pessimum est. De amatoribus misericordie

Gratanter delinquunt qui diuiciis a deo concessis non in rebus salutaribus utuntur sed in usibus prauis. Nesciunt ipsi ri pauperibus et oppressis subueniendo despiciunt et tamen inde magis augent delicta unde redimere debuerunt. Hoc tamen bonum huius possessio peritum vero si vita misericordie reficiat post huius temporalem est meritum lucra tanto eum maiora supplicia futura manebunt quanto et maiora ipsa sunt potentes namque potenter tormenta patientur. Terrena omnia seruando amittimus que largiendo seruamus. Patrimonium enim retentum perit, manet autem erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus quia aut illas moriendo deserimus aut ille nos uiuentes deserunt. Pro usus diuersitate alii de rebus mundanis pereunt quas cupiditate rapiunt. alii vero saluantur quia in eorum pulchritudine conditoris pulcherrimam prouidentiam laudantes mirentur vel per misericordie opus ex huius celestia bona mercantur. Misericordia a compatiendo alienae miserie vocabulum sortita est. Nullus autem in alio esse misericors poterit qui praue uiuendo in se misericors non est. Cum enim sibi nequam est cui et bonus est. nulla scelera elemosinis purgantur redimi si in peccatis quisque permanserit. Tunc autem fructus elemosinarum indulgentia consequitur qui ab scelerum opere desinit. Vera est quod peccata omnia misericordie operibus expurgentur sed si cauet peccare si mala impetrant. Cum nulla est pena uera qui sic perdidit mala ut eam sequantur peccata. Non est elemosina que glorie magis causa quam misericordie impenditur intuitu. Quali enim intentione unusquisque largitur talis et apud deum accipit. Cum ergo hic de bono laudem appetit spe perdit et gloria mercedis in

futuro non recipit. Dum cum iactantia pauperem pascit etiam ipsum opus misericordie in peccatum vertit. Quia tamen elemosinarum opera peccata extinguunt atque in tantum et ad regnum futuri seculi efficiant ut etiam iudex celestis in futuro iudicio verens in dextra consistentibus dicat. Esuriui et dedistis mihi manducare sitiui et dedistis michi bibere hospes fui et collegistis me nudus et operuistis me. Quibus et bene promittit dicens. Venite benedicti patris mei percipite paratum vobis regnum huius autem quorum prudentia elemosinarum nulla fructus sequitur et in iudicio voce sic dicit. Esuriui et non dedistis michi manducare sitiui et non dedistis michi bibere. Quibus iuste dicit. Discedite a me maledicti in ignem eternum qui paratus est diabolo et angelis eius quia magis non impetit illic pietatis fructum non inuenit. Ex diues ille in inferno tormentis positus qui in inferno tenuissimam peccata compulsus est quia hic tenuissimam negare studuit. Ad diuitibus semper luis quid disseruit potenter. Guttam aque ardens petiit qui micas panis negauit. Sero diues oculos aperuit qui lazarum pauperem requiescentem vidit quem iacentem ante ianuam videre despexit. Non solum qui esurienti et sitienti et nudo beneficium pietatis impendit vel si aliquid aliud indigenti largitur sed et qui inimicum diligit et qui lugenti affectum compassionis et consolationis impendit aut quibuslibet necessitatibus consilium adhibet elemosinam procul dubio facit. Nam et doctrine bonum elemosina est et maior carnali eminentior est. Cuicumque eget petit et si indigentem simulet ex toto illi corde commiserari oportet. Et licet ille fortasse fictam indigentiam speciem proferat huius tamen qui simpliciter impertit fructum misericordie non amittit. Nimis quisque sit egenus nullus tamen contribuat egenti excusationem inopie pretendere. quia ex precepto saluatoris est

calice aque frigide percipiam indigenti
prebe. Nam si aliud non habes corporis be
nigne tribuamus mercedem procul dubio non
amittimus. Etenim si amplius possimus et
egestate simulando minus largimur non
egentem sed deum fallimus cui conscientiam nostram
abscondere non possumus. Duplex est elemosina
una corporalis scilicet egenti dare quodcumque
potius altera spiritualis dimittere a quo lesus
extiteris. Horum prima adhibenda est non
sers seda malis. Erit ergo quod semper ex
tuas et suo pecuniam saltem vel gratiam.
Nos est elemosina cum numerum miseracione
prebenda ne commutatores iusticia intus
pereant dispensata. Cui autem bene tribu
itur qui cum mente hylaritate prebetur
unde et apostolus. Hilarem inquit datorem
diligit deus metuendum est itaque ne pauper
quem cum tedio nostra oblata suscipiat aut
omnino permissus merens tristis que recedat.
De rapinis alienis elemosinam facere non
est officium miseracionis sed emolumentum
sceleris unde et salomon. Qui offert igitur
sacrificium de rapina pauperum tamquam si
quis victimet filium in conspectu patris
sui. Qui enim iniuste tollit iniquum distribuit
nec aliter bonum prebet quod ab alio male extor
quet. Magnum scelus est res pauperum
prestare divitibus et de sumptibus inopum acqui
rere favores potentium. Arenti terre aquam
tollere est et flumina irrigare que non indiget.
Nonnumquam largitas divitum prodiga non
ad utilitatem sed ad elationem effunditur.
Tales largitores comparantur ypocritis
doctoribus qui non ad constitucionem doctrine
audiencium sed ad favorem gloriose exaggerant
dicta. Reprehensibilis est superflua effu
sio largitatis. Nam qui modum servat
avarus nullus est sed omnibus largus.
Dispensator non debet esse prodigus sed
discretus largire enim quod oportet oportet
ut tenendo in uno mensuram sufficiat
pluribus. De brevitate huius vite.

De brevitate huius vite

Tantum in hac vita est licitum
operari bonum. Illic namque non iam
operacio expectatur sed retribucio
meritorum. Hec vita impiis longa et
grata est. In oculis autem iustorum amara
est et brevis est. Et licet vita ista brevis
sit mortalis tamen sibi fieri credit. Quia quamvis
talibus sit breve sit temporis spacium tamen
et si vincenti prolixum sit amanti procul dubio
longum est. Qui vite presentis longitudinem non
de suo spacio sed de eius fine considerat
quam sit brevis et misera pensat. Vita
enim presens quanto temporibus suis incrementis deficit
brevis est. Unde enim augmento per
dum id quod videtur in futuro proficere in
preterito deficit. Itemque ipso etiam brevis
vita presens oritur ex quo non permanet sed
finitur. Vita consumitur filius et vita
hominis expletur diebus singulis. Quam
diu in hac vita vivitur queritur utrum
augmentum an recte detrimentum dicatur
esse quo possum recte vita augmentum quo
per dimensiones ad mortem tendit detri
mentum. Qui vitam longam querit ad eam
tendere vitam pro qua christiani sumus ideo
etiam non istam de qua ad eruditionem
te descendit vita eterna id est christus
ubi in eternam quietem. Hec enim vita
est vitalis nam ista vita mortalis
est. Mori oportet hominem in carne
mundo ne moriatur in anima christo. Nam
tunc quisque vivere credit si secundum seculum
moriens in se solo deo vivere delectetur.
De morte vite isti contemptum patitur. Unde
eo quod ad desiderium primum tarde pre
mat et vite presentis erumpnas sero amit
tat. De exitu seculi huius

Quamvis sit de vite huius erump
nis liberari se cupiat tamen no
lentes exire de corpore dei iu
dicio plerique diu in hac vita versantur
ut per longum tollendum exprimentur solutionis

eorum patientia roboretur. Multi vitam odio habent et tamen mori timent quod plerisque in angustia contingere solet. Sunt e contrario affecti et vivendi habent tedium et moriendi metum. Sollicite quisque vivens se et prospicit terminum vite sue considerare, ut de contemplatione illius huius seculi blandicias caveat. Scriptum est enim: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua et in eternum non peccabis. Venturi exitus ignorantia incerta est et dum mori quisque non estimat tollitur. Unde unusquisque festinet ne in iniquitatibus rapiatur simulque vitam cum culpa finiat. Nam in exitu dyabolus eos quos vincere accedit ad vicia subito morientes pertrahere inter tormenta. Sepe divites in hac fallaci vita dum se potentie gloria rerum habundantia gestiunt, repente hora qua nesciunt improviso rapiuntur exitu atque absorbente profundo cruciandi eternis gehenne tortoribus deputantur. De quibus bene propheta dicit: Ducunt in bonis dies suos et in puncto ad infera descendunt. Iniquus moriens consummatione sua ad culpam multos trahit delectatione peccati, multos a culpa revocat terrore tormenti. Unde et psalmista testatur dicens: Letabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatorum. In peccatorum enim morte cum sanguine lavant iusti manus, quia dum eorum penam conspiciunt, conspicientes vitam mutant. Cuius enim crudelis exitus cernitur, non solum qui videt refugit sed alios etiam ab ymitatione illius quantum valuerit exhortatione compescit. In exitu vite anime electorum inmenso terrentur metu, incertum utrum ad premium vel ad supplicium transeant. Quidam autem electi in fine suo purgantur a levibus quibusdam peccatis. Quidam vero in ipso suo fine hylarescunt eternorum contemplatione bonorum. Quamvis enim quisque in hac vita sit iustus, tamen dum de corpore isto egreditur pertimescit ne dignus supplicio sit. Nullus est enim homo absque peccato neque quisque potest de dei securus esse iudicio, cum etiam de ociosis verbis reddenda sit racio. Finem iustorum optimum vocatio tranquilla commendat ut ex eo intelligantur sanctorum habere consorcium angelorum, ex quo ab hoc corpore sine vexatione dura tolluntur. Pravos autem homines a parte angeli excipiunt morientes ut eis sint tortores in penis qui fuere suasores in viciis. Et si pietatis pro defunctis fidelibus flere iubeat fides, tamen pro eis lugere vetat. Illi enim deplorandi sunt in morte quos inferos infernus ex hac vita recipit non quos celestis aula letificandos excepit.

Expliciunt tres libri ysidori sancti Archiepiscopi de summo bono finitus et completus anno domini xlviij°.

.209 - 292